

17944

T. C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

T-17944

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ

DERGİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

Tezi Hazırlayan : Ülkü GÜRSOY

Tezi Yöneten : Doç. Dr. Bilge ERCİLASUN

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Ankara, 1991

17944

İÇİNDEKİLER

Önsöz	I
Kısaltmalar.....	VI
Giriş.....	1-64
1908-1923 Döneminde İncelenen Dergiler;	
A. RESİMLİ KİTAP (1908-1913)	65-265
I. 1. Derginin Tanıtılması.....	65-77
2. Derginin Fikrî Yapısı.....	77-8
II. İnceleme	
1. Edebi Türler	
A. Şiir.....	83-95
B. Mensûr Şiir.....	95-96
C. Fantezi	97-98
Ç. Hikâye.....	99-101
D. Roman.....	101-102
E. Tiyatro.....	103
F. Seyahat.....	104-108
G. Hatıra.....	109-111
H. Mektup.....	112-113
2. Dil	114-117
3. Tercüme.....	118-120
4. Tenkid.....	121-207
A. Teorik Tenkid	
a) Edebiyat.....	121-138
b) Şiir.....	139-144
c) Roman.....	144-151

I. Derginin Tanıtılması.....	296-301
II. İnceleme	
A. Edebî Tenkid.....	301-305
B. Edebiyat Tarihi.....	305-306
C. Dil.....	306-309
III. Diğer Konular	
1. Halkiyât.....	309-311
2. Tarih.....	311-316
3. Sosyoloji.....	316-322
4. Eğitim.....	322-324
5. İktisad.....	324-326
6. Sağlık.....	326-328
Ç. HALKA DOĞRU (1913-1914).....	329-371
1. Derginin Tanıtılması.....	329-338
2. Derginin Fikrî Yapısı.....	338-353
II. İnceleme	
1. Edebî Türler	
A. Şiir.....	354-357
B. Mensûr Şiir.....	357
C. Hikâye.....	357-359
Ç. Hatıra.....	359
III. Diğer Konular	
1. Tarih.....	360-363
2. Eğitim.....	364-367

3. Türkçük Şuûnu.....	367-370
D.KADINLIK (1914).....	371-397
I. 1. Derginin Tanıtılması.....	371-375
2. Derginin Fikrî Yapısı.....	375-382
II. İnceleme	
1. Edebiyat.....	382-384
2. Edebî Türler	
A. Şiir.....	385-386
B. Hikâye.....	387
C. Tercüme Hikâye.....	388
Ç. Fantezi.....	388-389
D. Hatıra.....	389
E. Mektup.....	390
III. Diğer Konular	
1. Sosyoloji.....	391-396
E. BÜYÜK MECMUA (1919).....	397-462
I. Derginin Tanıtılması.....	397-408
II. İnceleme	
1. Edebiyat.....	409-415
2. Edebi Türler	
A. Şiir.....	416-417
B. Hikâye.....	418
C. Tercüme	419
D. Seyahat.....	419

3.Tenkid

A. Teorik Tenkid..... 420-430

B. Pratik Tenkid

a) Şiir..... 430-434

b) Roman..... 434-435

c) Tiyatro..... 435-437

III. Diğer Konular

1. Siyâset..... 438-443

2. Kadın..... 444-450

3. Sosyoloji..... 450-462

F. YARIN (1921-1922)..... 463-545

I. 1. Derginin Tanıtılması..... 463-465

2. Derginin Fikrî Yapısı..... 465-472

II. İnceleme

1. Edebî Türler

A. Şiir..... 473-487

B. Hikâye..... 488-489

C. Tiyatro..... 490

Ç. Hatıra..... 491-492

2. Tercüme..... 493-494

3. Tenkid

A. Teorik Tenkid

a) Edebiyat..... 495-497

b) Şiir..... 497-500

B. Pratik Tenkid

- a) Şiir..... 500-502
b) Tiyatro..... 502-508
4. Edebiyat Tarihi..... 509-523

III. Diğer Konular

1. Spor..... 523-528
2. Kadın..... 528-533
3. Tarih..... 533-536
4. Sanat..... 536
5. Sosyoloji..... 537-545
SONUÇ..... 546-558
BİBLİYOGRAFYA..... 559-566
İNDEKS 567 -

ÖNSÖZ

Türk tarihinin en çok incelenen dönemlerinden birisi olan II. Meşrutiyet, Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında geçiş niteliği taşımaktadır.

Fiili olarak 23 Temmuz 1908 yılında ilân edilen II. Meşrutiyet, 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla son bulmuştur. Dönemin siyâsî ve sosyal yapısı, önemine binaen çeşitli yönleriyle incelenmiş, müsbet veya menfî çeşitli neticelere ulaşılmıştır.

Ancak inanıyoruz ki dönem hakkında tam bir hüküm vermek, basın hayatının bütün yönleriyle incelenmesiyle mümkün olacaktır.

Bu sebeple 1908-1923 tarihleri ile sınırladığımız tezimizde, dönemin fikir hayatını aksettirmesi bakımından dergiler üzerinde çalışmayı uygun bulduk. Daha önce II. Meşrutiyet dönemi basın hayatı üzerinde yapılan çalışmalar sayıları az olmakla beraber, lisans veya yüksek lisans tezi olarak dergilerin indeksi ve latin harflerine tercüme edilmesi şeklinde olmuştur.

1908'le gelen hürriyet havası içerisinde aydın kesim, sayısız gazete, dergi yayınlama ve görüşlerini serbestçe

açıklama imkânını bulmuştur. Yaşanan hürriyet havasına bağlı olarak yoğun bir fikir hareketliliği söz konusudur.

II. Meşrutiyet dönemi gazete, dergileri siyâsî ve sosyal hayat üzerindeki önemli tesirlerinin ortaya çıkartılması için tetkike muhtaçtır. Teze bu gayeden hareketle; yayınlanan sayısız gazete ve dergi arasında, bize dönemin fikir hayatını genel hatlarıyla aksettirebilecek dergileri seçmeye gayret ettik.

Bu dönemde yaşanan fikir hareketliliği (Türkçülük, Osmanlıcılık, İslâmçılık, Adem-i Merkezîyetçilik, Batıcılık, Sosyalizm) içerisinde siyâsî ve edebî sahada en çok Türkçülük akımı ilgi görmüş ve benimsemiştir. Bu sebeple tezimizde öncelikle II. Meşrutiyetin ilânıyla kurulan Türkçü derneklerin yayın organlarının tanıtılmasına yer verilmiştir. Bu dergiler sırasıyla; Türk Derneği, Bilgi Mecmuası ve Halka Doğru dergisidir.

Bu dergiler dışında gerek fikir gerekse sanat dergisi olarak devre damgasını vuran ve başlı başına incelenmesi icâb eden dergiler vardır; Sırat-ı Müstakim, İctihad, Mecmua-i Ebuzziya, Servet-i Fünûn, Yeni Mecmua, Şehbal... Bu dergiler arasında II. Meşrutiyetin ilân edilmesiyle yayın hayatına başlayan Resimli Kitap dergisini; devrin fikir hayatını

tarafsız bir şekilde aksettirmesi, sayfalarında edebî yönü ağırlıklı inceleme ve tenkitlere yer vermesi bakımından tercih ettik.

Suphi Nuri İleri'nin yayınladığı Yarın Dergisi, tarafsız bir mecmuacılık anlayışıyla yayınlanmıştır. Ancak Suphi Nuri'nin sahip olduğu materyalist görüşü dergiye aksettirmesi dergide, hem edebî türlere hem de türlerle (özellikle tiyatro) ilgili tetkik ve tenkitlere yer vermesi, bu dergiyi seçmemizde etkili olmuştur.

II. Meşrutiyet döneminde hemen her sahada halka hitap etmek ve onun eğitimini esas olmak gaye olarak benimsenmiştir. Bu dönemde önem verilen konulardan birisi de kadın ve çocuk eğitimidir.

II. Meşrutiyet döneminde ülkemizde yapılmak istenen sosyal reformlar arasında Feminizm akımının önemli bir yeri vardır. Bu sebeple teze aldığımız Kadınlık dergisi dönemin kadın anlayışını yeterince aksettirmemekle beraber, dergiyi seçmemizde bütün sayılarını birarada bulmamız etkili olmuştur.

I. Dünya Savaşında mağlup çıkmamız, edebiyatta millîlik hareketinin daha çabuk gelişmesine sebep olmuştur.

Sabiha Zekeriya'nın 1919 yılında yayınladığı Büyük Mecmua, edebiyatta milliyetçilik akımına yer vermesi sebebiyle incelediğimiz dergiler arasındadır.

Ele aldığımız dergiler yayın tarihine göre kronolojik olarak incelenmiş ve tasnif edilmiştir. İnceleme bölümünde edebiyat bahsine öncelik verilmekle beraber, dergilerin bir bütünlük içerisinde tanıtılması, dönemin aktüalitesini daha iyi verebilmek için tercih edilmiştir.

Tezin Giriş bölümünde Tanzimat döneminden Cumhuriyetin ilânına kadar geçen basın hayatı panoramik olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise incelenen dergilerin

II. Meşrutiyet dönemi fikir hayatında oynadığı rol verilmeye çalışılmıştır.

Tezin indeks bölümü ise şahıs, gazete ve dergi adlarından meydana gelmiştir.

Yapılan bu çalışmanın her safhasında yardım, ilgi ve teşviklerini gördüğüm Sayın Hocam Doç. Dr. Bilge Ercilasun'a teşekkür ederim.

Ülkü Gürsoy

Ankara, 1991

Dergilerle İlgili Kısaltmalar

BÜYÜK MECMUA		E.M.
HALKA DOĞRU		H.D.
TÜRK DERNEĞİ		T.D.
YARIN		Y.
RESİMLİ KİTAP		R.K.
KADINLIK		K.
SEBİLÜ-R-REŞAD		S.R.

GİRİŞ

3 Kasım 1839'da Gülhane Hatt-ı Hümayûnunun ilân edilmesi, cemiyet hayatında çeşitli gelişme ve değişiklikler için dönüm noktası teşkil etmiştir.

Tanzimat Fermânı ile Osmanlı Devleti batı medeniyetinin etkisi altına girmiştir.

Batı medeniyetinin etkisi Türk Edebiyatında da kendisini göstermiştir. Edebiyatımızda yer alan bazı tarihî hadiselerin fikir akımlarında önemli bir yeri vardır. Bu hadiseler; 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla başlar. 1839 Tanzimat Fermânının ilânı, 1876 I. Meşrutiyet; 1908 II. Meşrutiyet ile devam eder. 1923'de de Cumhuriyetin ilânı ile ¹ neticeye ulaşır.

1908-1923 arasındaki dönem, 1918 yılında Osmanlı Devletinin dağılması, laiklik ve halkçılık anlayışının devlet programına alınması ve kadının hürriyetine kavuşması... gibi ² hadiselerle daha da önem kazanır.

Gülhane Hatt-ı Hümayûn'un beraberinde getirdiği değişiklikleri kısaca özetleyecek olursak;

-
1. Tanpınar, Ahmet Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1976, s. 129
 2. Tanpınar, Ahmet Hamdi, Edebiyat Üzerine Makale, İst., 1977, s. 101

- Tanzimat reformları padişahın kontrolünde değil, devletin aydın kadrosunu teşkil eden kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. (Mustafa Reşid Paşa, Ali ve Fuad Paşalar, Cevdet Paşa, Münif Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ethem Pertev Paşa)
- Tanzimat Fermânıyla Osmanlı Devlet yapısının işleyişinde dış ülkelerin tesiri daha bariz bir hale gelmiştir.
- Tanzimat ve bunun devamı olarak değerlendirilen 1856 Islahat Fermânı Osmanlı Devlet yapısına geniş kapsamlı bir reform programını getirmiştir.³

Tanzimat Fermânının getirdiği değişiklikler neticesinde ise;

Padişahın sahip olabileceği hak ve yetkiler bir kanun dahilinde belirtilmiştir. Temelde Fransız İhtilâli (1789) fikirlerinin esas alındığı fermânda devlet idaresi ile insanlar arasındaki münâsebetler belirli kaidelere bağlanmıştır. Fermânda idare, maliye, adliye ve askerlik

3. Tamör, Bülent, "Anayasal Gelişmelere Toplu bir Bakış, Tanzimattan Cumhuriyet Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yay. C.1, s. 13-14

sahaları ile ilgili yapılması gereken değişikliklerin belirtilmesi, ıslahat faaliyetleri için bir zemin teşkil etmiştir.⁴

Tanzimat Fermânı ile Batıya yönelmemiz ve batı medeniyetini kendimize esas olarak almamız neticesinde, 1839 sonrası batı dillerini bilen eleman sayısına ihtiyaç artmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak maksadıyla yurt dışına öğrenci gönderilmesi, okullarda yabancı dil eğitime önem verilmesi gibi tedbirler alınmıştır. Ayrıca 1832'de Tercüme Odasının açılmasını, Mabeyn Kalemi, Tophane Kalemi, Gümrük Kalemi gibi yabancı dil eğitimi esas alan kurumların açılması takip etmiştir. Bu odalardan yetişen Ali Paşa, Fuad Paşa, Safvet Paşa, Namık Kemal, Ethem Pertev Paşa, Sadullah Paşa... kendiliğinden teşekkül eden bir cemiyetin üyeleri sıfatıyla ülkenin fikrî yapısında ve meselelere bakış açısında zaman içerisinde önemli değişiklikler meydana getirmişlerdir. Ayrıca Yusuf Kâmil Paşa, Reşid Paşa, Sami Paşa, Ali Paşa konakları fikir hayatının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu arada Osmanlı Devletinin fikrî yönden

4. Tanpınar, A. Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,

s. 130-131

geliştirilmesini programlı bir şekilde sağlamak maksadıyla Encümen-i Dâniş (1851) kurulmuştur. Ancak Reşid Paşa ile Ali ve Fuad Paşaların anlaşamaması sebebiyle kısa bir süre sonra

5
kapatılmıştır.

II. Meşrutiyet döneminde daha şuurlu ve sistemli bir hareket haline gelecek olan fikir akımları ilk olarak Tanzimat döneminde başlamış, zaman içerisinde de olgunlaşmıştır.

1856 tarihinden itibaren Tanzimat aydınları ülkenin siyâsî ve sosyal problemlerini değişik bakış açıları ile değerlendirmişlerdir. Neticede, Tanzimat döneminde gelişen fikir akımları arasında Medeniyetçilik, İslâmcılık ve Osmanlıcılık akımlarını sayabiliriz. Ayrıca II. Meşrutiyet döneminde sistemli bir hareket haline gelecek olan Türkçülük akımının, Tanzimat döneminde ilk temsilcileri; Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Akif Paşa, Ali Suavi... dir. Bu yazarların

5. Tanpınar, A. Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,

s. 152-156

eserlerinde dilde sadeleşme hareketini başlatarak halka doğru
yönelmeleri Türkçü, millî edebiyatın temelini oluşturur.⁶

Tanzimat aydınlarının Batıyı gerektiği şekilde tanıma ve bilme istekleri neticesinde batı dillerinde yazılan eserler, özellikle Fransızca gazete ve kitaplar ülkemizde ilgi görmeye başlamıştır.

Ülkemizde ilk gazete II. Mahmut döneminde çıkan ve resmî bir hüviyet taşıyan *Takvim-i Vekâyi*'dir. 1831 yılında çıkan gazetenin muhtevası, resmî hayata ait bir beyânnâme niteliğindedir. Gazetenin kısa bir süre sonra Arapça, Farsça, Fransızca, Rumca, Ermenice ve Bulgarca nüshaları çıkartılmıştır, Koloğlu'na göre; *Takvim-i Vekâyi*'i "İslâm dünyasında kamuoyu önünde açıktan öz eleştiri yapıp yenilgileri tartışan ilk gazete olarak selâmlamak gerekir"⁷

Takvim-i Vekâyi gazetesini 1826 - 1839 yıllarından daha iyi şartlara sahip olarak çıkan *Cerîde-i Havâdis* (1840)

6. Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, s. 142-146

7. Koloğlu, Orhan, "Osmanlı Basını, İçeriği ve Rejimi",

Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye ,

Ans. C.I., s. 70

8

takip eder. İngiliz Churchill'in yarı özel olarak çıkarttığı gazetede politik ve ekonomik haberlere ağırlık verilmiştir. Gazete; ilim, ahlâk, edebiyat ve özellikle de ülkemizde 1842'den sonra gelişmeye başlayan tiyatro türüne ağırlık

9

vermesi sebebiyle önemlidir.

1850 tarihinde İstanbul ve İzmir'de 2 Türkçe gazete, 16 tane de yabancı dillerde yayınlanan gazete bulunmaktadır. Bu tarihten sonra Osmanlı basını daha şuurlu bir hale gelerek Türkçe gazetelerin çıkartılmasına önem

10

verilmiştir.

1857 yılında 'Matbaa Nizamnâmesi' ile gazete çıkartmak isteyen yabancıların izin almadan basımevi açmaları yasaklanmıştır. Zamanla daha da geliştirilen kanunla devlet yöneticileri kendilerini yeren tenkitlerden korunmuşlardır. Kanun bazı değişikliklerle 1909 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

8. Tanpınar, Ahmet Hamdi, 19. Asrın Türk Edebiyatı Tarihi,

s. 146-147

9. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 71

10. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 75-79

1860 yılında Agâh Efendi'nin çıkarttığı Tercüman-ı Ahvâl gazetesini, Türk Basını için önemli bir dönüm noktası ve Türk gazeteciliğinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Gazete, eğitim ve edebiyat sahasına yeni bir görüşle yaklaşmış ve halka hitap eden sade Türkçe anlayışını benimsemiştir.

Agâh Efendi'nin çıkarttığı ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahvâl'in ilk sayısında (22 Ekim 1860) Şinasi, gazetenin dilin sadeleşme konusunda vereceği hizmeti belirtir.

Nesir dilinde, sadeleşme gayretleri resmî dilde başlar, gazeteler vasıtasıyla da gelişir. III. Selim döneminde başlayan dilde sadeleşme hareketi, II. Mahmud döneminde de devam etmiştir. Halka yönelik ilânlarda sade dil kullanılmasına dikkat edilmiştir. Dönemin sade dil kullanan aydınları (Pertev Paşa, Akif Paşa, Mustafa Reşid Paşa, Sadık Rıfat Paşa) sayesinde, dilde sadeleşme hareketi ilmi Türkçülük

11. Okay, Orhan "Edebiyatımızın Batılaşması", Büyük Türk Klasikleri, 1988, C.8, s. 307

12
şeklinde devam eder.

Tanzimat dönemi gazeteciliği ile edebiyatı arasında paralellik söz konusudur. Edebî dergilerin henüz çıkmaya başlamadığı bu dönemde edebî yazıların büyük bir kısmı gazetelerde yayınlanmıştır. Bu dönemin tanınmış yazarları arasında; Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ali Suavi, Ahmed Midhat, Ebuzziya Tefvik ve Şemseddin Sâmî yer

13
alır.

Gazetenin ülkemize girmesiyle birlikte dil meselesi önem kazanmıştır. Gazete yazarlarının asıl gayesi, geniş halk kitlelerine seslenmek, onlarla iletişim kurabilmektir. Böyle bir gayretin neticesini Şinasi'nin çıkarttığı *Tasvîr-i Kfkâr* (1862) gazetesinde görüyoruz. Şinasi, gazetesinde halkçı dil hareketinin ve yeni bir edebiyat anlayışının öncülüğünü yapmıştır. Hatta Tanpınar'a göre "bütün bu hareketler insanı ve dünyayı dilin içinde yeni

12. Tanpınar, A. Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi ,
s. 110

13. Akyüz, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri ,
Ank. 1979, s. 70

baştan aramak diye vasıflandırılabilir" Gazete genel hatları itibarıyla yayın hayatı, eğitim, okuyucu mektuplarına yer vermiştir. Gazeteyi Şinasi' nin 1865 yılında Avrupa' ya gitmesi üzerine, Namık Kemal, 1867 yılında Namık Kemal'in Avrupa' ya kaçması üzerine de R. Ekrem yönetmiştir. Gazete

yayın hayatına 1868 yılında son vermiştir.

Bu dönemde çıkan diğer gazeteler sırasıyla şunlardır: Ali Suavi 1866- 1876 tarihleri arasında **Muhbir**, Ziya Paşa- Namık Kemal 1869- 1870 tarihleri arasında **Hürriyet**, Namık Kemal. Avrupa' dan döndükten sonra 1871 yılında fikir ve mücadele gazetesi olan **İbret**, Ahmet Midhat, 1872 tarihinde **Devir** ve **Bedir**, 1878' de de **Tercüman- ı Hakikat** gazetesini çıkartmıştır. Gazete, roman ve hikâye tefrikalarına geniş yer vermesi bakımından önemlidir. Şemseddin Sâmî 1876' da **Sabah**, 1878' de **Tercüman- ı Şark**, Ebuzziya Tevfik 1872 tarihinde **Hadika**, 1873' de **Sirâc** gazetelerini çıkartmıştır. Hadika, dönemin edebî olaylarını

14. Tanpınar, A. Hamdi, Edebiyat Üzerine Makaleler ,

s. 103

15. Koloğlu, Kenan, a. g. m., s. 73

aksettirmesi bakımından önemlidir. Ali, 1867` de **Basiret**, Kemal paşa-zâde Sait 1870` de **Hakayık u`l Vekâyi**, 1875` de **Vekâyi ve Vakit**, Ahmet Cevdet 1894` de **İkdam** gazetesini
16
çıkartmıştır.

Türk Edebiyatında yayınlanan ilk dergi ise Takvim-i Vekâyi`den 18 yıl sonra yayınlanan **Vekâyi-i Tıbbiye**`dir. (26 Mart 1849) Hekimbaşı AAbdülhak Molla`nın gayretleri ile tıbbî muhtevade çıkan dergi 600 abonesiyle yayın hayatına üç sene
17
devam etmiştir.

Münif Paşa tarafından çıkartılan **Mecmua-i Fünûn** (1862 - 1883) iktisat, felsefe, tarih, sosyoloji konularına ağırlık vermiştir.

16. Akyüz, Kenan, a. g. e., s. 70-71

17. Varlık, Bülent, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri",

Tanzimattan Cumhuriyet Türkiye

Ansiklopesi, s. 113; Akün, Ömer Faruk,

Tanzimat Edebiyatı sözü Ne Dereceye kadar

Doğrudur ?

Kubbealtı Akademisi Mecmuası, Mart 1977,

C.6, s.3, s. 22,39

s.4, s. 15-37

Bu dönemde çıkan dergilerin ortak özellikleri; hem aydınlar tarafından yayınlanmış hem de aydın kesime hitap etmiştir. Ayrıca bu dergilerde az da olsa devlet desteği söz konusudur.

1849-1871 yılları arasında çıkan diğer dergiler şunlardır; Mirat , Mecmua-i İber-i İntibah (1864), Mecmua-i Ceride-i Askeriye (1864 yılında çıkan derginin yazarları arasında Şinasi, A. Midhat Efendi bulunmaktadır), Mecmua-i Maarif, Mecmua-i Ulûm (1867),

18
Tuhfetü't- Tıb

1872 yılında Ahmed Midhat Efendi'nin yayınladığı Dağarcık dergisi dönemin fikir yapısına tesir eden bir husûsiyet taşımaktadır. Halkın eğitimini esas alan Ahmed Midhat, dergide batının ilmi ile dinî inanışların sentezini

19
yapmağa gayret etmiştir.

1871 yılında itibaren dergi sayısında artış olduğu görülür. 1872'de 3, 1873'de 10'dan fazla dergi

18. Varlık, Bülent, a. g. m., s. 113-114

19. Tanpınar, A. Hamdi, 19. y.y. Türk Edebiyat Tarihi ,
s. 449

yayınlanmıştır. Ancak basın hayatındaki bu canlılık, Osmanlı Devletinin bazı önemli olaylarla karşı karşıya kalması sebebiyle (Osmanlı Maliyesinin iflası Hersek Ayaklanması, Bulgaristan'ın ayaklanması, Abdülaziz'in tahttan indirilerek IV Murat'ın tahta çıkması, II. Abdülhamid'in tahta çıkması, Kanûni Esasi'nin ilânı...) daha sonraki tarihlerde devam

20
etmez.

Osmanlı Devletinin içerisinde bulunduğu ortam ve güçlükler hükümeti bazı tedbirler almaya yöneltmiştir. Bâbîâli ilk olarak 1874 yılında gazete ve dergilere pul yapıştırma mecburiyetini getirerek ekonomik baskı uygular. Daha sonra saray yayınladığı çeşitli yazılarla basını kontrol etmeye çalışır. Sarayın basını kontrol etmede yetersiz kalması üzerine, 1875 yılında eserlere kontrolden sonra yayın hakkı verilmiştir. Sansür, zamanla tesir sahasını genişleterek resim, karikatür ve savaş haberlerine kadar her türlü yazıyı

21
kapsamına almıştır.

20. Akyüz, Kenan, a. g. e., s. 70

21. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 74-80

II. Abdülhamid, Midhat Paşa ile arasının açılması üzerine sürgüne gönderir. 19 Mart 1877'de Meclis'i açan Abdülhamid Bâbıâli'ye yayınlattığı bir bildiri ile gazetecileri hükümet aleyhine yazı yazmamaları konusunda uyarır. Ancak bu bildirinin Meclis'te büyük değişikliklere uğramasından sonra Abdülhamid Meclisi dağıtır (1878). Böylece basın hayatında 1908'e kadar otuz yıl sürecek istibdat dönemi başlar.²²

Abdülhamid'in basına uyguladığı sansür 1880 yılından itibaren siyâsî olmayan dergiler de dahil olmak üzere bütün yayınları içine alır. Abdülhamid döneminde 1864'de uygulamaya koyulan Matbuat Nizam-nâmesi ile Ali Karar-nâmesi²³ uygulanmıştır. Ayrıca yeni bir kanun yürürlüğe koyulmamıştır.

1873 - 1880 yılında arasında yayınlanan 20 dergi arasında Mecmua-i Ebuuzziya baskısı ile dikkati çeker. 1880 yılında yayınlanmaya başlayan dergi, Tanzimat dönemi yazarlarının yayın organı olmuştur. 53 sayı yayınlanan dergi, sansür sebebiyle 1888-1896 yılları arasında kapatılmıştır. 1896-1900 yılları arasında 40 sayı daha yayınlanan dergi,

22. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 74-80

23. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 80

1908'de Meşrutiyetin ilânı ile daha düzenli olarak yayın hayatına devam etmiştir. Dergi Türk Edebiyatının gelişmesinde

24

önemli rol oynamıştır.

Bu dönemde çıkan diğer süreli yayınlar arasında Şemşeddin Sami'nin kısa süre yayınladığı, **Tercüman-ı Şark** (1878) Çocuk gazetesi **Bağçe**, **Mecmua-i Şark**, **Hakikat**, Ahmet Midhat ile Tefvik Bey'in birlikte yayınladığı **Osmanlı** ve mizah gazetesi **Karagöz** yer alır.

25

1880-1890 yılları arasında dergi sayısı 50'nin üzerindedir. Ancak sansürün tesiriyle bu sayı 1885'den sona düşmüştür.

Bu dönemde çıkan dergilerden bazıları şunlardır; **Vasıta-ı Servet** (İlk veterinerlik dergisi), **İnsaniyet** (İlk kadın dergisi), **Güneş** (Beşir Fuad), **Asâr** (Menemenlizade Tahir), **Eftâl**, **Hâver**, **Gayret** (Edebî Mektuplar), **Berk** (A. Râsim, Ali Kemal H. Ziya, M. Naci, N. Nâzım).

26

II. Abdülhamid dönemi ile ilgili istitastikî bir

24. Özkırımlı, Atilla, Türk Dili ve Ed. Ans. C.3, s. 8-25

25. İslâm Ansiklopedisi, Matbuat maddesi, C. 7, s.370

26. Türk Ansiklopedisi, **Edebiyat** maddesi, C. 14, s.295-296

değerlendirme yapılacak olursa; 1879-1887 tarihleri arasında İstanbul'da her sene 9-10 adet süreli yayın, özellikle dergi yayınlanmıştır. 1888-1908 tarihleri arasında ise yılda sadece ya bir gazete ya da dergi yayınlanmıştır.

Istibdat döneminde yayınlanan gazete ve dergilerde devrin siyâsî yapısı hakkında yorumda bulunulmadığı için edebî araştırmalara ve tartışmalara ağırlık verilmiştir.²⁷

1876-1908 yılları arasında II. Abdülhamid'in uyguladığı sansüre rağmen ülkenin basın hayatında ilerleme kaydedilir. Matbaa sayısı artmış, kitap basımına hız verilmiş ve tercüme yayınlar çoğalmıştır. 1876 tarihinde birkaç tane matbaa varken bu sayı 1883'de 53'e 1909'da da 99'a çıkmıştır. Istibdat döneminin ilk 15 senesinde Türkçe olarak basılan kitap sayısı ise 4000'dir. Bu kitapların 500 tanesi dil, 1000'den fazlası da edebî türlerle ilgilidir.²⁸

II. Abdülhamid döneminde basın yayın hayatının ilerlemesi, okur yazar sayısının artması, halkın okuma

27. Lewis, Bernard, Modern Türkiyenin Doğuşu,

(Çev. Prof. Dr. Metin Kıratlı), T.T.K. 1984, s.186

28. Lewis, Bernard, a. g. e., s. 186-187

alışkanlığını kazanması ve dilin gelişmesi açısından

29
önemlidir.

1878-1908 İstibdat döneminde siyâsî konular hakkında görüş beyân edilemediği için edebî, ilmî, fennî muhtevalı yazılara ağırlık verilmiştir. Bu dönem yayınlarının teknik yönden gelişmiş olduğu görülür.

II. Abdülhamid'in basın hayatına uyguladığı sansür, Servet-i Fünûn dönemi yazarlarının "Sanat sanat içindir" ilkesine yönelmelerinde en büyük etkenlerden biridir. Bu dönem yazarlarının ferdi esas alan sanat için sanat ilkesini benimsemelerinde Parnasizm, Sembolizm, Realizm akımlarının da tesiri söz konusudur.

Bu tesirlerin neticesi olarak Servet-i Fünûn dönemi yazarları, Tanzimat döneminde benimsenen halka doğru gitme ve sade dille yazma gayesini bir tarafa bırakarak eserlerini sanatlı ve anlaşılmayan bir Türkçe ile yazmışlardır. Bu dönemde Batı edebiyatı ülkemizde daha çok benimsenmiştir. Edebî türlerle ilgili yazılan eser sayısı artmıştır. Bu dönemde eser sayısının artması halkın kültür seviyesini

29. Berkes, Niyazi, Türkiye'de Çağdaşlaşma , İst. 1978 ,

s. 361-363

yükseltmiştir. Batıdaki akımları tanıma fırsatını bulan yazarlarımız batı medeniyetinin sadece ülkemiz için faydalı yönlerinin alınması gerektiğini savunmuşlardır.

Servet-i Fünûn döneminde yayınlanan gazetelerin sayısı otuz civarındadır. Bu gazetelerde politik konulardan ziyade ansiklopedik bilgilere ağırlık verilmiştir.

Dönemin gazeteleri arasında Ahmed Midhat'ın çıkarttığı, Tercüman-ı Hakikat (1876-1908) önemli bir yer tutar. Gazete 1882-1884 yıllarında Muallim Naci'nin hazırladığı edebî ilâveyi de yayınlamıştır. Bu ilâve edebî tartışmalara yer vermesi bakımından önemlidir. Gazete çocuklara yönelik olmak üzere bir ilâve daha yayınlamıştır. Gazete Ahmed Midhat'ın tefrika edilen tercüme ve telif eserleriyle önem kazanmıştır. Gazetenin yazı heyetinde Vâhid, İbrahim, Ali Bey yer alır. Gazete 1882-1884 yılları arasında M. Naci'nin katılmasıyla edebî yönden daha da güçlü hale gelmiştir.

Bu dönemde yayınlanan diğer önemli gazeteler

30. Berkes, Niyazi, a. g. e., s. 374

31. Akyüz, Kenan, a. g. e., s. 120-121

32. Lewis Bernard, a. g. e., s. 188

33. "Tercüman-ı Hakikat", İslâm Ansiklopedisi, C.7, s.370

şunlardır; Sabah (1886-1917), Tarîk (1886-1899), İkdâm (1894-1901), Terakki (1897-1908)'dir. Dönemin şartları göz önünde bulundurulacak olursa, bu gazeteler oldukça iyi sayılabilecek tirajlarla yayın hayatlarına devam etmişlerdir.³⁴ (ikdâm 15.000, sabah 12.000)

Tanzimat yıllarında genellikle gazetelerde yayınlanan edebî yazıların Servet-i Fünûn döneminde dergilerde toplanması dikkati çeker.³⁵

Bu dönemde yayınlanan dergiler arasında Malûmat (1893), Mekteb (1895), Mütâlâa (1896) ve dönemin en büyük dergisi olan Servet-i Fünûn Batı; 1895-1903 tarihlerinde yayınlanan Musavver Malûmat, Hazîne-i Fünûn (1882-1897), Resimli Gazete (1851-1899), Musavver Fen ve Edep (1899),³⁶ İrtika (1899) Doğu tesirini taşır.

Türk Basın Hayatının ve II. Abdülhamid döneminin önemli dergisi olma sıfatını kazanan Servet-i Fünûn 27 Mart 1891 -26 Mayıs 1944 tarihleri arasında 2464 sayı çıkmıştır. Dergi, bünyesinde iki edebî akıma yer

34. Berkes, Niyazi, a. g. e., s. 374

35. Lewis, Bernard, a. g. e., s.192

36. Akyüz, Kenan, a. g. e., s.120-121

vermesiyle ayrıca önem kazanır.

15 günde bir, **Umrân** (1888-1889) adlı dergiyi çıkartan Ahmet İhsan, dergi kapatılınca, tercümanı olarak çalıştığı **Servet** gazetesinin sahibi Nikoladi Efendi ile bir anlaşma yapar. Bu anlaşma gereğince Ahmet İhsan, **Servet-i Fünûn** dergisini çıkartmağa başlar.³⁷

1891-1896 yılları arasında **Servet-i Fünûn** dergisinde yayınlanan yazılar daha çok ansiklopedik bilgileri ihtiva eden fennî yazılardır. Edebî yazılar azdır. Derginin edebî muhteva kazanması 1896 yılındadır. Recazâde Ekrem'in Araba Sevdası adlı romanı bu tarihte tefrika edilmiştir. Yine aynı yıl Recaizâde Ekrem'in muktebes-abes kelimeleriyle kafiye yapması, eski edebiyatı benimseyenlerin yayın organları olan **Malûmat** dergisinde kafiyenin göz için değil kulak için olduğu görüşüne şiddetle karşı çıkmaları yine bu dönem içerisinde.³⁸

Derginin edebî bir muhtevada yayınlanmasını isteyen A. İhsan, R. Ekrem'in tavsiyeleriyle Tevfik Fikret'i derginin yazı işleri müdürü olarak tayin eder. Yine Ekrem'in gayretleri ile C. Şehabettin, H. Ziya ve Hüseyin Câhit'in

37. Özkırımlı, Atilla, "Servet-i Fünûn", a. g. e., C.3, s.825

38. Hüseyin Câhid, "Hatıralar", İst. 1935, s. 72-84

vermesiyle ayrıca önem kazanır.

Dergide yer alan yazılarda Batıda gelişen tenkid metodunun tanıtılmasına oldukça geniş yer verilmiştir. Bu yazılarda Servet-i Fünûn döneminde rağbet gören romantik³⁹ tenkidin bütün hususiyetlerini bulmak mümkündür.

Hüseyin Câhid'in Hikmet-i Bedâyi adıyla dergide yayınladığı kaynağı Hippolyte Taine'e ait olan makaleler, o dönemin basın hayatı için önem taşımaktadır. Dergi 1896-1901 yılları arasında edebî yönden en güçlü dönemini yaşamıştır. Hüseyin Câhid, Fikret'in yazı işleri müdürlüğünden ayrılmasından sonra, onun dergide kurduğu sistemi aynen devam ettirmiştir. Ancak, H. Câhid'in derginin 553. sayısında (16 Ekim 1901) yayınlanan "Edebiyat ve Hukuk" adlı makalesi Fransız ihtilalini hatırlattığı için mahzurlu bulunur. Dergi, hükümet tarafından kapatılır. 5 Aralık 1901'de dergi yayın hayatına tekrar başlar. Fakat H. Cahit yazı işleri müdürlüğünü kabul etmez. Dergi, bu tarihten sonra edebiyat dünyasındaki yerini muhafaza edemeyerek saraya bağlı bir şekilde sağlık tarım... gibi fennî konularla varlığını devam⁴⁰ ettirir.

39. Banarlı N. Sami, "Servet-i Fünûn Kuruluşu",

"Resimli Türk Ed. Tarihi ",

İst. 1976, C. 2, s. 1017-1021

40. Ercilasun, Bilge, "Servet-i Fünûn'da Edebi Tenkit",

Ank. 1981, s.348-350

Servet-i Fünûn dergisinin eski canlılığına kavuşması Meşrutiyetin ilânından sonradır. 1910 yılında Fecr-i Ati akımını savunan yazarlar, görüşlerini Servet-i Fünûn dergisinde açıklar. 1910 yılından sonra dergi, yeniden edebiyat ve sanat dergisi haline gelir. Fecr-i Ati'nin kuvvetli olduğu zamanlarda 80-100 yazarın eserine yer veren zengin bir dergidir. Derginin yazı kadrosunda; Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Fazıl Ahmed, İzzet Melih, Refik Halid, Fuad Köprülü, Bedii Nuri, Şehabeddin Süleyman, Mehmed Behçet... yer almaktadır.

1908'den sonra Servet-i Fünûn dergisi yazarları Türkçü yazarlarla bazı ortak noktalarda birleşmemiştir. Servet-i Fünûn edebiyatı millî duygulara yeterince yer vermediği için tenkit edilmiştir. Ancak dönemin siyâsî şartlarına ve sansürün tesirine rağmen, Servet-i Fünûn dönemi⁴¹ yazarları Anadolu'nun meseleleri ile ilgilenmiştir.

Meşrutiyetin ilânından sonra yaşanan fikir hareketliliği ve artan dergi sayısı, yazarların yollarını değiştirmesine sebep olmuştur. Tevfik Fikret, sanat hayatına yine şiir sahasında, daha az şiir yazarak devam etmiştir.

41. H. Fahri, Edebiyatçılar Geçiyor ,

İst. 1944, s. 118

Hüseyin Cahid politika ile ilgilenmiş, Halid Ziya, sanat hayatının en güzel romanlarını (Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnû,⁴² Kırık Hayatlar) bu dönemde yazmıştır.

Fecr-i Ati topluluğunun 1912 tarihinde dağılması üzerine dergi, tekrar önemini kaybetmiştir. I. Dünya Savaşının çıkması dergi yazarlarının dağılmasına sebep olmuştur. Savaş yıllarında dergi, günlük gazete yayınlamıştır. İstanbul'un işgal edilmesi ve Ahmet İhsan'ın yurt dışına gitmesi üzerine dergi, 1920-1923 yıllarında yayın hayatına devam edememiştir. Dergi, 20 Kasım 1924'ten sonra tekrar yayınlanmağa başlamıştır.

Dergi, harf inkılâbından sonra **Resimli Uyanış** (6 Aralık 1928) adıyla günlük olarak yayın hayatına devam etmiştir. (Uyanış, S. 1681/1.) 1940 yılında 50. yılı kutlanan dergiyi, Ahmet İhsan'ın ölümüyle, Cavit Yamaç, Oktay Akbal, Fahir Ongon çıkartmıştır. Derginin 2275. sayısı fevkalâde nüsha olarak yayınlanmıştır. Derginin yayın hayatı 26 Mayıs⁴³ 1944'te 2464. sayı ile son bulmuştur.

Bu dönemde çıkan önemli dergilerden bir diğeri de

42. Ediz, Hasan Ali, "Servet-i Fünûn", Aylık Ansiklopedi

C.II. Nu.23, s. 729-731

43. _____, a. g. m., s. 730

Mizan'dır. Mizancı Murat'ın 1886'da çıkarttığı dergi, dönemin şartlarına rağmen siyâsî olaylar hakkında yorumlarda bulunması ve tartışmalara yer vermesi açısından önemlidir. Mizancı Murat derginin takdim yazısında, basının ülkelerin gelişmesindeki rolünü belirterek maksadını açıkça belirtmiştir. Dergi, 1890 yılında kapatılmıştır.

I. Meşrutiyetin son yıllarında Abdülhamid'in ülkeye uyguladığı istibdada karşı tepkiler gittikçe artar. Ülkede rejime gerektiği şekilde muhalafet etme imkânını bulamayan Türk aydınları yurt dışında yönetimin değişmesi için yoğun bir çalışma temposu içine girerler. Bu çabaların ilk olumlu neticesi ise 1891 yılında Cenevre'de Jön Türk teşkilâtının kurulmasıdır.

1880 tarihinde teşekkül etmeye başlayan Jön Türk Hareketi 1908 yılına kadar devam etmiştir. Jön Türk Hareketi içerisinde yer alan gençlerin hepsi Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa... gibi milliyetçi şâirlerin eserlerini okuyorlar, onlardan istifade ediyorlar ve çevrelerinde bulunan kişilerin okumasını da tavsiye ediyorlardı.

44. Lewis Bernard, a. g. e., s. 190-192

45. Duda, Herbert (Terc. Prof. Dr. A. Güzel) XIX. yüzyılın sonu ile XX.y.y Başında Türkiye'de Hilâfetten Cumhuriyete Geçiş, T. K. A., 1989, s.57.

46. Duda, Herbert, a. g. e., s. 57

Jön Türklere göre Osmanlı Devleti için en ideal
47
yönetim şekli parlamenter meşrûti rejîmidir.

II. Abdülhamid'i tahttan indirmek için 1889
yılıının Mayıs ayında çoğunluğunu Askerî Tıp Fakültesi
öğrencilerinin teşkil ettiği Jön Türkler İttihad-i Osmânî adlı
bir dernek kurarlar. Derneğin önde gelen isimleri arasında;
İbrahim Temo, İshak Sükûtî, Mehmed Reşîd, Abdullah Cevdet ve
Hüseyin-zâde Ali yer alır. Derneğin kuruluşunda İngilizlerin
48
Carbonarı Cemiyeti örnek olarak alınmıştır.

Daha sonra cemiyete üye olan Ahmet Rıza, derneğin
adını İttihat ve Terakki Cemiyeti şeklinde değiştirir. Ülke
içinde şube açma imkânını bulamayan Jön Türkler, Paris,
Cenevre ve Kahire'de teşkilâtlanmışlardır.

Yeni Osmanlılar Cemiyetinin (1865) devamı şeklinde
zuhûr eden İttihat ve Terakki Hareketi programlarında
49
Türkçülük hareketini savunmuşlardır.

Cemiyetin yayın organı ise Fransızca bir ilâve ile
yayınlanan Meşveret dergisidir. Dergi, Ahmet Rıza Bey

47. Ramsour, E.E. (Çev. Nuran Yavuz), Jön Türkler ve 1908
ihtilâli, İst. 1972, s. 57

48. Kabasakal, Mehmet, Türkiye'de Parti Örgütlenmesi, Ank. Ü.
Sosyal B.Enstitü (Basılmış Doktora Tezi), 1985, s.15-19

49. Mardin, Şerif Arif, Jön Türklerin Siyasî Fikirleri,
(1895-1908), Ank. 1964, s. 2-8

tarafından on beş günde bir çıkartılmaktadır. Derginin 3 Aralık 1895 tarihli sayısında, A. Rıza tarafından hazırlanan İttihat ve Terakki'ye ait bir program yayınlanır. Bu programda A. Rıza, şiddet kullanmanın aleyhinde olduğunu ve gayenin "intizam ve terakki'yi sağlamak olduğunu belirtir. Ancak bu görüşüyle İstanbul hükümetine darbe hazırlığında bulunan diğer Jön Türklerle ters düşer.

İttihat ve Terakki partisi, 1901 yılında Osmanlı gazetesinde yayınlanan bir yazıda, gayelerinin Osmanlı Devletinin ilerlemesi olduğunu belirtir. Din unsurunun bu meselede fazla rol oynamayacağını belirten Jön Türkler merkezî otoritenin esas alındığı bir yöntemin şekli için çaba göstermektedir. Bu düşünce sistemi Fransızlardan aynen alınmıştır. Bu görüşe göre önce cemiyet, sonra fert önemlidir.⁵⁰

Bu sıralarda Murat Bey'in yayınladığı **Mizan** gazetesi, dönemin siyâsî olayları hakkında çekinmeden görüş belirtmesi sebebiyle İttihat ve Terakki tarafından ilgi görmüştür.

1896 yılında Abdülhamid'in Ahmed Celalettin Paşa'yı yurt dışına göndererek cemiyet üyelerini yurda

50. Yalçın, Alemdar, "Yeni Türk Edebiyatının Gelişmesi",

Doktora Ders Notları, G.Ü. 1986

dönmeye razı etmesi İttihat ve Terakki hareketine büyük ölçüde darbe vurur.

1898-1900 tarihleri arasında Jön Türk Hareketi birkaç gazete ve broşürle devam ettirilmeğe çalışılmıştır. Jön Türklerin II. Abdülhamid'e karşı tekrar teşkilâtlanmaları⁵¹ ise 1902 senesindedir.

Derneğin 23 Temmuz 1908'de II. Abdülhamid yönetimini değiştirecek güce gelmesiyle II.Meşrutiyet ilân edilir. Meşrutiyetin ilân edilmesiyle İttihat ve Terakki'nin gayelerinden olan 1876 Kanûn-i Esasi'si tekrar yürürlüğe girmiştir, 17 Aralık 1908'de de Meclis-i Mebûsân açılmıştır. Bu tarihten itibaren İttihat ve Terakki Cemiyetinin şubeleri⁵² daha çabuk açılır. Ancak Bâb-ı Ali'nin 1908 yılının ikinci ayında Bosna-Hersek'in Avusturya'ya katılmasını, üçüncü ayında Bulgaristan'ın istiklâlini tanıması, İstanbul anlaşması.. gibi sebeplerle İttihat ve Terakki zor durumda kalır. İttihat ve Terakki hareketini benimseyen aydınlarla halk arasındaki mesafenin gittikçe açılması ve bu durumu II. Abdülhamid taraflarının desteklemesi (12-13 Nisan 1909) 31

51. Ramsour, E.E., a. g. e., s. 22-47.

52. İttihat ve Terakki Cemiyeti, "Yeni Türk Ansiklopedisi",

1st. 1965, C.4, s. 1568-1570

Mart vakasını hazırlar. 31 Mart Vak'ası, II.Abdülhamid'in tahttan indirilmesi, Trablusgarp Savaşları, Balkan Savaşı, I.Dünya Savaşı gibi önemli olayları 1913 yılında siyasî parti haline gelen Ittihat ve Terakki'yi 23 ocak 1913'de Bâb-ı Ali Baskını takip eder. 11 Haziran 1913'de de Sadrazam Mahmud Paşa öldürülür. Bu olaylar devlet idaresinden mes'ul olan Enver-Cemal ve Talat Paşa zamanında meydana gelmiştir.

Ittihat ve Terakki, Osmanlı Birliği siyâsetinden vazgeçerek Türk Birliği fikrini savunmuştur. 1913'te iktidara geçen Ittihat ve Terakki partisi Türkçülük fikrinin yayılmasına ve kuvvetlenmesine hizmet etmiştir.

Ittihat ve Terakki Cemiyetinin gayretleri neticesinde ilân edilen II. Meşrutiyet hem siyâsî hem de sosyal gelişme ve değişikliklerin tarihi olmuştur. Hürriyetin verdiği ilk başı boşluk içerisinde istibdat yönetiminde yayın hayatına devam eden dört gazete, İkdâm, Sabah, Tercüman, Saadet, 60.000, 40.000 gibi olağan üstü tirajlarla yayınlanmıştır. İlk iki ay içerisinde de iki yüzden fazla gazete imtiyaz hakkını almıştır. 1908-1909'da 353, 1910'da

53. Kösoğlu Nevzat, Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti üzerine Düşünceler, İst. 1990, s. 609-622

54. Ittihat ve Terraki Cemiyeti ,a.g.e., s.1569-1570

55. Lewis Bernard, a. g. e., s. 230-231

130, 1911'de 124, Balkan savaşının çıktığı 1912 yılında 45, 1913'de 92, 1914'de 75, 1915'de 6, 1916'da 8, 1917'de 14, 1918'de 71 süreli yayın basın hayatına başlamıştır. Bu sayılar, II. Meşrutiyetin basın hayatı üzerine gösterdiği değişiklik ve gelişimlerin en büyük göstergesi olmuştur.

31 Mart Vak'asının basın-yayın hayatı üzerinde menfi tesirleri söz konusudur. Sansür, gazete ve dergileri hiç bir açıklamaya gerek duymadan kapatabilmektedir. Ancak hürriyete gönülden inanmış kimseler tarafından sansürün ülkeye getirdiği zarar en aza indirilmiştir. Birkaç gazetenin imtiyazını önceden alan yazarlar, gazete kapatıldıķa küçük isim değişiklikleriyle yayın hayatına devam etmiştir.

31 Mart hadisesinin bastırılmasından sonra gazete ve dergiler Meşrutiyetin ilânı ile oluşan kaostan kurtularak normal sayılarına iner.

Bu dönemde yayınlanan dergiler muhteva itibarıyla çeşitlilik gösterir. Bu dergilerde; güzel sanatlar, edebiyat, eğitim, tarih, mizah, çocuk, iktisat, kadın, din, askerlik,

56. Orhan, Koloğlu, a.g.m., s.90; Birinci, Nejat "Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, İst. 1985, s. 134-136

57. Selim Nüzhet, "Türk Gazeteciliği", (1831-1931), İst. 1940, s. 82-83

sağlık,spor... gibi hemen her konuya yer verilmiştir. Bu dergilerin büyük boyda çıkartıldığı resim, karikatür, harita ⁵⁸ gibi diğer unsurlara da yer verildiği görülmektedir.

II. Meşrutiyetin ilânından sonra ülkenin fikir hürriyetine kavuşması, çeşitli fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir.

19.y.y.'ın ikinci yarısından itibaren fikir akımlarının siyâsî ve edebî hayatımızda önemli rol oynadığı görülmektedir. Tarık Tunaya'nında belirttiği gibi Meşrutiyet aydını hangi akımı savunursa savunsun "Osmanlı Devleti nasıl kurtulacaktır" sorusuna cevap aranmaktadır.

II. Meşrutiyet döneminin siyâsî yapısında Batıcılık, Islâmcılık, Türkçülük, Adem-i merkeziyetçilik ve ⁵⁹ Sosyalizm akımlarının yer aldığı görülür.

II. Meşrutiyet dönemi içerisinde yer alan batıcılık akımı, III. Selim döneminde başlayan batıcılık akımından farklı bir durum göstermektedir.

58. Orhan, Koloğlu, a.g.m., s.116

59. Tunaya, Tarık, Hürriyetin ilânı, 1st, 1960, s.70-73

Tunaya'ya göre II. Meşrutiyet döneminde benimsenen akımın gayesi; "... yeni bir devlet kurmak değil, eski bir Devleti restore etmektir. Şu halde devrimci sayılamaz"⁶⁰ Meşrutiyet döneminde Devletin kurtuluşu, siyâsî ve sosyal yönden Avrupa devletlerine benzeyen idarî yapının teşekkül ettirilmesinde görülür.⁶¹

II. Meşrutiyet döneminin aşırı derecede batıcılık akımını savunan dergi, Dr. Abdullah Cevdet'in Eylül 1904-Aralık 1932 tarihleri arasında çıkarttığı İçtihad dergisidir. Yayın hayatına Cenevre'de başlayan daha sonra Kahire ve İstanbul'da (1911, 24. sayı) yayınlanan derginin aydınlar ve dönemin fikrî yapısı üzerinde önemli tesirleri olmuştur.⁶²

II. Meşrutiyetin ilânından önce çıkmaya başlayan ve Cumhuriyet döneminde de yayın hayatını devam ettiren İçtihad, zaman zaman görüşlerinden dolayı kaptılmakla beraber 28 yılda 358 sayı yayınlanarak en uzun süreli çıkan dergi olma sıfatını kazanmıştır.

60. Tunaya, Tarık, a. g. e., s. 73

61. Turhan Mümtaz, "Kültür Değişmeleri", İst. 1969, s. 296

62. Toprak, Zafer, "II. Meşrutiyette Fikir Dergileri",

Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi,

C.I. iletişim yay. s. 128

Dergiyi yayınlayan Abdullah Cevdet aşırı derecede batı hayranı ve taklidçidir. Batı hayranlığı Türk alfabesinin kabul edilmesinden sonra da yazılarını Fransız dili ile yazmak
63
şeklinde devam eder.

İçtiha dergisinde temsil görüş edilen batıcılık ve osmanlıcılıktır. Ancak derginin zihniyeti, Tanzimat dönemi batıcılık ve osmanlıcılık anlayışından farklıdır.

İçtiha dergisi yazarları, doğudan gelen herşeyi geri, batıdan gelen herşeyi ise ileri bulur. Dergi de gerici anlayışın yıkılarak Avrupa seviyesine gelinmesi ilke
64
edinilmiştir.

Osmanlıcılık ise Osmanlı Devletinin sınırları içerisinde yaşayanların bağlı bulundukları etnik grubun dışında kendilerini Osmanlı olarak kabul etmeleri şeklinde
65
değerlendirilir.

Dergide üzerinde durulan konular şunlardır; Kadın hakları, edebiyat, dil, eğitim, felsefe, psikoloji ve çiftçiliktir.

63. Yücebaş Hilmi, Yedi Şâirden Hatıralar , 1st. 1960 s.11.

64. Toprak, Zafer, a. g. m., s. 128.

65. Tutkun Semiramis,İçtiha Mecmuası (1-100.sayılar), İnceleme ve Edebî Makaleler, Cumhuriyet Univ. Sosyal Bilimler Ens.Türk Dil ve Ed. Basılmamış Y. Lisans Tezi) 1988 s.31.

Derginin yazarları arasında ise Abdullah Cevdet, Rıza Tevfik, Süleyman Nazif, Faik Ali, Cenab Şehabeddin, Abdülhak Hamid, Hüseyinzâde Ali, Aydın Nadir, Mustafa Asım, Ali Kâmi, Ebubekir Hâzım, Celâl Nuri, İbrahim Temo, Mustafa⁶⁶ Suphi, Salih Zeki... yer alır.

Dergide dil ile ilgili yazılarda, imlâ ve harflerde yeniliğe ihtiyaç olduğu ve latin harflerinin kabul⁶⁷ edilmesi gerektiği üzerinde durulur.

Edebiyatla ilgili yazılarda belirli bir görüşün taraftarlığı yapılmaz. Derginin ilkesi olarak benimsenen halkın eğitimi konusu edebî yazıların da temelini teşkil⁶⁸ eder. Dergide ayrıca edebî türlere de yer verilmiştir.

Dergide din ile ilgili yazılarda dîni istismâr edenlerle mücâdele edilmesi ve dinin devlet işlerine karıştırılmaması gerektiği üzerinde durulur. Dergide dîni konularda yer alan yazılar, en çok Sebilü'r-Reşad dergisi⁶⁹ tarafından tenkid edilmiştir.

Peyami Safa, İctihad dergisinde 'Pek Uyanık Bir Uyku' başlığıyla yayınlanan makaleyi, batıcılık anlayışının

66. Özkırımlı, Atilla, "İctihad", a. g. e., s. 67

67. Tutkun, Semiramis, a. g. e., s. 39

68. Tutkun, Semiramis, a. g. e., s. 44

69. Tutkun, Semiramis, a. g. e., s. 35

tam bir programı olarak kabul eder.

Peyami Safa yaptığı değerlendirmede "Garbçılarının" programını Türkçüler kadar ilmî bulmaz. Bizde batıcılık anlayışını yazar, şu cümlelerle ifade eder;

"Garbçılık bizde bir sistemden ziyade dinî taassuba karşı medenî ihtiyaçların sezilişinden doğma bir terakki ihtiyakıdır. Nasyonalizm gibi Avrupa ideolojilerinden hiçbirine benzemez."⁷⁰

Ülkemizde İslâmcılık akımından Abdülaziz döneminde söz edilmeye başlanmış, II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet dönemlerinde siyâsî bir hareket olarak varlığını göstermiştir. Panislamizm ve İttihad-ı İslâm olarak da anılan İslâm Birliği, batıya karşı İslâm ülkelerinin siyâsî ve sosyal yönden teşkilâtlanmasıdır.⁷¹

II. Meşrutiyet döneminde İslâm Birliği hareketinin gayesi İslâm'da reform yapmaktır. Ancak Akçura'ya göre İslâmcılık akımının gayesine ulaşabilmesi için uzun zamana ihtiyacı vardır. Bu sebeple de sahip olunan şartlara uygun

70. Peyami Safa, "Türk İnkılâbına Bakışlar", Ank. 1981, s. 45-53

71. Çetinkaya, Gökhan, II. Abdülhamid Döneminin ilk Yıllarında İslâm Birliği Hareketi (1876-1878) A. Ü. Sosyal Bilimler Ens. 1988 (Basılmamış Y. Lisans T.), s. 15-18

bir görüş değildir. Dönemin İslâmcılık akımını savunan dergileri arasında 3 Eylül 1908'de yayınlanmaya başlayan **Sebilü'r-Reşad** önemli bir yer tutar.

Derginin sahibi Eşref Edip'tir. Dergi dinî sahada reform yapılması gerektiğini savunur.

Dergi, 1911'e kadar Sırat-ı Müstakim adıyla 182 sayı yayınlanmış, 183. sayıdan itibaren Sebilü'r-Reşad adıyla ⁷³ yayın hayatına devam etmiştir.

Derginin yazı kadrosunda; Cemalettin Efgânî, Mûsa Kâzım, A. Nâim, M. Akif, Bereket-zâde I. Hakkı, İzmirli I. Hakkı, Ferid Kâm, Ebululâ Mardin, Halim Sâbit, Ahmed Hamdi Aksekili, Mehmed Tahir Bursalı, Tahirü'l-Mevlevi, Y. Akçura, A. Ishaki, Ispartalı Hakkı, Ömer Rıza Doğrul... yer alır.

Dergide yer alan yazılarda islâm ülkelerinin karşılaştığı güçlüklerin cehâletten kaynaklandığı belirtilerek millî ve modern eğitim sisteminin bulunması gerektiğine işaret edilmiştir. Ayrıca ülke bütünlüğünü sağlayan islâmî ve millî meselelerde birlik ve beraberlik

72. Yusuf Akçura, "Üç Tarz-ı Siyâset", İst. 1976, 10-11

73. Eşref Edib, "Sebilü'r-Reşad'ın 50. yılı Münâsebetiyle"

S.R. Eylül 1958, C. XIII, Nu. 276 , s. 35

içerisinde olunması gerektiği belirtilmiştir. Dergide tefsir, hadis, ulûm ve fûnûn, tarih ve ayet şerhleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca tarih, edebiyat, eğitim ve islâm ülkelerinin hayatları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Sırat-ı Müstakim, Abdülhamid yönetimine karşı çıkan islâmcı, zaman zaman da türkçülük hareketine destek veren bir dergidir. Türkçülük hareketinin yayılmasını sağlamak amacıyla kurulan Türk Derneği, ilk olarak Sebilü'r-reşad'ın sayfalarında okuyucuya duyurulur.⁷⁴

Derginin Müslüman-Türk milletinin yükselmesi gayesi ile çalışacağı hem derginin mesul müdürü Eşref Edip hem de diğer yazarlar tarafından vurgulanır.

Dergi, mütareke döneminde Balıkesir Zagnos Camiinde, Nasrullah Camiinde Millî Mücadele hareketini destekleyen konuşmalarda bulunmuştur. (S.458 12 Şubat 1920, S.468, 17 Şubat 1921) Yine Türk Milletinin millî marşı olma sıfatını kazanan İstiklâl Marşı Sebilü'r-Reşad'da yayınlanmıştır (S.468, 17 Şubat 1921).

74 . Eşref Edib, a. g. e., s. 7

Cemaleddin Efgânî ile başlayan İslamcılık akımını Muhammed Abduh ve onu takib eden Ferid Vecdî, Kazanlı Mûsa, İkbâl...daha da geliştirmiştir. İslamcılık akımının ülkemizdeki tesiri ise Sebilü'r-Reşad dergisi yazarlarını görüş itibarı ile ikiye ayırır. Bir kısmı gelenekçi İslâmcılık akımını benimser. Diğer bir kısmı ise medrese ile mektebin birleştirilmesi gerektiğini savunur.

Sebilü'r-reşad dergisi geleneklerine bağlı İslâm dergisi olarak İslam Modernistlerinden ayrılır.⁷⁵

İslâmcılık akımını modernist bir zihniyetle değerlendiren İslâm Mecmuası, 1914-1918 yıllarında 63 sayı yayınlanmıştır. Halim Sabit'in çıkarttığı dergide 2.Gökalp'in din, ahlâk ve eğitim konularında yazıları vardır. İttihat ve Terakki hareketini benimseyen dergi, İslâmcılık ve Türkçülük akımlarını birleştirmeye gayret etmiştir. Dergide Ziya Gökalp'in hukuk reformlarıyla ilgili yazıları önemli bir yer tutar.⁷⁶

İslâmcılık akımı diğer fikir akımları arasında⁷⁷ rasyonolist ve gelenekçi bir zihniyet taşımaktadır.

75. Ülken, Hilmi Ziya, a. g. e., s. 443

76. Toprak, Zafer, a. g. m., s. 126-127

77. Tunaya, Tarık, İslâmcılık Cereyanı , 1st 1962, s.4

Bu dönemde çıkan diğer dergiler şunlardır; **Sada-yı Hak**; Islâm geleneğini savunur. **Mahfil** ; Islâmiyette tasavvufî düşünceye ağırlık verir. **Beyânü'l-Hak** ; (1908-1912) haftada bir yayınlanan dergi, dinî konuların yanısıra siyâsî ve sosyal aktüalitesi olan konulara yer verir. **Ceride-i Sûfiye** (1910-1912) dergide dinî ve tasavvufî yazıların yanısıra edebî ve felsefî yazılara da yer verilmiştir. Derginin yazı kadrosunda Ali Fuad, Bursalı Mehmet Tahir, Rıza Tevfik, İbnü'l-lemin Mahmud Kemal... yer alır.**Ceride-i İlmiye** (1915-1922) aylık olarak yayınlanmıştır. Dergide savaşla ilgili fetvalar önemli yer tutar. **Cihan-ı Islâm**; 10 günde bir yayınlanmaktadır. Dergi'nin Arapça, Farsça, Urduca dillerinde de nüshaları vardır.**el-Medâris** (1913),⁷⁸ dergide dinî, iktisadî sosyal meselelerin yanında edebî konulara da yer verilmiştir.

II. Meşrutiyet döneminde Türk milliyetçiliği Jön Türklerin gayretleriyle şuurlu bir hareket olarak gelişmiştir. 1908 tarihiyle ülkenin fikir hürriyetine kavuşması çeşitli Türkçü derneklerin kurulmasına imkân verir;

Kurulan Türkçü cemiyetlerin ilki **Türk Derneği**dir. **Türk Derneği** 25 Aralık 1908 tarihinde nizam-nâmesini

78. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 122

yayınlayarak ilmi bir cemiyet olarak kurulduğunu ilan eder. Derneğin üyeleri arasında Yusuf Akçura, Necib Asım, Veled Çelebi yer alır. Sadece ilimle meşgul olacak cemiyete Türk olmayan ancak Türk Dünyası için çalışmak isteyen yabancı türkiyatçılar da katılabilecektir.

79

Derneğe 1912 senesine kadar katılan üye sayısı 63'tür. Bu üyelerin arasında tarihçiler, yabancılar, devlet dairesinde çalışanlar da yer alır. Derneğin kuruluş tarihinde yer alan üyeleri arasında; M. Emin, İsmail Bey Gaspireski, H. Câhid, Azerbaycan Cumhuriyeti başbakanlarından Yusuf Bey-zâde Nasib Bey, Ağaoğlu Ahmed, Hüseyin-zâde Ali, K.M. Fuad, Fuad Sabit, Ispartalı Hakkı yer alır.

Dernek 1911 senesinde 7 sayı olarak yayınlanan 'Türk Derneği' dergisini çıkartmıştır. Derneğin dağılmasına, dernekte aktif rolü olan üyelerin değişik görevlerle İstanbul'dan ayrılması sebep olmuştur.

80

Türk Derneğinin dağılmasından kısa bir süre sonra Türkçülük anlayışına geniş bir perspektiften bakan Türk Yurdu dergisi yayına başlamıştır. Derginin yayın tarihi

79. Akçura, Yusuf, "Türk Ocakları", Türk Yılı 1918, s. 435.

80 Akçura, Yusuf "Türk Derneği", Türk Yılı 1928 s. 435.

81

1911'dir. Dergiyi yayınlayan Türk Yurdu Cemiyetidir.

Cemiyet 18 Ağustos 1911'de ilim ve haberle meşgul olacağını ilân etmiştir. Türk Yurdu cemiyetinin yayınladığı nizam-

82

nâmede 4. madde önemlidir. Bu madde de "Türk coğrafyalarına mahsus bir pansiyon açacak ve Türklüğün zeka ve irfanca seviyelerinin yükseltilmesine verâdet ve teşebbüs

83

çıkarmaktadır."

Türk Yurdu'nun kurucuları arasında; M. Emin, A. Hikmet, A. Ağaoğlu. H. Ali, Dok. Akil Muhtar, Y. Akçura yer almaktadır.

Dergi, 24 Kasım 1911- Mart 1931 tarihleri arasında 233 sayı 26 cilt olarak yayınlanmıştır. Dergi, İktisad, edebiyat, dil, matbuat, Türklük Şuûnu, tarih, coğrafya, arkeoloji, güzel sanatlar, sağlık, eğitim, felsefe... gibi Türkçülük fikrinin gelişmesinde rol oynayabilecek her konuya

81. Tural, Sadık, Osmanlı imparatorluğunun Son Yıllarında Edebiyatımızda Türkçülük Akımı, H.Ü. Ank. 1978 (Basılmamış Doktora Tezi) s. 79

82. Tural, Sadık, a. g. e., s. 280

83. Akçuraoğlu Yusuf, "Türk Yurdu", a. g. e., s. 437

yer vermiştir. Dergi, yayın hayatı boyunca millî kültüre
84
hizmet etmiştir.

Türk milliyetçiliğinde Osmanlı Türkleriyle
Rusya'dan gelen Türkler birbirini bütünleyen iki sayfayı
oluşturmaktadır. Türk Yurdu dergisi, sayfalarında Dış Türkler-
85
le ilgili görüşlere de yer vermiştir.

Türk Yurdu dergisinin yayın hayatına başlamasından
kısa bir süre sonra Türk Ocağı kurulur. Ocağın kuruluş tarihi
nizam-nâmenin 1. maddesinde belirtilen 12 Mart 1912'dir.
Ocağın kurulmasında Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyetinin
gayretleri vardır. Kurucu üyeler arasında M. Emin, Ahmed
86
Ferid, A. Ahmed, Dr. Fuat Sâlih yer alır.

İstanbul'da Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı
gibi Türkçü hareketi benimseyen Türkçü cemiyetlerin kurulması

84. Tuncer, Hüseyin, "Türk Yurdu", (1911-1912) üzerinde Bir
inceleme, Gazi Üniversitesi 1988 (Basılmamış Doktora Tezi)
s. 25

85. Masami Arai, "The Genç Kalemler and the Young Turks; A
study in Nationalism "ODTÜ Gelişme Dergisi, 12(3-4), s.197-
245

86. Akçuraoglu Yusuf, "Türk Ocakları", a. g. e., s. 439

ve dergilerin çıkartılmasıyla Türkçülük geniş halk kitleleri
87
tarafından benimsenmeye başlanmıştır.

İttihat ve Terakki hareketinin üyelerinden Z. Gökaltp ise Genç Kalemler adlı bir dergi çıkartır. Dergi daha önce Hüsün ve Şiir adıyla Hamit ve Hüsnü tarafından çıkartılmıştır. Derginin baş makalelerini ise Ali Canip yazmaktadır. Ali Canip dergiyi sadece şiire yer vermesi sebebiyle tenkid eder. Dergi, ilmi makalelerin de yazılmasını sağlamak maksadıyla adını Genç Kalemler olarak değiştirir. Ali Canip, Ziya Gökaltp ve Ömer Seyfettin dilde inkılâp yapılması gerektiğine karar verirler. Derginin ortak görüşünün belirtildiği yazılarda imza atmak yerine soru işareti ile yetinilmiştir. Ancak bu durum F. Köprülü, Y. Kadri, C. Şehabeddin ve Süleyman Nazif tarafından şiddetle tenkid edilir. Dergide büyük soru işareti ile yayınlanan Ömer Seyfettine ait ilk makale, Türkçülük hareketinin beyânnâmesi
88
niteliğindedir.

Dergi, ilk sayılarında Osmanlıcaya karşı halkın konuştuğu dilin yazı dili olarak benimsenmesi gerektiği

87. Kuran, A. Bedevî, Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye

Cumhuriyetinde İnkılâp Hareketleri, ist.1959, s. 493

88. Ali Cânib Yöntem, "Genç Kalemler", "Yakın Tarihimiz",

C.I. s. 372

görüşündedir. Daha sonraki sayılarda ise Ziya Gökalp Türkçülük akımına geniş ölçüde yer verir.

Dergi Türkçülük hareketinin timsâli olarak kabul edilen "Turan" manzumesinin yayılanmasıyla ayrıca önem
89 kazanmıştır.

Gökalp, Meşrutiyetin ilânından sonra ülkede meydana gelen siyâsî ve sosyal inkılâbı, dergide yer alan "Yeni Hayat ve Yeni Değerler" adlı makalesiyle anlatır.

Millî Edebiyatın oluşabilmesi için halkın konuştuğu dille yazı dilinin birleştirilmesi gereğinin
90 savunulduğu dergide halkçılık düşüncesine de yer verilmiştir.

Bu dönemde kurulan diğer bir dernek de Türk Bilgi Derneğidir. Dernek 1913 yılında Bilgi Mecmuasını yayınlamıştır. Akademik hüviyet taşıyan dergi, daha sonra Türkçülük hareketine ağırlık vermiştir. Derneğin başkanı ise
91 Emrullah Efendi'dir.

89. Tural, Sadık, a. e. g., s. 180.

90. Kaplan, Mehmet, Edebiyatımızın içinden, 1983, s. 78.

91. Toprak Zafer, II. Meşrutiyette Fikir Dergileri,
a. g. e., s. 129.

Bu dönemde Türkçülüğün temel görüşlerinden birisi de halka doğru gitme prensibidir. Bu görüşle ilgili olarak önce İstanbul'da 1913 - 1914 tarihleri arasında **Halka Doğru** dergisi yayınlanır.

Daha sonra ise halkın kültür seviyesini yükseltmek maksadıyla 28 Aralık 1917 yılında İzmir'de **Halka Doğru Cemiyeti** kurulur. Derneğin kurucuları arasında Dr. Nâzım, Mahmud Celâl (Bayer), Halep Valisi Tevfik Bey, İzmir Valisi Rahmi Bey yer alır. Derneğin nizamnamesi 8 Aralık 1917'de Tanin gazetesinde yayınlanmıştır. Dernek 1919'da hükümet tarafından kapatılmıştır.

Dernek nizamnamesinde daha çok kültür ve eğitim konularında çalışacağını belirtmiştir. Dernek, sosyal yardım kuruluşlarının açılmasında ve ekonomik teşkilatlanmada öncülük yapmıştır.

Aydın kesimin halka doğru gitme hareketine öncülük yapan Z. Gökalp, bunun sebebini iki maddede toplar;

1. Aydın kesim, halktan millî kültürü öğrenecektir.
2. Aydın kesim halka medeniyeti götürecektir.

92. Tural Sadık, a. g. e., s. 90

93. Tunaya, Tarık, a. g. e., s. 65

94. Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları., 1923, s.51

1908 Meşrutiyetinin ilânından sonra gelişen fikir akımları arasında batı dünyasının özellikle de Fransa'nın önemli tesirleri vardır.

Ahmet Rıza, pozitivist sosyolojiyi Auguste Comte'un tesirinde kalarak benimsemiştir. Yine Prens Sabahaddin, 1908'den sonra alâka gören bir akım olmamakla birlikte, Le Play ve Demolis'in tesiriyle, ülkenin kurtuluşunu adem-i merkeziyetçilik ve şahsî teşebbüste bulmuştur.⁹⁵

Bu akımın temsilcileri arasında Prens Sabahaddin, Safvet Lütfî, Namık Zeki (Aral), Hâmit (Ongunsu), Ahmet Bedevi (Kuran), Ahmet Fâzıl, Mehmet Ali Şevki, Dr. Nihat Reşat (Belger) bulunmaktadır. Bu akımın yayın organları arasında Meslekî içtimâ, Sa'y Tettebbu...dergileri yer alır.⁹⁶

II. Meşrutiyet döneminin pozitivist görüşe sahip önemli bir dergisi Ulûm-ı iktisâdiye ve içtimâiye Mecmuasıdır. Dergi 1908-1911 tarihleri arasında Mehmed Cavid,

95. Lewis, Bernard,, a. g. e., s. 230

96. Tunaya, Tarık, Hürriyetin ilânı, s. 75.

Rıza Tevfik ve Ahmed Şuayb tarafından 27 sayı
97
çıkartılmıştır.

İlk sayıda derginin programı açıklanmaktadır;
Dergi, sosyal ilimler sahasında yer alan otoritelerin
görüşlerine dair makaleler yayınlayacağını belirtmektedir.
Derginin diğer yazarları arasında Sâti, Bedii Nuri, Asâf
Nef'î, Dr. Ethem, Faik Nüzhet...yer alır. Dergide pozitivism
98
görüşünün gelişerek evrimcilik şeklini aldığı görülmektedir.
Dergide yer alan yazılarda, iktisat, felsefe ve sosyoloji
konularına ağırlık vermiştir.

II. Meşrutiyetin ilânından sonra Batı tesiri ile
ülkemizde gelişmeye başlayan, ancak ilgi görmeyen bir diğer
akım da Sosyalizm'dir. Sosyalizm, İdrak, İnsâniyet ve Beşeriyet
gibi kısa süreli çıkan gazetelerde yer almıştır. İştirak
dergisini ise bu akımın yayın organı olarak görüyoruz. Dergi
İştirakçi Hilmi ve Dr. Refik tarafından çıkartılmıştır.
Derginin yayınlanmasına Osmanlı Meclisinde bulunan Ermeni ve
99
Bulgar milletvekilleri yardımcı olmuşlardır.

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız fikir akımları

97. Toprak, Zafer, II. Meşrutiyette Fikir Dergileri, s.112-127

98. Ülken, Hilmi Ziya, a. g. e. s. 235-240

99. Tunaya, Tarık, Hürriyetin ilânı, s. 75-76

da gösteriyor ki; 1908'den sonra Batı tesirinde yoğun bir şekilde gelişen siyâsî değişiklikler yaşanmıştır. Ülke tarihinde ilk defa kamuoyu bu derece önem kazanmıştır. Batı düşünce ve müesseselerinin ön plâna geçtiği bu dönemde siyâsî fikirler birer düşünce akımı şeklinde gelişmiştir.

Düşünce akımlarının hepsi önce siyâsî sahada tesir etmiş, daha sonra edebî eserlere aksetmiştir. Ancak II. Meşrutiyet döneminde diğer akımlardan daha çok benimsenen ve gelişme gösteren Türkçülük akımı, öncelikle edebî eserlerde yer almış, daha sonra siyâsî akım olarak gelişmiştir.

Türk Edebiyatında 1908'den sonra ilk edebî hareket Fecr-i Ati topluluğuna aittir. Ancak Fecr-i Ati'ciler "ortak ve belirli bir sanat anlayışını" ortaya koyamadan dağıldılar. Önceleri yayın organı Servet-i Fünûn olan Fecr-i Ati yazarları, Meşrutiyetin ilânından sonra artan dergi sayısı ile birlikte değişik dergilerde münferid olarak çalışmalarını devam ettirdiler.

Türk Edebiyatında 1911-1923 yılları arasında

100. Tunaya, Tarık, Türk Siyâsî Hayatında Batılılaşma Hareketleri, İst. 1960, s. 50

101. Ercilasun, Bilge, "Edebiyatta Millîlik ve Milliyetçilik" T.K.A.E 1988, Y. XXVII, S. 300, s. 246

102. Akyüz, Kenan, a. g. e., s., 142-146

yayınlanan eserlerde "millilik" kesif bir şekilde yer almıştır. Millî Edebiyat kavramı edebiyatımıza 1911 yılında Genç Kalemler dergisi ile girmiştir. Dergide, Yeni Lisân adıyla yayınlanan makalede Servet-i Fünûn ve Fecr-i Atî yazarları tenkid edildikten sonra millî edebiyatın gerekliliği üzerinde durulmuştur.

"Bugünkülerin dünküleri taklid etmekten vazgeçtikleri dakika hakikî fecir olacak, onların sayesinde yeni bir lisânla terennüm olunan millî bir edebiyat doğacaktır"¹⁰³

Millî Mücadele yıllarında yayınlanan Yeni Mecmua, Büyük Mecmua, fikir ve sanat dergisi olma hüviyetiyle önem taşır. 1917 tarihinden sonra daha çok gelişme imkânı bulan "edebiyatta millilik" akımında Yeni Mecmuanın rolü büyüktür.

Ziya Gökalp'in gayreti ve İttihat Terakki'nin desteğiyle yayınlanan dergi, birinci yayın döneminde (12 Temmuz 1917-26 Ekim 1918) 66, ikinci yayın dönemi olan 1923'de ise 90. sayıya kadar yayınlanmıştır. Derginin imtiyaz sahibi ve me'sul müdürü M. Talat'dır. Derginin ilk yıllarında denetimi Z. Gökalp, Y. Kemal, Köprülü-zâde M. Fuad, A. Refik,

103. Levend, Agah Sırrı, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme

Evreleri, Ank. 1960, s.314

Falih Rifkî, Ahmed Ağaoğlu ve Necmeddin Sadık'a aittir. Dergi, 1923'de hemen hemen eski yazı kadrosu ve yayıncılık anlayışıyla Falih Rifkî'nin yönetiminde yayınlanmıştır.

İlmî ve fikrî yönü ağırlıklı bir dergi olan Yeni Mecmua'da ilmî Türkçülük esas alınarak Türk millî kültürünün kaynakları araştırılmıştır.

Dergide yer alan fikirlerin hem yayınlandığı dönemde hem de daha sonraki nesillerin kültür hayatında önemli tesirleri olmuştur. II. Meşrutiyet döneminde tenkid türünün gelişmesinde, dergide yazıları yer alan Fuad Köprülü, Şehabeddin Süleyman ve Ali Canip'in önemli rolü vardır. Yeni Mecmua'da edebî türlerin tefrikasına da oldukça geniş yer verilmiştir.

1919 yılında fikir ve sanat yönü ağırlıklı olarak yayınlanan Büyük Mecmuanın dışında Yahya Kemal'le birlikte anılan Dergâh dergisinin kültür hayatımızda önemli bir yeri vardır.

-
104. Kırımlı, Bilâl, Yeni Mecmua, (H. Ü. Sosyal Bilimler Ens. (Basılmamış Y. Lisans Tezi), Ank. 1988, s. 15-24
105. Ercilasun, Dr. Bilge, Fuat Köprülü'nün Yeni Mecmua'daki Yazılarında Tenkit, Milli Kültür, Aralık 1983, s. 45-47

15 Nisan 1921-5 Ocak 1923 yıllarında Mustafa Nihat Özön'ün 15 günde bir yayınladığı Dergâh, fikir ve sanat yönü ağırlıklı bir dergidir. Anadolu ve Millî Mücadele hareketini destekleyen dergiye Yahya Kemal yön vermiştir. Edebiyat, dil, felsefe, tarih, sanat... konularında çıkan derginin yazı kadrosunda Fuad Köprülü, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Mustafa Şekip, Ahmet Haşım, Ruşen Eşref, Falih Rıfkı, Halide Edip, 106 Kemaleddin Kamu, Necmettin Halil... yer almaktadır.

Bu dönemde yayınlanan dergiler arasında Servet-i Fünûn, (1896-1944) Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Ati akımlarına sayfalarında yer vermiştir. Servet-i Fünûn dışında edebî hadiseler karşısında tarafsız kalmayı tercih eden, sayfalarında sadece dönemin aktüel hadiselerine yer veren dergiler de vardır. Bunlar arasında 1908-1913 yılları arasında yayınlanan Resimli Kitap, Rübâb ve Şehbâl... 107 dergilerini sayabiliriz.

1. Mart 1909 - 10 Temmuz 1914 tarihleri arasında yayınlanan Şehbâl bu dönemde en ileri teknikle basılan mükemmel bir dergi olma özelliği taşır. 15 günde bir

106. Kırımlı Bilâl, a. g. e., s. 31-33

107. Akyüz, Kenan a. g. e., s. 155-156

yayınlanan derginin mesul müdürü Hüseyin Sadeddin'dir.

23 Temmuz 1920 - 5 Şubat 1921 tarihleri arasında yayınlanan **Şehbâl** dergisinin kurucuları Ali Nejad, İsmail Faik, yazı işleri müdürü ise Selahaddin Enis'dir. Dergi haftada bir edebî içtimaî, felsefî muhtevada yayınlanmıştır. Dergide yer alan sütun başlıkları; Samimi Hasbihaller, Edebî Yazılar, Edebî Hatıralar, Fikrî Musahabe...'dir. Ayrıca Tefik Fikret özel sayısını da yayınlayan derginin yazı kadrosunda; Ahmet Hikmet, Ahmet Râsim, Ahmet Haşim, Hüseyin Bedreddin, Hüseyin Siyret, Rıza Tefik, Abdullah Cevdet, Mehmet Rauf, Yahya Kemal ve Yakup Kadri yer almaktadır.

Derginin daimi yazarları ise; İbrahim Nâmi, İbrahim Hakkı, İsmail Faik, Ekrem Vecdet, Peyami Safa, Hamdî Nüzhet, Daloğlu Faud, Zehra Fuad Hanım, Selahaddin Enis, Ali Nejat, Ali Ulvi, İnâyet Faik ve Fatin Tefik'dir.

Rûbâb Dergisi, Cemal Nâdir tarafından 1912-1914 yılları arasında 116 sayı III cilt olarak yayınlanmıştır. Derginin edebî müdürü Şehabeddin Süleyman'dır Dergi; edebî, içtimaî, felsefî, muhtevada yayınlanmıştır.

108. Polat, N. Hikmet, "Rûbâb Mec"., (Atattürk Üniversitesi

Basılmamış Doktora ön çalışması) Erz. 1981, s. 27

Dergi edebî konulara ağırlık vermiş, edebiyatın gelişmesine gayret etmiştir. Ancak Rübâb, herhangi edebî zümrenin sözcülüğünü yapmamıştır. "Rübâbcılar ortak bir edebiyat görüşüne sahip değildir. Cemiyet meselelerinden uzak duran

Ahmet Haşım ile vatani terennüm etmeyen şeyleri
109
edebiyattan saymayan İlyas Macit bir aradadır".

Halid Fahri'nin ilk şiiri olan "Sana" Rübâb 'da yayınlanmıştır. Dergide naturalist türde yazdığı romanlarla tek isim olan Selahhattin Enis ve Yakup Salih, İsmail Zühdü, Selim Rifkî, sembolik şiirlerle A. Haşım, Hakkı Tahsin, İsmail Zühdü, Fecr-i Ati'yi şiddetle tenkid eden Ali Naci'nin makaleleri, şark masalları, mensûr şiirler Rübâb dergisinin edebî sütunlarını teşkil etmektedir. Dergide edebî tartışmalar önemlidir (Fecr-i Ati Nesli-Ati Tartışması).

Sayfalarında Servet-i Fünûn, Fecr-i Ati Nâyiler... gibi bütün edebiyat zümrelerinin yazılarında yer veren Rübâb dergisinde kadın konusu ile ilgili yazılar önemlidir. Bu yazılarda Feminizm akımı müdafaa edilmektedir. Sayfalarında siyâsî aktüaliteye yer vermeyen dergi, millî bir

109. Ozansoy, Halid Fahri, Edebiyatçılar Geçiyor, İst. 1944

mesale olan Balkan savaşı ile ilgili duygu ve düşüncelere yer
110
vermiştir.

Rübâb dergisinden sonra Nâyiler'in çıkarttığı
Safahat, Kehkeşân dergileri ise birkaç sayı yayınlanmıştır.

Mütarekereden sonra Nedim mecmuası 18 sayı yayın-
lanmıştır. Dergiyi çıkartanlar arasında F. Nafiz, F. Celâl,
111
R. Nuri, R. Eşref, F. Rıfkı, Y. Kemal yer almaktadır.

1908-1923 tarihleri arasında belirli bir
düşüncenin savunuculuğunu yapan fikrî, edebî, ilmî mahiyet
taşıyan dergilerin yanında, kadın çocuk ve mizâhın ön plânda
yer aldığı dergiler de önemli bir yer tutar.

Batı kökenli bir akım olan feminizim akımı,
Meşrutiyet'in ilânından sonra ülkemizde ilgi görmüş ve
kadının cemiyet içerisinde taşınması gereken fonksiyon çeşitli
gazete ve dergilerde vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu yazılarda
Batıda kadının çağdaş hayata uymak için verdiği, mücâdele
ülkemiz şartlarıyla mukayese edilerek verilmeye çalışılmıştır.

Tanzimat döneminde yayınlanan ilk kadın dergisi
İnsâniyet'ten sonra 1908-1923 tarihleri arasında kadınlarla

110. a. g. e., s.27

111. a. g. e., s. 11

ilgili yayınlanan dergiler şunlardır; İzdivaç, İnci, "Genç Kadın, Kadınlık, Mehtap, Kadın, Jale, Jin, Kadınlar Dünyası, Kadınlar Saltanatı, Resimli Salon Mecmuası, Ruj, Süs, Türk Kadını (1918), Utarid, Mehâsin (1908), Demet...

Aylık dergi olarak yayınlanan İnci'nin (1919-1923) imtiyaz sahibi Sedad Simavi, yazı işleri müdürü Necmeddin Sahir'dir. Dergi, resimli aile ve salon mecmuası olarak yayınlanmıştır. 1 Şubat 1919'da yayınlanmaya başlayan dergi, I.Dünya savaşının olumsuz neticesine rağmen, şevkini kırmadan yayın hayatına devam etme gayreti içinde olduğunu belirtir. Derginin daimî yazarları arasında; A. Hikmet, Vedad Örfî, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Mehmed Arif, K. M. Fuad, Yahya Saim, S. Simâvi, Akil Muhtar, Ö. Seyfettin ve E. Behiç yer almaktadır.

1919 yılında yayınlanan Utarid dergisinin, imtiyaz sahibi Hüseyin Avni, edebî müdürü Vedad Örfî'dir. Haftada bir yayınlanan dergide, edebî, içtimâî, ilmî muhtevada yazılara yer verilmiştir.

1919 yılında on beş günde bir yayınlanan Genç Kadın dergisi, ahlâkî, içtimâî ve edebî muhtevada yazılara yer vermiştir. Derginin imtiyaz sahibi, Karahisarlı Muallim, Fuad Şükrü, Mesul müdürü Süleyman Tevfik müdiresi ise Fatma

Fuad'dır. Derginin yazarları arasında Fatma Fuad, Fuad Şükrü, H. Nusret, Siyret Tefvik... yer almaktadır.

Mehmed Tahir 1911 yılında **Mehtâb** dergisini edebî, fennî ve sosyal yeniliklere hizmet etmek gayesiyle yayınlamıştır. Derginin mesul müdürü Mehmed Faik'tir.

Musavver Kadın, 1911 yılında Osmanlı hanımlarına hitap eden haftalık gazete olarak yayınlanmıştır. Sahibi ve idarî müdürü Nizameddin Hasib, Kurucuları; N. Hasib ve Adil Süleyman'dır. Dergi kadınlarla ilgili konulara yer veren içtimaî ve edebî muhtevadadır.

Edebî müdürü Süleyman Bahri olan ve 15 günde bir yayınlanan **Kadın dergisi** (1911-1912), kadınların fikrî ve sosyal yönden gelişmelerini gaye edinmiştir.

Aka Gündüz'ün haftalık olarak yayınladığı **Kadın dergisi** (1908-1909)'nin yazarları arasında A. Gündüz, M. Câvid, Ali Canip, Baha Tefvik, Kâzım Nâmi, Tahsin Nâhid, Ömer Seyfettin, Abdullah Cevdet, Mehmet Emin, Nigar Binti Osman... yer almaktadır.

II. Meşrutiyetin ilânından sonra yayınlanan mizah dergilerinde öncelikle II. Abdülhamid döneminde uygulanan istibdatın tenkidi vardır. İttihat ve Terrakki partisi ülkeye uyguladığı sansürde ilk olarak mizaha ağırlık veren gazete ve dergileri kapatmıştır.

Meşrutiyet döneminin iki büyük mizah dergisi Kalem ve Cem'dir. Kalem dergisi Salah Cimcoz ve Celal Esat tarafından 1908-1911 tarihleri arasında çıkartılmıştır. Derginin baş yazarı Salâh Cimcoz'dır. Dergi çıktıktan kısa bir süre sonra büyük ilgi görmüştür. Paris'te yayınlanan Figaro ve Tan gazeteleri dergiden övgüyle bahsetmiştir. (Ifade-i Mahsûsa, Kalem 1908, S.1, S.2) Dergi, yazılarında II. Abdülhamid dönemine telmihle matbuat hayatının ülke kalkınması üzerindeki önemi vurgulanmıştır. (Salâh Cimcoz, Kalem, 9 Teşrin-Evvel, 1908, S.1, S.7.8), Kalem dergisinde Beyaz kedi adıyla yazılan diğer bir yazıda kadınların eğitimi ve ülkenin istikbâli ile ilgili meselelerde taşıdığı önem vurgulanmıştır. (Beyaz Kedi, Hanımlarımıza, Kalem 1908, S.3, S.3-5) Derginin yazarları arasında Miçhat Cemal, İzzet Melih, Raif Necdet, Cenab Şehabeddin, Süleyman Nazif, Hüseyin Suat, Celal Sâhir, Ahmet Rasim, Refik Halid yer almaktadır.

1910 yılında Cemil Cem tarafından yayınlanan diğer bir mizah dergisi de Cem'dir. Dergisi baş yazarı Refik Halid'dir. Dergi yayına çeşitli zamanlarda ara vermek mecburiyetinde kalmıştır. Derginin bazı bölümleri Fransızca olarak yayınlanmıştır.¹¹²

Mizahla ilgili süreli yayınlar arasında Sedad Simavi'nin 1918 yılında çıkarttığı Diken, Refik Halid'in 1922'de Ay Dede (1922), Orhan Seyfi ile Yusuf Ziya'nın çıkarttığı Akbaba (1922) dergileri sayılabilir.¹¹³

Bu dönemde yayınlanan diğer mizah dergileri şunlardır; Davul, Püsküllü Belâ, Curcuna, Çoşkun Kalender, Cingöz, Hokkabaz, Zevzek, Laklak, Hacivat, Geveze, Hayâl-ı Cedid, Hoca Nasreddin, Şaka, Falaka, Kel Hasan.¹¹⁴

Tanzimat döneminde çocuklara hitap eden ilk yayın 1869 yılında Mümeyyiz gazetesinin ilâvesi olarak yayınlanan çocuk dergisidir. Bunu 1856 yılında Çocuklara Mahsûs Gazete 1894 yılında da Çocuk Gazetesi takip eder.

112. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 122-123.

113. Akyüz, Kenan, a. g. e., s. 192-193.

114. Türk Ansiklopedisi, Mizah Dergileri, C. 24, s. 264.

II. Meşrutiyet döneminde çocukların eğitime yönelik dergilerin yayınlanmasına itina edilir ve sayılarında artış olur. Çocukların kültürel yönden eğitimini esas alan bu dergiler muhteva itibarıyla birbirine benzerlik gösterir.

II. Meşrutiyet döneminde çocuk edebiyatının önemini belirten ilk makale, 1908 yılında Ali Nusret tarafından yazılmıştır. 1910 yılında ise Satı Bey Tedrisât-ı
115
İbtidaiye mecmuasında çocuk edebiyatının önemi üzerinde durur.

Dönemin diğer dergilerinde; M. Emin, İ. Hikmet, F. Ahmet, A. Gündüz, A. Cevat Emre, Kâzım Nâmi Duru, Z. Gökalt, T. Fikret, İbrahim A. Gövsa'nın... çocuk eğitimi ve öğretiminin önemini vurgulayan yazılarıyla mesele daha şuurlu
116
bir şekilde ele alınmıştır.

Kısa süreli olarak yayınlanan çocuk dergileri arasında Arkadaş (1909-1910), Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun 1911-1912 yıllarında İzmir'de yayınladığı Talebe, Muallim, 1913-1915 yılları arasında İstanbul'da yayınlanan Talebe Defteri, Giridi Rahmi Bey'in 1913'de Çocuk Yurdu, Mehmed Zihni'nin

115. Varlık, Bülent, a. g. m., s. 124,

116. Özkırımlı, Atilla, Çocuk Edebiyatı , a. g. e., s.330.

1913- 1914 yıllarında Çocuk Bahçesi, Tevfik Nureddin' in 1914' de Çocuk Dostu, 1913- 1914' de 75 sayı yayınlanan Çocuk Dünyası, Resimli Mektep Âlemi, Çocuk Duygusu, II. Meşrutiyet Döneminde yayınlanan belli başlı çocuk dergileri
117
arasında yer alır.

Bu dergilerden Çocuk Dünyası, çocuklara küçük yaşlardan itibaren tiyatro sevgisini vermek gayesindedir. Baha Tevfik' in yayınladığı Çocuk Duygusu adlı dergi ise sayfalarında ilk defa resimli romana yer vermesiyle önem
118
taşır. 1913- 1914 yılları arasında onbeş günde bir yayınlanan Resimli Mektep Âlemi ise edebî ve fennî muhtevada yayınlanmıştır.

Bu dönemde yayınlanan diğer dergilerden Büyük Duygu, 2 Mart 1913- 7 Ekim 1915 tarihleri arasında onbeş günde bir yayınlanmıştır. Dergi, Türklük şuurunun kuvvetlendirilmesi için gayret etmiştir. 1918 yılında yayınlanan Şâir Nedim dergisi adını âir Nedim' den almıştır. Edebi müdürü Halit Fahri olan derginin yazarları arasında Falih Rifkî, Ruşen Eşref, Yahya Kemal, Reşat Nuri, Faruk Nafiz, Selahaddin Enis... yer almaktadır. 18 sayı yayınlanan derginin yayın hayatında

117. Özkırımlı, Atilla, a. g. e., s. 330

118. Koloğlu, Orhan, a. g. m., s. 123-126

sansür sebebiyle aksamalar söz konusudur. 1914` de yayınlanan Zekâ dergisinin imtiyaz sahibi Ali Fuad, başyazarı ve müdürü Baha Tevfik`tir. Haftada bir yayınlanan dergi Türk gençlerinin eğitimi gayesi ile yayınlanmıştır. Mustafa Âbid tarafından çıkartılan Safahat dergisi (1914) onbeş günde bir yayınlanan edebî ve ilmî bir hüvviyet taşımaktadır. Akademik bir muhtevada yayınlanan Darü'l- Fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası 1916- 1917 yıllarında yayınlanmıştır. İki ayda bir yayınlanan dergide felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya, sosyoloji sahalarında tetkiklere yer verilmiştir. Derginin idare heyetinde Ali Ayni, Ziya Gökalp, Kâzım Şinasi yer almaktadır, 1910 yılında Baha Tevfik tarafından çıkartılan **Felsefe** dergisinde Hegel, Kant, Goethe ve Eflatun`dan tercümelere yer verilmiştir. Donanma cemiyeti tarafından 1910-1917 yıllarında yayınlanan Donanma dergisi denizcilik konusuna ağırlık vermekle beraber, edebî yazılarda yer almıştır.

Meşrutiyetin ilânından sonra Anadolu` da yayınlanan gazete ve dergilerin büyük bir kısmı Millî Mücadele hareketini benimsemiştir.

Anadolu`da yayınlanan dergilerin en önemlisi ise

Ziya Gökalp'in 18 Haziran 1922-5 Mart 1923 tarihleri arasında Diyarbakır'da yayınladığı **Küçük Mecmuadır**. Haftada bir yayınlanan dergi; ilmî, edebî, siyasî ve iktisâdî bir muhteva taşımaktadır. 33 sayı çıkan dergi küçük boyda ve her nüshası sekiz sayfadan ibarettir. Ziya Gökalp'in Ankara Telif ve Tercüme Encümenine başkan olması sebebiyle kapanmıştır. Ziya Gökalp'in 'Türk Devletinin Gelişmesi' adlı bir dizi makalesi 120 bu dergide yayınlanmıştır.

Anadolunun çeşitli yörelerinde yayınlanan dergiler kendilerine Küçük Mecmuayı örnek almışlardır. Hatta yazıların önemli bir kısmını da dergilerine aynen iktibas etmişlerdir.

Anadoluda yayınlanan diğer süreli yayınlar ise 121 aşağıda gösterilmiştir;

Hukûk u Beşer (Osman Nevres, 1919, İzmir)

Doğru Söz (Sındır gılizâde A. Bakır, 22 Mayıs 1919)

İzmir'e Doğru (Avni 16 Kasım 1919)

Aydın İli (Nazilli 8 Haziran 1920)

120. Şapolyon, Enver Behnân, Türk Gazetecilik Tarihi ve Her

Yönü ile Basın, Ank. 1971, s. 280

121. a. g. e., s. 285

Gavurcu Irşat (1920, Ömer Fevzi, Milli Mücadele
aleyhinde çıkmıştır.

Bursa` da çıkan gazeteler Hüdavendigâr, Ertuğrul Kafkas,
Lokman Hekim, Çocuk, Yeni Hayat, Yoldaş, Genç Kalemler, Alem-
i Müsiki, Gündüz, Züğürt, Millet Yolu, Yeni Bursa, Fedakâr,
Mücâhede, Arkadaş, Kardeş,

Yeni Adana (25 Aralık 1910)

Açık Söz (Kastamonu 15 Haziran 1919)

Hüsni Tahir Karaoğuz, Açık Söz, Ahmedî Hamdi

İrade-: Milliye, (14 Eylül 1919, İsmail Hâmi)

Hâkimiyet- i Milliye, (10 Ocak 1920)

Babalık (Konya, Sami- zâde Süreyya, 5 Nisan 1921)

Öğüd, (Konya, 1921)

Emel (Amasya, 1920)

Yeni Gün (1920)

Albayrak (1919, Erzurum)

Ahali, (Edirne, Mehmet Behçet)

İstiklâl,(Trabzon, 1928)

Işık,(Giresun, 1919)

Ahalî, (Samsun, 1919)

Antalya` da Anadolu (19 Aralık 1920)

Servet- i Milliye (Elazığ)

Milli kütüphane Süreli Yayınlar Kataloğundan

II. Meşrutiyet döneminde yayınlandığını tesbit edebildiğimiz diğer dergilerin listesi aşağıda verilmiştir;

Aile Tabibi (1922 haftalık dergi), Akbaba (1912-1929, Yusuf Ziya Ortaç, haftalık dergi), Anadolu Terbiye Mecmuası (1922-1923), Anadolu'da Ortadostluk Sa'dası (1922-1923-haftalık dergi), Aydınlık (1921-1922-Sadrettin Celâl), Arkadaş (1909-1910), Beni Okuyunuz (1914- Namık Ekrem), Bizim Mecmua (1922-Hulûsi Mehmet Ali), Bilmeceli Meşhur Hikâyeler Külliyyâtı (1920), Bilgi Yurdu Işığı (1519), Bozkurt, (1921- Emin Necmeddin, haftalık dergi), Diken (1918-1919), Sedad Simavi-haftalık dergi) Doğru (1922), Düşünüyorum (1910-Fuad Senih), Düşünceler (1922- M. Edib- Namık Hüsnü), Düşünce (1918-A. Hikmet), Edebî Mecmua (1919-Faruk Nâfiz, haftalık dergi), Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası (1916-1919), Elhan (1911-1912-Reşad Mâcid, on beş günde bir yayınlanmıştır) Erkekler Dünyası (1913), Fen ve Sanat (1913-1914-Selâmi İzzet), Fecir (1921-On beş günde bir yayınlanmıştır), Gençler Defteri (1914), Genç Kadın (1919), Genç Anadolu (1911-1912), Gamlı (1920), Hikmet (1911-Haftada bir) Işık (1919-1922), İctimâiyât Mecmuası, (1917-Necmeddin Sadık), İnkılâb-ı Edebî (1912), Kurtuluş (1919-1920), Lâle (1919-1921), Lîvae'l-islâm (1921-1922), Lem'â, 1913, Lâne (1918), Leylâk (1914), Mihver ü'l-ulûm (1911-1912), Millî

Gaye (1922), Millî Tettebular Mecmuası (1915), Matbuat-ı Ecnebiye (1922-1924), Mektep Müzesi (1913-1914), Mektepli (1913), Mefkûre (1919), Matbaacılık ve Kitapçılık (1914), Mecmua-i Irşad (1921), Mecmua-i rûhi (1921), Müşâhede (1918-1919), Mektep Duyguları (1913), Mektep Mecmuası, (1920), Müdafaa-i Milliyet (1913-1914) Muallim Mecmuası (1916), Nefir (1922), Nesl-i Âti (1912-1913), Rehber (1913), Sûhá (1919), Sanayi (1918) Sayu Tettebbu (1911-1912), Seyyâle (1914), Serbest Fikir (1918), Sipahi Mecmuası (1917), Şâir (1918-1919), Şahika (1910-1911), Şark (1920), Şu'le (1918), Şûra (1908-1917), Şebtâb (1911), Şelâle (1913-1914), Şehir (1920), Safahat, (1914), Tan (1913), Terbiye Ocağı (1921-1922), Tedrîsad Mecmuası (1910-1926), Ibrahim Alaeddin), Terbiye ve Oyun (1911-1923-Selim Sırrı), Terakki (1921-1922), Turan (1912), Teceddüd (1910-1911), Takib ve Tenkit (1914), Talebe (1911-1912), Tiraje. (1910), Türk Sözü (1917-1918), Türk Duygusu (1913), Türk Genci (1918-1919), Türk Tarih Encümeni (1910-1915), Türk Kadını (1918-1919), Türk Sözü (1914- C. Sâhir, Ö. Seyfettin), Türk Genci (1918-1919), Uhuvvet-i Fikriye (1914- Giridi Ahmed Sâkî), Umman (1910), Ulûm-i İktisâdiye ve İçtimâiye Mecmuası (1908-1911, Mehmed Câvid), Ümid (1919-1921), Nazife (1911-1912), Yeni Dünya (1919-5-1920), Yarın (1920-1922, Suphi Nuri), Yeni Fikir (1911-1913), Yeni Fikir (1919), Yaprak (1911, Ömer 'ütfî) Yedigâr-ı Harb

(1914), Yeni Takvim, Yeni Hayat (1922-Nâzım), Yeni Hisler,
Yeni Turan (1913), Yeni Mektep (1911), Yürek (1910-1912),
Zafer (1912-M. Şükrü).

**1908-1923 DÖNEMİNDE İNCELENEN
DERGİLER**

A. RESİMLİ KİTAP

I.1. Derginin Tanıtılması

Resimli Kitap Dergisi 1908- 1913 tarihleri arasında 9 cilt 51 sayı olarak yayınlanmıştır. Derginin yayın yeri İstanbul'dur. Dergi, Faik Sabri ve Ubeydullah tarafından aylık olarak çıkarılmıştır. Esad aynı zamanda derginin müdürü, Faik Sabri ise baş yazarıdır. Faik Sabri'nin baş yazarlığı 7.cilt 42. sayıyla sona erer. 8. cilt 43.sayıdan itibaren derginin baş yazarlık görevine Mehmed Rauf'un getirildiğini görüyoruz.

Her sayının kapağında "Her ayın on beşinde neşr olunur. Edebî, siyasî, fennî, felsefî ve içtimâî mecmua- i musavveredir" ifadesini görüyoruz. Yine dergi kapağında idâri işler konusunda yazı işleri müdürüne veya baş yazara müracaat edilmesi hususunda bir ibare yer almaktadır. Ayrıca her dergi kapağında farklı bir resim veya fotoğraf bulunmaktadır.

Dergi kapağındaki büyük puntolu "RESİMLİ KİTAP" başlığı "REVUE MENSUELLE" şeklinde Fransızca olarak da yazılmıştır.

Her cildin sonunda edebî, siyasî, sosyal, yazılar, şiirler , resimler ve notalarla ilgili bir fihriste yer verilmiştir. Sadece 9. ciltte fihrist yoktur. Ayrıca her

sayının başında "İçindekiler" kısmı bulunmaktadır.

Dergi, bazı aksamaların dışında her ay düzenli olarak yayınlanmıştır. 51 sayı olarak çıkan derginin her sayısı ortalama 100 sayfa civarındadır. Derginin ebadı ise 23x 19 cm' dir. Her sayı karton kapakla yayınlanmıştır.Yalnız 9. cildin 49- 50- 51. sayılarında karton kapak bulunmamaktadır.

Derginin çıkış tarihlerini gösterir liste aşağıda verilmiştir:

C. I. s. 1-636

C. II s. 636-1282

Nu.1 Eylül 1908

Nu.7 Nisan 1909

Nu.2 Ekim 1908

Nu.8 Mayıs 1909

Nu.3 Kasım 1908

Nu.9 Haziran 1909

Nu.4 Aralık 1908

Nu.10 Temmuz 1909

Nu.5 Ocak 1908

Nu.11 Ağustos 1909

Nu.6 Mart 1908

Nu.12 Eylül 1909

C. III s.1-526

C. IV, s. 1070

Nu.13 Ekim 1909

Nu.19 Nisan 1910

Nu.14 Kasım 1909

Nu.20 Mayıs 1910

Nu.15 Aralık 1909

Nu.21 Haziran 1910

Nu.16 Ocak 1909

Nu.22 Temmuz 1910

Nu.17 Şubat 1909

Nu.23 Ağustos 1910

Nu.18 Mart 1910

Nu.24 Eylül 1910

C. V s.1 -542

C. VI , s.548 -1034

Nu.25 Ekim 1910

Nu.31 Haziran 1911

Nu.26 Kasım-Aralık 1910

Nu.32 Eylül 1911

Nu.27 Ocak - Şubat 1910

Nu.33 Ekim 1911

Nu.28 Mart 1911

Nu.34 Kasım 1911

Nu.29 Nisan 1911

Nu.35 Aralık 1911

Nu.30 Mayıs 1911

Nu.36 Ocak 1911

C. VII s. 1-488

C. VIII s. 491 -971

Nu. 37 Şubat 1911

Nu. 43 Ağustos 1912

Nu. 38 Mart 1912

Nu. 44 Eylül 1912

Nu. 39 Nisan 1912

Nu. 45 Ekim-Kasım 1912

Nu. 40 Mayıs 1912

Nu. 46 Aralık-Ocak 1913

Nu. 41 Haziran 1912

Nu. 47 Şubat-Mart 1913

Nu. 42 Temmuz 1912

Nu. 48 Nisan-Mayıs 1913

C. IX s. 1 -480

Nu. 49 Haziran-Temmuz 1913

Nu. 50 Ağustos - Eylül 1913

Nu. 51 Ekim-Şubat 1913

Edebî, siyasî, sosyal ve fennî muhtevada çıkan derginin daimi yazarları 1. sayının dergi kapağında "Muavin- i Tahririyemiz" başlığı altında tanıtılmaktadır. Kemal- zâde Ekrem Bey efendi, Keçecizâde 1. Ferik İzzed Fuad Paşa ve Topçu Feriki Ahmed Muhtar Paşa ile Rıza Tevfik, Süleyman Nazif ve Mahmud Sadık derginin daimî yazarlarıdır.

Dergide yer alan yazılar ise genel olarak şu başlıklar altında tasnif edilmiştir; Şiir, Mensûr Şiir, Roman, Hikâye, Tiyatro, Tercüme, Musahabe- i Edebiye, Seyahat, Hanımlar Sahifesi, Kadın, Hatıra, Tedkîkât- ı Edebiye, Fantezi, Tenkid, Sanat, Spor, İctimaiyât, Mektepler ve Muallimler, Mektup, Tarih, Mahsûl ü Tedkîk ve Tettebbu, Musahabe- i Tıbbiye, Mahsûl ü Mütâlaa ve Tettebbu, Mühim Noktalar, Mülâhaza- i Edebiye Asâr-ı Munteşire.

Resimli Kitap dergisi yayın hayatına belirli bir fikrin veya görüşün taraftarlığını yaparak başlamaz. Dergi ülkenin matbaacılık ve diğer alanlardaki geri kalmışlığını görerek Avrupa'da yayınlanan resimli gazeteler seviyesinde bir yayıncılık anlayışını kendisine amaç edinmiştir. Yazı heyeti tarafından yayınlanan yazılarda derginin fikrî yapısı ve muhtevası hakkında ayrıntılı bilgi verilmez. Ancak II. Abdülhamit in baskısı altında kalan bir ülkenin edebiyat, sanat, teknik... alanlarındaki geri kalmışlığını ortadan kaldırmak ve ülkeyi batı standartlarına çıkartmak dergisinin en büyük idealidir.

Dergi, eksikleriyle birlikte basın hayatında kendisini birinci sırada görür; "Ciddiyet dairesinde hüsn ü hidmet- i intifa bizce ikinci derecede kalır. Zaten mecmuânın heyet-i umûmisi, münderecâtı, resimleri, şu sözümün sıhhatini¹ irca ve isbata kâfi'dir ".

Yazının son bölümünde ise derginin daimi yazarları tanıtılmıştır; Ahmed Hikmed, Tevfik Fikret, Cenab Şehabeddin, Hüseyin Câhid, Hüseyin Rahmi, Hüseyin Ferid, Halid Ziya, Halide Sâlih, Zeki Mugayir, Raif Necdet, Sâmi Bey, Selim Sırrı, Sâlih Zeki, Safvetî Ziya, Ali Kemal, İzzet Melih, Faik Reşad, Faik Ali, Fâhir Bey, Kilisli Rıfat, Mehmed Emin, Mehmed, Sadi, Mehmed Rauf, M. Rauf, Mahmud Esad ve Veled² Çelebi'dir.

14. sayıda, Resimli Kitap okuyucularına dergiye gösterdikleri yakın ilgiden dolayı bir yazı ile teşekkür edilir. Ayrıca daha sonraki sayılarda Resimli Kitap formalarının kuşe kağıt üzerine basılacağı ve maddi yönden getireceği yük sebebiyle derginin bir formasının eksiltileceği

1. "İlk Söz", R.K., 1908, C.I.,Nu.6, s. 634-635

2. a. g. m., 634

duyurulmaktadır.

Resimli Kitap dergisinde Raif Necdet'in yazıları önemli bir yer tutmaktadır. Raif Necdet dönemin yayınlarını yakından takip ederek önemli gördüğü konu ve eserlerle ilgili tahlil ve tenkidlerde bulunmuştur. Yazılarında genellikle insanı ele alan yazar, sosyal muhtevalı ahlâkî değerlendirmeler yapmıştır.

Edebiyatla ilgili konuların işlendiği deneme ve tenkid türü yazılarda; çağın ihtiyaçlarına cevap verebilen, ancak "millî" olma hususiyetini hiç bir zaman kaybetmeyen bir edebiyatın teşekkül etmesine çalışılmaktadır.

Dergi, tarih, sosyoloji, eğitim konularında gelişmiş ülkelerin geçirdiği safhaları da göz önünde bulundurarak ülkeyi kalkındırmanın yollarını göstermeğe çalışmıştır.

Resimli Kitap dergisine ilâve olarak çıkarılacak olan Musavver Muhit dergisi "Gönlünüzü Eğlendirmek İster misiniz?", "Muhit'i okuyunuz", "Musavver Muhit", "Nail-i istifade olmak ister misiniz?", başlıklarıyla okuyucuya tanıtılır.

Musavver Muhit'in yayınlanmasına Fransa'da çıkan haftalık ilâvelerden ilham alınarak karar verilmiştir. Haftada bir çıkacak olan Musavver Muhit Fransızların "Je sais tous", "Lecture pour Tous" diye adlandırdıkları şekil ve muhtevada olacaktır. ilave dergide, yayınlanacak yazı ve resimler üzerinde de özenle durulacağı belirtilmektedir.

1913 yılında Resimli Kitap idaresi tarafından faaliyete geçirilen Kitapçılık Şubesi, ülkede ve yabancı ülkelerde bulunan okuyuculara hizmet amacıyla "Kitap İsteme Servisi" kurmuştur. Şube kitap istemek için gerekli şartları bildirdikten sonra ellerinde bulunan kitapların ad-yazar ve fiyatlarını listeler halinde belirtmiştir.

Her sayının son sayfaları ile Âsâr-ı Münteşire, Tanıtma ve Yeni Kitaplar başlığı altında edebî ve ilmi sahada yayınlanan kitapların okuyucuya listeler halinde tanıtılması ilke edinilmiştir.

4. Resimli Kitap, 1908, C.I.,Nu.1,s. 102

5. Resimli Kitap, 1913, C.8, Nu. 48, s. 972

Said "İlk Gördüğüm Kitab" R.K. 1910, C.4, Nu 23, S.856-S02

"Asâr-ı Münteşire", R.K.1910, C.4,Nu. 21, S,798

___ Lâne-i Melâl, Hüseyin Süad (Şiir Kitabı)

___ Edebiyat Dersleri, Midhat Cemal

___ Bedâyi-i Edebiye, Şiir Mecmuası

___ Fırtına, Şehabeddin Süleyman

"Yeni Kitaplar" R.K.1910, C.4, Nu.20, S.709

___ Muhit-i Fünûn u Tıbbiye

___ İtalya Edebiyatı

___ Hisler ve Fikirler, Raif Necdet

"Asâr-ı Münteşire", R.K. 1910, C.4, Nu.20, S.709

___ Osmanlı Tarihi - Mehmed Tevfik Paşa

___ Fikrî ve Ahlâkî Mektuplar", R. Nejdî

___ Aşk-ı Mecâz Nâzım Şâkir (fennî eser)

___ Barbaros Hayreddin (Telif), Ali Rıza Bey

Bu listeler dönemin basın hayatı ve ülkenin kültürel durumu hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

___ Telefonla Muaşaka

___ Şefika (millî hikâye)

___ Bedia (millî hikâye)

___ Sâcîde (resimli vak'a)

___ Metres Hayatı, Adil Bey (Alexandre Dumas)

___ Belkıs (millî hikâye)

___ Darwinizm

"Asâr-ı Münteşire", R.K. 1911, C.6, Nu 31, S.704-705

___ Musavver Tarih-i Islâm, Seyid Emir Ali (Terc. M. Rauf)

___ Fennî Ruh, Abdullah Cevdet

___ Hanım Mektupları, Safveti Ziya

___ Erganun, Mehmed Behçet (Şiir)

___ Divançe-i Fâzıl, Fâzıl Ahmed

___ Taaddüd-i Zevcât, Osman Şefik

___ Karagöz Evleniyor.

Asâr-ı Münteşire R.K. 1911, C.6, Nu. 35, s. 786

Yeni Nazariyât-ı Kanûn u Ceza, Ahmed Cemal

Asâr-ı Münteşire R.K.1910, C.4,s.1061,1062

___ Osmanlı Tarihi - Mehmet Tevfik Paşa

___ Fikrî ve Ahlâkî Mektuplar - Raif Necdet

___ Aşk-ı Marâzi - Nazım Şâkîr

___ Barboros Hayreddin - Ali Rıza Seyfi

___ Edebî Asâr-ı Müntehabat Gazetesi

___ Amelî Arıcılık - Ferid Bey

___ Kanad Edebî Risâle

Asâr-ı Münteşire, R.K. C.6

___ Nijad Ekrem - R. Ekrem

___ Usûl ü intihab - Ilyas Efendi (İlmî tetkik)

___ Şehzade Cem- Fazıl Mehmet Tevfik Paşa

- ___ Külliyyât-ı Kemâl - Namık Kemal
- ___ Resimli Müntehabat-ı Edebiye - S. Bahri - Rafet Avni
- ___ İngiliz Kavmi- Abdullah Cevdet (tercüme)
- ___ Devlet-i Osmaniye Tarihi - Ali Seydi Bey
- ___ Yeni Osmânlı Kanunları
- ___ Aşk ve Namus, Said -Suzan ve ihsan -Fahri Bey (Piyes)
- ___ Arsen Lupen'in Esrârı, Mehmed Ali (tercüme)
- ___ Zinet-i Nisvân - Zühdü Bey
- ___ Mezâr içinde Bir Zifâf, Ahmed Reşad (hissî eser)
- " Asâr-ı Münteşire", R.K. 1912,C.7 Nu, 40, s.327-328
- ___ Külliyyât-ı Kemal, N. Kemal
- ___ Yeni Osmanlı Tarihi, Mehmed Şâkir Paşa
- ___ Hukûk u Düvel, Celâl Nuri
- ___ Çocuk Beslemek - Dok. Refik Münir
- ___ Çocuklarımıza Neşideler, Ali Ulvi
- ___ Devletin Kuvve-i Bahriyesi- I.Fazıl
- Asâr-ı Münteşire", R. K., 1912, C.7, Nu. 41, s.407-408
- inşâd- ve Hitâbet, Ilyas Mâcîd
- Muhit-i Fûnûn Fotoğrafiye, Sadullah izzed Bey
- Mecmualar; Nesli Âtî, inkilâb
- "Asâr-ı Münteşire", R. K. 1912, C.7.Nu. 42, S.427-428
- ___ Tarih-i Tedeniyât-ı Osmaniye-Celâl Nuri (Telif)
- ___ Edebiyat-ı Hakikiye Dersleri- Ali Kemal

___ Fûnûn u Felsefe ve Felsefe Sanihaları - Abdullah Cevdet

___ Yeni Usûl tahrir ve Kîtabet Dersleri - Midhat Sadullah

Resimli Kitap dergisi, 12. sayıdan itibaren halkın ve gençliğin, eğitim ve öğretiminde faydalı olacak eserlerin yayınlanmasına karar verir. Bu karardan hareketle her sayıda, bir ay boyunca meydana gelen önemli olaylardan ve edebî gelişmelerden bahseden bir sohbet yazısının yayınlanması⁶ kararlaştırılır. Bu görev ise Raif Necdet'e verilir.

Raif Necdet yazılarında yalnız hakikatı, aksettireceği iddiasında değildir. Yazar, yalnızca dönemin şartları içerisinde edebiyatın rolü, hizmeti, gayesi ve nasıl olması gerektiği üzerinde duracağını, hakikat olarak kabul ettiği görüşleri sonuna kadar, hiç bir şeyden yılmadan sonuna kadar savunacağını belirtir. Yazılarının muhtevasında ise tenkidi esas olarak almayacak, edebiyatın nasıl telakki edildiği ve edilmesi gerektiği üzerinde görüşlerini⁷ belirtecektir.

6. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1909, C.2, Nu.12, s.1183-1196.

7. a. g. m., s.1185.

Örnek olarak da Spencer ve Tolstoy'u gösteren Raif Necdet'e göre iki filozof arasındaki anlaşmazlık onların büyüklüğünü hiçbir zaman kaybettirmemiştir. Çünkü her ikisi de belirli bir mesafede kalmayı bilmiştir.

Yazar, "edebiyatı vatana, insaniyete irfâna hizmet
8
edebilmek için en güzel bir alet" olarak kabul etmiş ve bütün yazılarında bu prensibe bağlı kalacağını belirtmiştir.

2. Derginin Fikrî Yapısı

Resimli Kitap dergisi, sütunlarında Meşrutiyetin ilanından sonra ülkenin içinde bulunduğu siyasî ve sosyal şartların değerlendirmesini yapmaktadır. Bu yazılarında tek gayesi otuz üç yıl baskı ve zulüm altında kalan Osmanlı devletinin; 1908 Meşrutiyetini en iyi şekilde değerlendirerek ülkeyi sağlam bir geleceğe hazırlamaktır.

Safvetî Zîyâ'ya göre Kanunî Esâsi'nin ilânıyla basın hayatında oluşan serbestlik, ülkeyi daha iyi şartlara götürecektir. Halk, basın vasıtasıyla hükûmetin yaptığı işlerden haberdâr olmalıdır. Yani hükûmet, halkın

baskısını hissederek kendisine çeki düzen vermelidir. İşte bu görevi de yüklenecek olan basındır. Basın doğru bir habercilik anlayışıyla meydana gelen olayları, gelişmeleri halka duyurmalıdır.

"Hakikat, tekmîl-i hakikat , bütün hakikat, ne kadar acı olursa olsun söylenmelidir. Halk herşeyden haberdâr olmalıdır".

Dünyanın her yerinde matbaanın hür olduğunu belirten yazara göre; matbaa bir milletin kalbi; fikri ve hissidir. Bu unsurlardan bir milletin men edilmesi ise o ülkede hür düşüncenin olmadığına açık bir delilidir.

Yazının diğer bir bölümünde ise mizah gazetelerinin ülkenin kültür seviyesinin bir göstergesi olduğu hususu üzerinde durulur. Bu sebeple diğer ülkelerde bu güç sanat dalında çalışan yazarlara ve gazetelere, her türlü imkân tanınmıştır.

" Mizâh gazeteleri bir milletin nezahat-ı efkârının rikkat ve nezâket-i hissiyatının 'zekâsının'

9. Safvetî Zîya, "Serbest-i Matbuat", R.K, 1908, C.I, Nu.1, s.34-38

10. a. g. m., s. 37

11. a. g. m., s. 37

12
miyarıdır".

Safvetî Zîyâ, yazısını hürriyetin ilânından sonra Osmanlıların zamanla Avrupa ayarında bir basın hayatına sahip olması temennisiyle bitirir.

13
Hüseyin Kâzım "Matbuat ve İzdiham" adlı yazısında "İzdiham" kelimesinin tarifi ve basınla münasebeti üzerinde durur.

Aynı yazar Mülkiye Dergisinde yayınlanan (Halka ve İzdiham) adlı yazısında "İzdiham" (Foule) kelimesinin karşılığı olarak efkâr-ı âmme'yi kullanır. Yazara göre efkâr-ı âmme de fertler arasındaki fikrî yakınlık esastır. Buna örnek olarak bir gazetenin veya makalenin tesir sahası 14 olarak milyonlarca kişiyi içine almasını gösterir. Yazara göre tarihi gelişim olarak da efkâr-ı âmme (manevî izdihâm) Gelenberg'in matbaacılığıyla başlayarak önem kazanmıştır.

Günümüzde basın hayatını eskisi kadar cazib ve etkili bulmayan yazar, bunu gazetelere gereken hassasiyetin

12. a. g. m., s. 38

1909 C.II, No. 12

13. Hüseyin Kâzım, "Matbuat ve İzdiham", R.K., s. 1072-1073, 1074-1075

14. a. g. m., s. 1073

gösterilmemesine bağlar. Halbuki bir ülkenin gelişmesinde insanları en çabuk yönlendiren ve etkileyen bir araç olması dolayısıyla gazetenin önemli bir yeri vardır;

"Gazete ve kitab hem müstebid hükümet, hem cabbar

15
hükümdar, bu iki vâizin, iki kuvvetin hasm-ı cengi idi:"

Aynı yazıda, 10 Temmuz inkılâbının getirdiği hürriyetten istifadeyle basın hayatında ve edebî hayatta bir inkılâp
16
yapılması gerektiği belirtilir.

17
Selânikli Tevfik ise "Meclis-i Mebûsân-ı Osmânî" adlı yazısında, II. Abdülhamid döneminde basın-yayın hayatına uygulanan sansürün, Osmanlı devletinin geri kalmasında en büyük rolü oynadığını belirtir.

"Matbuat kanun dairesinde serbesttir. Cümle-i kamu-
niyesini bir tarz-ı bedia-i telmihkâr-âne ile derc
etmişti. İşte daha o zaman lisân-ı matbuata vurulmak
istenen ve sonradan bizi 33 sene pençe-i ızdırabında ezen
istibdâd-ı müdhişin ilk tesirâtı böylece başlamıştı."

15. a. g. m., s. 1073

16. a. g. m., s. 1075

17. Selânikli Tevfik, "Meclis-i Mebusân-ı Osmânî",
R.K., Nu. 4, C.I. 1324, s.302-305

1908

Mahmud Sadık, Osmanlı Devletinin geçirdiği inkılâbı hürriyet ve siyâsî hakların esası olarak görür.

Ona göre; tabiatın insan üzerinde önemli tesirleri vardır. Tabii kanunların hiç bir değişikliğe uğratılamadığı zamanlarda binlerce insan yok olmuştur. İlk insanların tabiat kuvvetlerine karşı durmaya çalışmaları, insanların ilk hürriyet mücâdelesini olarak kabul edilir. Bu mücâdele, son yüzyılda hüküm süren istibâd idaresine baş kaldırılarak hürriyetin temin edilmesine kadar devam etmiştir.

Mahmud Sadık yazısında; istibdat ve cahillik gibi ülkenin geri kalmasına sebep olan unsurlar ortadan kaldırılmadıkça ülkenin ilerlemesinin ve yükselmesinin mümkün olamayacağını belirtir;

"Bir millet hürriyet-i fikr ve kelâma mâlik olmadıkça o milletin esâretten kurtulması terakkî ve teâli etmesi tekemmülâtını temin edebilmesi kâbil değildir."

18. Selânikli Tefrik, "Meclis-i Mebusân-ı Osmâni",
R.K., Nu. 4, C.I. . . , s.303.

1208

1209

19. Mahmud Sadık, "Hürriyet-i fikr ü kelâm", R.K., C.II., Nu. 9
s. 848-852.

20. a. g. m., s. 849.

Yazar, bütün çağdaş ülkelerin bulundukları seviyeye gelebilmelerini, o ülke fertlerinin zekâ ve irfan sahibi olmalarıyla değerlendirir. Ona göre ancak hürriyet düşüncesine sahip fertlerin bulunduğu ülkelerde medeniyet var olabilir.

Derginin siyasî aktüaliteyi değerlendiren yazarı, ülkenin en önemli probleminin şark meselesi olduğunu belirtir. Bu meselenin halli ise Kâmil Paşanın uygulayacağı politikaya 21 bağlıdır.

M. Rauf yazısında, Meşrutiyetin ilânında sonra geçen bir 22 sene içerisinde yapılanları değerlendirir. Sosyal hayat için gerekli olan ekonomik durum inkılaptan sonra gelişme içerisinde. Ancak ülkenin ihtiyacı olan fabrikaların kurulması ve sanatkârların yetiştirilmesinin ayrı bir konu olarak değerlendirilmesi ve bunlar üzerinde hassasiyetle durulması gerekir. Bu konuda hükümetin gayretlerini yeterli bulmayan yazar, çareyi halkın eğitiminde görmektedir.

21. Muharrir Siyâsimiz, "Avrupaya Bir Nazar", R.K., 1908, C.I.

Nu.1, s.11-14

22. M. Rauf, "Bir Senelik Inkılâb, Ne Yaptık? Ne Yapmadık?",

R.K. 1910, Nu. 235, 5. 969-977

II. İNCELEME

1) Edebî Türler

A) Şiir :

Resimli Kitap dergisi sütunlarında edebî türlerden şiir, oldukça önemli yer tutar. Dergi, hece-aruz, sosyal-ferdî münakaşasından uzak kalarak sayfalarını bütün şâirlere açmıştır. Ancak dergide millî duyguların hece vezniyle dile getirildiği şiirlere daha fazla yer verilmiştir.

Tanzimat dönemi şâirlerinden Hâmid ve Ekrem'in şiirleri de bu derginin sayfalarında yer almaktadır. Edebiyat tarihinde Şâir-i a'zâm olarak anılan Hâmid, I. Meşrutiyet, II. Meşrutiyet, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilân edilmesi gibi Türk Tarihinin önemli dönüm noktalarını bir arada yaşamıştır.

Türk şiirinde işlediği sosyal temalarla çığır açan Tevfik Fikret'in şiirleri de dergide yer almaktadır. Fikret'in 1900 - 1908 yılları arasında yazdığı Sis ve Rücû şiirleri dönemin siyâsî ve sosyal şartlarını aksettirmesi bakımından önemlidir. Ayrıca Daru'l-muallimin Marşı da yine bu dergide

yayınlanmıştır.

Türkçülük akımının temsilcilerinden olan A. Hikmet, Ali Canib, M. Emin, Hamdullah Suphi ... sosyal ve millî muhtevalı eserler yazmayı tercih etmişlerdir. Şiirlerinde de bu anlayışın bir neticesi olarak; Türklük ruhunu ve millî duyguları vermeye gayret etmişlerdir. Bu şâirler şiirlerini millî veznimiz olan hece vezniyle ve sade, anlaşılır bir Türkçe ile yazılmışlardır.

Dergide yer alan diğer şâirler ve şiirleri aşağıda alfabetik olarak gösterilmiştir;

Abdülhak Hâmid, "Mersiye" (Merhum Hoca Tahsin Efendi için)

R.K. 1908, C.I, Nu. 4, s. 306-307

_____ "Rakkase-i Heykel" (Bürüksel - Haziran 1909)

R.K. 1909, C.II, Nu.12, s.1241-1242

_____ "Mazi Mesîrelerinden" R.K. 1909, C.III, Nu. 13,

s.16-17

_____ "Bir Zerre-i Inâyet" (Yine Mazi Mesirelerinden)

R.K. 1909, C.III, Nu. 14, s.127-128

- Ahmed Haşim, "Evim", R.K. 1908, C.I, Nu.1, s.52
- _____ "Bayrak" (20 Eylül 1908) R.K. 1908, C.I,
Nu.1, s.121
- _____ "Aks-ı Sadâ", R.K. 1908, C.I., Nu.3,
s.222-223
- _____ "Şeb-i Nisân", R.K. 1908, C.I., Nu.5, s.450
Nu.6, s.570-571
- _____ "Şiir ve Kamer", R.K. 1909, C.II.,
Nu.7, s.649
Nu.8, s.760-761
Nu.9, s.787
Nu.10, s.1016
- Ahmed Hikmet, "Kemal'e Mersiye", R.K. 1908, C.I,
Nu.1, s.39
- Ali Cânib, "Leyl-i Sehrân", R.K. 1909, C.III,
Nu.15, s.223
- Ali Ekrem, "Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyetine",
(25 Ağustos 1908), R.K. 1908, C.I,
Nu.2, s.111-112

Ali Ekrem

"Ertuğrul", R.K. 1908, C.I, Nu.5, s.414-415

Nu.6, s.546-547

_____ "Köprülü", (28 Şubat 1908) R.K. 1909, C.II,

Nu.9, s.853-855

_____ "Hafrâi Memât", (Haziran 1909), R.K. 1909,

C.II, Nu.12, s.1225

_____ "Yeni Çehreler I" (10 Ekim 1908) 1909, C.III,

Nu.15, s.198-199

_____ "Yeni Çehreler. Küçük Bey" (1908), R.K. 1909,

C.III, Nu.16, s.289

_____ "On Temmuz" R.K. 1910, C.IV, Nu.22, s.802-805

_____ "Aveng-i Seyyiât", R.K. 1910, C.IV, Nu.24,

s.1002

Ali Sühâ,

"Ölümüm", R.K. 1913, C.IX, Nu.51, s.372-373

Celâl Sâhir,

"Şükrân-ı Şikâyet", (1 ocak 1902), R.K. 1908,

C.I, Nu.3, s.228

_____ "Müdafaa" R.K. 1808, C.I, Nu.4, s.318

_____ "Bir Mersiye" R.K. 1909, C.II, Nu.7, s.665

- Celâl Sâhir, "Son Cevâp" R.K. 1909, C.II, Nu.8, s.701
- Cenâb Şehabeddin, "Giysû yu Yâr", R.K.1908, C.I, Nu.3, s.213
- Cerid, "Sensiz", R.K. 1912, C.VIII, Nu.42, s.499
- Emin Bülend, "Bir Kadına", R.K.1909, C.II, Nu.9, s.886
- Faik Ali, "Gecelerinde", R.K.1908, C.I, Nu.2, s.130-131
- _____ "Tayf-ı Teselli", R.K.1908, C.I, Nu.5, s.434
- _____ "Belki Hülyâ ve Belki Bir Rüyâ", R.K.1909,
C.II., Nu.9, s.868
- _____ "Sa'dâbad", R.K.1909, C.II, Nu.11, s.1092
- _____ "Aşk-ı Sâkin", R.K. 1909, C.II, Nu.12, s.1227
- Flornalı Nâzım, "Tuhfe-i Mubahatım", R.K.1909, C.II,
Nu.7, s.649
- Hamdullah Suphi, "Kemal Bey Magosa'da" (Mekteb-i Sultânî
1900) R.K.1908, C.I, Nu.1, s.61
- _____ "İstanbul'da Bir Akşam", R.K.1908, C.I,
Nu.2, s.155

- Hamdullah Suphi, "Midhat Paşa", R.K.1908, C.I, Nu.3, s.245
- _____ "Hiss-i Intikam", R.K.1908, C.I, Nu.5, s.468
- _____ "O'na Dâir" (Ekim 1902) R.K.1908, C.I, Nu.6,
s.598
- _____ "Kaç Defa", (5 Ocak 1901) R.K.1909, C.II,
Nu.7, s. 677
- _____ "Vatan", R.K.1909, C.II, s.10
- Hayriye Melek Huvenc, "Buhran", R.K.1911, C.V, Nu.30, s.484
- Hüseyin Siyret, "Yıkık Köy", R.K.1909, C.III, Nu.15, s.196
- Hüseyin Suad, "Samimi Hasbihaller", (22 Ağustos 1909),
R.K.1909, C.II, Nu.12, s.1226
- _____ "Bayram", R.K.1910, C.V., Nu26, s.103
- Ihsan Sabri, "Vatanım İçin", R.K.1908, C.I, Nu.1, s.72-73
- Ilyas Mâcid, "Kânûn u Evvel" (1904), R.K.1908, C.I, Nu.4,
s.383
- Ismail Hâmi, "Bizim Mâtemimiz", R.K.1911, C.VI, Nu.34,
s.816-817

- Ismail Hâmi, "Münzevî", R.K.1911, C.VI, Nu.36, s.994
_____ "Enjelüs", R.K.1911, C.VII, Nu.38, s.112
- Ismail Zühdü, "Ruhumun Ma'bedi", R.K.1912, C.VIII, Nu.48,
s.954
_____ "Harabeler", R.K.1913, C.IX, Nu.49, s.130-131
_____ "Hazan", R.K.1913, C.IX, Nu.51, s.371
- Mehmed Behçet, "Hürriyet", R.K.1909, C.II, Nu.10, s.1029
_____ "Helecan" R.K.1909, C.II, Nu.11, s.1139
_____ "Kamer", R.K.1909, C.III, Nu.14, s.130
_____ "Rodos Heykeli", R.K.1909, C.III, Nu.15, s.243
_____ "Leyâl-i Hicrân", R.K.1909, C.III, Nu.16, s.300
_____ "Rahibe", R.K.1909, C.III, Nu.18, s.464
- Mehmed Emin, "Kur'a Neferi", (Bir Yolcuya), R.K.1908, C.I,
Nu.1, s.15
_____ "Jan Gotenberg", R.K.1908, C.I, Nu.1, s.67
_____ "Ahiretlik", R.K.1908, C.I, Nu.2, s.175
_____ "Biliniz ki Ey Gaddarlar", R.K.1909, C.II,
Nu.12, s.1213

(10 Ağustos 1907-10 Temmuz fatihlerinden Celil Bey'e hitaben yazılmıştır)

Mehmed Emin, "Vatan Tehlikede", (2 Haziran 1907) R.K.1909,
C.II, Nu.12, s.1261-1263

_____ "Hayat Gavgası" R.K.1909, C.III, Nu.13, s.55

_____ "İssız Ev", R.K. 1909,C.III,Nu. 14, s. 170

_____ "İki Fedâkâr", R.K.1910, C.IV, Nu.22, s.845

_____ "Oğlum Doğduğu Gece", R.K.1910, C.IV, Nu.23,
s.908

Mehmed Rauf, "Marmara'ya Karşı", (17 Ağustos 1908),
R.K.1908,C.I, Nu.1, s.47

_____ "İntizar", R.K.1908, C.I, Nu.2, s.136

_____ "Bir Gizli Menekşe", R.K.1908, C.I, Nu.3, s.231

_____ "Ey Şiir", R.K.1909, C.II, Nu.12, s.1238

_____ "Aşk-ı İnsâniyet", R.K.1909, C.III, Nu.14,
s.129

_____ "Serâb-ı Hayâl", R.K.1909, C.III, Nu.18, s.463

_____ "Veda", R.K.1910, C.IV, Nu.20, s.652-653

_____ "Sevdiklerim", R.K.1910, C.V, Nu.27, s.210

Mehmed Rauf, "Harbiye Marşı", R.K.1912, C.VIII, Nu.42, s.453

Mehmed Sa'di, "Bir Mektub, Belki Bir Serâb-ı Emel", R.K.1908,
C.I, Nu.3, s.236-238

_____ "Şeb-sitân-ı Hayâl", R.K.1908, Nu.4, s.315-316

_____ "Ma'sûka-ı melûlûme Aid Neşîdeler", R.K.1910, C.IV,
Nu.24, s.1004

Midhat Cemal, "El-hamrâ", R.K.1909, C.II, Nu.7, s.688-689

_____ "Tefekkür Sarayı ve Terbiye-i Fâtih",
R.K.1909, C.II, Nu.10, s.997-1000

_____ "Harb", R.K.1909, C.III, Nu.15, s.197

_____ "Harâbeler", R.K.1909, C.III, Nu.17, s.383-384

_____ "Girid", R.K.1910, C.IV, Nu.20, s.654

Midhat Ömer, "Emel-i merd-i zâd" (Leyâl-i Melâl), R.K. 1913,
C.IX, Nu.51, s.388-389

Nâzım "Manyâsî-zâde Refik Bey Merhuma" (21 Şubat 1908),
R.K.1908, C.I, Nu.6, s.518

- Nigar bint Osman "Artist", R.K.1908, C.I. Nu.4, s.33
- _____ "Benimle Vicdân", R.K.1910, C.IV, Nu.24,
s.1003
- _____ "Bedbîn", R.K. 1912, C.VIII, Nu.48, S.942
- Recâizâde Ekrem "Brune et Blonde", R.K. 1908, C.I, Nu.2,
s.118
- _____ "Bir Kuş", R.K. 1911, C.V, Nu.28, s.337
- S. "Bahâr-ı Muhayyel", R.K.1909, C.III,
Nu.18,S.462
- Sâmih, "Bikr-i Hayâl",R.K.1808.C.T,Nu.3,s.216
- Selahaddin Enis, "Bahar",R.K.1913, C.IX. Nu.51, s.444-456
- Süleyman Bahri "Na'âşın Önünde", R.K.1910,C.IV,Nu.19,
s.563- 564
- _____ "Nireng-i Mehtâb",R.K.1910.C.IX,Nu.21,s
.740-742
- _____ "Vatan",R.K.1910,C.IX,Nu.22,s.832-836
- _____ "Nireng-i Leyl",R.K.1910,C.V.,Nu.25, s.28-29
- _____ "Tarsi-i Tahassür", R.K.1910, C.V.,Nu.26,
s.102
- _____ "Pişano Dinlerken", R.K.1911,C.V.,Nu.28 s.335
- _____ "Ay Doğarken",R.K.1911,C.V, Nu.29,s.364
- _____ "Tahir", R.K.1911,C.VI, Nu.32,s.652-653
- _____ "Ölümünden Sonra",R.K.1911,C.VI, Nu.34,s.815
- _____ "Sihr-i Vücüd ",R.K.1911,C.VI,Nu.34 s.815

Süleyman Bahri, "Zulmete", R.K.1911, C.VII. Nu.37, s.32

"Küfrân ", R.K.1911, C.VII, Nu.38, s.110

"Tehlikeler Önününde ", R.K.1912, C.VIII,
Nu.44, s.582

"Münacaat", R.K.1912, C.VIII, Nu.46, s.726-727

"Şiir", R.K.1912, C.VIII, Nu.48, s.904-913

"Muhit", R.K.1912, C.VIII, Nu.48, s.952

"Hile-i Mehtâb", R.K.1913, C.IX, Nu.49, s.25

Şehabeddin Süleyman, "Şiir", R.K.1912, C.VIII, Nu.48
s.904-913

Şekibe Ali, "Hayat", R.K.1913, C.IX. Nu.51, s.386-387

Şükûfe Nihal Midhat, "Hâzen", R.K.1913, Nu.50, s.312-313

Tahsin Nâhid, "Benim Ruhum", R.K.1908, C.I, Nu.4, s.373

Tevfik Fikret, "SİS", (18 Şubat 1901), R.K.1908 C.I,
Nu.1, s.9-10

"Rücû", (11 Temmuz 1908), R.K.1908, C.I,
Nu.1 s.10

"Darü'l- muallimin Marşı", R.K.1910, C.5,
Nu.26. s.124-125

"Bir Bütün Yaz ", (Ahmet Samim Bey'e
hitaben yazılan şiir Şubat 1908'de
yazılmıştır.) R.K.1909, Nu.7, s.826

"Aşkımın En Güzel Dakikaları", R.K.1905
C.II, Nu.9, S.809

Resimli kitap dergisinde çeşitli bestelere de yer verilmiştir.

Bu besteler şunlardır;

Şiir : Tevfik Fikret "Kılıç", R.K. 1908, C. I, Nu.2, s.172-

173

Beste: Kanun- i Esasi Şarkısı

Güfte: M. Emin

Şiir : R. K. "Ahiretlik", R. K. 1908, C. I, Nu.3, s.272- 273

Beste: Rauf Yektâ

Beste: Mr. Binet, "Hürriyet Şarkısı", R. K. 1908, C. I, Nu.4, s. 398- 399

İzaha vü istizah devletlü ismetlü Fehime Sultan tarafından ihdâ edilmiştir. R.K. 1908, C. I, Nu.5, s. 504- 505

Mösyö Binet "Salon Neşîdeleri", R. K. 1909, C. I, Nu.6, s. 552- 553

Beste Z. Yektâ, "Sultan Mehmed Han Hazretlerine..."

R.K. 1908, C.II, Nu. 9, s. 940- 941

İmzasız "Deniz Perileri", K. K. 1908, C. II, NU.11, S.1171- 1172

"Rauf Yekta Beyin mahur peşrevi", R. K. 1908, C. II, Nu.7 s.728-729

"Ordu Marşı", R.K. 1908, C. II, Nu.8, s. 844

mürettibi: Musiki- i Osmâni

Cemiyet Reisi: İsmail Hakkı Bey

Beste: Rauf Yekta

Güfte: Tahsin Nâhid

"10 Temmuz" u Takdîs Edelim", R. K. 1908,

"Nota", R.K. 1908, C. III, NU. 13, S. 85^{s.}

"Vatan Şarkısı", R.K. 1908, C. III, NU. 14, S. 180

Güfte: T. Fikret

Beste: Vedî Sebrâ Efendi

"Kemânî Rıza Efendi Merhumun Tâhir- püselik peşrevi", R.K.

1911, C V, Nu. 28, s. 340- 341

B) Mensûr Şiir:

Ali Süha, "Sokak Fenerleri", R. K. 1912, C. VIII. Nu. 43,

S.547

Cemil Süleyman, "Beni Terk Eden Kadına", R.K. 1908, C. III,

Nu. 14, s. 146

Fâhire Osman, "İnsâniyet ve Kadın", R.K. 1911, C. VI, Nu.

36, s. 990- 991

İlyâs Mâcid, " Beyaz ve Esmer", R.K. 1910, C. V, Nu.27,

s.242- 243

_____ "Dua", R.K. 1911, C. VI. Nu. s. 580

_____ "Pembe Minâ", R.K. 1911, C. VII, Nu. 41, s.361

Izzet Melih, "Karadeniz" de Bir Cevlân", R.K. 1908, C. I,
Nu.1, s. 66

K. İsmet, "Elem- i Inkisâr", R.K. 1912, C. VIII, Nu. 46,
s.76 S- 777

Raif Necdet, "Derinliklerde...", R. K. 1908, C.I, Nu.1
S. 42-43

_____ "Hayat ve Tabiat", R.K. 1908, C.I, Nu.2
s.133- 135

_____ "Bulutlar Parçalanırken", R.K. 1909, C.IV,
Nu. 22, s. 830- 831

_____ "Kerîmeye", R.K. 1910, C.V, Nu. 26, s. 138-139

_____ " Şitâb", R.K. 1911, C.VI, Nu. 36, s.986-978

_____ " İsyân", R.K. 1911. C.VII, Nu. 37, s.31
Nu. 39, s.186

Süleyman Bahri, "Eski Kelimeler", R.K. 1912,C.VIII, Nu. 43
s. 546

C) Fantezi

Ahmed Hikmet, "Bir Mehtâb Gecesi", R.K.1909,C.II,Nu12,s.1208
1212

Ahmed Samim, "Sevdiklerim", R.K. 1908,C.I, Nu, 6, s. 578-575

Aliye Numan, "Yavrum", R.K.1911, CVII, Nu. 37, s. 64-66

Artist Burhaneddin "Rücû", R.K. 1908, C. I., Nu.2, s.177-179
(Diyalog tarzında yazılmıştır.)

Asaf Muammer, "Bir Hikâye-i Hayat", R.K.1912, C.VIII, Nu. 48
s. 925-927

Cerîd, "Vapurda", R.K. 1912, C.VIII, Nu. 47, s.818-830

Ertuğrul, "Eski Derd", R.K. 1912, C.VII, Nu. 43, s. 502-509

Gazzeli Cemâl, "Esîre", R.K. 1912, C.VIII, Nu. 45, s. 678-698
Nu. 46, s .765

Hâlîde Sâlih, "Günahkâr",

Hasan Tahsin, "Gözlerimize Dair", R.K. 1911,C. VII, Nu. 39,
s. 209-215

İlyâs Mâcid, "Kıyl u Kâl-i Edebî",R.K.1908 C.I.,Nu.
1,s.51, Nu. 3, s. 261
Nu. 2, s. 68

_____ "Manken", R.K. 1908, C.I.,Nu. 2, s.156

Izzet Melih,"Kıskanıyorum",R.K. 1912,C.VIII, Nu. 43,s.531-533

Kilisî Rıfat, "Kara Sevdâ", R.K. 1908,C.I. Nu. 5.406-411

- M. Hulûsi, "Bir Netice-i Aşk", R.K. 1912, C.VIII, Nu. 44, S.
- Mehmed Rauf "Komşu Arasında", R.K. 1909 C.II. Nu.8, S.811-814
- _____ "Asl-ı Demet",R.K. 1909,C.I,Nu.9, S.829
- R. Necdet, "Ma`bed-i Hûlyâ", R.K. 1912,C.VIII,Nu. 43,
- Refik Hâlid,"Zando vesten- Uçurtmalar", (5 Mayıs 1909), R.K. 1909,C.II, Nu. 10, s.1017
- _____ "Zandovesten - Gece Kandili",R.K. 1909, C.II,Nu 9, S.854
- Nu. 10, S.887-893
- _____ "Piyano Abajunları", R.K. 1909, C.II, Nu.11, s. 1102
- Ş Bahri, "Dolabın Derdi", R.K. 1911, C. VI,Nu. 31, S.620-631
- _____ "Rüyâ-yı Adem", R.K. 1911, C.VIII,Nu. 37 S.67-76
- Selahaddin Enis,"Civcivler", R.K.1911, C.VII. Nu. 38, S.124-125
- Ş. Süleyman, "Gölgeler ve Hakikatler" R.K. 1909. C. II Nu. 9, S.905-908
- Nu. 10, S.980-982
- Nu. 11, S.1135-1138
- Tahrirât Kâtibi Şemsi, " Ben... Gazeteci", R.K. 1912,C. VIII, Nu. 47, s. 848-869

Ç) HİKÂYE:

Abdullah Zühdü, " Hemşire",

R.K. 1908, C.I., Nu. 4, S.334-336

Ali Bey, "Seyyâreler",

R.K. 1908 C.I., NU. 3, S. 276-282

Ali Ekrem "Jan",

R.K. 1908 , C.III,Nu. 15, S. 224-231

Ahmed Hikmet, "Yarayı Kanatan",

R.K.,1911,C.VI,Nu. 31, S. 595-618

Asaf Muammer, "Ah mine'l mevt",

R.K.1911, C.VII, Nu. 38, s. 139-149

_____ "Bir Mektup",

R.K. 1912, C.VIII, Nu. 43, s.524-529

Cemil Süleyman "Timsâl-i Aşk", (10 Temmuz 1906'da Emin

Bülend'e hitâben yazılmıştır) R.K.1908,C.II,

Nu. 9,s.912-920

_____ "Kadın Intikamı, R.K.1908, C.II. Nu. 11,

s.1054-1101

_____ "Bir Fecia" (12 Ağustos 1908), R.K. 1908,

C.III, Nu. 14, s. 142-145

_____ "Kotra", R.K. 1911, C.V. Nu28, s.322-331

_____ "İtiraf", R.K. 1911, C.VI, Nu. 31, S.595-618

Cemil Süleyman, "Aşk Gecesi", R.K. 1911, C.VII, Nu. 38,
s.113-123

Esad Said, " Asırlardan Sonra", R.K. 1910, C.V., Nu.25, s.65-
68

Hâlîde Sâlih, " Aşk Fesâneleri", R.K. 1910,

C.V. Nu. 25 s. 30-32

Nu. 26 s.

Nu. 27 s. 198

Nu. 28 s. 332-334

Nu. 29 s. 365-366

Hayriye Melek Huvenç, " Bir Hatıra"; R.K.,1911,

C.VI, Nu.34, s.825-838

Mehmed Rauf, "Çarşaf Altında", R.K. 1908, C.II, Nu. 12,
s.1256-1260

_____ "İltiyâm",R.K. 1908, C.III, Nu. 17, s.374-404

Refik Hâlid, "Kurbanın Aşk", R.K. 1908, C.II, Nu.8 s.808-
810

Tahsin Nâhid, " Menfâdan Avdet", (Ş. Süleyman'a hitâben
yazılmıştır.) R.K.1908, C.II.Nu. 10, s.1037-1038

Uşşakî-zâde Hâlid Ziya, "Tezad", R.K. 1908, C.III,

Nu.15, s.253-262

Nu.16, s.342-348

Nu.17, s.430-440

Nu.18, s.514-522

Ubeydullah Esad, "Zaferden Zafere", R.K. 1911, C.VI, Nu.33, s.

708-716

D) ROMAN:

İzzetî Melih " Tezad", R.K. 1910, C. IV.

Nu.19, s.615-620

Nu.20, s.703-708

Nu.23, s.966-969

Nu.18, s.1050-1058

Saf_yetî Ziya "Yıldız Böcekleri"

R.K. 1908, C. I. Nu.1, s.88-96

Nu.2, s.191-196

Nu.3, s.293-296

Nu.4, s.393-395

Nu.5, s.513-515

Nu.6, s.629-634

R.K. 1909 C.II

Nu.9, s.907-963

Nu.10, s.1057-1061-1068

Nu.11, s.1275-1282

E) TİYATRO

A. Zühdü ve S. Rıfkı "Dalga", R.K. 1911, C. VII,

Nu.38 s.150-158

Nu.39 s.242-246

Ali Ekrem "Yavuz Sultan Selim", R.K. 1910, C. IV,

Nu. 19, s.547-550

_____ "İki Korkak", R.K. 1910, C. IV, Nu. 20,

S. 696,699

Kara Osmanzâde Yakub kadri "Nirvena", R.K.,1908, C.II, Nu. 9,

S. 921

_____ "Vedâ",R.K., 1908, C.II.Nu. 11, s.1116-1125

M. Rauf, "Dilenci", R.K. 1908, C.III, Nu, 13, s.80-88

Müfîd Râtib , "Sayfiye`de" R.K.1908, C.I, Nu. 1, s. 69,71,74,77

Safvet Nezihi,"İzha ve İstizâh ", R.K. 1908, C.I. Nu.5,

s.471-503-506-512

_____ "Garibeler", R.K. 1908, s.6, s.617-618

Ş. Süleyman, "Çıkamaz Sokak", R.K. 1908, C. III, Nu.13,

s.56-63

_____ "Aziz Kâtil", R.K.,1908,C.III, Nu.13, s.56-63

F) SEYAHAT :

Dergide yer alan seyahat yazılarının çoğu Faik Sabri'ye aittir. Faik Sabri, Avrupa ülkelerine yaptığı seyahatlerle o ülkelerin siyâsî, sosyal ve ekonomik durumlarını değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeler, gelişme gayreti içinde bulunan ülkemiz için bir örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.

23

Faik Sabri, "Paris Musahabeleri" başlığını taşıyan bir dizi yazısında Paris seyahatı esnasında gördüklerini anlatır. Avrupa ülkeleriyle ülkemizi mukayese eden yazar, gelişmiş ülkeler seviyesine gelebilmemiz için yol gösterir.

Faik Sabri'ye göre ; ilerleme çabası içinde bulunan ülkemizin Avrupada kurulan müesseseleri yakından takip etmesi gerekir. Avrupalıların sahip oldukları okullar, tiyatrolar, müzeler, ticaret yerleri ve fabrikaların hepsi ayrı bir çalışmanın ürünüdür.

Yazar, bu çalışmalar vasıtasıyla belirli bir plân ve program dahilinde okullar yapılması gerektiğini savunur.

23. Faik Sabri", Paris Musahabeleri", R.K. 1910, C.4,

Nu. 23, s.1014-1049

Ülkemizde eğitim sisteminin bozukluğuna temas eden yazar; Avrupada yabancı dil eğitime tâbi tutulan bir öğrencinin altı ayda bu meseleyi hallettiğini belirtmektedir. Ona göre Ülkemizde yabancı dil problemi değil altı ayda, altı senede dahi gerektiği şekilde haledilememektedir. Bunun suçlusu ise eğitim sistemimizin yetersiz olmasıdır. ²⁴

Faik Sabri, Ülkemizin geri kaldığı konulardan biri olarak da güzel sanatları görür; Bir milletin ahlâkî duyguları, hal ve tavırları üzerinde güzel sanatların önemli tesirleri vardır. Fransa ve italya'da güzel sanatların daha çok geliştiğini belirten yazar, İngiltere'yi bu alanda daha geri bulur. Bu fark resim ve heykel müzelerinde daha bariz ²⁵ şekilde görülmektedir.

Daha sonra yazar, güzel sanatların dalları arasındaki paralelliğe dikkati çeker;

Romantizm akımından sonra realizm akımının ilgi görmesi üzerine resim anlayışında da bir değişiklik görülmüştür. Bu değişiklikte her zaman edebiyatla resim

24. a. g. m., s. 1043

25. a. g. m., s. 1048

birbirini takip etmiştir. Edebiyat sahasında klâşsisizm akımı hüküm sürerken resim sahasında ressam David'in çizgileri yorumu kabul edilmiştir. Edebiyatta Emile Zola'nın gerçekçiliğinin kabul edildiği sıralarda resimde realizm
26
akımı başlamıştır.

Faik Sabri,diğer bir yazısında Fransa Tarihi için büyük kıymeti olan iki binayı tanıtır. Bunlar Paris'te
27
bulunan Opera binası ile Versay Sarayı'dır.

Faik Sabri, devam eden yazısında Paris'in ünlü müzelerini tanıtır.Paris müzeleri arasında binasının tarihî önemi, içindeki kolleksiyonların çokluğu ve kıymeti itibarıyla en zengin müzenin Louvre müzesi olduğunu belirtir. Yazar, bütün teferruatıyla Louvre müzesini tanıtmaktadır. Müzenin özellikle güzel sanatlarla ilgili bölümünde ressamların, en
28
güzel tabloları müzede sergilenmiştir.

Faik Sabri, diğer bir yazısında da Paris

26. Faik Sabri, "Paris Musahabeleri",R.K.1910,C.5,

Nu. 25, s. 50-55

27. Faik Sabri, "Paris Musahabeleri",R.K.1911,C.5,
Nu. 17, s. 225-232

28. a. g. m., s. 230

Operasının göz kamaştıracak kadar güzel olan yapısını tasvir
29
etmektedir. Aynı yazıda, operanın tarihî gelişimi de
anlatılmıştır. Operanın ilk ortaya çıkışı 16. y.y.'dir.
O sıralarda Floransa'da bulunan sanatçılar bu eski Yunan
tarzını canlandırmaya çalışmışlardır. Fransa'ya operanın
girişi 1671'dir. Almanya'da önceleri italyanların
geliştirdiği italya Operası benimsenmiş, 1678'de de Alman
Operası kurulmuştur. İngiltere'de ise bir ara millî operalar
meydana getirilirse de halktan yeterince ilgi görmediği
için gelişmemiştir. Operanın en çok geliştiği iki ülke
Fransa ve İtalya'dır. Bu ülkelerin en meşhur sanatçıları
30
ise Donizetto, Verdi, Passini...dir.

Faik Sabri, diğer bir yazıda Fransa için târihî
31
kıymeti olan Versay Sarayını tanıtmaktadır.

Faik Sabri'ye göre; hayat okullardan ve kitaplardan
ibaret değildir. Hayatın esası insanın çevresidir, yaşadığı

29. Faik Sabri, "Paris Musahabeleri-Paris'de Opera",

R.K.1911,C.V, Nu. 28, s. 313-321

30. a. g. m., s. 321.

31. Faik Sabri, "Paris Musahabeleri",R.K.1911,C.6,

Nu. 33, s. 755-760.

toplumdur. İnsanın çevresi ne kadar gelişmişse, hayatı da o
32
derece parlaktır.

Târihî bilgilerin bir milletin ilerlemesinde büyük etkileri vardır. Versay sarayında yer alan tablolar, Fransız ihtilâlini safha safha aksettirmektedir. Eu özelliğiyle tarihe ışık tutan Versay sarayı önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Bizde de aynı görüşten hareketle tarihimizi ortaya
33
koyacak bir müzenin kurulmasına çalışılmalıdır.

Yazar, daha sonra Versay sarayını târihî gelişimiyle birlikte olarak tanıtır, " Fransız ihtilâli esnasında kraliçenin sarayı terk etmek zorunda kalmasıyla saray, halka ait bir yer haline gelmiştir. Ancak 1805 'de Napolyon'un emri ile saray tekrar hükümete iade edilerek müze haline getirilmiştir. Müzede saraya ait meşhur tablolar ve
34
resimler yer almaktadır.

32. a. g. m. , 755-756.

33. a. g. m., s. 759-760.

34. Faik Sabri, "Versay Sarayı", R.K.1912,C.5,

Nu. 29, s. 411-417.

G. HATIRA

Faik Sabri, hatıralarıyla ilgili bir dizi yazısında gördüğü yerlerin yanısıra karşılaştığı olayları da anlatmaktadır

Bu hatıralardan yazara en çok tesir edeni ise yabancıların Türkler hakkında sahip oldukları olumsuz düşüncelerdir.

Faik sabri, Avrupalıların zannettiği gibi Türklerin mutaasıb, câhil ve vahşi oldukları görüşünü kabul etmez. Çünkü jön Türk hareketi Türklerin ne kadar irade sahibi olduğunu, hürriyet ve bağımsızlık fikrini nasıl gönülden benimsediklerini göstermekte önemli bir ölçüdür.³⁵

Selânikli Tevfik ise Meşrutiyetin ilânıyla kötü bir hatıra olarak kalan istibdat döneminin kötü neticeleri³⁶ üzerinde durur. Osmanlı Devletinin geri kalmasına sebep olan baskıların en önemlisi olarak da basına konulan sansürü görür. Dergide yer alan diğer hatıra yazılar şunlardır;

Ahmed Hikmet, "Dalgaların Nasihatı, (1)", R. K. 1908, C. I, Nu. 5, s. 419- 422.

Ali Fahri, "Ümîd (Elvâh- ı Siyâh" dan R. K.

1908, C. I, NU. 4, s. 345- 347

35. Faik Sabri, "Dün ve Bugün", R.K.1908, C.I, Nu. 1, s. 53-60

36. Selânikli Tevfik, "Meclis-i Mebûsan-i Osmânî",

R.K. 1908, Nu. 4, s. 302-305

Bedîî Nuri, "Tebcîl- i Azâm- ı Yâd- ı Hâtırât", R. K. 1913,
C. VIII, Nu. 48, s. 55- 58

Emin Bülend, "Ölen Bacım", (Şubat 1902), R.K. 1909, C.II,

Faîk Sabri, " Dün ve Bugün", R.K. 1908, C. I,

Nu. 7, s. 711- 716

_____ "Paris Musahabeleri", R.K. 1910, C. V

Nu. 25, s. 50- 55

Nu. 27, s. 225- 232

Nu. 28, s. 313- 321

Nu. 29, s. 411- 417

Nu. 30, s. 755- 760

Cevâd, "Amerika Mektupları", R. K. 1911, C. V, Nu.30, s.

382- 386

Nu. 30, s. 534- 536

Girîdî- zâde, "Son Almanya Seyahatınr ve Bir Nazar- ı Umûmi",

R. K. 1911, C. VI, Nu. 32, s. 675- 702

Mehmed Rauf "Bir İthaf- ı Hayâlî", R.K. 1909, C. II, Nu.10,

s.978- 979

Raif Necdet, "Osmanlılığın şân- ı askerî ve medeniyeti" (28

Nisan 1909), R.K. 1909, C. II, Nu. 8, S. 768- 775

_____ " Yeni Bir Ufuk", R.K. 1911, C. VI, Nu. 34,

s. 799- 810

Said Cemil " Ulûm u Hayâtiyyeden Bir Yaprak", R.K. 1910,

C. IV, Nu. 19, s. 551- 562

Nu. 21, s. 743- 750

Nu. 23, s. 927- 933

C .V, Nu. 25, s. 69- 80

Salih Zeki, "Ve Bir Güzerayı Hâlâ Saklarım" (1 Nisan 1909),

R.K. 1909, C.II, Nu. 7 s.

Samipaşa-zâde Sezâi, "Kitâbe- i Serng-i Mezâr", R.K.1909, C.

II, Nu. 12, s. 1231

Selânikli Tevfik, "Meclis- i Mebûsân-ı Osmâni",R.K. 1908,

C.I, Nu. 4, s. 302- 305

Şâdiye Fikret, "Bir Hatıra- i Tenezzüh", R.K. 1911, C. VII,

Nu. 37, s. 60- 62

Tahrirât Kâtibi Şemsi, "Ben... Gazeteci..." R.K. 1911,

C.VII, Nu. 35, s. 233- 241

H) Mektup:

A. Hikmet, "Bir Mektup- Naima Bey" den Nazmiye Efendiye",
R.K. 1909, C. III, Nu. 15, s.

Ahmed Rıza, "Ümid ve Temenni", R.K. 1908, C. I, Nu.5 , s.
439- 447

Ali Süha, "Ölümüm" (Babama Mektuplar) R.K. 1913, C. IX, Nu.
51, s. 372- 373

Asâf Muammer, "Üç Mektup", R.K. 1911, C. VII,
Nu. 39, s. 201- 207

Nu. 40, s. 259- 305

Bedii Nuri, "Irak Mektupları", R.K. 1912, C. VIII,
Nu. 48, s. 936- 941

Midhat Ömer, "Osmanlı Hanım Mektupları", R.K. 1913, C. IX,
Nu. 49, s. 102- 116

Raif Necdet "Terbiye- i Şebâb", R.K. 1909, C. II,
Nu. 7, s. 658- 664

Server Cemal "Fâtih Taraflarında", (Ahmed Şuayb" a hitâben
yazılmıştır.) R.K. 1908, C. I, Nu. 3, s. 235- 244

Süreyyâ- zâde "Bir istinzâca Cevap", R.K. 1913, C. IX,
Nu. 50, s. 231-238

İmzasız, "Ufûl"ün intişârı mûnâsebetiyle Raif Necdet Bey

kardeşimize gönderdikleri bir mektup",

R. K., 1913,C.IX, Nu. 50, s. 177

2. DİL

Mehmed Veled, yazısında Türk dilinin gelişiminde önemli bir yeri olan Şemseddin Sâmî'nin hizmetlerini³⁷ tanıtır.

Kamûs u'l- alâm ve Kamûs- ı Türkî adlı eserlerin sahibi olan Şemseddin Sâmî Orhun Âbideleri ile Kutadgu Bilig'i tercüme etmiştir.

Ona göre, Orhun Âbidelerinin dili Türkmenceye yakın olduğundan kullanılan Türkçe ile büyük benzerlikler³⁸ taşır.

Türk dili ile yazılan ilk eser Orhun Âbideleridir. Bu âbideler Thomson ve Radloff tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Yine Necib Asım İkdâm Kütüphanesi tarafından basılan "En Eski Türk Dili" adlı eserinde Orhun Âbidelerinden bahseder. Şemseddin Sâmî'nin eserinde âbidenin muhtevası³⁹ hakkında da bilgi verilmiştir.

Şemseddin Sâmî, 462' de Yusuf Has Hâcib tarafından

37. Mehmed Veled, "Lisânımızın Esasları ve Şemseddin Sâmî Bey", R.K., 1908,C.I,Nu. 11, s. 24-29

38. a. g. m., s. 24

39. a. g. m., s. 25

Kaşgar Emîri Ulu Buğra Hana hitâben yazılan Kutadgu Bilig" i
40
de tercüme etmiştir.

Eserin tercümesiyle aynı dönem yazarlarından Raif Paşa- zâde, Fuad Bey ile Rıza Tevfik" te uğraşmıştır. Şemseddin Sâmî Türk Dili Tarihinin en büyük eserlerinden kabul edilen bu eserleri tercüme etmek ve en eski Türk kelimelerini toplamak ve tasnif etmekle bu sahada kendisini yetiştirmiştir.

Meselenin önemini idrâk eden Şemseddin Sâmî, ülkenin eğitim politikasını değiştirmesi gerektiği üzerinde durur. Ders kitaplarında Yunanlıların İlyadası türünde eserlerin tanıtıldığını, ama gençlere Türk kültürü şuurunu verecek eserlerin (Kutadgu Bilig, Ohun Âbideleri...) programa 41 dahi alınmadığını belirterek tenkid eder.

Bu eserlerden sonra Necib Asım" ın Ayasofya" da bulunduğu sıralarda tercüme ettiği Hibet ü'l Hakâyık gelir. 500 tarihinde yazılan yaserin muhtevası Kutadgu Bilig"e benzer. Türklerin ahlâk

40. a. g. m., s. 27

41. a. g. m., s. 27

anlayışları, millî âdetleri, cengâverlikleri üzerinde
42
durulur.

Mehmet Veled'e göre Orhun Âbideleri, Kutadgu
*
Bilig ve (Atabet'ül-Hakâyık) Türk dili ve edâbiyatının
birinci dönem eserlerini teşkil eder.

İkinci dönemde yazılan eserlerin ilki ise Tercüme-
i Türkî'dir. Lügatta Kıpçakça esas alınmış olup
gerektiğinde kelimelerin Türkmençesi de verilmiştir. Eserin
yazarı Halil e'l-Kaluni 'dir, Eseri İapışa'da basılmıştır.
daha sonra El 'drâkü'l lisan ü'l -etrak adlı eser gelir .Eser
İstanbul'da basılmıştır. Eser Beyazıd Kütüphanesinde yazma
nüshası vardır. Aynı dönem yazılan et-tuhfetü'z-zekkiyye fi
lûgat i't-Türkiye adlı eserdir. Eserin Ayosofya
kütüphanesinde nüshası vardır. Bunların dışında Tercümân-ı
Türkî, Arabî ve Mogolî adlı Rusya'da basılan eserler vardır.
Bunların dışında Dok. Halil bey tarafından bir lûgat tercüme
43
edilmiştir.

III. dönemde Türkler Büyük Asya'dan ayrılmıştır.
Bu dönemde Sultan Veled'in Türkçe Şiirleri önemli bir yer

42. a. g. m., s. 27

43. a. g. m., s. 28

* Eserin ismi önceleri yanlışlıkla "Hibet ü'l hakâyık
şeklinde okunmuştur. Doğrusu Atabetü'l-hakâyık" tır.

tutar. Divânında yirmi gazeliyle, ibtidâ- nâme ve Rübâbnâme adını verdiği mesnevilerinde iki yüze yakın beyit yer almaktadır. Sultan Veled' in Rübâb-nâmesi, Radloff tarafından Petersburg'da basılmıştır.

Dönemin önemli diğer eserleri arasında, Âşık Paşa Divânı ve Yunus Emre Divânı sayılabilir.

IV. dönemde yer alan eserler ise; Şeyhi' nin Divânı ve Iskender- nâme' si, Konyalı Nizâmi' nin Divânı, Ahmed Paşa ve Necâti Divânları, Akşem seddin- zâde Hamdullah Efendi' nin Yusûf u Züleyhası. v.s.Mehmed Veled bu dönem şâir ve yazarlarının Bâki' ye kadar devam ettiğini belirtir.

Mehmed Veled, Bâki' den sonra yayınlanan Türk dili ve edebiyatı ile ilgili eserleri yakın tarihte yazıldığı için incelemesine almamıştır.

3. Tercüme:

Tercüme eserlerin listesi, yazar adına göre alfabetik sıralama yapılamadığı için kronolojik olarak verilmiştir.

Faik Sabri-Peru Vens , "Tenezzüh", R.K. 1908, C.1 Nu.4,
s.374- 379

(Raif Mehmed Fuad Sully Prudhumme, "Kırık Saksı" R.K. 1908
C. 1 Nu.5, s. 479.

Rıfat Muid "Mûlahazât- ı Hikemiyye" R.K. 1908, C.1 Nu.2,
s.176

_____ "Ağat" ın Kaçırılması" (1 perde), R.K. 1909,
C.2, Nu. 12, s. 1214- 1224

Keçecizâde İzzet Fuad, "İstanbul Meşrutiyetten Evvel ve Sonra"
R.K. 1909 C.2,Nu.7, s.717- 730
Nu.8, s.832- 841
Nu.9, s.930- 939- 940- 942
Nu.10,s.1039- 1045
Nu.11,s.1146- 1150

Kemâleddin "Alman Cemiyeti Ziraasi ve Layetnig Sergisi",
R.K.1909,C. 2 Nu.12,s.1231- 1238

Mösyö Bob "18. asırda Türklerin Ressamları",
R.K. 1909,C. 2,s.11, s.1151- 1165

V. Hugo-M. Rauf, "Tarih-i Medeniyete Bir Nazar" R.K.1909, C.3
Nu.14 s.134- 142

Sully Prudhumme "Herşeyi Sevmek İstedim", R.K. 1909, C.3
s.16 s.336

Mâcit Şevket, "Hak ve Vazife"

Volney R.K. 1911, C. 8 Nu. 6, s. 733- 739

R.K. 1912, C. 8 Nu.47, s. 807- 817

R.K. 1912, C. 8 Nu.48, s. 914- 924

R.K. 1913, C. 9 Nu.51, s. 338- 348

Nureddin "Çocukların Bedeniye ve Ruhîyesi"

R.K. 1913, C. 9 Nu.49, s. 80- 89

R.K. 1913, C. 9 Nu.50, s. 256-267

R.K. 1913, C. 9 Nu.51, s. 365-370

Mehmed Rauf, "New York'dan Yeni Orlean'a", R.K. 1913, C.9

Nu. 49, s. 90-101

Nu. 51. s, 401-402

Sheakespeare-Abdullah Cevdet, "Kral Lear" R.K. 1913 C. 9

Nu.49, s. 144-151

Nu.51, s. 455-472

Mehmet İhsan, "Hastanın Başına Gelenler"

R.K. 1913, C. 9, Nu.50, s. 241-255

Jean Jack Rousseou-İsmail Sefa, "Uale Dağları" R.K. 1913,

C. 9 Nu.51 s. 348-351

Edmond de Amicisi-S.B, "Nöbetçi", R.K. 1913,

C. 9 Nu.50, s. 209-215

S. B. "Tuhaf Bir Emir Neferi" R.K. 1914,
C. 9, Nu.51, s. 352-364

Muallim Boşe Ayân "Roma'da Meclis-i Ayân", R.K. 1910
C. 4, Nu.19, s. 593-598

Ayn Kef, "İstanbul (Meşrutiyetten Evvel ve Sonra)
(Fransızca Tercüme) R.K. 1910, C.4 S.19, s.607-614

Nu.20, s.700-703

Nu.21, s.791-793

Nu.22, s.882-883

Nu.23, s.963-965

Mehmed Ali "Avdet", R.K. 1911, C.6 Nu.32, s.671-674
(Hikâye)

Dok. Rasted "Amerika'da Gazetecilik", R.K. 1911, C.7,
Nu.41, s.369-373

_____ "İngiltere'de Amele Grevi", R.K. 1911, C.7,
Nu.40, s.306-312

Sheakespeare "Kral Lear", R.K. 1912, C.8,
(Abdullah Cevdet)

Nu.44, s.626-632

Nu.45, s.699-710

Nu.46, s.778-789

Nu.47, s.875-884

Nu.48, s.955-958

_____ R.K.1913, C.9, Nu.49, s.90-101
Nu.51, s.455-472

4. TENKİD

A. TEORİK TENKİD

a. Edebiyat

Resimli Kitap dergisinde teorik tenkid ile ilgili yazılar genellikle M. Rauf, Hüseyin Kâzım ve Raif Necdet tarafından yazılmıştır. Bu yazılarda öncelikle Türk Edebiyatının geçirdiği safhalar panoromik olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra edebiyat- sanat, edebiyat-tarih, edebiyat- hakikat, edebiyat- tenkid konularında çeşitli mütâlaalara yer verilmiştir. Netice olarak da II. Meşrutiyet döneminde Türk Edebiyatının ülke ihtiyaçlarına göre yeniden tanzim ve tertip edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Mehmed Rauf yazısında Türk Edebiyatının, inkılâbın ilânında önceki ve sonraki durumunu değerlendirir. İnkılâptan sonra büyük başarı gösteren yazarların on sene önce horgörülen, küçük görülen isimler olduğunu belirtir.

On sene önce İkdâm gazetesinde alay mevzû edilmek istenen Hüseyin Câhid, inkılâptan sonra Türk edebiyatının en büyük isimlerinden biridir. Aynı şekilde Cenâb Şehabeddin' de 1908' den sonra sanatıyla Osmanlı edebiyatının en ünlü

simâlarından biri olmuştur. Bu durum yazara göre inkılap aleyhtârı olanlara büyük bir derstir. 1908 inkılabından sonra, geleceğe yönelik olarak çalışan bu yazarların ülkenin gelişmesinde önemli tesirleri olmuştur;

"Terakkiye uygun olmak üzere mâziye veya hâle
46
değil, istikbâle hitâp ediyorlardı..."

Cenab Şehabeddin' in o zaman büyük itirazlarla karşılanan geleceğe yönelik değerlendirmesi, devrin panoramasını da çizmesi açısından önemlidir; Bu yazıda Halid Ziya en büyük nesir yazarı, Tefik Fikret' te en büyük şâir olarak değerlendirilir.

"... istikbâlin nesri Hâlid Ziya' nın nesri, nazmı
47
ise Fikret' in nazımıdır."

Mehmed Rauf, netice olarak Meşrutiyetin ilânından önce hor görülen Edebiyat- ı Cedîde yazarlarının, Dekadanların geçen süre içerisinde iddiaların aksine milletin gelişmesinde hizmetleri olan birer yazar olarak görev yaptıklarını belirtir. Mehmed Rauf, Rübâb- ı Şikeste ve Aşk-ı Memnû' nun

45. Mehmed Rauf, "Musahabe-i Edebiye Bugünkü Ediblerimiz",

R.K.1908,C.I, Nu. 5, s. 417-419

46. a. g. m., s. 416

47. a. g. m., 417

yazarlarının son eserleri olmadığı, bundan sonra da aynı
48
güzellikte eserler verecekleri ümidini taşımaktadır.

Hüseyin Kâzım, yazısında kısaca Türk Edebiyatının
49
bulunduğu mevkiî özetler.

Türk Edebiyatı; din, dil ve ilmi alanda Arap dilinin ve edebiyatının tesirinde kalmıştır. Bu tesir Türk edebiyatını doğuya bağlayan ve batı edebiyatından ayıran önemli bir hususiyettir.

Bir görüşe göre Fâtih Sultan Mehmed zamanına kadar Türk Edebiyatı siyasî sebeplerden dolayı Batı edebiyatından faydalanma imkânını bulamamıştır. Diğer bir görüşe göre ise; Şinâsî' ye kadar Türk Edebiyatı Arap ve Fars edebiyatının tesirinden kurtulamamıştır.

Hüseyin Kâzım'a göre; 10 Temmuz' a kadar Türk Edebiyatının geçirdiği safhalar bir kenarıya bırakılmalıdır. Çünkü Türk Edebiyatının yapılan siyâsî inkılâba uygun
50
mahiyette bir değişikliğe ve yeniliğe ihtiyacı vardır.

Hüseyin Kâzım diğer bir yazısında Türk Edebiyatının genel değerlendirmesini yapar 10 Temmuz

48. a. g. m., s. 418

49. Hüseyin Kâzım, "Matbuat ve İzdiham", R.K. 1909, C.II, Nu.12
s.1072-1073
s.1074-1075

50. a. g. m., s. 1075

inkılâbıyla sadece siyâsî ve sosyal sahada değil, edebî sahada da inkılâb yapılması gerektiği görüşünü vurgular. 51

İslâm dininin hâkimiyeti, Türk dili ve edebiyatı üzerinde Arap ve Fars kültürünü etkili hale getirmiştir. Türk edebiyatı Fatih dönemine gelinceye kadar, sahip olduğu siyâsî şartlar sebebiyle, batıdan faydalanma imkânını bulamamıştır.

Yazar, ulaştığı bu sonuçtan hareketle, bir ülkenin tarih ve edebiyatının paralellik gösterdiğini ve birbirinin devamı olduğunu belirtir. 52

Raif Necdet, yazısında 1908' den sonra Türk edebiyatının nasıl bir şekil alması gerektiği üzerinde 53 durur; Meşrutiyetin ilânından sonra edebî sahada en çok f liyet gösteren şâir ve yazarlar şunlardır;

Şiir alanında; Emin Bülend, Hamdullah Suphi, Ahmed Haşim, Tahsin Nahid, Midhat Cemal,

Nesir alanında; Server Cemal, Cemil Süleyman, Refik Halid, İzzet Melih' dir.

Bu dönemde Şehabeddin Süleyman, Baha Tevfik ve tiyatro sahasındaki çalışmalarıyla Müfid Râtib dikkati çekmektedir.

Bu yazarların eserlerini sadece sanat yönüyle

51. Hüseyin Kâzım, "Eski-Yeni", R.K. 1909, C. II, Nu. 11, s. 1038-1085

52. a. g. m., s. 1084

53 Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K. 1909, C. 3, Nu. 13, s. 4-10

değil, fikrî yönüyle de değerlendiren Raif Necdet, eserlerin büyük kısmında millî, sosyal, ahlâkî ve felsefî hususların yeterince açık olmadığını, anlaşılmadığını belirtir.⁵⁴

Raif Necdet, edebiyatı sadece sanat ve zevk olarak telakki edenlerin farklı bir bakış açısına sahip olduklarını belirtir. Halbuki edebiyatın, sosyal değerinin yanında sosyal muhtevaya da sahip olması ve okuyucuya bir mesaj vermesi gerekir;

"Bir eser- i edebî de hususiyle piyeslerde, romanlarda, küçük hikâyelerde bir reng-i ilmî ve fennî olmalı bir hakikat- ı içtimaiyye bir felsefe- i ahlâkiye de mevcûd bulunmalıdır. Bu gün artık umûmen tasdik edilmiştir ki eserde gösterilen hassa- i esâsiye ne kadar mukarin ise o eser ol⁵⁵ derece kıymet- dârdır.

Yazara göre; edebiyatı eski kısır mânâsıyla kabul eder ve çağın ihtiyaçlarını düşünmeden değerlendirirsek büyük bir gaflette bulunmuş oluruz. Bu sebeple 1908 inkılâbıyla ülkenin bütün sahalarında var olan değişikliği edebiyata da uygulamak gerekir.

54. a. g. m., s. 5

55. a. g. m., s. 6

Yazar, her edebiyatın, o ülkenin ihtiyaçlarına göre tanzim ve tertip edilmesi gerektiğini belirtir. *Yazara göre,* Türk edebiyatında da bu düşüncenin esas alınarak millî, sosyal ve ahlâkî özelliklerin ağırlık taşıdığı eserlerin yazılması lâzımdır.

Raif Necdet' in bu görüşü bazı çevreler tarafından şiddetle redd edilir. Ancak yazar, "sanatçı hürdür, sanatçıya hiç bir şekilde kurallar konamaz" iddialarına şu şekilde cevap verir; Sanatçı herşeyden önce insandır ve insan olarak bağlı olduğu bazı kurallar vardır.

Bu sebeple sanatçı da tamamiyle serbest olamaz. "... hürriyet başkasını ızrâr etmemek şartıyla bir insanın serbestîsi mânâsını telakki edilmiyor mu... bir edib veya şâirin dimağına endişe-i ahlâkiye ve içtimâiye hâkim olmakla o edib veya şâirin âsarında sanatın güzellikleri, zerafetleri, şiiriyetleri, incelikleri mevcûd⁵⁶ olmaması mı lâzım gelir?"

Yazar örnek olarak, Rübâb- ı Şikeste' yi gösterir. Rübâb- ı Şikeste hem sanat eseri hem de ahlâkî ve sosyal gerçeklerle dolu bir eserdir. Aynı şekilde Mehmed Emin' in şiirleri için sanat değerinden yoksun diye bir iddiada

56. a. g. m., s. 78.

bulunulamaz.

Yazar, edebiyatta ihtiyacın herşeyi değiştirebileceği görüşündedir. Bu konuya örnek olarak da Fransa'yı gösterir.

Fransız ihtilâli Fransa'da edebiyatın sahip olduğu şartları tamamıyla değiştirmiştir.

Daha sonra edebiyatta işlenen konunun ne olması gerektiği üzerinde duran Raif Necdet, edebî eserlerde yalnızca aşk konusunun ele alınmasın ahlâka aykırı bir durum olarak değerlendirir. Bu durum ise ülkenin istikbâli açısından son derece sakıncalıdır.

Yapılan 1908 inkılâbının yalnızca siyâsî sahadaki gayretlerle başarıya ulaşması mümkün değildir. Bir inkılâb, başarısını sosyal ve ahlâkî sahalarda da ispat etmelidir. Bu imkânı sağlayacak olan en büyük güç ise edebiyat ve edebiyatın önemli bir türü olan tiyatrodur.

Tiyatronun bir ülkenin ahlâkı ve ahlâk anlayışı ile yakın ilgisi vardır. Bundan dolayı sosyal ve ahlâkî konularda yazılan dram türüne ağırlık verilmesi gerekir.

57

Yazıda, vatana hizmet etmekle insanlığa hizmet etmenin aynı mânâyı taşıdığı belirtilmektedir. Bu sebeple edebî eserlerde aşk, kadın, hava, bulut ... gibi konular değil; millî, sosyal ve ahlâkî konuların işlenmesi gerekir. Ancak böyle bir görüş edebiyatı tamamıyla aşk ve güzellik konularından mahrum etme mânâsını taşımamaktadır.⁵⁸

Bu görüşler doğrultusunda yayınlanan yeni bir eser olarak Ali Ekrem'in Zılâl-ı İlhâm adlı şiir kitabını gösterir. Ali Ekrem, eski şiirlerinde şekil ve anlam yönüyle Nef-î ve Fuzûlî'yi taklid ettiği halde, yenileri üslûp ve anlam yönüyle 20. yüzyılın şiiridir. Bu şiirler arasında yazara göre, en güzelleri; Osmanlı Askerine, Vasiyet, Bâd- ı Sihr, Firkat, Kayıkçı, Küfeci, Çocuk, Son Bûse, Paris, Meşhur u Umûmisi, Suat, Köprülü Ertuğrul' dur.

Raif Necdet, Ali Ekrem' in şiirde muhtevaya itina ederse sanatında daha başarılı olacağı görüşündedir.⁵⁹

Raif Necdet, bir milletin yok olmasında en büyük gücün ahlâksızlık olduğunu belirtir. Ona göre her sahada taklid edilen Fransa' nın ahlâk anlayışının ülkemiz

58. a. g. m., s. 9

59. a. g. m., s. 10

tarafından benimsenerek, vatana ve millete faydalı bir edebiyatın oluşturulması için gayret edilmelidir.

Türk milletinin gelişebilmesi için yeni hikâye ve tiyatro eserlerine ihtiyaç vardır. Yazarların bu mesuliyeti en kısa zamanda benimsemesi ve ülkenin ihtiyacı olan millî ve ahlakî eserleri yazmaları gerekir.

Raif Necdet, daha sonra Tasvir- i Efkâr' ın 162. sayısında yayınlanan "Şark ve Garb Medeniyeti" adlı makaleyi önemine binaen aynen iktibas etmiştir.

Raif Necdet, diğer bir sohbet yazısında bir edebî eserde bulunması gereken hususlar üzerinde durur. Bir edebî eser bulunduğu dönemi; zaman, mekân ve sosyal durumuyla yansıtabilmelidir.

Edebî eserde konu gerçek hayata uygun olmalıdır. Bir sanat eserinde üslûbun başarısını duygu ve düşüncenin hassasiyeti daha da güzel hale getirecektir. Yazar, sanat eserinin güzel olmasını yeterli bulmaz. Hayal unsuru ile meydana getirilen sanat eseri sadece güzel olabilir. Oysa

60. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1909, C.IV, Nu. 14, s.105-115

61. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1910, C.IV, Nu. 20, s.626-634

edebiyatın hem güzel hem de faydalı olan eserlere ihtiyacı vardır.

"Herşey gibi edebiyatta bir mukaddes gayeye doğru teveccüh ve tealî ediyor. Edebiyat medeniyetin, ulûm ve fûnûnun, insâniyet emellerinin terakki ve tealisiyle⁶² mütenasib bir surette ilerlemektedir."

Raif Necdet, geçen zamanla birlikte edebiyatın fen, felsefe, sosyoloji ile olan ilgisini arttırarak, belirli bir dönemin tarihî ve sosyal gelişimini gösteren ilmî bir saha haline geldiğini belirtir.⁶³

Raif Necdet, diğer bir yazısında sanat, ahlâk meselesi üzerinde durur. Mesele, ülkenin menfaatini yakından ilgilendirdiği için hakikatın bulunmasını millî bir vecîbe⁶⁴ olarak kabul eder.

Edebiyat, sadece aşktan ve eğlenceden ibaret değildir. Edebî eserlerde daha önemli daha ciddi konuların işlenmesi gerekir. Edebiyatın fikir hayatında ve sosyal hayatta oynadığı önemli rol ise tarihe bakarak⁶⁵ anlaşılabilir.

62. a. g. m., s. 628

63. a. g. m., s. 628

64. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1909, C.III, Nu. 14, s.184-185

65. a. g. m., s. 184

Yazara göre sanat hem güzel hem de faydalı olmalıdır. Bir ülkenin medenî ve sosyal seviyesinin gelişmesinde edebiyatının önemli bir rolü vardır.

Edebî eserde sanatın yüceliği üzerinde duran yazar, Zola'nın edebiyatımızda anlaşılmadan taklid edildiğini belirtir. Fransa'da Zola'nın eserlerindeki mesaj
66
anlaşılmış ve ahlâka doğru olumlu adımlar, atılmıştır.

Zola, eserlerinde birçok pisliği bütün çirkinliğiyle teşhir etmiştir. Hatta bu konuda gereğinden fazla ileriye gittiği söylenebilir. Zola bu tutumu yüzünden de Fransa'da defalarca tenkid edilmiştir. Ancak yazara göre Zola'ın bu tavrı ile tamamen başka bir maksada, iyiliğe, doğruluğa hizmet etmiştir;

"O, levsiyâtı bir hakikat-ı fenniyeyi ispat edebilmek için tasvir ediyordu ve yazılarında levsiyâta karşı bir imâre-i mûsib his edilmiyordu, pek büyük idi. İnsan ve adalet "Jerminal" deki ve kudret-i tasviriyeye ve hiss-i
67
âteşîn-i insaniyet ne bülend ne pür mânidâr..."

Zola'ya göre sanatta ahlâk prensibi koyulursa; sanat, gerçek güzelliğini belirli ölçüler dahilinde de olsa

66. a. g. m., s. 185

67. a. g. m., s.187

kaybeder. Ancak fedâ edilen güzellik, beraberinde iyiliği getiriyorsa o zaman kaybedilen bir Şey yoktur.      
68
iyilikte güzellik demektir.

Sanatta ahlâk prensibinin kaldırılmasının da mümkün olmadığı belirtilir.       sanatta ahlâksızlık için de bir  l   n n tesbiti gerekir. Sanatın tamamen serbest olduğu bir zamanda da ahl ksızlığı, ahlâka karşı üstün gören bir eserin yazılması ve böyle bir eserin tasvîb görmesi mümkün değildir.
69

Yazıda, daha sonra batılı yazarların görüşlerine yer verilir. Ten Ferdinand, Burutiye, Jule Lomter, Gunters de Şan, Hanutu, Pole Dumer, Ribo gibi Fransa'nın gelen yazarları, ülkenin sanat dışında her sahada diğer Avrupa ülkelerinden geri kalmasına sebep olarak ahl ksızlığı gösterirler.

İngilizler, okudukları eserlerde ahlâk unsuruna son derece itina etmektedirler. Ülkede basılan eserlerin ahlâkî prensiplere uygunluğu ile ilgili istatistiki bilgilerde ülkenin genel tavrını göstermesi bakımından önemlidir. Victor Hugo, Schiller, Lamartine, Prudhumme,

68. a. g. m., s. 188

69. a. g. m., s. 188

Corneille, Rousseau' nun eserleri ise ahlâksızlığa karşı
70
alınan tavrın en büyük delilidir.

Yazara göre ahlâk unsuruna en çok dikkat edilmesi gereken sanat dalı tiyatrodur. Tiyatro yazarlarının kendi duygularını bir tarafa bırakarak, ülke menfaatlerini düşünmeleri gerekir.

Lanson ise Fransız Edebiyatı Tarihî adlı kitabında edebî eserleri ahlâk anlayışı bakımından değerlendirir. Lanson, edebî eserlerde aşk ve kadın yerine insanı esas alan
71
sosyal ve millî konuların seçilmesini tavsiye eder.

Midhat Cemâl, dergide yer alan yazısında dönemin edebiyat anlayışının ne olması ve nasıl bir yol takip
72
edilmesi gerektiği üzerine durur.

Midhat Cemâl, sanatçıların birbirini "edîb- i azâm" , "şâir- i muhterem", "dâhi-i muazzam" gibi hitaplarla taltif etmesinin edebiyatın gelişmesine faydası olmayacağı kanaatindedir.

70. a. g. m., s. 188

71. a. g. m., s. 191-192

72. Midhat Cemal, "Edebiyat-ı Hâzıra Tenkide mi Muhtâcız Medh-i Mütakâbile mi ?", R.K. 1909, C.III, Nu. 16, s. 317-324

Edebî sahada gelişmenin sağlanabilmesi için samimi duygu ve düşüncelerle yapılan tenkidlere ihtiyaç vardır. Tarih ve siyâsetin birbirinden ayrılamayacağını savunan yazara göre, edebiyat ile tenkid de birbirinden ayrılmaz iki bütündür.

Ancak edebiyatta tenkidin nasıl olması gerektiği, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Midhat Cemal'in tenkid konusunda yerine getirilmesi gerektiğini belirttiği husûslar şunlardır;⁷³

- 1- Tarafsızlık; Münekkid, âdetâ bir tarihçi gibi tarafsızlık ilkesine bağlı olmalıdır.
- 2- Maksad, açık ve anlaşılır bir dille anlatılmalıdır.
- 3- Münekkid, tenkid ettiği komuya vâkıf olmalıdır. Edebi dönemleri ve şahısları gerektiği şekilde tanımalıdır.

Ayrıca, gelişmiş ülkelerde tenkidin hangi ölçüler çerçevesinde ne şekilde yapıldığının araştırılarak, ülke şartlarına uygun bir yolun seçilmesi icâb eder. Münekkid aynı zamanda tenkid ettiği şâirin, tesir sahası, dönemi, gelecekteki tesiri gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır.⁷⁴

73. a. g. m., s. 317-319.

74. a. g. m., s. 320.

Midhat Cemal daha sonra, tenkid ile ilgili olarak verdiği teorik bilgiler; Ispartalı Hakkı'nın "Harb-i Hazır" adlı eserinde uygulayarak tenkid eder; Kitap savaş komularında yazılmış üç bölümden ibaret manzûm bir eserdir. Eserin birinci bölümü mukaddime ile başlar. mukaddime ile konu arasında ilgi yeterince kurulmamıştır. Ayrıca Mukaddime de yer alan manzum cümleleri de tenkid eder. Eserin ikinci bölümü ise savaşan kavimlerin geçmişi ile ilgilidir. Burada yalnızca ansiklopedik bilgi verilmekte, olayların sebebi ve sonucu üzerinde durulmamaktadır. Üçüncü bölümde ise insanla hayvan arasında mukayese yapılır ve neticede insanın daha yırtıcı olduğu hükmüne varılır. Bu ise yazara göre ulaşılan kötü bir neticedir.

Raif Necdet, yazısında öncelikle tarih ve edebiyat arasındaki münâsebete dikkati çeker. Daha sonra ise bir ülkenin edebiyat tarihinin nasıl olması gerektiği üzerinde
76
açıklamalar yapar.

Yazara göre tarihi oluşturan, insanların zihni ve vicdanıdır. Bu sebeple bir milletin ruhunu ve sosyal yapısını aksettirmeyen tarihler başarısızdır;

75. a. g. m., s. 322-324

76. "Musahabe-i Edebiye", R.K.1911, C.VI, Nu.35, s.861-881

"Tarih fennî bir tarzda milletin ruhunu ve dimağını tahlil eder, muhtelif devrelerde geçirdiği inkılâbâtın siyâsiye ve içtimâyeyi tahavvülâtıyla gösterebilirse ancak o zaman nâmına⁷⁷ mesûd-âne istihkâk peydâ eyler".

Bir ülkenin tarihinde bulunması gereken fikrî, sosyal ve ahlâkî unsurların tahlîli siyâsî ve askerî türde yazılan tarih kitaplarında çok az bulunmaktadır. Halbuki yazara göre bir milleti sahip olduğu bütün görüşleriyle ve yaşayışlarıyla aksettirebilecek olan tarih ilmidir. Bunun için de siyâsî, askerî sosyal, edebî, fennî, ahlâkî ve dinî sahalarda bir ülkenin tarihinin ortaya konulmasında,⁷⁸ incelenmesin de ise edebiyat tarihi en iyi vasıttır.

Bir ülkenin siyâsî yapısı ile edebiyatı arasında yakın bir ilgi bulunmaktadır. Bu sebeple yazara göre, bir milletin siyâsî tarihini yazarken edebiyatını da göz önünde⁷⁹ bulundurmak gerekir.

Şehabeddin Süleyman yazısında edebiyatta hakikat ve hayal unsurlarının önemi üzerinde durur. Ona göre kişinin özel hayatı ile edebî eserlerde anlatılan hayat arasında

77. a. g. m., s. 868

78. a. g. m., s. 868

79. a. g. m., s. 869

mutlaka benzerlikler ve ortak noktalar vardır. Bu sebeple güzel sanatlar, gerçek hayatın dinî, sosyal ve ahlakî kaidelerinin kontrolü altındadır. Ahlâkın ve güzel sanatların esasında gerçek ve hayal birarada yer alır. Zıd olarak görünen ahlâk ve güzel sanatların aslında daima birbiriyle münasebeti vardır.⁸⁰

Yazar, bu görüşünü daha sonra bir misalle izah eder; Nabizâde Nazım'ın sanatından zevk alan bir insan aynı zamanda Samipaşa-zâde Sezai'nin ve Halid Ziya'nın sanatından da zevk alabilir. Bu sebeple yazara göre felsefe ve edebiyatta gerçek ve hayal unsurunu tek başına değerlendirmek mümkün değildir.

Edebî eser, ister gerçekçi, isterse romantik bir tarzda yazılsın, esas olan eserde yer alan kahramanları hayatın birer ferdî olarak canlandırabilmektir.

Yazara göre sanat, yaratıcılık vasfına sahip olmaktır;

"Sanat demek ikmâl ve tavzîh ederek istihsal" faaliyeti demektir. Tabiatın hüsnü bediisini izhâr etmek bu yâhud şu tasviri, bu veyahud şu mertesemi göstermek değildir. O bütün tasvirâtın mürettesâmatın münâsebâtındandır. Bunun

80. Şehabeddin Süleyman, "Musahabe-i Edebiye", R.K., C.VI,

içindir ki tefâsil ve tefferruattan biri üzerin icrâ
edilecek küçük bir ta'dil keyfiyeti heyet-i umûniyeyi bozacak
81
bir mahiyet kesb edebilir.

Daha sonra şâirin ruh haline göre farklı duygu ve
düşünce dünyasına sahip olacağını belirten yazar, Musse'nin
Kendimize rağmen, semâya nazarlarımızı döndürmeliyiz'
dediğini Emil Zola'nın ise bütün ilhamını topraktan alarak
"hayatın, yegane hayatın menbaı vâlidî olan rakîm ve şefik
82
toprak beni aguşuna al" diye seslendiğini belirtir.

Şâir, işlediği her konu, kullandığı her kelime ile
birden fazla unsuru aynı anda anlatabilir. Sanatçının gözlem
kabiliyeti kuvvetli olmalıdır. Sanatçı, gözlemlerini
sanatıyla, üslûbuyla birleştirerek okuyucuya aktarmalıdır.

Şehabeddin Süleyman'a göre bir sanat eserinde
hakikat ve hayal unsurlarının tek başına bir bütün olarak yer
alması mümkün değildir. Nabizâde Nâzım eserinde "Ham Hakikat"
göstermeyi istemiş ve Zehra adlı eserini yazmıştır.

Sanat eseri tam olarak hakikat ve hayal unsuru
üzerine kurulamaz. Bu sebeple edebî eserde mümkün olabilir
83
esasından hareket ederek maksada ulaşmağa çalışılmalıdır.

81. a. g. m., s. 844

82. a. g. m., s. 845

83. a. g. m., s. 845

b) Şiir: Dergide şiirle ilgili yer alan yazılarda şiirin tarifi hususiyetleri ve II. Meşrutiyet dönemi Türk şiirinin özellikleri üzerinde durulmaktadır.

Raif Necdet, yazısında Meşrutiyetin ilânından
84
sonra Türk Şiirinin içinde bulunduğu durumu değerlendirir.

Yazar, Türk Edebiyatında inkılâptan sona sahip olunması gereken heyecanı, zindeliği bulamaz. Halbuki milletlerin tarihlerinde önemli dönüm noktaları, vatanın siyasî ve sosyal durumuyla yakından ilgilenen birçok şâirin yetişmesine vesile olmuştur;

"...Gerçekten de bir milletin edebiyatı o milletin hayat-ı tarihiye ve içtimaiyesinden asla uzak olamaz. Eğer uzak
85
olursa bizim edebiyatımız gibi işte kalır"

Yazıda, inkılâbın bir neticesi olarak ülkede meydana gelen millî uyanış yetersiz bulunur. Inkılâptan sonra özellikle şiir sahasında vatan ve millet temasını işleyen

84. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiyye", R.K. 1911, C. 5
Nu.30, s. 444-462

85. a. g. m., s. 445

birçok şiirin yazılması gerektiğine dikkati çeken Raif Necdet, şiirde kanunun yalnızca aşk ve güzellik olmadığını⁸⁶ belirtir.

Sanatın kıymetini idrâk ettiğini belirten yazar, onun bir vasıta veya âlet olarak kullanılmasıyla, değerinde herhangi bir menfi değişikliğin olmayacağını savunur. Hatta sanatın insanlık ve doğruluk gibi yüce kavramlar uğruna kullanılması, onun değerini daha da artırır. Bu sebeple yazar, "Sanat için sanat" görüşünü doğru bulmaz. "Ziya ve intibah için sanat" görüşünü ise hem cemiyet hem de sanat açısından faydalı bulur.⁸⁷

Sanatın cemiyetin hizmetine sunulması ve sanatla birlikte sosyal ve felsefî konuların birlikte işlenmesi ise bu konuda ciddi araştırmaların, çalışmaların yapılmasını gerektirir.

Yazının diğer bir bölümünde ise ülkenin siyasî ve sosyal problemlerini eserlerinde işleyen şâirler üzerinde durulur. Tevfik Fikret'in Halûk'un Defteri adlı eseri de bu konuda yazılan en güzel eserlerden biri olarak

86. a. g. m., s. 446

87. a. g. m., s. 447

tanıtılmaktadır. Türk şiirinin sahasının Fikret'in sanat ve bilgi dolu bu eseriyle genişlediğini belirten yazar, eseri âdetâ gençler için edebî bir ilm-i hâl olarak görür. "Halûk'un Defteri, Osmanlı gençleri, Osmanlı talebesi için bir ilm-i hâl-i edebî olup şebâbi terbiye ve tenvir eder".⁸⁸

Yazara göre, Tevfik Fikret, ayrıca şiirin, bütün dünyayı etkileyebilecek bir güç olduğunu göstermiştir. Bu sebeble Fikret'in edebiyatımızda inkılâp yapan bir şâir olarak büyük önemi vardır.

Raif Necdet, daha sonra şiirde dilin sadeleşmesi gerektiği üzerinde durur;

Dilin güzelliğini bozmamak şartıyla dilin sadeleşmesi konusunda M. Emin, T. Fikret, A. Hikmet ve H. Cahid'in gayretleri vardır.⁸⁹

Şiirin taşıdığı anlama göre kelimelerin seçilmesi ve biraraya getirilmesi, şâirin sanat gücüne bağlıdır. İşte bu vasıflara sahip en büyük şâir, yazara göre; Tevfik Fikret'tir. Ancak O'nun Hâlûk'un Defteri adlı eserinde güzellikten uzak eski söyleyişlere rastlanmaktadır. Yazar T.

88. a. g.m., s. 448

89. a. g. m., s. 449-450

Fikret'in aynı eserde yer alan bazı şiirlerinde musikinin yetersiz olduğunu ifade eder.

Raif Necdet'e göre; şâir herşeyden evvel, şahsî;
90
şiirinde şahsiyetle dolu olmalıdır".

Şehabeddin Süleyman ise yazısında şiirin tarifi üzerinde durur; Yazara göre şiirin anlamı yeterince anlaşılamamıştır. Şiir, taşıdığı bütün mânâlarıyla güzel sanatların her şubesini yakından ilgilendirir. Şiir sahasının en güzel örneklerinden olan Nedim'in Sa'dabâd'ı, Hâmid'in Eşber'i gibi Mikelanj'ın heykeli de şiir sıfatına lâyıktır. Aynı şekilde bir romanda, tiyatro da taşıdığı sanat değerine göre şiir gibi telakki edilebilir.

Şehabeddin Süleyman'a göre; "Şâiriyet, bir teheyyüç ü mahsûs ile hassâsiyet ve zekânın seviye-i âdiye
91
fevkine sûudu demektir".

Yazara göre; hassas ve duygulu bir insanın ruh dünyası her zaman için farklı hayallere ve duygulara hazırdır. Şâir, duygu ve hayallerini okuyucusuna aktarabildiği; ona tesir edebildiği müddetçe başarılıdır. Eğer bir şâir kendisiyle aynı duyguları paylaşan insanlar

90. a. g. m., s. 450

91. Şehabeddin Süleyman, "Şiir", R.K. 1913, C.8, Nu.48, s.904-913

bulamıyorsa başarısızdır.

"..... tesirât ve teheyyücâtı gayet şedid olmalıdır. Eğer böyle olmazsa şâir hâricen izhâr ve ifâde etmek mecburiyetini hissetmez. Fâzıla-i tahassüsât gayet vâzıh olmalıdır ki bilâhare anlaşılabilcek hutût ile göstere bilmiş olsun"⁹²

Şiir, tamamıyla şahsî ve manevî bir husûsiyet taşımaktadır. Bir şiirin başarısı ise şâirinin duygu ve hayal gücünün hassasiyeti ile üslûbundaki başarıya bağlıdır. Şiirin okuyucu tarafından benimsenmesi ise ancak okuyucu ile şiir⁹³ arasında duygusal bir köprünün kurulmasına bağlıdır.

Daha sonra yazar, okuyucunun sanat zevki üzerinde durur. Okuyucunun şiirden zevk alması üzerinde durur. Okuyucunun şiirden zevk alması, ancak şâirinin sanat gücüne, dehasına hayran olması ile mümkündür. Aksi bir durumda⁹⁴ okuyucunun şiirden zevk alması beklenemez.

Yazar, sanat eserinde bütünüyle bir unsurun taklid edilmesinin değer taşımadığını belirtir. Tiyatroda yazarın

92. a. g. m., s. 908

93. a. g. m., s. 909-912

94. a. g. m., s. 913

varlığı büyük önem taşımaktadır. Seyirci ile oyun arasında yazarın varlığı kuvvetli bir şekilde hissedilir. Ama şiirde aynı durum söz konusu değildir. Okuyucu, şiirin yaratıcısını unutarak şiirle baş başa kalmak ister.

95

c) Roman;

Safvet Nezihi ve Raif Necdet, yazılarında Türk Edebiyatında roman türünün tarihî gelişimi, romanın cemiyet üzerindeki tesiri ve bir romanda bulunması gereken hususiyetler üzerinde durmuşlardır.

Safvet Nezihi, yazısında Türk Edebiyatında roman türünü tarihî gelişim içerisinde Batı ile mukayese ederek incelemektedir.

96

Safvet Nezihi, Türk Edebiyatını klasik eserler bakımından yetersiz bulur. Diğer milletlerin edebiyatlarında klasik olma sıfatını kazanan eserlerin sayısı az değildir. Klasik edebiyatımızda bu sığata lâyık olacak bir Şeh-nâme, Mesnevi, yazılmamıştır. Manzum eserler arasında belirli bir yeri olduğunu belirttiğı Mevlid-i Nebevî'yi ise sehl-i mümteni olarak değerlendirir.

95. a. g. m., s. 513

96. Safvet Nezihi, "Bizde Romancılık ve Romanlar", (1)

R.K. 1908, C.I, Nu. 1, s. 435-438

Yazar, Türk Edebiyatında en büyük deha olarak, Abdülhak Hâmid'i kabul eder. O nun Makber, Eşber, Tarık, Zeynep adlı eserlerini ise edebiyatımızın en güzel klasikleri arasında değerlendirir.

Safvet Nezihi, Divân Edebiyatı yazarlarıyla dönemin yazarları arasında yapılacak bir mukayesenin Moliere, Sheakespeare, Goethe gibi klasik bir yazarın edebiyatımızda var olmadığı kanaatine katılmaz, Yazara göre Türk Edebiyatı manzum eserler bakımından oldukça zengindir. Abdülhak Hâmid ve Ziya Paşa da bu sahada yetişen en büyük isimlerdendir. Ziya Paşa'nın Zafernâme, Terkib-i Bend, Terci-i Bend adlı eserlerini Boileau satirleriyle aynı sanat değerine haiz güzel eserler olarak değerlendirir.

Yazar, Fransız klasiklerinin bütün dünyada tanınması ve itibar görmesini Fransızcanın geniş bir sahada kullanılmasına bağlar. Ayrıca Fransızlar klasik olma sıfatını kazanan eserlerini okullarında tanıtmakta ve eserlerin yazılma tarihi ne olursa olsun basımına ve yaymaya gereken

97

ihdimamı göstermektedirler.

Türk Edebiyatında roman yazarlığının sathî bir hikâye yazarlığı olarak değerlendirildiği yazıda, Fuzûlî'nin

Leylâ vü Mecnûn'u değerinde hikâyelerin çok az olduğu belirtilir. Yazara göre, Türk Edebiyatı mensûr eserler bakımından oldukça geri kalmıştır. Yazılan mensur eserlerin çoğu da Fars edebiyatının tesirinde kalınarak yazılmıştır. 98

Türk Edebiyatında hikâye türü Tanzimat Edebiyatı ile gelişmeğe başlamıştır. Namık Kemal'in hikâye türünün gelişmesinde önemli bir rolü vardır. Yazar, ahlâkî bir hususiyet taşıyan Cezmi'yi mükemmel bulmamakla beraber hikâye türüne güzel bir örnek teşkil etmesi bakımından önemli bulur. Eserin konusu, Osmanlı Tarihinden seçilmiştir. Namık Kemal Cezmi'yi Fransız romantizminin tesirinde, Victor Hugo tarzında yazmıştır. Ancak yazar, bu özellikleriyle Cezmi'yi 99 Türk Edebiyatının klasik bir eseri olarak kabul etmez.

Yazara göre romantizm akımı, Alexandre Duma ile değişik bir şekil almış ve bu akımın tesirinde birçok eser yazılmıştır. Düşünceye bağlı tasvir ve tahlillerin dışında binbir gece masalları, peri hikâyeleri gibi tahkiyeli eserler yazılmıştır. Türk Edebiyatında Ahmet Midhat Efendi, bu türde yazdığı bitmek tükenmek bilmez örnekleriyle halkı okumağa alıştırmıştır. Ahmet Midhat Efendi, kendisinin de ifade

98. a. g. m., s. 436

99. a. g. m., s. 437

ettiği gibi popüler bir yazardır.

Safvet Nezihi, Ahmet Midhat Efendi ile ilgili diğer bir yazısında onu şeyhü'l-muharririn olarak değerlendirir. Çevre, zaman ve şansını iyi değerlendiren Ahmet Midhat Efendi, en çok eser veren sanatçı olma özelliğini kazanmıştır. En büyük hizmeti ise halkı düşünmeye alıştırmasıdır. Eserlerinde halkın anlayabileceği bir dil ve üslup kullanmıştır. Okuyucu ise o sıralarda Monte Kristo, Binbir Gece Masalları ve Muhayyelât-ı Aziz Efendi gibi eserlerden zevk almaktadır. Daha sonra romantizm akımının tesirinde kalan A. Midhat Efendi, bu akımın hususiyetlerini aksettiren Hasan Mellâh ve Hüseyin Fellah'ı yazmıştır. A. Midhat bu eserleriyle hem halkı okumağa alıştırmış hem de halka romantizm akımını benimsetmiştir.

Ahmet Midhat Efendinin Felâtun Beyle Râkım Efendi, Çengi. Yeryüzünde Bir Melek' adlı romanları daha çok masal havasında yazılmıştır.

100. Safvet Nezihi, "Bizde Romancılık ve Romanlar", -

Ahmet Midhat Efendi, Mesleği, Asâr-ı Mesaisi Romanları",

R.K. 1909, C.II, Nu.7, s.668-678

101. a. g. m., s.668-669

102. a. g. m., s. 671

Safvet Nezihi, yazdığı sayısız eserinde halkı düşünmeğe alıştıran A. Midhat Efendinin "Külliyat-ı acâib-i âlem" dediği eserlerini, başarılı olarak değerlendirir.

103

Raif Necdet, sohbet yazısında, romanların hayat üzerindeki tesirleri ve roman yazarlarının bulundukları cemiyete ve insanlığa karşı olan görevleri üzerinde durur;

"Sanat, edebiyatta sanat pek muazzez ve muhteremdir. Sanatsız edebiyat olamaz. Edebiyatta ruh, güzellik, heyecan, tesir veren sanattır. Sanatı düşünürken aynı kuvvetle insâniyeti de düşünmelidir. Bir derecede ki sanat insaniyeti, insâniyet sanatı tekmil etsin. Hikâyelerin piyeslerin kahramanları intihâb ve tasvir edilirken muharrir bir defa sanatkar, bir defa da bir ferd-i içtimaî olduğunu düşünmelidir....".

104

Raif Necdet, Fransa'da edebî eserin, sosyal ve ahlâkî gayeye uygun olarak yazılması gerektiğine inanan yazar sayısının çokluğuna dikkati çeker. Yazara göre; insanlığın hizmetine yönelik sosyal ve ahlâkî muhtevada yazılan bu eserler dilimize bir an önce tercüme edilmelidir. Çünkü ülkemizde bu

103. a. g. m., 676

104. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiyye", R.K. 1910,

C.IV. Nu. 21, s. 714-727

tür kitaplara öncelikle ihtiyaç vardır.Yazar tercüme edilecek edebî eserlerin seçiminde bakış açısının geniş olması gerektiğini savunur ve edebî alanda sürekli alarak Fransız yazarlarının tasvîb ve taklit edilmesini de tenkit eder. Fransızların edebî alanda üstün oldukları gerçeğini reddetmez. Ancak diğer ülkelerin özellikle İngiliz, Alman, İtalyan, Rus, İsveç edebiyatlarının Fransız edebiyatı üzerinde önemli tesirleri olmuştur.Bu sebeple diğer,milletlerin edebiyatlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

105

Raif Necdet'in böyle bir düşünceye sahip olmasında en önemli faktör, dergide İtalyan başlığı altında İtalya'nın meşhur yazarlarından Gabriel Domançün ve Edmond Domaçyu'dan tercüme edilen küçük hikâyelerin yayınlanmasıdır. Dergide başka ülkelerin edebî zevkini, kültürünü takdire değer bir hareket olarak değerlendirir.

Raif Necdet, İtalyan Edebiyatında edebî sahada kendini kabul ettiren Kordıçu, Antonya Koğazuru gibi isimlere de dikkati çeker.

18. yüzyılın ünlü yazarlarından Goldoni, tıp, hukuk eğitiminden sonra tiyatro ile ilgilenmiş ve oyunlar yazmıştır. Goldoni, Moliere ile olan ortak vasıfları yüzünden de İtalya'nın Moliere'i olarak anılmıştır.

106

105. a. g. m., 715-717

106. a. g. m., s. 722

Antoino Koğazara 8-9 cilt hacminde hikâye ve roman yazmıştır. Eserleri Almanca, İngilizce, Rusça ve İsveç dillerine tercüme edilmiştir. Eserleri arasında en meşhuru Daniele Cardis'tir.

1846-1908 yılları arasında yaşayan Edmond de Amicis şiirleriyle ve halka hitâben yazdığı makaleleriyle tanınmıştır. Çocuklar için yazdığı Le Ceour adlı romanı ise

107

vatan sevgisinin işlendiği pedagojik bir eserdir.

Matild Serau, küçük hikâye ve romanları ile tanınmıştır. Eserlerinde psikolojik tahlillere yer veren yazarın en ünlü romanı "Affdan Sonra" (Appres le pardon) dır. Bu romanında yazar, aşırı ihtiraslı olan insanların uğradıkları ahlâkî çöküntüleri göstermeye çalışmıştır.

Raif Necdet, yazısında edebî eserlerin cemiyetlerin gelişmesinde önemli tesirleri olduğu gerçeğine dikkati çeker;

"Edebiyatın,oyuncaktan eğlenceden ibaret olmadığına edebî eserlerle cihân-ı efkârda ne bedialar ne heyecanlar...ne inkılâblar, ziyâlar husûle gelmekde olduğuna kanaat edeceğiz."

108

107. a. g. m., s. 723

108. a. g. m., s. 725

Ancak ÷lkemizde edebî sahada takib edilen yol yazara göre yanlıştır; Yazarlarımız Fransız Edebiyatı Tarihini yakından tanıdığı, taklit ettiği halde Türk¹⁰⁹ Edebiyatı Tarihi ile ilgili yeterli bilgiye sahip değildir.

109. a. ğ. m., s. 727

ç) Tiyatro

Resimli Kitap dergisinde, tiyatro ile ilgili konular üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Bu yazılarda, tiyatromun güzel sanatların kolu olması dışında, bir ülkenin sosyal, ahlâkî ve kültürel yönden gelişmesindeki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Yazarlar, öncelikle tiyatromun gelişmiş olduğu ülkelerin siyâsî ve sosyal panoramasını vererek tiyatromun bu ülkeler üzerinde ne derece önemli faydalar sağladığını örneklerle göstermişlerdir.

Dergide tiyatro ile ilgili görüşlerin yer aldığı yazılar, "Teorik Tenkid"; tiyatro sanatı ve piyeslerle ilgili yazılar ise "Pratik Tenkid" başlığı altında verilmiştir.

Resimli Kitap, Edebiyatın cemiyete tesir etmesinde önemli rolü olan tiyatro sanatının ülkemizde Avrupa ülkeleriyle mukayeseli olarak gelişmesi, millî tiyatromun oluşumu ve tiyatro tenkidinde dikkat edilecek hususlarla ilgili yazılara yer vermiştir. Bu yazılarda Halide Salih, Safvet Nezihi, Keçeci-zâde İzzet Fuad ve Halid Ziya Türk Tiyatrosunun bütün meselelerini ortaya koymaya ve çözüm yolları göstermeye çalışmıştır.

Raif Necdet, sohbet yazısında hem mevsimin tiyatro faaliyetlerini değerlendirmekte hem de tiyatro hakkındaki görüşlerini açıklamaktadır.

110

Ona göre ülkenin geleceği açısından tiyatrolar âdetâ toplumu sosyal ve ahlâkî yönden geliştiren birer okul hüviyetindedir. Ancak durumu idrak edemeyecek kapasitede olan tiyatro yazarlarıyla durum, beklenilenin aksine çok daha kötü bir hale getirilebilir.

Tiyatroyu edebiyatın en önemli şubelerinden biri olarak kabul eden Raif Necdet, onu hiç bir sanat dalı ile mukayese etmez ve bu konuda Adolf Berisan'ın görüşlerine aynen katılır.

"...hakiki bir dram müellifi âlem-i edebiyatın kralı, hükümdarı müşabesindedir. Onun için hayatı içtimaiyemizi, ihtiyacât-ı milliyemizi bi- hakkın anlamış vakûr ve münevver- bir sanatkâr... vicdânî aşk, aşk-ı insâniyet ve san'at ile lerziş- dâr-ı heyecan, dimağ, tettebbuat-ı ilmiyye ve edebiyye ile pür galeyan bir dram

110. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K.1909, C.III,

Nu.15, s. 272-295

müellifi, bu nazik devre-i teceddüd ve terakkide, saadet-i millîye ve içtimaiyyenize, tealiyat-ı fikriye ve ahlakiyenize¹¹¹ pek mühim, pek kıymet- dâr hizmetler ifâ edebilir."

Daha sonra yazar, tiyatro sanatı tekniğine uymamakla beraber tiyatronun halkın üzerindeki tesirini göstermesi bakımından Namık Kemal' in "Vatan" adlı eserini son derece başarılı bulduğunu ifade eder. Yazar ülkenin için de bulunduğu zor şartlar dolayısıyla, ciddi araştırmalar ve çalışmalar neticesinde ortaya koyulacak tarihî ve sosyal muhtevalı piyeslerle halkın uyandırılması gerektiğini belirtir. Ayrıca, bir ülkenin edebiyatı ve tiyatrosunun gösterdiği gelişme ile medeniyetin gelişmesi arasında yakın¹¹² bir ilginin olduğunu vurgular.

Zaman içerisinde tiyatro türünün de geliştiğini belirten yazar, klasik piyeslerde mevzuun tarihin eski dönemlerinden seçildiğini, cemiyetlerde var olan değişiklik ve gelişmeyle birlikte, yaşanan zamanla ilgili konuların¹¹³ seçilmesine de itina edildiğini ifade etmektedir.

Edebiyat ve tiyatro, medeniyetle olan yakın

111. a. g. m., s. 273

112. a. g. m., s. 274

113. a. g. m., s. 273

ilgisinin yanında psikoloji ve sosyoloji ilimleriyle de yakından ilgilidir. Yazar, 20. y.y.' da edebiyatı hâlâ diğer sanat dallarından ve ilimlerden tecrübe eden bir zihniyeti hayretle karşılar. Pole Burje, yazdığı tiyatro eserlerinde daima hadiseleri tahlil ederek çözme yoluna gitmiştir. O "Barricade" adlı piyesinde yaşadığı cemiyetin sosyal ve iktisadî problemlerini halletmeye çalışmıştır. Daima psikolojik türde eserler veren Pole Burje'nin "Barricade" gibi sosyolojik bir eser yazması devrin bütün sanatçıları tarafından dikkati çekmiştir. Eserde işveren ve işçi münasebetleri üzerinde durulur. Yazara göre Pole Burje, meselenin hassasiyetinden dolayı, konu hakkında tarafsız davranmamıştır.

114

Ona göre; bu geri kalmanın sebebi Türk Edebiyatında tiyatro ile ilgili bilgilerde tek bir kaynaktan faydalanılmasıdır. Halide Salih, tiyatro sahasında sadece Fransız edebiyatının örnek alınmasını kabul etmez. Çünkü tiyatro sanatının son derece gelişmiş olduğu başka ülkeler vardır. Mesela; İngilizlerin ve İspanyolların sahne kültürleri oldukça zengindir. Bu sebeple sadece bir ülkenin tiyatroya bakış açısına göre değil, farklı kültürlerin bakış

açılarından da faydalanarak kendi toplumumuzun siyasî ve kültürel yapısına uygun olan bir "millî tiyatronun oluşturulmasına gayret edilmelidir"

115

Resimli Kitap dergisi, okuyucularını tiyatro konusunda aydınlatmayı ve tenkid etme şuurunu verebilmeyi ilke edinmiştir. Yazar, bu sebeple her ay Resimli Kitap' ın sütunlarında, sahnelenen veya yayınlanan eserlerin tanıtılmasına ve tenkidinin yapılmasına gayret edileceğini duyurmaktadır.

116

Tenkidin tarafsız ve doğru yapılması gerektiği üzerinde hassasiyetle duran Halide Salihin Tiyatro Edebiyatı Tarihinden iktibas ettiği sözlerle konunun önemini vurgular. "Bazı insanlar hatta milletler tarz- ı tahsilleri ve adât-ı içtimaiyeleriyle o kadar bağlıdır ki asâr- ı nefiseyi takdir ve tenkid ederken bu tesirden kurtulamazlar; kendi lisanlarına kavaid- i içtimaiyelerine yabancı olanı nefis bulamazlar. Bazılarının ise hissen ve fikren temiz ve tefrik etmek hassasını iktisab ettikleri vakidir. Fakat temayülât- ı şahsiyesinden, adâtından kendini tecrid ile başka milletlerin, başka devirlerin özelliklerini takdir

115. Halide Sâlih, "Tiyatro Edebiyatı", R.K. 1909, C.II, Nu.7
s. 699-703.

116. a. g. m., s. 669.

edemeyenlere ve bunları merkez- i asliyelerine kadar takib ve bazen nefâsetini tağyir eden zinet- i hariciyelerine nüfûz ederek bunların tahtındaki efkâr ve bedayi' i hiss edemeyerek¹¹⁷ muktedir olamazlar"

Hiç bir dönemde bir milletin başka bir milletin sanat anlayışını, kendi zihniyetine göre yönlendiremeyeceğini belirten yazar, güzel sanatlarda bazı lüzûmsuz kaidelerin varlığını ve kaideler karşısındaki taassubu son derece yanlış bir hareket olarak değerlendirir.

Daha sonra Halide Salih, tarih ve güzel sanatlar dallarında tenkidin nasıl olması gerektiği üzeinde durur. Ona göre; Avrupa medeniyeti üzerinde en fazla Roma ve Yunan medeniyetinin tesiri vardır.

Avrupalıların, Yunan ve Latin dillerine olan düşkünlükleri; eski klasik eserleri yeniden incelemelerine sebep olmuştur. Bu ilginin Avrupa medeniyetinin oluşmasında ise önemli tesirleri vardır.

Avrupa ülkelerinde yetişen şair ve yazarlar eski sanatçılara olan hayranlıkları ne kadar büyük

117. a. g. m., s. 702

olursa olsun, hatta bu hayranlıkları taklid derecesine ulaşsın, eserlerinde şahsi üslûblarını hiç bir zaman kaybetmemişlerdir.¹¹⁸

Safvet Nezihi ise "Tiyatrolar ve Tiyatrolarımız"¹¹⁹ adlı bir dizi yazısında Avrupa tiyatroları ile ülkemizdeki tiyatroların mukayesesini yapar.

Avrupa'nın büyük şehirlerindeki muhteşem tiyatro binalarını hükümetler yaptırmış ve onların işleyişi ile yakından ilgilenmişlerdir. Safvet Nezihi, Paris'te bulunan Büyük Opera binasını tanıtır. Ülkemizde böyle bir tiyatro binasının varlığını ise bir hayal olarak görür. Paris'te Büyük Opera binası dışında ihtiyaca karşılık verecek büyüklükte yapılan küçük tiyatro binaları da bulunmaktadır. Bu binaların yapılışı ve plânı, diğerlerine göre farklılık göstermektedir. Ülkemizde bulunan tiyatro binaları ise herhangi bir plândan mahrum, harab durumdadır. Yazar, ülkemizde batı türünde bir Osmanlı tiyatrosuna âcil olarak ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Ancak böyle millî bir müessesenin kurulması için büyük paralara ve fedâkarlıklara ihtiyaç vardır. Yazar, hükümet ve belediyelerin böyle bir

118. a. g. m., s. 703

119. Safvet Nezihi, "Tiyatrolar ve Tiyatrolarımız",
1910, Nu. 26
R.K., . . 181-195

binanın yapımı için birlikte hareket ederek hiç bir yükten
120
kaçınmamaları gereğini önemle belirtir.

Tiyatro binalarının yapılmasından sonra üzerinde
durulacak ikinci nokta, sanatkarların temini ve
yetiştirilmesi meselesidir. Bu da doğrudan doğruya
tiyatroculuk sanatı ile ilgilidir. Yazara göre; ülkemizde
tiyatro sanatı henüz yerleşmemiştir.

"Bundan dolayı 35 senedir temaşa sahnelerinde görünen
sanatlar hep "blöf" ten ibaret kalmıştır. Bizdeki sanatkarlar
şimdiye kadar denilebilir ki hudâyi- nâbit olarak
yetiştirilmiştir. Sanata meyl ve meshûriyet ancak son zamanlarda
âsârı görülmekte bulunmuş olan tecelliyât- ı nadireden
ma'dûddur. Bu cihetle bizim sanatkarların ekserisi boğaz
121
tokluğuna çalışmağa rıza- dâr olan bed- bahtlardandır."

Güllü Agop Efendi, 40 sene önce bir tiyatro
sahnesi kurduğu zaman, tiyatrosunda genellikle dram ve
melodram türü eserlere ağırlık vermiştir. Agop Efendi' nin
kurduğu bu kumpanyaya daha sonra Mınakya Efendi, Müteveffa
Seferyan Efendi dahil olmuşlardır. Ancak bu sanatçıların hepsi
melodram türünde eser vermeye alıştıklarından tiyatro
sahasında herhangi bir ilerleme söz konusu olmamıştır. Yazara

120. a. g. m., s.181

121. a. g. m., s. 182

göre tiyatro sanatının ülkemizde gelişmemesinin diğer bir sebebi de sanatçıların telaffuz meselesinde karşılaştıkları güçlölür. Minakyan Efendi' nin sahne dili hakkındaki gereksiz girişimleri bu meseleyi daha da çıkmaza sokmuştur. Minakyan Efendi' nin, sahne dilinde anlaşılması güç düşük cümleler kullanması tiyatro sanatının gelişmesine mani olmuştur.

122

Safvet Nezihi, Güllü Agob Kumpanyasının melodram tarzı eserlere ağırlık vermesini de Türk tiyatrosunun gelişimine mani olarak görür. Melodram eserlerden dolayı Türk tiyatrosu tabiatı ve gerçek sanattan uzak kalmıştır.

Tiyatro sahasında yeni yetişen gençler sahnede sadece düzgün bir üslupla konuşma yeteneğine sahiptir. Bu ise yeterli değildir. Yazara göre iyi bir tiyatro sanatçısı olabilmek, tiyatro sanatının gerektirdiği hassasiyete, tabiiliğe, zerâfete ve en önemlisi de kabiliyete sahip olmakla mümkün olur.

Tiyatro kumpanyalarında sanatçıların çoğunluğunu Ermeniler oluşturmaktadır, Ancak Ermenilerin yanında yer alan iki müslüman Fehim ve Necib Efendi' dir. Bu iki sanatçı zaman ve mekâna bağı, şartların yeterli olmaması sebebiyle gerçek sanatlarını gösterme imkânını bulamamışlardır.

Ahmed Vefik Paşa ise vali olarak çalıştığı sıralarda boş vakitlerini Moliere' in eserlerini tercüme etmekle ve sahneye koymakla değerlendirmiştir. Bursa Belediyesi tarafından yaptırılan tiyatro binasında A. Vefik Paşa' nın tercüme ettiği eserler sahneye konulmuştur.¹²³

Safvet Nezihi' ye göre ülkenin en başarılı aktörleri bir okula devam ederek, eğitim görenler arasından çıkmaktadır. Halâs Efendi ise telaffuz konusunda tiyatroyu iyi bir mevkiye getirmiştir.

Fehim Efendi ise; Fransızların "Pince Sons Rire" diye adlandırdıkları ve komedi türünden daha çok değer verdikleri eserlerde başarılı olmuştur. Mınakyan Efendi' nin sahneye konulması amacıyla yaptığı tercümeler ise yazara göre son derece başarısızdır.Yalnız Mınakyan Efendinin sahne hayatına kazandırdığı aktörler arasında Müceyyan Efendi, Seferyân Efendi, Hamdi Efendi ve Abdürrezzak Efendinin adlarını sayılmaya lâyık bulur.

Safvet Nezihi, inkılâbtan sonra sahneye çıkan sanatkârların sanat ve hakikat unsurlarına hassasiyetle dikkat etmelerini ister. Yazar, bu husustaki görüşlerini daha

123. a. g. m., s. 186

sonra açıklayacağını belirtir.

Yazar, sahne hayatında hayvanların yeri üzerinde de durur. "Sahne- i temâşada kazlar"alt başlığıyla yaptığı kısa açıklamada şimdiye kadar sahneye kaz hariç her çeşit hayvanın çıkartıldığını belirtir. Sahnede kontrolü son derece güç olan kazlar Amerika' da terbiye edilerek sahneye çıkarılmıştır. "Kral' ın Çocukları" adlı oyunda bir düzine kaz ilk defa sahneye çıkartılmış ve bu konuda başarılı

125

olunmuştur.

126

Safvet Nezihi, "Tiyatrolar ve Tiyatrolarımız" adlı diğer bir yazısında Tiyatronun gelişimi üzerinde durur. Ülkemizde tiyatro sanatı ile ilgilenen Maarif Bakanı İsmail Hakkı Bey' dir. İsmail Hakkı Bey makamında bulunduğu süre içinde "Millî Tiyatro" nun gelişimi konusunda hiç bir masraftan ve gayretten kaçınmamıştır.

İsmail Hakkı Bey' e göre; Millî tiyatronun teşekkülü konusunda gereken unsurlar şunlardır;

127

1) Millî sahne gereklidir.

2) Türk kadını sahneye çıkmalıdır. Sahneye çıkan aktör ve aktristlerin milliyetimizden olması gerekir.

124. a. g. m., s. 190

125. a. g. m., s. 194

126. Safvet Nezihi, "Tiyatro ve Tiyatrolarımız", R.K. 1911, C.5,

Nu.29, s.337-345

127. a. g. m., s. 337

3) Öncelikle yüksek öğretim okullarının açılması, daha sonra da güzel sanatların bir şubesini teşkil eden edebiyata, özellikle de tiyatro sanatına ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir.

4) Tiyatro sanatı ile ilgili teşebbüsün uygulanarak başarıya ulaşması ise ancak hükümetin meseleyi idrâkine ve gücüne bağlıdır.

Yazar, İsmail Hakkı Beyin bu unsurlar dahilinde hükümetten "millî sahne" için yardım talebinde bulunmasını, ülkenin sahip olduğu şartlara göre ileri bir hareket olarak değerlendirir.

Safvet Nezihi' ye göre tiyatro sanatının ülkemizde gelişmesi ve bu sanatın halka benimsetilmesi, öncelikle halka belirli bir seviyede eğitim verilmesi ile mümkündür. Okuma-yazma bilmeyenlerden oluşan halkın, tiyatro sanatına rağbet etmemesi tabiidir. Bu sebeple öncelikle ülkenin her yerinde okulların açılması gerekir. Daha sonra halka "tiyatro da
128
bir mekteb- i edebdir" düstürünün benimsetilmesi gerekir.

Safvet Nezihi' ye göre millî sahnenin teşekkülünde önemli iki unsur vardır.

1) Sağlam ve çağa uygun bir tiyatro binasının

yapılması,

2) Yapılan sahnede gerçek sanatı temsil etme gücüne sahip bir kumpanyanın oluşturulması, Yazar, bu yeni kumpanyada görev alacak gençlerin sahip oldukları kötü alışkanlıklardan sıyrılarak Türk dilinin yapısını bozan söyleyişlerin terkedilmesini ister.

Yazar, inkılâbdan sonra sahneye çıkan gençlerin çoğunu, sahne tecrübesinden yoksun bulmaktadır.¹²⁹

'Halid Ziya' ya göre ise bir ülkenin tiyatrosu, en az o ülkenin basın hayatı kadar önem taşımaktadır.

"Matbuât hayât- ı medeniyenin ne kadar hâiz-i ehemmiyet bir saha-i tazahürâtı ise, sahnede yine o kadar mühim, belki daha müessir bir zemîn- i his ve zekâsı, bir mehd-i irfân ve vicdânıdır."¹³⁰

Halid Ziya, milletlerin edebiyat tarihlerinde tiyatro ile ilgili eserlerin birinci derecede önemli olduğunu belirtir. Eski Yunanlılarda Tespis ile başlayan trajik eserler Echille, Sophokles... gibi bir çok dehanın yetişmesine zemin teşkil etmiştir. Romalılarda ise edebî

129. a. g. m., s. 339

130. Uşşâkî-zâde Hâlid Ziyâ, "Temâşâ Hakkında",

R.K. 1911, C.5, Nu. 25, s. 202-212

tiyatroya yeterince ilgi gösterilmemesi Sesillus, Teranus, Pakavuyus, Atilus gibi büyük şairlerin komedi türünde son derece başarılı eserler vermelerine engel olamamıştır.

Kavimlerin edebiyatlarının sürekli gelişim içerisinde olması sahneyi de aynı derecede etkilemiştir. Almanya' da 16. y.y.' da Hans Sokes ile başlayan tiyatro, Jack Ayren, Bervener ile devam ederek 17. ve 18. y.y.' da Opic, Garifyus gibi şairlerle olgunlaşmaya başlamış Goethe Schiller gibi iki büyük dahi ile doruk noktasına ulaşmıştır. Daha sonra tiyatro sahasında sayabileceğimiz Alman yazarları Calenger, Schleger Olen, Immerman, Schlegel Relighauasen'dir.

Bu yazarlar eserlerinde sosyal hayatı çeşitli yönleriyle akssettirmeyi amaç edindiler;

"Sahneye bazen fecîa-i hayât-ı beşeriyeyi elvah-ı ihtirâsât ve hissiyat, bazen rivâyet-i milliye ve tarihiyeyi mesail-i ahlâkiye ve içtimaiye-i teşhîr ve tahlîl için bir
131
zemin- i müsaid nazarıyla baktılar"

İngilizlerde tiyatro sahasında yetişen en büyük yazar ise Sheaskpeare' dir. Ancak 18. y.y.' da edebî tiyatronun en çok geliştiği ülke Fransa' dır. Fransız

edebiyatı bütün ülke edebiyatlarının tanıdığı aktüalitesini koruyan bir edebiyattır. Yazar, Fransız tiyatrosunu Corneille ' den başlatır. Corneille ' nin şâirâne bir üslubu vardır. Onunla aynı çağda yetişen Moliere ise yaşadığı dönemin ahlâk anlayışını ve geleneklerini tenkid eder.

Voltaire ise tiyatroya felsefe, tarih ve siyâsetten daha fazla önem vererek, aynı dönem yazarlarından Karabiyon ile rekabet eder. Moliere ' den sonra yetişen Losaj Piron, Gairo, Marvier adlı yazarlar ise tiyatroda komedi türünün daha da güçlü hale gelmesini sağlamışlardır.

18. y.y. ' ın edebi önemi Romantizm akımının ortaya çıkışı ve akımın kurallarının sahnede uygulanmasıdır. Victor Hugo Hazine- i Zayfena adlı şiir ve hayallerden oluşan eserini sahneye koyar Fransuva Ponsar ve Alfred de Musse ' de komedi türünde eserler vermişlerdir. Bu dönemin önemli şahsiyetlerinden olan Alexandre Dumas ve Alfred de Vigny ' dir. Bunların dışında Emile Oje, Teodor Bariye ve Serduade ' nin tiyatro türünün gelişmesinde, önemli adımları olmuştur.

Batıda tiyatronun tarihî gelişimini ve şahsiyetlerini kısaca tanıtan Halid Ziya, ülkemizde tiyatro türünün gelişmesinde "millî sahne" ye bağlı olduğunu

belirtir. Çünkü milletlerin sosyal hayatlarını akssettirebilmek ancak millî bir sahnenin teşekkülü ile mümkündür.

"İşte bugün hayat- ı mâneviye- i millîyenin bu mühim noksanını tamamlamak için tevessül edecek bir heyetin, millî sahne heyetinin teşekkülü şarttır." ¹³³ Maarif Nazırı edib Ekrem, Müze müdürü, Hamdi Bey bu heyeti kurmuştur. Ancak heyetin uzun bir çalışma dönemine ihtiyaç vardır.

¹³⁴ Keçecizâde İzzet Fuad, "Tiyatrolarımız" adlı yazısına Voltaire' in bir sözüyle başlar; "Muntazam tiyatrolar cemiyetleri terbiyeye birinci vasıtaadır. Fenâları da ahlâk- ı umûmiyeyi pek kolay bozabilirler" ¹³⁵

Voltaire' den önce Fransa' da tiyatronun temelleri atılmış ve birtakım prensipler ortaya konulmuştur; Paris' te Lamaison da Moliere tiyatro sanatını bütün Fransa' ya yayması bakımından önemlidir. Moliere' in yazarlık ve aktörlük vasıflarını bir arada taşıması, onun tiyatro sanatının önde gelen isimlerinden biri olmasını sağlamıştır. Moliere' in eserleri hem XIV Lui ve sarayını eğlendirmiş hem de Boileau,

133. a. g. m., s. 210

134. a. g. m., s. 211

135. Keçecizâde İzzet Fuad, "Tiyatrolarımız", R.K. 1910, C.4,

Corneille, Racine gibi büyük isimlerin yetiştiği Fransız Cemiyetini etkilemiştir. Dönemin diğer yazarları Moliere' in eserlerinin seviyesine ulaşamamışlardır. Meselâ Alfred de Musse eserlerini oynatacak aktör bulamamıştır.

Moliere' den itibaren, Victor Hugo' nun trajedi türünde verdiği eserler ve tiyatro sahasında yazılan diğer eserlerin daha mükemmel bir hale getirilmesi için
136
Conservatoire adı verilen bir okul açılmıştır.

Keçecizâde İzzed Fuad, tiyatro türüne bir toplumun sosyal hayatında oynadığı önemli rol sebebiyle üzerinde hassasiyetle durulacak derecede değer verir.

Yazar, Türk Edebiyatında tiyatro türünün gelişimini yeterli görmez. Osmanlı tiyatrosunun ilerlemesi konusunda Burhaneddin Bey'in, önemli hizmetleri olduğunu belirtir. Ancak halka tiyatro türünün sevdendirilmesi yolundaki
137
gayretleri, istenilen neticeyi sağlayamamıştır.

Ülkemizde tiyatro sanatının ilerlemesinde yazara
138
göre dikkat edilecek hususlar şunlardır;

136. a. g. m., s. 867

137. a. g. m., s. 867

138. a. g. m., s. 868

1) Dil meselesi,

2) Aktör ve aktristlere sahne sanatının (Art Seenigue) belirli programlar çerçevesinde bir okulda öğretilmesi.

Ancak bu hususlar sağlandıktan sonra ülkemizde
138
tiyatro sanatının varlığından söz edilebilir.

"Şüphesizdir ki bir memlekette medeniyet ne kadar ileri giderse tiyatrolar da halkın dimağı üzerinde o nisbette bir
139
hassa- i hiss- i telezzüz peydâ edebilir"

Türk Edebiyatında Ahmed Vefik Paşa Moliere' in eserlerini tercüme ederek halka hitap edecek türde Operetler yazmış ve halkı tiyatroya yaklaştırmıştır. Ancak yazılan komedi dram ve trajedileri sahnede canlandıran aktör ve aktristlerin telaffuzlarının iyi olmaması tiyatro sanatının
140
geri kalmasına sebep olmuştur.

Tiyatro sahasında opera ve operet dışında "Opera Komik" türünde de örnekler verilmesi, Türk Tiyatrosunun gelişimi bakımından önemli bir adımdır. Keçecizade İzzed Fuad, ülkemizde tiyatro sanatının tam olarak gelişimini sağlamak amacıyla Encümen-i Dâniş, Akademi ve Konservatuar açılması
141
gereğine işaret etmiştir.

139. a. g. m., s. 867

140. a. g. m., s. 870

141. a. g. m., s. 870

Ali Kemal, Tepebaşı'nda kışlık, millî tiyatromun açılışı münasebetiyle yaptığı konuşmada, tiyatromun bir ülkenin işlerinin düzenlenmesinde ve eğitiminde oynadığı rol üzerinde durur. Örnek olarak da Fransız yazarlarından Pole Herviyu, Moris Doney, Berciyyu, Henry Doney, Abel Herman ve Marcel Prevost' un eserlerinin Fransız halkı üzerindeki tesirlerini gösterir.

"Tiyatro, tasavvurun kat kat fevkinde vâsi bir saha-i kemâlâtdır.

Tiyatro, insanı başka türlü düşündürür. Fikren başka bir kuvvetle tehzîb eyler, kalbî, vicdânî bazen müdhiş lâkin müessir, lâkin netice itibarıyla mes'ud ra'şelere takkallüblere mazhar büyük bir vasıta-i neşr-i irfandır. Bu vasıtayı kullanmaktan imtinâ etmek tıpkı demir yollarına telgrafı, telefonu kullanmamakla birdir. Daha beterdur. Çünkü

142

tiyatromun fevâidi daha umumidir".

Halka ulaşmakta tiyatroyu en güzel vasıta olarak kabul eden Ali Kemal'e göre, bir cemiyetin aydınları tarafından tiyatro türünün istenmemesi demek, kültürümüzün Avrupalılardan geri kalması demektir. Yazar, bu sebeple güzel sanatlara daha çok önem vererek Batıdan geri kalmamamız gerektiğini belirtir.

Müfid Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk" adli yazısına, tiyatromun genel bir tarifi ile başlar".

"Tiyatro öyle bir mahal dir ki gözlerinizi önünde muhtelif vakalarla mesuliyet yahud hürriyet-i beşeriye mevzû-

144

i bahs olur"

Yazara göre, insan rûhunda tâlihsiz olma ve acıma duyguları bir arada yer alır. Bu zıt duygular dile getirileceği zaman ise ahlâki meseleler başlığı altında verilir. Şayet insanlığın manevi duyguları tarihî bir gelişme içerisinde yazılırsa, trajedi olarak adlandırılmaktadır.

Bir ülkede ahlâkın gelişimi ile edebiyatın gelişimi, birbirinden tamamen farklıdır. Aynı şekilde tiyatroda da ahlâki bir gaye aramak gereksizdir. Bunun sebebi ise insanların birbirini yeterince tanımamasından kaynaklanmaktadır.

Trajedi üzerinde duran Müfid Râtib'e göre bu türde yazılan bütün eserlerde, ortak üç nokta vardır. Bunlar

145

sırasıyla;

1- Ahlâki çalışma,

2- Keder ve Vicdan,

143. Müfid Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk", R.K.C.2, Nu.8,
s. 802-806-807

144. a. g. m., s. 804

145. a. g. m., s. 805

3- Ölüm veya cinayet hadisesinin ardından gelen cinnet durumu.

İnsanlar toplu halde yaşamaya başladıkları zamandan itibaren, iki konuda yenik düşmüşlerdir. Bunlardan birinci "Sanat"tır. İnsanların çevrelerinde bulunan çeşitli unsurlarla bir sentez oluşturmasından edebiyat, resim, mimarlık, müzik, bale gibi çeşitli sanat kolları meydana gelmiştir. İnsanların bu sanat kollarından zevk almağa başlamasıyla "ahlâk" ortaya çıkarak, bu sanat dallarındaki tehlikeye işaret etmiştir.

Müfid Râtib'e göre sanat dalları içerisinde en güzel ve mükemmel olan, tiyatrodur. Çünkü tiyatro, bütün sanat dallarını ihtivâ eder. Bu özelliği ile tiyatro, bütün dönemlerde, hem en çok beğenilen, hem de tenkid edilen bir tür olmuştur.

Daha sonra tiyatronun tarihî gelişimi üzerinde duran yazar, Eski Yunanlılar zamanında tiyatro-ahlâk arasında bir uyumsuzluğun olmadığını belirtir. Ne zaman ki ahlâk, tiyatro üzerinde durmağa başladı, O zaman tiyatroda ahlâk anlayışının nasıl olması gerektiği üzerinde çeşitli tartışmalar başlamış oldu. Eski Yunanlılar tiyatroya önem vermemişlerdir. Romalılar ise adi; kaba bir eğlence olarak

kabul ettikleri tiyatroyu; Yunanlılar taklide başladıkları
147
zamana kadar benimseyememişlerdir.

Senegue'ya göre "tiyatroya mübtelâ bir adam;
148
hasta, avare bir adam olmakta ziyâde ölüdür..."

Roma'da millî kanunlar ahlâk anlayışını savunarak
tiyatroya karşı tavır almışlardır. Roma imparatoru Ogüst
önceleri siyâsî görüşü doğrultusunda tiyatroyu savunmuştur.
Daha sonra Roma cemiyetlerinde Hristiyanlık hakkındaki fikir
açıklamasıyla, Roma imparatoru da tiyatroya karşı tavır almış
149
oldu.

Böylece Atina'da ve Roma'da genel ahlâk anlayışı
Hristiyanlığın kabul etmediği bir şekilde tiyatro vasıtasıyla
değişmeğe başladı. Yeni ahlâk anlayışına göre, hayattan zevk
almak esastı;

"Tasavvur u hayat-", felsefî yahud mülkî vekâyî-
i hayâtî-yi, lüzûmu, zevki, aşkı, hayatı, meşrû addediyordu.
Gaye-i hayât hayattan ibaretti. Bunun haricinde bir his
yoktu. Olsa bile gayet mülhem kalıyordu. Fazîlete mev'ûd
150
mükâfât, sıhhat-i rûhiyeden ibaretti".

147. a. g. m., s. 805

148. a. g. m., s. 807

1909

149. Mûfîd Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk", R.K., C. II., Nu. 11,

s. 1032-1033-1036

150. a. g. m., s. 1032

Ahlâk ise sanatı reddetmektedir. Trajedi ve Komedi türünde yazılan eserler, birtakım cinayetlerin ve aksettirilemeyen duyguların ortaya çıkmış şekilleridir. Bunlar ise zararlıdır. Tiyatronun zararlı görülen en büyük tarafı ise, kişiyi Allah'tan uzaklaştıracak bir hüviyete sahip olmasıdır.

"Komediden aldığı evzâk-i gûna-gûn içinde hiç sâf ve nezih kalabilir mi ? Bir Trajedi aktörünün feryâdlarıyla kulakları dolarken bir peygamberin nasihatlarını hatırlayabilir mi? Eğer bir insan, milletin bir takım evzâkı kendini muhtelic addediyorsa biraz beklesin, hayat-ı müstakbele ona daha müessirini saklıyor, orada görür." 151

Tiyatro, zaman içerisinde birtakım değişikliklere uğramıştır. Eski Yunanlılarda dinin hoş görüşünden faydalanan tiyatro gelişmiştir. Avrupa'da ise dinî emirlerin ağırlığından din ile tiyatro, birbirinden tamamiyle ayrılmıştır. Hükümet, bir dereceye kadar âdetleri ve zevkleri korumaya çalışmış ve bu tesirle tiyatro., zaman içerisinde tabiata daha zararsız bulunmuştur. 152

Sen Thomas ise "Muhâfaza- i hayât- ı beşer için eğlence lâzımdır. Bu maksada hizmet eden şeylerin mîyasında

151. a. g. m., s. 1033

152. a. g. m., s. 1033

bazı mübâh meslekler vardır. Bunların miyanında oyunculuk,
153
insanları teskin ve teselli eder" görüşünden hareket eder.

Sen Thomas sonuna kadar tiyatronun ahlâk için zararlı olmadığı görüşünü savunmuştur. 17. y.y.' a kadar Fransa' da Sen Thomas' ın bu görüşü hakim olmuştur. 17. y.y.'da Fransuva Duval' da Sen Thomas' ın görüşünü savunur.

Kısa bir süre sonra tiyatronun sınırlı olan tesiri, birdenbire artmaya başlar. Böylece edebî asır başlamış olur. Dönemin en önemli hadisesi ise, Le Cide adlı eserin yazılmasıdır. Müfid Ratib, bu eserin yazılmasında Kilisenin tesirini şu şekilde açıklar; Luter' in protestanlıkla dinde uyguladığı değişiklik, Decartes' in felsefesi, insanlığın düşünce yapısı üzerinde tesirli olmuştur. Bu arada Kilisenin moralistlerinden kabul edilen Nicole Traite de la Comedia adlı eseri yazmıştır. Paskal ise dine en az muhâlif ve
154
tehlikesiz zevkin tiyatro olduğunu belirtir.

Daha sonraları tiyatro sanatının gelişmeye başlaması ile birlikte halka ahlâkî ders verdiği iddia edilen gerçek ve taklîdi eserler birbirinden ayırt edilmeye başlandı.

Moliere' in eserleri (Don Juan, Tartuffe) bu

153. a. g. m., s. 1034

154. a. g. m., s. 1034

sırada peş peşe yayınlanmaya başlar. Ancak kilise, herhangi bir müdahalede bulunmaz. Bu şekilde geçen yüz elli seneden sonra ilk müdahale Busse' den gelir. Bunun üzerine Moliere Tertüffe adlı eserinin mukaddimesinde tiyatroyu kuvvetli bir şekilde savunur.

Müfid Ratib yazısının devamında 18. y.y.' daki ahlâk anlayışı ve tiyatro üzerinde durur. 18.y.y.' da ahlak anlayışı bazı değişikliklere uğramıştır. Bu yüzyılda hürriyet uğruna yapılan çalışmalarda başarı sağlanamamıştır. Devrinde yankılar uyandıran Jean Jack Rousseau ile Polemin'in 1708 tarihinde tiyatro hakkındaki polemikleri de tiyatro edebiyatına yenilik getirmekten uzaktır. Döneminde ve daha sonraki yüzyıllarda tiyatronun gelişmesinde önemli tesirleri olan Jean Jack Rousseau'ya göre tiyatronun temelinde eğlendirmek vardır.

"Tiyatrodan maksad eğlenmektir. Halbuki tiyatro ancak temayülât- ı tabiîyeyi okşarsa eğlendirir. Tiyatro ne hissiyâtı ne de âdâtı tahvîl eder, onları takib eder. Çünkü onların bir şekli- i diğeridir.

Dalamir ise j.j. Rousseau' nun bu görüşlerine

155. a. g. m., s. 1034

156. Müfid Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk", R.K. 1909, C.II, Nu.12
s. 1264-1270

157. a. g. m., s. 265

karşılık verdiği cevaplarda daha önce söylenenlerden farklı bir görüş getirmemiştir. Dalaşın'ın görüşlerini şöyle özetleyebiliriz; İnsanların eğlenceye olan ihtiyaçlarını giderebilecek en güzel ve faydalı yol tiyatrodur. Tiyatro yazarları eserleriyle; insanın akıl ve muhakeme gücünün verdiğinden daha fazlasını verir. Yazara göre bu husustaki örnekler Moliere' in eserleridir.

Kilisenin görüşünü savunan Busse ise bağlılığını ihtilale kadar devam ettirdi. Bu dönemin yaygın anlayışına göre .kiliseye mensub olmayanlar, Busse'yi benimsemeyeceklerdi. Bu da Busse ve taraftarları için, bir anda bir çok değerin birden kaybolması anlamını taşıyordu.

Tiyatro konusunda karşı tarafta olanların suskunluğu, Moliere' den sonra en büyük tiyatro yazarı olan Dumas Fils'e kadar devam etti. Aynı zamanda büyük bir ahlakçı olan Dumas Fils' in sahip olduğu fikirler, devrinde âdetâ birer kanun olmuştur. Dumas Fils sadece tiyatro ve ahlâkî konulara değil dinî konulara da yakın ilgi duymuştur. 158

Dumas Fils' in 1867' de tiyatro ile ilgili söylediği bir söz on beş sene sonra Zefils Naturel adlı

eserinin önsözünde daha geniş bir şekilde yayınlanmıştır. Bu önsözde Dumas Fils tiyatronun ahlâk dışı olduğu sonucuna varır.

"Bir tiyatroya girdiğiniz zaman herşeyi bir kaide-i ahlâkiye ile hall-i teza¹⁵⁹ da bulursunuz. Orada meşru, gayr-ı meşru her aşkdan bahs olumur".

Dumas Fils, bu görüşleriyle Kaferu ve Dolembere¹⁶⁰ e karşı Busse ve Rousseau ile aynı fikirdedir. Dumas Fils, önsözünün sonunda şekil itibariyle ahlâka ters olan tiyatroların, ulaştıkları netice itibariyle hem faydalı hem de ahlâka uygun olduklarını ifade eder.

Müfid Râtib, Dumas Fils' in bu görüşlerine katılmaz. Ona göre tiyatro bazı noktalarda ahlâka uygun olmayabilir. Ancak insanlar üzerinde faydaları, zararları ile mukayese edilemeyecek kadar çoktur. Yazar, J.J. Rousseau, Platon, Busse... gibi yazarları da bulundukları dönem ve mevkiî içerisinde değerlendirir, Bulundukları ortamlarda, onlardan daha fazlasını veya farklı davranmalarını istemenin, yanlış olacağı düşüncesindedir.

Gustave Larume ise "Ahlâkın kötülükten sakınmaktan

159. a. g. m., s. 1267.

160. a. g. m., s. 1270.

başka bir amacı yoktur. Kötülük ise her yerde her zaman
161
vardır." der.

Müfid Ratib, diğer bir yazısında aktörlük ve ahlâk
üzerinde durur. Eski Yunanlıların düşünce yapısında aktör ve
aktristlerin sahneye çıkması için bir engel yoktur.

J.J. Rousseau bu görüşten hareketle tiyatromun ilk
olarak Yunanlılar tarafından kullanıldığını belirtir. J.J.
Rousseau' nun belirttiğine göre; Eski Yunanlılarda kadınlar
sahneye çıkmazdı. Böylece halkın ahlâkını bozacak birçok
tehlikelere engel olunmuştu. Ayrıca sahnede rol alacak
aktörler hükümet tarafından görevlendirilirdi. Halkın, sahneye
konulan oyundan ne derece heyecana geleceği, duygulanacağı göz
önüne alınmazdı. Bütün bunlara rağmen dönemin ahlâkçıları,
tiyatro sanatı ve aktörlerle ilgili çeşitli tenkidlerde
162
bulunmuşlardır.

Platon ise Eski Yunanlılarda kadının sahneye
çıkmadığı için erkeklerin kadın taklidi yapmalarını tasvib
etmez. Ayrıca aktörlerin hayvan taklidi yapmalarını da uygun

161. Müfid Râtib, "Oyuncular ve Ahlâk-Taklid",

R.K. 1910, C.3, Nu. 18, s. 504-508

162. a. g. m., s. 505.

görmez. Platon bunun sebebini şu şekilde izah eder, "Bir insan kendi fevkinde olan bir şeyin taklidini yaptığı zaman ona yetişmek arzusuyla yaptığı işe kıyamaz. Fakat kendinden dün olan şeyi taklid ederse bu gayet celî ve müsteni-ânedir. Adeta tefîddir."¹⁶³

Müfid Ratib, Platon' u bazı noktalarda haklı görür ve taklid meselesini tasvib etmez. Çünkü aktörler oynadıkları rolün etkisi altında kalarak o kişiliği benimsemektedirler. Bu sebeple genel olarak aktörler kendilerinden üstün gördükleri rollerin seviyesine çıkmayı isterler. Kendilerinden altta ve basit olarak gördükleri rolleri de lâıyıkıyla oynayamazlar.

Yazara göre sahneye konulan oyunların hepsi, belirli bir seviyede oyunculuğu, kabiliyeti gerektirir. Ancak trajedi türünde yazılan bir oyunun sahnelenmesinde komedi türü ile mukayese edilirse; sahnede rol alan artistin son¹⁶⁴ derece yetenekli olması icab eder.

Roma tiyatrosunu da değerlendiren Müfid Râtib, bu tiyatronun temelinde kabalık, kötülük, fuhuş, rezalet gibi

163. a. g. m., s. 506.

164. a. g. m., s. 507.

düzensizliklerin var olduğunu söyler. Ancak zamanla Roma tiyatrosunda olumlu anlamda bir takım düzeltilmeler olmuş ve Roma sahnesinde faziletleri olan aktörlerde yer almaya başlamıştır.

Çiçeron sahneye çıkan takdir ettiği bir aktör için şu değerlendirmeyi yapar. "Sanatta o kadar mahirdir ki sahnede isbat- ı vücûd etmeğe ondan başkasını layık görmem. Fakat o kadar namuslu bir adamdır ki orada bulunmağa da ondan başkasını layık görmem"

165

B. Pratik Tenkid;

Resimli Kitap dergisinde, Safvet Nezihi, Raif Necdet ve Mehmed Rauf'un tiyatro tenkidi konusundaki görüşlerine oldukça geniş yer verilmiştir. Bunun dışında ilgili dönemde; edebiyat sahasında yapılan polemikleri ortaya koyması açısından şiir ve roman tenkitleri de dergi de yer alan önemli yazılardandır.

a) Şiir;

Şiir konusunda Süleyman Nazif'in sanat-ahlâk münâsebetini esas alan yazısı dışında Raif Necdet ve Süleyman Bahri'nin dönemin şiir anlayışı ve şâirleri ile ilgili tenkitlerine yer verilmiştir.

166
Süleyman Nazif, "Şiir ve Ahlâk" adlı yazısını Nedim'le ilgili yapılan tenkitlere cevap vermek amacıyla yazmıştır.

Ebbuzziya Tevfik Efendi'ye Nâmık Kemal hakkında, hitaben yazılan bir mektubun Nedim ile ilgili bölümü üzerinde durulmaktadır.

Süleyman Nazif, yazısında bu bölümü aynen

166. Süleyman Nazif, "Şiir ve Ahlâk", R.K. 1908,C.I.,Nu.2

iktibas etmiştir;

"Nedim'in Divânı ise anadan doğma soyunmuş güzel bir kız resmine müşâbihdir. Eğerçi erbâb-ı mezâk bir nazarda letâfet-i hüsn ve meftûn olur, lâkin müfsid-i ahlâk olduğu için Nedim-i efkâr etmek câiz değildir".¹⁶⁷

Süleyman Nazif, bu görüşü Namık Kemal'in şahsî görüşünden ziyâde zamanın isabetsiz bir görüşü olarak değerlendirir. "Sanat sanat içindir" görüşünü benimseyen Nazif'e göre; hiç bir dönem de edebiyat ile ahlâk arasında bir bağın kurulmaması icâb eder. Bu görüşün bütün sanat dallarını ihtiva ettiğini belirten yazar, sanatın ticaret veya memuriyet olmadığını vurgular;

"Ulvî bir mebhas fenâ tasvir olunduğu takdirde nasıl celb-i takdir edemezse iyi görülmüş, iyi duyulmuş ve iyi ifade olunmuş bir mevzûda velev en korkunç veya şenî elvâh ve sefahat irae etsin-harîm samîm şiir ve sanata kabûl olunmakta öyle tereddüd edilmez."¹⁶⁸

Bu sebeple Süleyman Nazif, Nedim'i son derece başarılı bir şâir olarak değerlendirir.

167. a. g.m., s. 119.

168. a. g.m., s. 129.

Tevfik Fikret Aveng-i Tesâvir'de Nedim ve sanatını çağdaşlarından daha üstün bir şekilde tasvir eder. Ahlâk anlayışı itibarıyla herkesten çok ahlâka bağlı olan Tevfik Fikret, Nedim'i manzumesinde sanat yönüyle değerlendirir.

Nazif, Füzûli, Nefî ve Nedim'i yaşadıkları dönemin en büyük, en kuvvetli şâirleri olduğunu belirtir. Üç büyük şâirinde divânlarına değil, yaşadıkları zamana göre değerlendirilmeleri gerektiğini belirtir. Yazıda fesatlığın Nedim'in şahsında değil, yaşadığı dönemde olduğu vurgulanır.

Netice olarak da gerek politikada gerekse edebiyatta eserlere yansıyan bozukluğun sebebinin toplumda
169
aranması gerektiğini belirtir.

Raif Necdet, yazısında Hüseyin Câhid'in Hayat-ı
170
Hakkıyyûn sahneleri adlı eserini tanıtmaktadır.

Raif Necdet'e göre H. Câhid'in bu şiir kitabında duygu , hayal ve şiiriyetten ziyâde düşünce, hakikat ve felsefe vardır. Eserin temelinde var olan görüşe katılan yazar, hayatta sadece aşkın var olmadığını bu

169. a. g. m., s. 120

170. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K. 1910, C.III,
Nu. 18, s. 449-460-461.

sebeple edebî eserlere çevrede var olan sosyal gerçeklerin alınması gerektiğini bilirtir. Ancak yazar, Meşrutiyetin ilânından hemen sonra yazılan eserleri ülkenin gelişmesi için yeterli görmeyerek, tasvib etmez;

"...Edebiyat-ı Cedide'nin hürriyet-i kalemiyle ile yazdıkları yeni bir edebî eser değildir. Eser terakki fikrini, içtimâî terbiye, duygu ve ahlâkını tek kelime ile intibahın nasıl olması gerektiğini lâıykıyla veren bir eserdir."¹⁷¹

Eserde son derece çaresiz, perişan, mahzun bir ruh halini anlatan ifade kullanılmıştır. Eserde "ve", "ki" bağlacına gereğinden fazla yer verilmesi de yine yazar tarafından tenkid edilir.

Hüseyin Câhid, eserin ikinci kısmında samimi duygular içerisinde yazdığı şiirinde etkileyici bir üslûb kullanmıştır. Yazara göre bu şiirler şunlardır; Allâh u Ekber, Akşam Tefekkürleri, Balıkçılar Seyr Ederken, Kiliseden, Avdette, Köprüden Geçerken, Tünelde ve İnsanlar Arasında'dır. Bu şiirleri yazar, hem duygu hem de düşünce itibarıyla son derece başarılı bulur.

171. a. g. m., s. 448.

Raif Necdet daha sonra "Kiliseden Avdet" adlı
172
şiiirden iktibaslarda bulunur.

Raif Necdet, şiir ile ilgili görüşlerinin yer
aldığı yazısının Hamse adlı bölümünde Midhat Cemal'in
173
Safahatle ilgili yazı ve itirazlarına cevap vermektedir.
Yazar, Midhat Cemal'i mantık ve samimiyetten uzak bulur.
Kendisinin, telaffuzu, ahengi zor olmayan, anlaşılan Arapça
ve Farsça kelimelerin kullanılmasına da itiraz etmediğini
ayrıca belirtir.

Tevfik Fikret'in şiirlerini ise edebiyatın
gayesine uygun olarak yazılmış, sanat ve insanlıkla dolu
eserler olarak değerlendirir;
"Fikret, fikirlerini, içtimâî, felsefî prensiplerini nezîh
174
ve rakik bir suretle mevzû haline getirmektedir".

Raif Necdet'in Onun millî ve beşerî
duyguları dile getiren şiirinden en çok beğendikleri
şunlardır; Haluk'un Amentüsü, Promete, Haluk'un Vedâî,
Hakikatin Yıldızı, Ferdâ, Kız Mektebi,

172. a. g . m., s. 461.

173. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K.1911, C.5,

Nu.444-462.

174. a. g. m., s. 451.

Hilâl-i Ahmer ve gençlere ithaf ettiği Ferdâ'dır. Yazar daha sonra, "Ferdâ" şiirini iktibas etmiştir. R. Necdet, "Ferdâ" şiirini güzel bulmakla birlikte, şiirin temasında herhangi
175
bir yenilik olmadığını belirtir.

Şiirlerinde kullandığı üslubu ise takdire değer bulur.

Raif Necdet, Recaizâde Ekrem'in Türk Edebiyatı Tarihinde önemli bir yeri bulunan Nijad Ekrem'in
176
yayınlanması münâsebetiyle bir tanıtma yazısı yazmıştır.

Eser, manzum ve mensur şiirlerden meydana gelmiştir. Yazar, sanatına hakimdir. Üslubu ise gayet samimidir. Eserde eski ve yeni tarzda yazılmış şiirler bulunmaktadır. Bu şiirler gerek muhteva gerekse şekil itibarıyla başarılıdır.

Raif Necdet, bunlardan "Bir Kuş" şiirini
177
iktibas etmiştir.

Raif Necdet, daha sonra aynı ay içerisinde yayınlanan Celâl Sâhir'in "Siyah" adlı şiir kitabını tanıtır. Yazara göre C. Sâhir'in bu eserinden ve sanatından

175. a. g. m., s. 452

176. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K.1910, C.5, Nu. 26
s. 178-180

177. a. g. m., s. 177

ayrıca söz etmeye gerek yoktur. Çünkü "Siyah" adlı eseri, yazarın diğer eserinden (Buhran ve Beyaz Gölgeleler) farkı yoktur. R. Necdet 'in Siyah'ta en güzel olarak kabul ettiği şiir ise "Bir Mechüleye Hitâb başlıklı olanıdır. Ancak bu şiirde bile gereğinden fazla birbirine benzeyen kelimeler, 178 ifâdeler birarada kullanılmıştır.

Raif Necdet, yazılarında ülkenin bir aylık edebî faaliyetlerini değerlendirmekte ve dikkate değer bulduğu eserleri inceleyerek tenkidini yapmaktadır. Ancak yazar, inkılâptan sonra geçen üç sene zarfında ülkenin edebî faaliyetlerini yeterli bulmaz. 179

Yazarın incelediği diğer bir eser ise Mehmed Akif'in Safahat adlı eseridir. Safahat'ı diğer şiir kitaplarından ayıran en önemli özelliği millî ve sosyal muhtevaya sahip oluşudur. Eser aydın kesimden ziyâde halka hitap etmektedir. Eser, bu özellikleri ile ihtiyacı duyulan bir sahada hizmet etmiştir.

Yazar, Türklerin millî şâiri olma sıfatına sahip Mehmed Emin'in şiirlerine konu seçerken gösterdiği

178. a. g. m., s. 179-180.

179. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K. 1911, C.V, Nu. 29 s. 357-363.

hassasiyeti Mehmed Akif'in de gösterdiğini belirtir. Sanatçı kişiliğiyle, Akif eserinde millî meseleleri hayatın dönemlerine bağlı olarak değerlendirmiştir. Yazara göre sanat eserinde duygu ve düşünce bir arada yer almalıdır; "Edebiyatta gaye-i kemâl sanatın şeklini, güzelliğini ve inceliklerini his ve fikrin derinlikleri ve yükseklikleriyle mezc edebilmek, ruha zevk ve heyecan dökerken dimağa nur ve ziyâ sıçratmaktır."¹⁸⁰

Akif'in şiirleri ahenk yönünden değerlendiren yazar; şiirde kafiyelerin aynı şekilde birbirini takip etmesinin şiiri yeknesâk yaptığını belirtir. Halbuki bir şiirin daha canlı ve mûsiki değeri yüksek bir üslûpta yazılması, şiirin sadeliğini tabiîliğini arttıran ve sevilmesine sebep olan bir hususiyettir.

Raif Necdet'e göre Safahat'ta yer alan en güzel şiirler; manzûm hikâye, türünde yazılmış olanlardır. Yazar bu şiirde (Mahalle Kahvesi, Küfe, Köse İmam...) sosyal dertlerimizi dile getirmiştir.¹⁸¹

Yazara göre Safahat'ta şekil ve üslûp yönüyle ikilik söz konusudur. Şâirin Fatih Camii, Mezarlık... gibi

180. a. g. m., s. 359.

181. a. g. m., s. 361.

bazı şiirleri Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerle yüklüdür. Mahalle Kahvesi, Köse İmam gibi diğer şiirleri de gayet sade ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılmıştır.

Raif Necdet, Akif'in üslûbundaki bu
182
değişikliği tekâmül olarak değerlendirir.

Süleyman Bahri, savaşlardan mağlup ve yorgun çıkan ülkenin ediplerinin bu durumdan gerektiği şekilde etkilenmemelerini esef edilecek bir durum olarak
183
değerlendirir.

Avrupada savaşlar millî duyguların pekiştirilmesi ve yeni şâirlerin yetişmesi için en güzel zemini teşkil etmiştir. Ama ülkemizde durum tamamiyle
184
farklıdır.

Şinâsi ile başlayan dönemin yetiştirdiği en kuvvetli şahsiyetlerden birisi Ahmed Midhat Efendi'dir.

Ahmed Midhat, Saadet, Tercüman-ı Hakikat, Çanta, Kırk Anbar... gibi gazete de dergilerde yer alan yazıları ve sayısız kitabıyla halkın eğitiminde önemli

182. a. g. m., s. 362.

183. S.B., "Aveng-i Ziyâ", R.K. 1912, C.8, Nu.46, s. 728-732.

184. a. g. m., s. 730.

mesâfeler kayd etmiştir. Ayrıca halka okuma zevkini aşlamış ve ülkede roman türünün ilk kurucularından olma sıfatını kazanmıştır.

Aynı dönemde yetişen Ebuzziya Tefvik, yazara göre, gayet etkili bir siyâsî ve edebî kabiliyete sahiptir. Namık Kemal kabına sığmayan bir coşkunluğu, Abdülhak Hamid'de dâhiliği ve sanatkârlığı ile dönemin önde gelen isimlerinden olmuştur.

Raif Necdet Bedâyi-i Edebiye adlı şiir antolojisini Türk Edebiyatı Tarihindeki ihtiyacı kısmen de olsa gideren önemli bir eser olarak değerlendirir. Ancak antolojide yer alan şiirlerin seçimini isabetli görmez. Antoloji Şinâsi ile başlamış Cenab Şehabeddin ile sona ermiştir. Halbuki yazara göre; antolojinin Fuzulî'nin şiirleri ile başlaması ve dönemin yeni yetişen şâirlerine de yer verilmesi gerekirdi. Ayrıca hazırlanan antolojiye döneme tesiri olan şâirlerin en güzel (chef-doevres) şiirlerinin seçilmesi gerekirdi.

Ancak döneme önemli tesirleri olan Mehmed Emin, Süleyman Nazif, Faik Ali, Hüseyin Suad, Hüseyin Siyret, Mehmed Akif'in... şiirlerine yer verilmemiştir.

185. a. g. m., s. 731.

186. Raif Necdet, "Musahabe-i Ebebiye", C.4, Nu.21, s.714-747.

Ayrıca yeni neslin istikbâl vaad eden isimlerinden olan Midhat Cemal, Süleyman Bahri, Hamdullah Suphi, Emin 187 Bülend'in şiirleri de anatolojide yer almamıştır.

Raif Necdet yazısında, çocuk edebiyatı ile yakından ilgilenen İbrahim Alaeddin'in "Çocuk Şiirleri" adlı 188 eserini tanıtır ve çocuk edebiyatının önemi üzerinde durur.

Avrupa Edebiyatında özellikle de Alman Edebiyatında, çocukların ihmal edilmeyerek onlara yönelik eserler Tevfik Fikret ve Mehmed Emin'in birkaç şiirinden ibarettir. Yazar son dönem şâirlerinden olan İbrahim Alaeddin'i çocuklara yönelik şiirler yazdığı için kutlar. 1. Alaeddin, "Çocuk Şiirleri" adlı eserinin önsözünde çocukların eğitimi ile ilgili nasihatlerde bulunmuştur. Bu nasihatlerde çocukları; "yarın mesut bir inkılâb ile zinde- 189 dâr etmek için terbiye ve tedrisde fennî ve yeni bir inkılâb için yetiştirmek gerekir demiştir.

187. a. g. m., s. 726-727.

188. R.N., "Musahabe-i Edebiye, R.K., 1909, C.II, Nu.7,

s. 654-663.

189. a. g. m., s. 662.

Raif Necdet, yazarın çocuklara hitab şeklini başarılı bulur. Eser açık ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılmıştır.

C) ROMAN

Raif Necdet, Halide Edib'in Harab Mabadler ve "Seviye Tâlib" adlı eserinden hareketle, II. Meşrutiyet Dönemi Türk Romanı ve romancılığı ile ilgili bazı tesbitlerde bulunmuştur. Ayrıca yazıldığı dönemde aktüel bir eser olan İzzet Melih'in Tezad adlı romanı tanıtılmıştır.

Raif Necdet, Meşrutiyetin ilânından sonra geçen iki sene zarfında, yeni düşünceler ihtiva eden ciddi bir eser yazılmadığını belirtir. Ancak Halide Salih'in Seviye Talib adlı romanını bu dönemde yazılan güzel bir eser olarak değerlendirir.¹⁹⁰

Raif Necdet, Halide Salih'in Harab Mabadler adlı eserini de tanıtır. Emprosyonist bir yazar olarak eserini duygu ve düşünce yönüyle güzel, üslubunu ise farklı

190. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1910, C. IV.

Nu. 24, s. 976-985.

bulur.

"Harab Mabadler" in özellikle üslûp bakımından tanıtıldığı yazıda, terkipli bir anlatımın kullanılmamasına dikkat çekilir. Raif Necdet, Mehmed Emin ve Ahmed Hikmet'ten sonra Halide Salih'i de dilin sadeliğine, tabiîliğine dikkat eden bir yazar olarak görür. Bu durum ise Türk Edebiyatının gelişmesinde önemli bir adım olarak değerlendirilir.

Raif Necdet, Harab Mabadler adlı eserde yazarının gösterdiği bütün ihtimâma rağmen yine de bazı Arapça ve Farsça terkiplere yer verildiğini belirtir. Ancak eser, içerisinde yer alan şiirler, hikâyeler ve aşk efsâneleri ile Türk Edebiyatında ayrı yere bir sahiptir.

Daha sonra yazar, eserin içinde yer alan bazı bölümleri tanıtır.

Halide Salih'in "Rûh -i Mûtehabbir" ile "Elleri" adlı iki manzûm şiiri, yalnız eserin değil, Osmanlı Edebiyatının en güzel şiirleri olarak değerlendirilir. "Ey Ana Toprağı" ve "Sultan Osman'ın Selâmı" adlı şiirlerde ise

191. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebbiye", R.K, 1910, C.V,

Nu. 28, S. 266-268.

vatan teması işlenmektedir. Raif Necdet yazısında, bu iki
192
şiirden de iktibaslarda bulunmuştur.

Gelişmiş ülkelerin edebiyatlarında vatan ve millet konusunun geniş bir şekilde işlendiğine dikkati çeken Raif Necdet, Osmanlı Edebiyatının da millî duyguları terennüm eden şiirlere ihtiyacı olduğunu belirtir.

Denizin Hatıratından adlı bölüm ise üç başlıktan meydana gelen orjinal bir özellik taşımaktadır.

Şiir, mensûr şiir ve hikâyelerden meydana gelen Harâb Mabedler, Aşk Fesâneleri adlı bölüm ile sona
193
ermektedir.

Zekiye, İzzed Melih'in Tezad romanıyla ülkede yaşanan çelişkileri ortaya koyduğunu belirtir.

"İtiyâdımızda tefekkürâtımızdan hareketimizde icrâ-yı âhkâm eden acâib tezadlar vatani ve bizi daima
194
girdaplara sürüklüyor".

Yazar, Tezad'ın kahramanı gibi ihtiraslarımızı ikinci plâna bırakarak mesuliyetlerimize sahip bir insan

192. a. g. m., s. 267

193. a. g. m., s. 268

194. Zekiye, "Tezad, romanı mûnâsebetiyle birkaç söz",

R.K. 1911, C. 6, Nu. 36, s. 992-993.

olmanız gereği üzerinde durur. Romanda ülkenin ihtiyacı olan erkekleri Nâşid, genç kızlar ise Behire'nin şahsında
195
tanıtılmaktadır.

Raif Necdet diğer bir yazısında Cenab Şehabeddin'in mektuplardan meydana gelen "Hac Yolunda" adlı eserini tanıtmaktadır. Nazım ve nesir alanında büyük bir isim olan C. Şehabeddin bu eserinde sanat kudretini göstermiştir.

Aynı yazıda, "Hac Yolunda" adlı eserin dışında yine o ay yayınlanan Celâl Sâhir'in "Beyaz Gölgeleler" ile
196
Mehmed Rauf'un "Pençe" adlı eserleri tanıtılır.

Pençe, Mehmed Rauf'un bütünüyle kadını ve kadınlığı terennüm eden bir piyesidir. Celâl Sâhir, manzûm eserlerinde aşk ve kadın konusunu işler. Ancak nesirlerinde Onu ahlâk prensiplerine tamamen bağlı bir yazar olarak görüyoruz. Mehmed Rauf ise, bütün eserlerinde genellikle kadın konusuna yer verir. Onun kadın ile ilgili görüşlerini
197
yazar oldukça lâ-kayd olarak değerlendirir.

Yazar, Mehmed Rauf'un istibdat döneminde yazdığı Eylül adlı romanıyla sanatının doruk noktasına

195. a. g. m., 993

196. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1909, Nu. 14
s. 105-115.

197. a. g. m., 111-114.

ulaştığını belirtir. "Eylül" romanı ile ilgili yapılan tenkidleri de kabul etmez. Aynı yazarın daha sonra, elverişli şartlar içerisinde yazdığı "Pençe" adlı eserinde sanatı yok olmuştur. Pençe, ahlâki zaafarla dolu bir eserdir. Eserin bir aile tarafından okunmasını veya seyredilmesini yazar, sakıncalı bulur. Pençe, tiyatro tekniği açısından da kusurlarla doludur. Konuşma cümleleri gereğinden uzun ve sahne dilinden uzaktır.

Yazar, netice olarak eseri, edebî ve sosyal
198
yönden son derece faydasız bulur.

Yazıda, daha sonra Mehmed Rauf'un bir ay önce Resimli Kitap dergisinde yayınlanan "Dilenci" adlı eserine dikkat çekilir. Bir perdelik manzûm olarak yazılan bu piyes, gerek işlediği fikir gerekse vermek istediği mesaj itibarıyla güzeldir. M. Rauf'un eseri insanı son derece etkileyen bir piyes olarak değerlendirilir. Eserin yazara göre tek kusur vardır. O da, hayal gücünün derecesi ve eski terkiplerin kullanılmasıdır.

198. a. g. m., s. 114-115

C) TIYATRO

Resimli Kitap dergisi bütün sanat dalları içerisinde insan ve cemiyet üzerindeki tesirleri bakımından tiyatroya ayrı bir önem vermektedir. Bunun neticesi olarak Resimli Kitap dergisi, her ay yayınlanan ve sahnelenen eserleri, sütunlarında tanıtmayı ve tenkid etmeyi görev edinmiştir.

Derginin tiyatro münekkidi tarafından tanıtılan ilk eser, Şemşeddin Sami'nin Besa adlı piyesidir. Eser Fehim Efendi Kumpanyası tarafından sahneye konulmuştur. Eserde sözünde durmak için çocuğunu öldürmekte ısrar eden bir babanın hikâyesi anlatılmaktadır. Bu yazar, tarafından serbest tiyatro yolunda atılan ilk önemli adım olarak değerlendirilir. Eser halk tarafından çok beğenilmiştir. Ancak münekkidler tarafından tiyatro tekniğinden yoksun, 199 acemice yazılan bir piyes olarak değerlendirilir.

Besa'nın dışında tanıtılan diğer eserler, Namık Kemal'in beşerî aşkla vatan sevgisini mukayese ettiği Vatan, Akif Bey, Zavallı Çocuk ve Hüseyin Rahmi'nin üç

199. Tiyatro Münekkidimiz "Tiyatro Bir Aylık Hülâsa ve Tenkid", R.K. 1908, C.I, Nu.1
s. 8-6.

200
perdelik komedi türünde yazdığı Mürebbiye adlı eserleridir.

201
Safvet Nezîhî, "Tiyatro Kitapları", adlı
yazısında 20. y.y. oyun yazarlarını ellerinde örnek eserler
olması bakımından şanslı bulur. Güzel sanatların en çok
geliştiği ülke olan Fransa'nın, 18. y.y. da yetiştirdiği
Corneille, Racine, Moliere, çok sayıda klasik eser veren
yazarlar olma sıfatını kazanmışlardır.

Yazar, Türk Edebiyatının o günkü durumunu,
yazarların kendilerine fayda sağlamaya çalışmaları
bakımından 18. y.y. Fransa'sına benzetir.

"... Moliere, belki XIV. Lui'ye methiyeler yazmamıştır. Ama
onun desteğini gördüğü için, fikirlerine uygun eserler
yazmıştır.

Tiyatro yazarlığı konusunda Safvet Nezihi,
Abdülhak Hâmid ve Ali Nihad'ı iki büyük dehâ olarak kabul
eder. Bu yazarların eserlerini Türk Edebiyatının klasikleri
olarak değerlendiren yazar; bunları hakikî edebiyata orjinal
fikirler veren birer örnek olarak görür.

200. a. g. m., s. 86.

201. Safvet Nezihi, "Tiyatro Kitapları", R.K. 1911, C.5,
Nu. 29, s. 367-381.

202. a. g. m., s. 368.

Hamid, eserlerini sahneye konulması amacıyla değil, tiyatro türüne olan ilgisi sebebiyle yazmıştır. Böyle olduğu halde Hamid'in tiyatro eserleri arasında sahneye konulabilecek nitelikte olanların sayısı az değildir. 203

Yazıda tiyatro eserinin sahneye konulması hususunda da batı tekniğinin örnek alınması lüzumu savunulur. Yazar, Türk Edebiyatında tiyatronun, ancak batıda olduğu gibi büyük sanatçıların yetişmesiyle gelişeceği görüşündedir.

"Sanat, sanata arz-i iftikâr eder. Tabiat bir hârîka-i' fîtrat yetiştirebiliyor. Onun vücûda getirdiği âsârı da zâde-i hârîk olmak üzere takdîr ve takdîs etmeliyiz. Onlara can vermek bir hayat-ı ter ü tâze bahş etmek batıda olduğu gibi temâşada büyük sanatçılar yetişirse sahne hayatı canlanır ve hayal kırıklığına uğramayız". 204

Safvet Nezihi, ülkemiz ile Fransa'yı tiyatro konusuna gösterilen ilgi bakımından mukayase eder. Fransa'da hükûmet, tiyatro konusuna da sahip çıkarak yazılan eserlerin oynanması için iki sahne tahsis etmiştir. Ülkemizde ise klasik olmak sıfatını kazanan eserler sahnelemek yerine sadece derslerde anlatılmaktadır. Yazar, bu durumu, sanatın tahrip edilmesi olarak değerlendirir. Fransızlarda sanat

203. a. g. m., s. 369.

204. a. g. m., s. 370.

aleyhtarı bu tür hareketler nefretle karşılanarak "Vandel" diye adlandırılmaktadır.

Yazar, Hamid'in sanatını taklid etmeye çalışan gençleri tasvib etmez. Çünkü taklidin başarılı olması ihtimali azdır. Bu sebeple her sanat dalında başarılı olan eserler taklid değil sadece takdir edilmelidir. Herhangi bir sanat dalında yeni yetişen gençler ise basit konular çerçevesinde basit ve tabii söyleyişlerle kendilerini yetiştirmelidirler.

Meşrutiyetin ilânından sonra Şemsettin Sami'nin Besa adlı eseriyle halk tiyatroya karşı ilgi duymuştur. Bu genel ilgi üzerine eli kalem tutan herkes, tiyatro eseri yazmaya kalkışmıştır. Yazara göre bu sayısız eser arasında takdire değer olanlar vardır. Meselâ; Suad Bey, Fransızca'dan adapte ettiği "Kirli Çamaşırlar" adlı esere, millî bir şekil vermeye gayret etmiştir. Eserde yer alan sosyal meseleler, ülkemizde bulunmamaktadır. Ayrıca sahne dilinden uzak, kitap diliyle yazılmıştır.

Yazar, Salâh Bey'le Celâl Bey'in birlikte yazdıkları "Selîm-i Sâlis" adlı eseri o devirde yazılanların en iyisi olarak değerlendirir. Eserde vak'anın tertibi ve

sahnelerinin düzenlenmesi ise tiyatro tekniğine uygun bir
205
tarzda yapılmıştır.

Bu durum ise genç sanatçıların ilk başarısıdır. Yazarların tarihî olayları kendi istedikleri şekilde değiştirmeleri, itiraz ve tenkidlere sebep olmuştur. Safvet Nezihi, eserlerde yer alan tarihî olaylar üzerinde yapılan küçük değişiklikleri kabul eder. Ancak sahnede canlandırılacak tarihi bir vakada gerekli bütün ayrıntılara dikkat edilmesini ister.

Daha sonra sahneye konulan ve halk arasında yaygın olan efsânelerden dramatize edilmiş olan "Mavi Elmas"ı tanıtır.

Safvet Nezihi, "Manide Bir Mühâvere" alt başlığında Fransa'nın Maarif Bakanının konuşmalarının birinde Latin dilinin Fransız okullarında mecbûri tutulmaması gereği hususundaki görüşlerini belirtir. Yazara göre Türkçenin Arap ve Fars dilleri karşısındaki durumu ile Fransızca arasında büyük bir benzerlik vardır. Safvet Nezihi, böyle bir mecbûriyeti uygun görmediğini belirterek

yazısını Gustave Teri'den iktibas ettiği bir konuşma
206
ile bitirir.

Mehmed Rauf ise yazısında Şehabeddin
Süleyman'ın "Çıkılmaz Sokak" adlı üç perde olarak yazılan
207
piyesini tanıtmaktadır.

Yazar, Çıkılmaz Sokak'ı Meşrutiyetin ilânından
sonra yayınlanan en güzel eser olarak değerlendirilir.
Mehmed Rauf'un 1908 inkılâbından sonra edebî sahada
208
başarılı gördüğü isimler şunlardır;

Nesir Alanında; İzzet Melih, Yakub Kadri, Refik Halid, Cemil
Süleyman.

Nazım Alanında; Ahmed Hâşim, Emin Bülend, Hamdullah Suphi,
Tahsin Nâhid, Miğhat Cemal, Süleyman Bahri.

Çıkılmaz Sokak'ı yazar, fikrî yapı, muhteva,
sahneleme tekniği ve üslûp itibarıyla önemli bulur.
Şehabeddin Süleyman, sahne dilini eserde başarıyla
uygulamıştır.

Mehmed Rauf, bunu Osmanlı Edebiyatında
209
kazanılan ilk başarı olarak değerlendirir.

206. a. g. m., s. 379-381.

207. Mehmed Rauf, "Çıkılmaz Sokak", R.K. C.3, Nu.13, s.33-39.

208. a. g. m., s. 33.

209. a. g. m., s. 34.

Daha önce "Gölgeler ve Hakikatlar" adlı eserini yazan Ş. Süleyman bu eserinde daha başarılı olmuştur; "Gölgeler ve Hakikatlar yazarı henüz çok yeni olan fırçasının mümkün olan bütün letâfetleriyle bu eseri tezyîne 210 çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur".

Eserin bu başarısının yanında tenkid edilmesi gereken yönleri de vardır. Mehmed Rauf'a göre; eserin ismi ile sonu birbirine uygun değildir. İlk perdeden itibaren okuyucunun, eserin sonuna alıştırılması gerekirdi. Halbuki eserde durum tamamen farklı olmuş , okuyucu hiç beklemediği 211 bir sonuçla karşılaşmıştır.

Halid Ziya ve Tevfik Fikret'le ayrı edebî ekole dahil olan Safvetî Ziyâ'nın yazdığı Haralambos Cankıyâdis adlı üç perdelik piyesi, Raif Necdet edebî bakımdan son derece başarısız bulur. Salon Köşelerinde ve Kadın Mektupları adlı küçük hikâyeleriyle tanınan Safvetî Ziyâ'nın edebî alandaki yerini, bu eseri, başarısız hale getirmiştir.

210. a. g. m., s. 37.

211. a. g. m., s. 37.

Tiyatro sahasına önem veren ve millî piyeslerin âcilen yazılması gerektiğine inanan Raif Necdet eserin sanat , güzellik fikir ve şiir unsurlarından yoksun olduğunu belirtir. Yazar, sadece birinci perdede başarılı olmuştur.

"Sanatı rencide etmemek şartıyla milleti fikren, ahlâken yükseltecek bir edebiyata bir edebiyat-ı içtimaiyeye şiddetle ihtiyaç vardır... Bu ihtiyacı tatmine doğru yürümek sanatkârimızın, edîblerimizin tek ideali olduğu zamanda, edebiyatımızda, celâdet- kâr bir inkılâb alacaktır. Bu inkılâb ise bütün milletin hakikî inkılâbı ve fikir ve içtimai inkılâbı olacaktır." 212

Piyesin birinci perdesinde sosyal bir mesele işlenmiştir. Bu mesele İstanbul'un iktisadî ve sosyal hayatının felce uğramasına sebep olan yoksulluğudur. Piyesin ikinci ve üçüncü perdesinde ise Yeni Çarşı semtinde evi olan Madam jülyet'in sefil hayatına yer verilmektedir. Eserin vak'a örgüsü sıhhatli değildir. Ayrıca herhangi bir maksad üzerinde de durulmamıştır. Piyesin tenkid edilen diğ r bir yönü de eserin adı ile konu arasında bir ilginin

bulunmamasıdır. Bu ilgi sadece birinci perdede vardır. Konu itibarıyla da eserde çeşitli uyumsuzluklar vardır.

Eserin üslûbu, tiyatro üslûbuna umumiyetle uygun olmakla beraber konuşma cümlelerinde gereksiz uzatmalar göze çarpar. Konuşma cümlelerinin bir kısmını münekkîd, tiyatro sanatı itibarıyla hatalarla dolu olarak değerlendirir.

Piyesde yer alan kahramanların tanıtılmasında da hatalar söz konusudur. Piyesin başında eğitim- öğretim gördüğü belirtilen kahramanlar, piyesin diğer perdelerinde, son derece görgüsüz mahalle gençlerinin üslûbuyla konuşur. Münekkîd ayrıca piyeste hemen her cümlenin başında yapmacık bir şekilde kullanılan "ah birâder" ifadesinin kulağa hoş gelmediğini belirtir.

Raif Necdet, daha sonra tanıtılan "Hâre" adlı tiyatro eserinde; yazarın yeniliğe olan ilgisine rağmen herhangi bir orjinallik bulamaz. Eserde işlenen konu, daha önce birçok roman ve hikâyede görülen karı- koca
213
anlaşmazlığıdır.

213. a. g. m., s. 663.

Mehmed Rauf diğ er bir yazısında Eglon' un¹²⁴ sahneye konulduğu zaman büyük yankılar uyandıran "Şanet" adlı eserini tanıtır. Bazı m nekkidlerin söylediği gibi eserde konuşmaları ve vak' a nın gereksiz yere uzatılması gibi hatalı yönleri bulunsa da, eser oynandığı zaman bir sanat  bidesi olarak yankı uyandırmıştır.

M. Rauf insanı mutluluğa kavuşturacak hayal gücünün ve güzel duyguların bu eserde var olduğunu belirt erek bizde de bu tür eserlerin yazılmasını temenni eder.²¹⁵

5. Edebiyat Tarihi

Edebiyat Tarihi başlığı altında Türk Edebiyatı Tarihinin tekâmülüne önemli tesirleri olan başka ülkelerin edebî eserleri ve şahsiyetlerine yer verilmiştir.

Bunlardan ilki Hüseyin Daniş' in Osmanlı Edebiyatına da tesiri olan Seramedan- ı Sühan adlı eseridir.

Iran' ın 16. y.y. şairlerinin tanıtıldığı

214. M. Rauf, "Şanet", R.K. 1910, C.IV, Nu. 19, s.575-584.

215. a. g. m., s. 584.

Seramedan- 1 Sühan, Raif Necdet' in önemli bulduğu bir mukaddime ile başlamaktadır. Mukaddimeyi Fars dilinin tarihi geçmişi hakkında bilgi verilen bölüm takib eder. Daha sonra ise İran şair ve yazarlarıyla ilgili incelemelere yer verilmiştir.²¹⁶

Raif Necdet' e göre, Hüseyin Daniş eserini Seramedân- 1 Sühan yerine İran Edebiyatı Tarihi şeklinde isimlendirseydi daha uygun olurdu. Mukaddimenin önemi, "milletleri yok eden unsurların başında ahlaksızlığın geldiğinin vurgulanmasından kaynaklanmaktadır.

Yazıda, İran Edebiyatının Türk edebiyatı üzerindeki önemli tesirleri üzerinde durulur. İran Edebiyatının Türk Edebiyatı üzerindeki müsbet tesirinin olmamasını da edebiyatımızın, İran'ın ikinci derecedeki şâir ve yazarlarını taklit etmesi ile izah eder.

Edebiyat tarihlerinin milletlerin gelişmesi konusunda önemli rolleri olduğunu belirten Raif Necdet, Mehmet Rauf' un Eski Yunan ve İtalyan edebiyatından bahseden çalışmalarını faydalı bulur. Bütün milletlerin edebiyat tarihlerinin yakından tanınması ve gelişmelerden haberdâr olunması gerektiğini belirtir. Yazar, daha sonra, İran Edebiyatı tarihinde yer alan edebî şahsiyetleri sırasıyla tanıtır.²¹⁷

216. Raif Necdet, "İran Edebiyatı Tarihi", R.K. C.5, s. 872

217. a. g. m., s. 873

Dergide, Ahmed Macid, Raif Necdet, Yusuf Akçura'nın Tanzimattan sonra edebiyatımızda etkili olan akımlar ve temsilcileri ile ilgili tanıtma yazılarına yer verilmiştir.

Ahmed Macid, Naturalizm akımının en büyük temsilcisi Emile Zola'nın biyografisini vermektedir. 218

Yazara göre Şatobriyan ve Madam de Steal ile kurulan; Sheakespeare, Victor Hugo ile gelişen romantizm akımının klasik yazarlardan pek farkı yoktur. Çünkü romantikler yeniliğin eserin esasına değil, şekline bağlı kaldığı görüşünü savundular. Böyle olunca da edebî eserlerde konunun tabiat, amacın hakikat olması gerektiği savunuldu. Kendilerine tarihin geçmiş dönemlerini veya başka ülkelerin tarihlerini değil, millî tarihlerini örnek olarak almayı benimsediler.

Realist ve natüralistler ise kendilerine göre zamanı geçmiş bu görüşleri ve ananeleri bıraktılar. Tabiatta gördükleri bütün gerçekleri olduğu gibi eserlerine aksettirmeyi kendilerine ilke edindiler. Yazar, Bu akımın hâlâ Fransa, İngiltere ve Rusya'da tasvib gördüğünü belirtir.

218. Ahmed Mâcid, "(Natüralizm) meslek-i edebîsi ve Emil Zola", R.K., 1909, C.3, Nu. 17, s. 415-425.

Yazıda, edebiyatın temel iki türünün roman ve tiyatro olduğu belirtilmektedir. Her iki türde topluma hitap etmekte ve insanlığın duygu ve düşüncelerini dile getirmektedir. Her iki türünde tek amacı vardır. O da anlatılan olaylardan "kıssadan hisse" çıkartılmasıdır. ²¹⁹

Roman ve hikâyelerde genellikle iki taraf vardır; iyiliği ve doğruluğu temsil eden kuvvetli taraf, bir de cahilliği ve çirkinliği anlatan zayıf taraf. Bütün mesele, edebî eserlerde okuyucunun gözünde kötülüğün yenilgisini, faziletin üstünlüğünü göstermektir.

Yazara göre bir edebî eserin her şekliyle kabul görmesi için, eserin edebî ve ahlakî özellikler taşıması yeterli değildir. Eser, eğitim ve öğretim işini birarada yapmalıdır. Halk okuduğu eserlerden yola çıkarak yaşadığı zamanı ve geleceği değerlendirebilmelidir. ²²⁰

Natüralizm akımında yazar, hayatın iyi ve kötü yönlerini birarada vermektedir. Bu durum ise Ahmed Macid' e göre; hayatın fotoğrafının çekilmesi anlamına gelmektedir.

219. a. g. m., s. 416.

220. a. g. m., s. 417.

Bu tür eserlerde sosyal hayatın bütün problemleri, herhangi bir şeyi saklamaya veya gizlemeye lüzüm görmeden dile getirilir.

Bu sebeple realizm ve natüralizm akımları dönemlerinde çok tenkid edilmiştir. Gustave Flaubert, Madame Bovary adlı romanında ele aldığı meseleleri bütün çıplaklığıyla anlatması yüzünden tenkid edilmiştir. Ancak Flaubert eserinde hakikatı anlatmağa çalışmıştır. Neticede de yazar, ahlâk ve namusu küçültmemiş aksine savunmuştur, yükseltmiştir.

Natüralizm akımının en büyük temsilcisi ise Emil Zola'dır. Emile Zola Rougon Macquart adlı yirmi cilt oluşturan bir dizi eserinde sosyal hayatın çekirdeğini teşkil eden aile üzerinde durur. Zola'nın bu külliyyatında Nana, Bir Sahife-i Aşk, Arz gibi alışılmamış son derece açık- saçık eserleri de yer almaktadır. Ancak Ahmed Macid, bu külliyyatta, Jerminal, Debekal gibi baştan sona felsefi ve psikolojik olan eserlerinin de bulunduğunu belirtir.

"Zola, insanları insanlara, nikâbsız olarak gösteriyordu. Fenalıklara uzaktan, hastalıklara yandan değil, yakından ve cepheden bakmağa cesaret etti. Nâfiz bir bakışla herşeyi gördü ve anladı... Müsâvi-i içtimâiyeyi hakikatteki haliyle,

hakkında tasvir ve vicdan-ı beşerî ve müsâvîden tenkîr etti. Kabahatı var ise bundadır. Eğer bu kadar açık yazmasa idi, bu tesir olmazdı"²²²

Daha sonra Nana romanına geri dönen yazar. Nana'nın ahlâk kurallarına aykırı bir eser olması üzerinde durur. Ancak yazar, netice olarak; Nana'nın bir suçunun olmadığını, suçun Nana'yı topluma zararlı bir insan olarak yetiştirilmesinde olduğunu belirtir. Ayrıca yazıda Emile Zola'nın hem iyi bir yazar hem de gözlem yeteneğine sahip olması üzerinde durulur.

Zola'nın Rougan Macguart serisinden olan sanat hayatının son dönemlerinde yazdığı eserlerinde (Roma, Lord. Paris, Dert, Incil Bereket, Sa'y Hakikat) Zola'nın fikrî yapısında bir değişiklik ve olgunlaşma görülür. Bu eserler roman değildir. Bu sosyal muhtevalı eserlerde zaman ve çevre daha geniş bir görüş açısıyla değerlendirilmektedir.

Bu eserlerden Bereket (Fecan dire) te anlatılan; nefis, irade, meselesidir. Zola bu eserinde, servet, mevki ve rahat düşkünü olan ailelerin çocuk sahibi olmayı istemeleri ve neticede acınacak durumlara düşmelerini

222. a. g. m., s. 420.

anlatmaktadır. Zola, işlediği konu ile Fransa için siyasî ve sosyal önem taşıyan bir problemi dile getirmiştir.

Sa'y (Traveile) ise bütün insanlığı ilgilendiren işçi meselesi üzerinde durur. Eserde fabrika işçisiyle sermaye sahibi bir iş adamı, fabrikatör arasındaki hayat mücadelesi anlatılmaktadır. Zola, eserini sermayenin yenilgisi; çalışmanın, emeğin galibiyeti ile sona erdirir.

Zola'nın Sa'y adlı eserinden sonra Hakikat yayınlanmış, bunu Adalet (Justize) takip etmiştir. Ancak Zola'nın hayatı fazla eser vermeğe yeterli olmamıştır.

Zola'nın sanat hayatındaki önemli olaylardan birisi de Derifus meselesiyle ilgili "itham Ederim Jaccuse" adlı makalesidir. Bu makale Fransız siyasî hayatına ve Zola'nın Encümen-i Dâniş üyeliğine engel olmuştur. Bu sebep ise Zola'nın bağlı olduğu akımın beraberinde getirdiği bir özellik olan hayal gücündeki çıplaklıktır. Ancak Zola, bu makalesiyle Avrupa basınında takdir edilmiştir.

Raif Necdet, sohbet yazısında çağın en büyük şairlerinden olan Edmond Rusten'in Chantecler adlı eserini tanıtır. Fransız akademisinin üyelerinden olan E. Rusten, Chantecler adlı eserini 1902'de yazmaya başlamıştır. Dönemin ünlü aktörlerinden Koklen'de haris rolünü oynamayı kabul

223. a. g. m., s.422-425

224. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1909, C.3, Nu. 17, s. 360-369.

eder. Oyunun provaları senelerce devam eder. Paris kamuoyu ise büyük yankılar uyandıran oyunun sahnelenmesini büyük sabırsızlıkla beklemektedir. Oyunun sahneye konulması ile âdetâ sanat bayramı olacaktır. Ancak Koklen oyun sahnelenmeden vefat eder. Bunun üzerine oyunun sahnelenmesi daha ileri bir tarihe atılır. Oyun çeşitli sebeplerle yedi sekiz senelik bir gecikmeden sonra Paris' in en ünlü tiyatrolarından olan Port- Sen- Martin' de sahnelenir. Oyunda yer alan şiirlerin güzelliği Edmond Rusten'in sanat gücünün bir ifadesi olarak değerlendirilir.²²⁵

Eserin söz, duygu, tasvir ve hayalle ilgili bölümleri dönemin münekkidleri tarafından gereğinden uzun ve sıkıcı bulunur. Raif Necdet' e göre; eser, sadece 20.y.y. da hakikata önem verilmediği gerçeğini ortaya koymaktadır; ".....şu eserden de anlaşılıyor ki âsâr- ı sanat yalnız şıklığı ile yalnız güzelliği ile 20. asrın hakikat ve felsefeye müstak dimağını tamamen iğna edemiyor".²²⁶

Edmond Rusten ilk eserini 20 yaşında yazmıştır. Bu eser, "Musasdiğes" adlı derleme bir eserdir. Rusten'in kabiliyeti tiyatroya karşı olduğundan, sanat hayatını

225. a. g. m., s. 362.

226. a. g. m., s. 362.

tiyatro sahasında eserler vermekte geçirmiştir. Onun "Sameniticne" adıyla yazdığı bir piyeste ün kazanmıştır. Egları adlı piyesi, yazarının daha da meşhur olmasını sağlamıştır.

Yusuf Akçura, Resimli Kitap dergisinin isteğı üzerine Nikolayeç Tolstoy'ın biyografisi ile ilgili bir yazı dizisi hazırlamıştır. Bu yazı dizisinde öncelikle Tolstoy'un eserleri hakkındaki umumi kanaat üzerinde durulur; Bu kanaate göre Tolstoy, eserlerinde genellikle kendisinden ve düşüncelerinden bahsetmektedir.

Tolstoy hakkında yeterli bibliyografyaya sahip olmadığını belirten Y. Akçura, tarihî ve tenkidî muhtevada olan iki Rusça kaynaktan faydalanır. Bu eserlerden biri Skabiçfeski'nin "Rus Edebiyatı Cedidesi Tarihi; diğeri de Soluveriyof'un "C.N. Tolstoy" adlı eseridir.

Akçura, yazısında 19.y.y. Avrupa Edebiyatı Tarihinin en büyük isimlerinin Goethe, Hugo ve Tolstoy olduğunu belirtir.

227. Yusuf Akçura, "Lev Nikolayeviç Tolstoy", R.K. 1910, C.5

Nu. 26, s. 126-136.

Raif Necdet' te yazısında Tolstoy'un
228
biyografisini anlatmaktadır.

Insanlar her türlü entrika ve çıkardan uzak
bir şekilde birbirini sevmelidir. 172 Tolstoy' un bütün
eserlerinde vermeğe çalıştığı mesaj iyilik (religion de le
borte) dir.

Tolstoy' un mutluluk hakkındaki görüşlerini
229
Raif Necdet şu şekilde tasnif eder;

- 1) İnsan tabiatla bütünleşmelidir,
- 2) Çalışmalıdır,
- 3) Aile hayatı olmalıdır.
- 4) Bütün insanlarla çıkardan uzak samimi
diyaloglarda bulunmalıdır.
- 5) Sağlıklı olmalıdır.

Ayrıca Tolstoy' a göre insanlar, tabii bir
hayat olan köy hayatını tercih etmelidir.

Yazar, Emile Fake, J.J. Rousseau gibi çağın
sosyal ve ahlaki problemlerini önce romanlarında dile getirmiş,
230
daha sonra aynı problemleri hatıralarında işlemiştir.

228. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K.1910 ,C.5,
Nu.26, s.90-101.

229. a. g. m., s. 92-93.

230. a. g. m., s. 98-101.

Raif Necdet "vatan ve insanlık sevgisi birbirinden ayrılmaz" düşüncesini sonuna kadar savunan iki yazar olarak Tolstoy ile Namık Kemal'i gösterir. Tolstoy Rusya için ne ifade ediyorsa, Namık Kemal'de bizim ülkemiz için aynı değeri ifade etmektedir.²³¹

Daha sonra Tolstoy'un ünlü üç eseri tanıtılmaktadır. Bunlar sırasıyla; Harb ve Sulh, Anna Karanina, Ba's ba'de'l mevt'dir. Yazar Tolstoy'un Katya ve Sanate a kreutzer adlı hikâyelerini aynı derecede önemli bulur.

Yazının diğer bir bölümünde ise Raif Necdet Anna Karanina'yı tanıtmaktadır.²³²

J. J. Rousseau'nun doğumunun 200. yılı sebebiyle Avrupa basınında onunla ilgili yazılara ağırlık verilmiştir. Fakat basınıımızda bu konuda hareket yoktur. Yazar bu sebeple J.J. Rousseau'nun biyografisini verir.²³³ Edebî şahsiyeti ve eserleri üzerinde durur.

231. a. g. m., s. 94.

232. a. g. m., s. 95.

233. Raif Necdet, "Musahabe-i Edebiye", R.K., 1912, C.7,

III. GUZEL SANATLAR :

Müzik resim ve tiyatro ile ilgili görüşlerin yer aldığı liste aşağıda verilmiştir;

....F. "Madam Steinheill", R.K. 1908, C.III, Nu.17, s.426-429.

Hüseyin Avni (Ressam), "Sanat-ı Tersîm ve Edvâr-ı Tekâmülü", R.K.1908, C.I, Nu.5, s.469-474.

Mehmed Rauf, "Şanet Kaket", R.K.1910, C.IV, Nu.19, s.579-584

Müfid Râtib, "Oyuncular ve Ahlâk- Taklid", R.K.1909, C.III, Nu.18, s.504-508.

_____ "Resme aid izahat", R.K.1910, C.IV, Nu.24, s.990-1001.

Rauf Yektâ, "Memâlik-i Şarkiyede Seyahat-ı Musikiye", R.K.1908, C.II, Nu.7, s.690-697 Nu.8, s.896-903.

_____ "Ahiretlik unvanlı neşide-i musikiye münâsebetiyle", R.K.1908, C.I, Nu.2, s.286-291.

IV. DİĞER KONULAR

1. TARİH *Renimli Kitab Dergisi'nde*

Dergide Türk Tarihinin geçirdiği safhalarla

ilgili yazıların yanısıra II. Meşrutiyet dönemi tarihî ve siyasî yapısı hakkında görüşlere yer verilmiştir.

Ali Kemal, ülkenin içinde bulunduğu siyasî durumu açık bir şekilde aksettirebilmek için Osmanlı Devletinin kuruluşundan itibaren geçirdiği safhaların bir panoramasını çizdiği yazı dizisinde, şu başlıkları kullanır.²³⁵

Medhal: -İdare-i Osmâniye'nin Menşeleri : İslâm, Mongol, Roma İdâreleri, Fatih, Kanuni-İslahat Mukaddimeleri: Osmân-ı Sâni, Murad-ı Râbi, Koçi Bey, Devşirme Usûlünün Lağvı, Köprülüler, Ahmed Paşa, Koca Ragıb, Avrupa; Rusyanın Zuhûru, Meramı, Büyük Peterov, Baltacı Mehmed Paşa, (Racine)'in bir eseri, Beyazid, Garbın Şarka Dair Fikri, Bu fikrin reayamıza tesiri, 18. asrın evâsıtında vaziyet-i siyâsiyemiz; hükümetimiz, halimiz, ıslahata ihtiyacımız, bu ihtiyacı şöyle böyle hissedendenlerimiz.

235. Ali Kemal, "Osmanlılarda Terakkiyât-ı Siyâsiye",

R.K. 1909, C.I., Nu. 1, s. 4-8.

"Mustafa-yı Sâlis : Esbâb-ı intibâh, İdrak-ı ıslahat; evvelâ, Rusyanın satveti, Bir milketü'l mülk, Prusya Devleti, Büyük Frederik, Rusya'nın hükümet-i Osmâniye ile münasebeti, Frederik'in siyaseti, Prusya Kralı ile III. Mustafa- Devri Inhitâtımız. mağlubiyetlerimiz, Avusturya, Karlofça, Rusya, Orloff, Çeşme... inhizamı - Mustafa-i Sâlisin cismen ve fikren tarihi - Hülâsa" 236

"Abdülhamid-i evvelin mahiyet-i zamanı saltanatı - Ruslarla muharebemiz ahvâl-i müteakabile-i askeriyemiz, netice, musalaha, Küçük Kaynarca'da muahade bir hüküm girer -Bu izmihlâlin esbâbı, netâyici, Yeniçeriler ne idiler, Çelebi Efendi, bazı mütâlaalar, Serdarlarımız, Sadrazamlarımız hakikat-ı kuvva-yı askeriyemizi Ruslarla mukayese, Akıbetimiz, Bir muhakeme, Küçük Kaynarca muahadesinin 237 hasais-i zaruf itibarıyla fütuhât"

Bu yazı dizisinde Ali Kemal'in tarihi hadiselerle geniş bir perspektiften bakabilen bir tarihçi olarak karşımıza çıktığını görürüz.

236. Ali Kemal, "Osmanlılarda Terakkîyât-ı Siyâsiye",

R.K., 1908, C.I. Nu. 2. s. 110.

237. Ali Kemal, "Osmanlılarda Terakkîyât-ı Siyâsiye",

R.K., 1908, C.I. Nu. 6. s. 519-527.

Ahmed Hikmet'e göre insanlığın huzur ve düzen içinde yaşaması, ancak insanların adaletli şekilde idare edildiği toplumlarda mümkündür.

"Maşûka-i insâniyet selâmet-i hayattır. Asayiş-i maişettir; Cemiyet-i beşeriye içinde intizâm idâre ile kâimdir. Selâmet-i hayat, hukûk u insâniyetin sernâme-i bidâyetidir".
238

Yazar, Osmanlılarda devletin adaletli olarak ve bir düzen çerçevesinde yönetilmesine III. Selim ile başlanıldığını belirtir. III. Selim'in babası III. Mustafa döneminde yapılan Avusturya, Rusya savaşının bir neticesi olarak imzalanan 1205 Zîsteri, 1206 Yaş antlaşmalarının, Osmanlı Devleti üzerinde olumsuz tesirleri olmuştur. Bu durumu gören III. Selim, sözüne itibar ettiği kişilere hazırlattığı layihalar la harekete geçmiştir. İlk iş olarak da, devlete yük olan Yeniçerileri kaldırmak maksdıyla Nizâm-ı Cedîd ordusunu kurar. Ancak bu durum III. Selim'in yakın çevresini rahatsız eder.(Baş kâtib Ahmed Faiz Efendi, Mabeynci Ahmed Bey, İbrahim Efendi...) III. Selim böyle bir kargaşa ortamında samimiyetle hizmet vermeye çalışmıştır.

238. Ahmed Hikmet, "Maşûka-i Insâniyet", R.K., 1908,

C. I., Nu.1, s. 217-221.

III. Selim'den sonra başa geçen Sultan Mahmud ise onun bıraktığı yerden işe başlayarak yenîçerileri ortadan kaldırır ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyeyi kurar. Bu tarihte 1242 Rusya Savaşı devam etmekteydi. Bu durum, Osmanlı Devletinin geri kalmasında önemli sebeplerden biridir.

Kırım meselesinden dolayı Osmanlı Devleti Tanzimât-ı Hayriyeden, beklediği neticeyi elde edememiştir.

Daha sonra Midhat Paşa (1293) III. Selim ve II. Mahmud'u takip etmiştir. Bu sırada Kanuni Esâsi'nin yayınlanması ise önemli bir hadise olur. Ancak Rus Savaşı ve nihayetinde istibdat yönetimiyle Osmanlı Devleti her sahada geriler. Istibdat dönemi otuz bir sene devam eder. 11 Temmuz 1908'de İttihad ve Terakki Cemiyetinin kurulması ve bu cemiyete Niyazi ve Enver Paşa gibi iki fedâkâr vatanseverin görev almasıyla Osmanlı Devleti ileriye doğru ilk adımını atmış olur.

Ahmed Hikmet, bu ümidini şu mısralarla dile getirir; "Ölüm var ayrılık yok

239

Şâhid olsun Hâlik u mahlûk"

239. a. g. m., s. 221.

Faik Sabri, ülkenin istikbâli açısından büyük önem taşıyan Meşrutiyetin ilânı meselesi üzerinde durur.

Yazara göre, 11 Temmuz 1908 Cuma günü Kanûn-ı Esâsinin ilânı ilk önce halk arasında paniğe yol açmıştır. Ancak kısa bir süre sonra, ülkenin geçirdiği zor günlerde, halk bu değişikliğe ümitle bakmaya başlamıştır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, faaliyetlerine Selânik ve Paris'te devam eden şubelerinin birleşmesiyle daha da kuvvetli bir hale gelmiştir. Avrupa'da ülkenin kurtulması için çalışan Ahmed Rıza'nın gösterdiği faaliyetleri yazar, takdirle karşılar.

Ülkenin geleceği için istibdat dönemininde Avrupa'da kurulmuş olan komiteler (Paris İttihad ve Terakki Cemiyeti, Prens Sebahaddin Bey'in kurduğu Teşebbüs ü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti ile Ermeni, Musevî, Arab, Bulgar, Arnavud Cemiyetleri) bir kongre oluşturmuştur. Bu kongrede alınan kararlar bir arada ülke yararına çalışacaklardır.

Bu durum hükûmete de haber verilmiştir. Ancak cemiyetin faaliyetleri Yıldız Sarayını rahatsız eder, birçok Jön Türk tutuklanır. Bunun üzerine Cemiyet, tasfiye yoluna gider ve üyelerinin sayısını azaltır. Ancak Nâzım Bey'in ve

polis müfettişı Sami'nin öldürölmesiyle hava daha da gergin bir hale gelir.Hükümet,bu hadiselerden istifade ederek ittihat ve Terakki hareketini yok etmeye çalışır. Fakat III. orduda isyanın büyümesi ve diğler hadiselerle Saray'ın kontrolu kaybetmesi üzerine 10 Temmuz'da Ferid Paşa sadrazamlıktan azl edilerek yerine Said Paşa geçirilir. Yine aynı gün manastır Jön Türklerin eline geçer. Kanuni Esâsi'nin ilan edilmesi, yüz bir pâre top atışıyla halka duyurulur.

Kilisli Rifat, yazısında hürriyet uğruna yapılan çalışmalarda Tıbbıyelilerin ayrı bir yeri ve gayreti olduğunu belirtir.

Yazar, on beş seneden beri süre gelen kargaşalıkta yapılan baskı ve zulümlerin hiçbir tesirinin olmadığını belirtir. Çünkü sahip olduğı fikre bütün varlığıyla inananlar sayesinde hürriyet fikri bütün ülkeye yayılmıştır. Yazıda, hürriyet fikrinin ülkenin en ücrâ köşelerine kadar yayılmasında yurt dışında bulunan Jön Türklerin çıkarttığı Mizan, Meşveret ve Hürriyet gazetelerinin de önemli rol oynadığı vurgulanmaktadır.

240. a. g. m., s. 23.

241. Kilisli Rifat,"Hürriyet ve Tıbbıyeliler",
R.K., 1908,C.I, Nu. 1,s.1.

242. a. g. m., s. 1.

Osman Sermed yazısında Alemdar Mustafa Paşa'nın sadrazam olarak III. Selim'e olan yardımlarını
243 anlatmaktadır.

Ahmed Refik Osmanlı tarihi için büyük önem taşıyan Macar tarihçisi Dok. Karaçon Emre'yi tanıtmaktadır. Karaçon Emre sahip olduğu Osmanlı kültürü sayesinde Osmanlı tarihiyle yakından ilgilenmiş ve bazı eserleri Türkçeden Macarcaya tercüme etmiştir. Bu eserler içerisinde en önemlisi ise ikdam matbaası tarafından basılan Evliya Çelebi
244 Seyshat-nâmesidir.

Dergide tarihle ilgili yer alan diğer yazılar şunlardır;

Ahmed Refik, "Eski Osmanlı Ordusunun Esasları", R.K.1908, C.1

Nu.4, s.352-361, S.5 s.451-459

Faik Sabri, "Imparator Fransuva Jozef", R.K.1908, C.1, Nu.2

s.158-159

243. Osman Sermed, "Alemdar Mustafa Paşa",
R.K., 1911, C. 6, Nu. 33, s.718-722

244. Ahmed Refik, "Dr. Karaçon Emre", R.K., 1912, C.5, Nu.33
s. 463-472

Emine Semiha, "Hazreti Refik'in Hayat-ı Ahiresine Dair",

R.K.1909, C.2 Nu.7

Mehmed Ali, "Sırb Meselesinde Avusturya-Macaristan, Rusya'nın
Rolleri", R.K.1909. C.2 Nu.7 s.748-749

_____ "Mahmud Şevket Paşa ", R.K.1909, C.2, S.8, s.748-749

M. Ferid, "Varende Bir Gece", R.K.1909, C.2, S.12 s.1248-

1254

_____ "Fasda İspanyolların", R.K.1909. C.3, S.13 s.28-30

Ubeydullah Esad, "Mısır", R.K.1909. C.3, S.14 s.156-169

M. Rauf, "Orlean Kahramanı", R.K.1909, C.3 Nu.15, s.244-250

Efzâleddin, "Geçmiş Zamanlarımızdan...", R.K.1909, C.3 Nu.17

s.405-409, Nu.18 s.466-477

Mehmed Halim, "Tekâfül", R.K.1910, C.4 Nu.19 s.575-592

Bedik, "Iran" R.K.1910, C.4 Nu.21 s.760-787

Sâlih , Murad "Teşekkül-i Arz ve Zuhûr-ı Benî Beşer",

R.K.1910, C.4 S.24 s.986-994

Ubeydullah Esad "20. Asırda Eşkiyalık (Devlet-i Aliyye- İtalya

Muh.) R.K.1911, C.6 S.32 s.228-651

_____ "Zaferden Zafere", R.K.1911, C.6 S.33 s.708-

716

Osman Sermed, "Alemdar Mustafa Paşa", R.K.1911, C.6, Nu.33

s.718-722

Ubeydullah Esad "Hasbi ", R.K.1911, C.6, S.36, s.948-954

Gazzeli Cemâl, "İnkırâza Doğru", R.K.1911, C.7 S.38 s.89-93

_____ "Vatanın Büyük Evlâdı Enver'e", R.K.1911, C.7,
S.38, s.94

_____ "Milis Ordumuz", R.K.1911, C.7 S.39, s.162-166

Prens Kadriye Hüseyin "Sür-ı Müteharrike", R.K.1911, C.7
Nu.39, s.168-184

Gazzeli Cemâl "Muazeceler", R.K.1911, C.7, S.40, s.250-258

Bedii Nuri "Napolyon Nerede Vefat Etti", R.K.1911, C.7 Nu.41
s.362-368

E. Selahaddin "Kurve Nasıl İlhâk Olundu", R.K.1911, C.7 Nu.42
s.467

Abdullah Cevdet "Çanakkale -Derviş-Şeyh", R.K.1913, C.9 Nu.49
s.50-54

Ahmed Zeki Veledi "Türk ve Tatar Tarihi", R.K.1913, C.9 NU.49
s.26-40 , S.50 s.216-230

Abdulhalim Safvet "280 sene evvel ve sonra...!", R.K.1913,
C.9, Nu.51 s.332-337

Osman Naim "Kutb'un intikamı", R.K.1913, C.9, Nu.51 s.415-
425

Ali Haydar Emir "Tahte'l-bahr Muharebelerinin Tarihi-i
Kadîmi", R.K.1912, C.8, Nu.45 s.668-677

Ubeydullah Esad "20. Asırda Eşkiyalık" (Devlet-i Aliyye-
İtalya Muharebesi) R.K.1911, C.6, Nu.32 s.628-651

Seniha Rauf "Lizbon İhtilâli", R.K.1910, C.5 Nu.25 s.18-26

2.SOSYOLOJİ :

Dergide, sosyal hayatımızla ilgili Faik Sabri, Bedii Nuri, M. Rauf, Ubeydullah Esad...ın batı ülkelerinin gelişme standartını esas alarak yaptığı değerlendirmeler bulunmaktadır.

M. Rauf, (M.R.) dönemin edebiyatçılarından Mehmed Rauf'la aynı zamanda yaşamıştır. Dergide, çeşitli felsefî ve sosyolojik değerlendirmelere oldukça geniş yer verilmiştir.

Faik Sabri, yazısında İngiliz medeniyetini diğer medeniyetlerle mukayese eder. Ülkemiz için en uygun şartların İngiliz medeniyetinde var olduğunu belirtir. Avrupa medeniyetini kısaca değerlendiren yazar, İngilizlerin bizim gibi faal bir kavim olmadığını, ancak ülkelerini kurtarmalarında en büyük vasıflarının ahlâki bakımından kuvvetli olmalarının rolü olduğunu ifade eder. Ülkemizin en büyük eksikliğinin ahlâk olduğunu belirten yazar, bu eksikliğin ülke sathında en ücra köşelere kadar okulların açılmasıyla, yani eğitim ve öğretim sayesinde giderilebileceğini belirtir.

Bedii Nuri'ye göre cemiyetler sabit değildir.
245
Her zaman için değişikliğe hazırdır.

Yazara göre hayâtî meselelerde uyulması gereken iki konu vardır: 1. Yürürlükte olduğu zannedilen şekil, 2. Yürürlükte olan şekil.

İnsanlığın tabiatında var olan gerçeği araştırma isteği, insanlığın ilerlemesinde ve gelişmesinde en büyük etkindir. Ancak insanlar arasında farklılıklar

245. Faik Sabri, "İngiltere", R.K. 1911, C.6, Nu.34.s. 839-845.

246. Bedii Nuri, "Efkâr-ı Basite-ı Müstevliyle", R.K. 1910,

C.4, Nu.20, s.664-670

vardır. İnsanların belirli bir ilmî seviyeye gelmesinde de eğitim büyük rol oynar. Yazara göre hükümetlerin en büyük meselelerinden birisinin de eğitim olması gerekir.²⁴⁷

Bedii Nuri, diğer bir yazısında inkılâb kelimesinin ihtiva ettiği mânâlar ve onun tarihî gelişimi²⁴⁸ üzerinde durur.

Yazara göre bir ülkenin herhangi bir sahada yaptığı inkılâbtan söz etmek için o ülkenin bütün tarihini baştan yazmak gerekir. Çünkü bir sahada yapılan değişiklik veya gelişim bütün sahaları etkiler.

Her millette tarihin çeşitli dönemlerinde yapılan inkılâblar az çok ihtilallere yol açmıştır. Inkılâbların neticesinde, sosyal hayatta meydana gelen değişiklikler ise felsefeye konu olmuştur.

Bedii Nuri, inkılâbların tarihî gelişiminde var olan safhaların ülkemizin geçtiği son inkılâpta söz konusu olduğunu belirtir. 33 yıl süren, bir istibdattan²⁴⁹ sonra ülkenin sosyal yapısında büyük değişiklikler olmuştur.

247. a. g. m., s. 670.

248. Bedii Nuri, "Fikr-i inkılâb ve Inkılâbât", R.K., 1910, C.IV, Nu. 22, s. 818-829.

249. a. g. m., s. 829.

Bedii Nuri, "Nekâvis-i İctimaiyemizden" başlığı altında Fransa'da "Vandalizm" olarak adlandırılan Vandellerin 5.y.y. da kralları Jenzerif'in emrinde Roma'ya saldırarak tahrib etmelerini anlatır.

Yazara göre, bu çirkin saldırının örneklerine dünyanın her yerinde rastlanmaktadır. Bunun sebepleri ise daha aileden başlamaktadır. Ailede küçük yaşlarda verilen eğitim başkalarının temel hak ve hürriyetlerine saygı gösterme gibi temel kaideler yeterince geliştirilmediği için unutulmaktadır. Bunun sonucunda da insanlar birer "vandalizm nümûnesi" olarak birbirine saldırmaktadır.

M. Rauf, yazısında Fransa'da seçme hakkı (Representation intihabât) üzerinde durur. Fransa'da ülkeyi idare edecek kişilerin seçilmesi, millet meclisiyle parti arasındaki anlaşmazlığın ortadan kaldırılması millî iradeye
251
başvurma yoluyla mümkün olmaktadır.

Bedii Nuri, yazısında sosyal hayatın ilerlemesinde dikkat edilmesi gereken konular üzerinde

250. Bedii Nuri, "Vandalizm Nümûneleri", R.K., 1911, C.5
Nu. 29, s. 418-425

251. M. Rauf, "Fransa'da Intihabat fark-ı siyâset",
R.K., 1910, C.4, Nu. 20, s. 686-695.

durur; ilerlemek, bütün cemiyetlerin idealidir. Her cemiyet
252
bu ideale ulaşabilmek için var olduğu müddetçe gayret eder.

Yazar, yeterli gelişmeyi gösteremediği için
yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelen bir ülke olarak
Yunanistan'ı gösterir. Yunanistan millî değerlerine
gerektiği şekilde sahip çıkamadığı ve geliştiremediği için
böyle bir tehlikeyle karşı karşıya kalmıştır.

Ülkemizde ise durumun tamamen farklı
seyrettiğini belirten yazar, elli sena istibdat idaresiyle
yönetilen halkın, kendini hürriyet uğruna feda etmekten
çekinmediğini belirtmektedir.

Bedii Nuri, Kanun ve sosyal açıklamalar
getiren yazısında özellikle kanun kelimesini açıklar. Kanun,
hangi anlamda kabul edilirse edilsin tek amacı vardır. Bütün
kullanışlarında da mecbûri veya umûmî bir bağlılık söz
konusudur.

İnsanların birarada yaşamalarıyla oluşan bazı
253
kaideler vardır ki bunları üç gruba ayırmak mümkündür;

- 1- Mantıkî kaideler
- 2- Felsefî kaideler
- 3- Ahlâkî kaideler

252. Bedii Nuri, "Kanûn ve Kavânin-i İctimâiye", R.K. 1910,
C. 5, Nu. 25, s. 44-49.

253. Safvet Nezihi, "İstanbul Köpekleri", R.K. 1910, C.5,
Nu. 25, s. 33-42.

Sosyal hayatta düzen, hukûkî ve siyasi yaptırımlarla, insanların birbirleriyle iyi münâsebetler içerisinde bulunmasıyla sağlanmaya çalışılmıştır. Sosyal yaptırımlar konusunda gelişmiş iki büyük ülke İngiltere ve Almanya'dır.

254

Safvet Nezîhi ise "Mahsûl-i Tedkik ve Tettebbu" başlığı ile dergide yer alan yazısında, Ethem Pertev Paşa'nın Avava-nâme ile daha önce dile getirdiği, İstanbul'un başı boş geçene köpekleri, ve belediye'nin vazifeleri üzerinde durur. Bedii Nuri, "Kanun ve Kavânin-i içtimâiye", R.K. 1910, s. 26

255

Bedii Nuri, "Bazı Kavanin: Ruhiye" adlı yazısında sosyal taşıdığı önem üzerinde durur.

Diğer bir yazısında ise resmî kanunlarla cemiyetlerin kendi kendilerine koydukları tabîî kanunların birbirine olan zıdlığı üzerinde durulmaktadır. Devletin koyduğu kanunlar değişmezlik ilkesine bağlı iken, sosyal kanunlar zamana ve mekâna göre sürekli bir değişim içindedir.

254. Bedii Nuri, "Bazı Kavânin-i Rûhiye", R.K. 1911, C.5, Nu. 30. s. 504-510

255. Bedii Nuri, "Tehâlûf-i Kavânin", R.K. 1911, C.6, Nu.33 s. 768-778

Bedii Nuri, tarih ve sosyolojinin birbiri ile münasebeti üzerinde durur. Bu iki saha zaman zaman birbirine karışmaktadır. Sosyoloji geçmişte var olan olayları o güne ~~ve~~ geleceğe örnek olması açısından değerlendirir. Yoksa tarihte olduğu gibi bir toplumda meydana gelen olayları aynen değerlendirmeye tâbi tutmaz. 256

A. Hamdi, yazısında insan hürriyetinin geçirdiği safhalar üzerinde durur. Sosyal teşkilâtların çoğunun temelinde şahsî hürriyet esastır.

Yazar insanlığı dünyanın kuruluşundan itibaren dönemlere ayırır; Karûn u Evvel; Mısırlılar, Beni israil, Yunânîler, Romalılar, Karûn-ı Vûsat-Karun-ı Ahir;

1- Hükümet-i Islâmiye, Hükümet-i Osmâniye

2- İngiltere

3- Fransa

Fransa ihtilâli ile birlikte şahsî hürriyetin sağlanması yolunda emin adımlar atılmaya başlanmıştır. 257

Ihsan Hilmi yazısında hayatta ilerlemenin ancak ahlâkî olgunluğa erişmekle mümkün olabileceğini

256. Bedii Nuri, "Hikmet Tarihiye ve Hikmet-i içtimaiye", R.K. C. 6, Nu. 36, s. 963-968

257. A. Hamdi, "Hürriyet-ı şahsiyenin edvâr-ı tarihiyesi", R.K. 1911, C.6, Nu. 35, s. 914-943

belirtir. Bunun için de yeni yetişen nesillerin eğitime
258
ayrıca özen gösterilmesi gerekir.

Mehmed Halim, bütün cemiyetlerde insanların
bir dine bağlı olduğunu ve bu dinin hükümleri ile
kendilerini mesul hissettiklerini belirtir.

Yazara göre insanların hürriyeti, hem tabiatda
hem de cemiyete **bağlı olarak** gelişme
göstermektedir. İnsanın haklarına saygı gösteren bir anlayış
ile bir araya gelen insanların oluşturacakları cemiyetlere
her zaman ilerleme ve gelişme yolu açıktır.

M. Halim, **Sosyalizm, Komünizm, Kollektivizm,**
Anarşizm, Nihilizm gibi sermaye ve sermaye sahibi olanlara
hizmet eden hükümetlere karşı çıkar.

Yazar, saydığı akımları kısaca tanıttıktan
sonra Nihilizm ve Anarşi üzerinde durur. M.Rauf'a göre
Nihilizm ve Anarşi birarada gelişmektedir. Milliyet fikrine
tamamen karşı olan bu görüş sadece teoride kalmış ve kabul
259
görmemiştir.

Meşrutiyetin ilânından sonra üzerinde durulan

258. İhsan Hilmi, "Tekâmül ve içtimaiyeden", R.K, 1911, C.6,
Nu. 36. s. 977-984

259. Mehmed Hâlim, "Tekâfül", R.K. 1910, C.4, Nu.15
s. 585-592

ideolojiler arsından Sosyalizm önemli bir yer tutmaktadır. Ancak yazara göre Sendikalizm üzerinde hiç durulmamıştır. Sendikalizmin ortada çıkış sebebi sosyalizm gibi bir sınıfın mağduriyetine , ezilmesine karşı çıkmaktır. Sosyalizmin hükümet üzerinde uyguladığı siyasî baskı sendikalizmdir. Bu durum da gün geçtikçe daha etkili olmaktadır.

260

Ahmed Râsim'e göre Osmanlı Devletinin geçirdiği inkılâbın sebebi; devletin anarşiye sürüklenmesi ve hükümete kalması idi. Yazara göre inkılâbtan sonra Osmanlıların en büyük kazancı gün geçtikçe zayıflayan hatta kaybolan ananelerine yeniden kavuşmaları olmuştur.

261

Meşrutiyetin ilânından sonra M. Rauf ülkenin genel durumunu değerlendirir. Yazar, çekilen bütün sıkıntılara rağmen ülkeyi ferah, güzel günlerin beklediğini belirtir.

262

Ubeydullah Esad da sohbet yazısında I. Meşrutiyetin ilânında yaşanan başarısızlığın ve sıkıntının

260. Râsim Haşmet, "Sendikalizme Dâir", R.K. 1910, C.4, Nu. 20. s. 655-663.

261. Ahmed Râsim, "Târih-i Osmanide Hal ve Ananhat-ı Rükiye", R.K., 1911, C.6 Nu.35 s. 884-894.

262. M.R., "Sulh u Mürebbet Kâbil mi?", R.K., 1910, C.4, Nu. 19, s. 599-606.

tekrar yaşanmaması temennisinde bulunur. Yazara göre, eğer ülkenin ilerlemesi, yükselmesi gaye edilmişse hürriyet fikrinden, vicdandan mahrûm, câhil kendi menfaatini düşünen insanların yetiştirilmesini tenkid eder. Bu durumda yapılacak tek şey yani nesillerin eğitime gereken ihtimamın gösterilmesidir.²⁶³

Ubeydullah Esad, Meşrutiyetin üçüncü yılında yazdığı "Vatan İçin" adlı yazısında siyâsî ve sosyal bir özellik taşıyan bu inkılâbın ülke için taşıdığı önemi belirtir;²⁶⁴

"İnkılâbı yaşamak ve pây-dâr olmak isteyen bir milletin ilk menbaı kuvvetidir. İnkılâbâtı yapamayan, inkılâbı takdir edemeyen bir millet yaşamak hakkına mâlik değildir".²⁶⁵

A. Rasim'e göre 1293 senesi ile Meşrutiyetin ilânına kadar geçen süre içerisinde ülkenin siyâsî ve sosyal potansiyelinde herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Yazar görüşünü ispatlamak için 10 Zî'lhicce 1293 tarihinde yayınlanan Sabah gazetesinden aldığı iktibasları aynen yayınlar.

Yazar, Osmanlıların ancak otuz üç sene istibdat idaresi altında yaşamaya tahammül etmeleri ve

263. Ubeydullah Esad, "Hasbihal", R.K.1911, C.6,
Nu. 36. s. 948-954

264. a. g. m., s. 850-852

265. A. Râsim, "Tekkerür Denemeli, Sâbıka Demeli", R.K. 1909
C.I, Nu. 8, s. 751-757

nihâyetinde hürriyetin ilân edilmesinin, iyi değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu değerlendirme ise ancak eğitimle mümkündür. Kendini yetiştirmiş millî şuuru haiz gençlerin Anadolu ve Rumeliye halkı aydınlatmak maksadıyla gönderilmesi alınacak ilk tedbirdir.

Tesettür meselesi ile ilgili olarak Mehtab ve İctihad dergilerinde yayınlanan bir yazı Resimli Kitap'a aynen iktibas edilmiştir. Dergi, Sırat-ı Müstakim dergisini kendisine muhatap olarak tanımaz. Dolayısıyla Sırat-ı Müstakim'de yayınlanan "Tesettür-i Nisvân" adlı yazıda kadınların başını örtmesi mecburiyetini şiddetle reddeder. Müslümanların bir an önce akıllarını, başlarına toplayarak ülke gerçekleriyle ilgilenmelerini tavsiye eder.

Dergide yer alan sosyoloji ile ilgili diğer yazılar şunlardır;

Abdullah Cevdet, "Mukadderât-ı Târihiye", R.K. 1912 , C.8, Nu.46, s.740-750.

_____ "İtikadımca Vatanperverlik", R.K.1913, C.9, Nu.51, s.322-331,

266. Ahmed Râsim, Tekerrür Dememeli Sâbıkâ Demeli", R.K.1909 C.II, Nu. 8. s. 751-757.

267. Mehtâb'dan "Testtür Meselesi",R.K. 1911,C.6, Nu.32 s. 665-670.

Abdullah Mazhar, "Mektebli Alaylı", R.K.1909, C.2, Nu.7,

s.645-648

Abdülhalim Safvet, "İki Yüz Sene Evvel ve Sonra", R.K.1914,

C.9, Nu.51, s.332-337

A. Hamdi, "Hürriyet-i Şahsiyenin Edvâr-ı Târihiyesi",

R.K.1911, C.6, Nu.35, s.914-943

A. Midhat, "Gazeteci Kolleksiyonu", R.K.1913, C.9, Nu.49,

s.45-49

Ahmed Râsim, "Târih-i Osmânide Hâl ve Ananât-ı Rûhiye",

R.K.1911, C.6, Nu.35, s.884-894

Bedii Nuri, "Hakk-ı İltisâb", R.K.1909, C.2, Nu.10, s.1001-

1011

_____ "Matbuat ve Izdiham", R.K.1909, C.2, Nu.11,

s.1072-1081

_____ "Ferdiyyûn ve İştirâkiyyun", R.K.1909, C.2,

Nu.11, s.1197-1207

_____ "Terakkî-i İçtimâî", R.K.1910, C.4, Nu.21,

s.751-759

_____ "Bir Nümüne-i Inhitât", R.K.1910, C.4,

Nu.23, s.1011-1017

_____ "Kanûn ve Kavânîn-i İçtimâiye", R.K.1910,

C.5, Nu.25, s.44-49

_____ "Hetûr", R.K.1910, C.5, Nu.26, s.160

_____ "Nekâyis-i İçtimâiyeden , " Vandalizm

Nümûneleri", R.K.1911, C.5, Nu.29, s.418-425.

_____ "Bazı Kavânîn-i Rûhiye", R.K.1911, C.5,
Nu.30, s.504-510.

_____ "Tehâlûf-i Kâvânin", R.K.1911, C.6, Nu.33,
s.768-778.

_____ "Ulûm u Rûhiye", R.K.1911, C.6, Nu.35,
s.899,907.

_____ "Hikmet-i Târih ve Hikmet-i İçtimâiye",
R.K.1911, C.6, Nu.36, s.963-968.

Bedii Nuri, "İçtimaiyatta Ölüm Yokmuş?", R.K.1912, C.8,
Nu.43, s.512-523.

C. Tahsin, "Japon Sanatı", R.K.1911, C.7, Nu.39, s.216-222

Celâl Nuri, "Kethüda Efendi Hazretleri", R.K.1912, C.8,
Nu.45, s.652-657.

_____ "Mecrâ-yı Hayatta", R.K.1912, C.8, Nu.46,
s.751-757.

Emine Semih, "Sosyalizm'in Şekl-i Hâzırı" (Internationalisme),
R.K.1909, C.3, Nu.14, s.117-126.

Faik Sabri, "İngiltere'de", R.K.1911, C.6, Nu.34, s.834-845
Nu.35, s.908-913.

_____ "Balkanlarda Anâsır ve İhtisârât",
R.K.1912, C.8, Nu.45, s.658-667.

Hüseyin Arif, "Bulgaristan'da Hayat-ı İçtimâiye", R.K.1913,
C.9, Nu.51, s.390-396.

Ihsan Hilmi, "İhtilâf-ı Kavânin", R.K.1911,C.7,Nu.37,s.23-30.

_____ "Tekâmül-i İçtimâiyeden", R.K.1910, C.4,
Nu.23, s.1034-1041.

Ismail Nureddin, "Vatan ve İhtiyaçları", R.K. 1910, C.4,
Nu. 23, s. 1034-1041.

Kâmil Flomariyanı, "Ecrâm-ı Semâviye ile Muhabere Kâbil mi?",
R.K.1909, C.3, Nu.13, s.39-44.

Kilisli Rıfat, "Teşrih-hâned", R.K.1910, C.4, Nu.22, s.846-
847.

Mâcid Şevket, "Mücâdele-i Hayâtiyede Avâmil-i Muvaffakiyyet",
R.K.1912, C.8, Nu.45, s.644-651.

_____ "Cenk ve Cidâl", R.K.1912, C.8, Nu.44,
s.584-599.

Mahmud Sadık, "Din ve Istibdâd", R.K.1909, C.2, Nu.7, s.637-
644.

Mehmed Behçet, "İcmâl-i Ahvâli Siyâsiye", R.K.1909, C.13,
Nu.13, s.11-15.

M. Rauf (M.R.), "İngiltere İhtilâli", R.K.1909, C.2,
Nu.9, s.871-872.
Nu.10, s.992- 996.
Nu.11, s.1126- 1133.

_____ "Felsefe-i Müsbete-Auguste Comte ve
Kantizm", R.K.1909, C.2, Nu.12, s.1239-1243.

M. Rauf

"Hükümet-i Avâm ve İngiltere", R.K.1909,

C.3, Nu.13, s.18-23.

_____ "Musahabe-i Felsefiye", R.K.1909, C.3,

Nu.13, s.24-27.

_____ "Sulh-ı Müebbed Kâbil mi?", R.K.1910, C.4,

Nu.19, s.599-606.

_____ "Mesâil-i Hâzıra-i Medeniye ve İctimâiye", R.K.1911,

C.6, Nu.32, s.572-582.

_____ "Trablus'un Yerli Kahramanları", R.K.1911,

C.6, Nu.33, s.724-729.

_____ "Çin İhtilâlinin Ruhu", R.K.1911, C.6,

Nu.34, s.811-813.

R.N. "İctimâi Hadiseler", R.K.1911, C.7, Nu.38, s.83-88.

_____ "İrk-ı Asfârın İntibahı", R.K.1911, C.6,

S.33, s.739-743.

Selahaddin Asım "Hayat-ı Aile", R.K.1910, C.5, Nu.27, s.248-

260.

_____ "Sükût ve Aff Meselesi", R.K.1910, C.4,

Nu.23, s.919-926.

Süreyya "Elvâh-ı İntibah", R.K.1912, C.8, Nu.42, s.490-498.

_____ "Japonya'dan Alınacak Dersler", R.K.1912, C.8,

Nu.48, s.895-903.

_____ "Devlet-i Aliye- Balkan Muharebesi",

R.K.1912, C.8, Nu.43, s.556-581.

Ubeydullah Esad, "Vatan için", R.K.1910, C.4, Nu.22., s.848-852.

_____ "Zavallı İran", R.K.1911, C.6, Nu.34, s.788-798.

_____ "Felâket Önünde", R.K.1912, C.8, Nu.45, s.638.

_____ "İmhâ-yı Eazım Tarikatı", R.K.1912, C.8, Nu.47, s.798-806.

Zeki Magmez, "Teşâbih-i Adât", R.K.1908, C.1, Nu.3, s.233-235.

3.KADIN:

Resimli Kitap dergisinde kadın konusu ile ilgili yazılarda batı anlayışına uygun çağdaş Türk kadını tipinin oluşturulmasına gayret edilmiştir. Yazılarda öncelikle gelişmiş ülkelerde kadının yeri üzerinde durulmuştur. Bu yazılarda kadının aile içi mesuliyetinin yanında sosyal ve siyasî hayatta bazı haklara sahip olmasının ülke kalkınmasında sağlayacağı faydalar, çeşitli örneklerle anlatılmıştır. Diğer bazı yazılarda ise ülkemizde kadının yeri, batı standartlarıyla mukayese edilmiş ve Türk kadını geliştirecek cemiyet hayatında tüketici değil, üretici olmalarını sağlayacak yollar gösterilmiştir.

Selahaddin Asım, yazısında, insanlık tarihi boyunca kurulan müesseseler içinde aile müessesinin ayrı bir yeri ve önemi olduğunu belirtir. Çünkü aile, bir cemiyetin, bir ülkenin ana unsurudur. Bu sebeple aile hayatının sağlam temellere oturması ve devamı, ülke geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kef Ayn imzasını taşıyan yazıda ise kadının

268. Selahaddin Asım, "Hayat-ı Aile", R.K. 1911, C.V,

Nu. 27, s. 258-260

tarifi yapılmaktadır. Ülkemizde kadın denilince akla şefkatli, güzel ve iyi huylara sahip bir kişilik yapısının geldiği belirtilir. Ancak yazar, gelişmekte olan ülkelere ayak uydurularak kadınların sahip olduğu bu niteliklere sosyal hayatta daha aktif hale gelmelerini sağlayacak yeni bazı niteliklerin de ilave edilmesi gerektiğini belirtir.²⁶⁹

1904' de Berlin Kadın Kongresine dinleyici olarak katılan Ertuğruloğlu, öncelikle Avrupalı kadınları ve ülke içinde sahip oldukları hukûki hakları, kongrede verilen tebliğlerin sırasına uygun olarak bir hatıra dizisi içinde anlatmıştır. Daha sonra ise batının kadınları ile doğunun kadınlarını sahip oldukları siyasî ve sosyal haklar bakımından mukayese etmiştir.²⁷⁰

Kongrenin ilk bölümünde,"Avrupa" da kadınlara Hak, I. kısım, 22 Haziran 1904, Berlin 1, Başlangıç- 2. Kadınlara Hak ne demek, 3. Kadınlara işte hürriyetin neticesi konularında tebliğler verilerek çeşitli tartışmalar yapılmıştır.²⁷¹

269. Kef Ayn,"Kadınlarımız Arasında",R.K.1911, C.5, Nu. 30. s. 485-494

270. Ertuğruloğlu,"Kadınlar Hak",R.K. 1910,C.IV, Nu.20 s. 636-651

271. Ertuğruloğlu,"Avrupa'da Kadınlara Hak",R.K. 1910 C.5, Nu. 26, s. 140-159
C.5, Nu. 28, s. 297-306

Ertuğruloğlu, ülkemizde kadınlara bazı hakların verilmesini tasvib etmeyenlere aşağıdaki sözün düstür olarak benimsetilmesini savunur; "Çalışmayı kuvvetlendiriniz, herkesin çalışmasını temin ediniz, iyi yüksek ücret alacaksınız. Esirliği kaldırınız, kendiniz de hür olacaksınız, veriniz. sonra siz de hissenizi alacaksınız..."
272

Ertuğruloğlu, kadınlara bazı sosyal haklar verilmesi ile ülke kalkınmasında önemli mesafeler kaydedileceği inancındadır. Yazar, kadınların zaman içinde tecrübe kazanmasıyla en az erkekler kadar başarılı olacağı ve hatta ülkede siyasî bir güç oluşturacağı kanaatindedir.

Ertuğruloğlu, diğer bir yazısında kadınların mülk edinme hakları üzerinde durur. Yazar, kadının mülk sahibi olabilmesini, en az sahip olduğu sosyal haklar kadar önemli bulmaktadır. Bu konuda şunları söyler:
273

"Hukûk u medeniye de kadın mülkiyeti cemiyet ve aile için en mühimdir. Kadının hürriyetinde de en büyük ve mühim yer tutan evvelâ kendine hâkim olmak ile bir olan mal ve mülküne hâkim olmak lâzımdır."

272. a. g. m., Nu. 28, s. 306.

273. a. g. m., Nu. 29, s.397-410.

Ertuğruloğlu, kadınların siyasî hakları konusunda hürriyetlerini ilân edince erkeklere tâbi olmaktan kurtulacaklarını belirtir, Bu durum ise kadının, toplumun bir ferdi olarak kabul edilmesi demektir. Kadının toplumun bir ferdi olma hakkını elde etmesi ise onu zaman içinde
274
ülkenin işlerinden sorumlu hale getirecektir.

Amerikan kadınları ile ülkemizin kadınlarını mukayese eden yazar, ülkede yapılan uygulamayı adaletsizlik olarak değerlendirek, tenkit eder. Kadın da erkekler gibi toplumun ferdi olup hürdür ve hak sahibidir.

Süleyman Bahri, dünyadaki bütün ülke kadınları arasında öncelikle İngiliz kadınlarının hak ve hürriyetlerine sahip çıktıklarını belirtir. İngiliz gazetelerinde verilen istatistiklere göre İngiliz kadınları haklarını korumak ve yenilerini elde etmek uğruna bir yıl içerisinde altmış ayrı yerde yangın çıkartarak devleti 2.400.000.- Frank zarara sokmuştur.

Bütün dünyada kadınlar baskı altında bulunurken hürriyet fikrinin ilk defa İngiliz kadınları

274. Ertuğruloğlu, "Kadınlara Hak", R.K., 1910, C.5, Nu. 27,

s. 234-243.

arasında filizlenmesi sebebiyle bu kadınlar 360 sene daha
275
önce haklarına sahip çıkmışlardır.

Yazar, İngiliz kadınlarının hak ve
hukûklarına sahip çıkmalarını takdir eder. Ancak bu
kadınların bir süre için idârî işlere karışmayarak kadınlık
vasıflarını korumalarını ister. Çünkü kadınlar haklarını
yıkma ve yakma yoluyla elde ederlerse hem kendilerine olan
saygıyı yok edecekler hem de bir fayda elde
276
edemeyeceklerdir.

277
Safvet Nezihi "Kadınlarımızın Arasında"
adlı yazısında ülkemizde varlık gösterebilen kadınların
eğitim ve öğretim görenler arasından çıktığını
belirtmektedir;

"Âlem- i edebiyatta bir şahsiyet- i mümtâza gösteren nisvân-
ı marûfamız ya müesseset- ı ecnebiyede tahsil görmüş veyahud
ailelerinin servet ve sâ mânî sayesinde husûsî bir tahsile
278
mazhar olmuş bulunanlardır"

275. Ertuğruloğlu, "Kadınlara Hak", R.K., 1911, C. 5, Nu. 28,
s. 297-306.

276. B. "İngiltere'de Kadınların Hakk-ı intihabı",
R.K.1914, C.IX, Nu. 51, s.447-454.

277. Safvet Nezihi, "Kadınlarımızın Arasında", R.K. 1911,
C.V, Nu. 30, s. 485-503.

278. a. g. m., s. 500.

Daha sonra yazar, Alfred Dumase' ın bir eserin tercüme edilmesi amacıyla açtığı bir yarışmadan bahseder. Ayn Kef adlı bir hanımın kazandığını belirterek, tercümesini aynen iktibas eder.

Emine Semih ise yazısında Türk kadının dürüstlüğünü, fedakârlığını anlatmaktadır. Yazıda atalarımızın bir karışına bile birçok kanlar dökerek feth ettikleri Rumeli topraklarında, savaş sırasında Türk kadının gösterdiği fedakârlıklarla ilgili bir hatıra anlatılmaktadır.

Tahsin Nahid, yazısında inkılaptan sonra yetişen kadın sanatçıları tanıtmaktadır.

Ülke tarihinde yetişen büyük adamların sayısını özellikle siyasî sahada fazla olduğunu belirten yazar, edebiyat, felsefe ve fen sahalarında dahilerin oldukça az yetiştiğini belirtir. Ancak edebiyat sahasında yazara göre dünyada ve ülkemizde kadınların durumu istikbal vaad edici durumdadır. Fransa'da 17.y.y.' da Hotel de Rambouillet adıyla anılan edebî bir meclis vardır. Bu meclisi üç hanım birlikte açmıştır.

279. Emine Semih, "Kıymet-i Nisvîyet", R.K., 1909, C.II,

Nu. 9, s. 880-885.

280. Tahsin Nâhid, "Nesl-i Cedîd Edibeleri", R.K. 1909,

C.II., Nu.7, s. 740-744.

Ülkemizde ise Tahsin Nahid' in çıkaracağı bir edebî dergiye abone olan elî kişinin kırkbeşi kadındır. Yine tiyatrodaki okunan bir şiire erkeklerden çok kadınlar ilgi göstermiştir. Bütün bunlar yazara göre inkılâbın kadınlara 281 getirdiği serbestliğin ilk tesirleridir.

Kadınların kendilerini yetiştirmeden savunacakları feminizm düşüncesinin hiç bir neticeye ulaşamayacağını, ancak ilim, fen, edebiyat ve siyaset sahalarında kendilerini yetiştiren kimselerin hakkını savunacağını belirtir.

Inkılâptan sonra yetişen kadın yazarlar arasında en öemlisi Halide Salih' tir. Halide Salih, Inkılâbın ilk günlerinde Taninde Açık Sütûnlar başlığı altında makaleler yazmıştır. H. Salih' in diğer yazıları ise günün aktüaliteleri ile ilgili genel bilgiler ihtivâ etmektedir. Tahsin Nahid' e göre Halide Salih' in hikâyelerinin tek kusuru romantizm akımına ait bazı husûsiyetleri fazlaca taşımasıdır.

Bu dönemde yetişen diğer kadın sanatçılar arasında Zekiye ve Zehra hanımlar yer alır. Bu iki yazar

281. a. g. m., s. 741

umûmî ve ahlâkî konularda hikâyeler yazmıştır. Biri Selanik'te çıkan Kadın dergisinde diğeri de Mehasin dergisine kadın eğitimi konularında yazılar yazmıştır.

Yine Mediha, Hüsnü, Atafet, Celâl, Jülide Fatma, Münire, Ruhsar, Nevvare hanımlar makale ve sohbet yazılarıyla feminizm akımını desteklemişlerdir.

Bu isimler arasında Hayriye Melek Hüvenç'in Mehasin dergisinin 5 numaralı nüshasında yayınlanan üç mektuptan ibaret hikayesi, kadın hikayeciler arasında sanat değeri en fazla olan eser olarak değerlendirilir.

Kadın sanatçılar Mehmed Rauf'la başlayan mensûr şiir sahasına erkeklerden daha çok sahip çıkmışlardır. Jülide Hanımın Demet dergisinde yayınlanan şiirleri yazara göre, bu türün en güzel örneklerini teşkil eder.
282

Tahsin Nahid netice olarak medeniyet ilerledikçe kadınların da gelişeceğine ve yükseleceğine inanır.

Dergide kadın konusunda yer alan yazıların listesi kronolojik olarak aşağıda verilmiştir;

282. a. g. m., s. 744.

Nezihe Kerim "Nasıl Çalışmalıyız?", R.K.1908, C.1, Nu.1,s.74.

_____ "Hanımlar Sahifesi", R.K.1908, C.1,s.190.

Emine Semih "Kıymet-i Nısviyyet", R.K.1909, C.2, S.9, s.880-
885.

Ertuğruloğlu "Avrupa'da Kadınlara Hak", R.K.1910, C.4

R.K. 1910, C.4, Nu.20, s.636-651

Nu.21, s.729-739

Nu.22, s.854-863

Nu.23, s.934-946

R.K.1911, C.5, Nu.26, s.140-149

Nu.27, s.234-243

Nu.28, s.297-306

Nu.29, s.397-410

_____ "Avrupa'da Kadınlara Hak", R.K.1911, C.6,Nu.33,
s.281-296.

Ubeydullah Esad "Kadınlarımızın Mevkiî İctimaîsi",

R.K.1911, C.5,Nu.28, s.281-296.

Vesîme Nimet "Kanayan Dertlerimizden", R.K.1911, C.5, Nu.29,
s.429-430.

Safvet Nezihi, "Mahsül-u Mütâlaa Tettebbu Kadınlarımızın
Arasında", R.K.1911, C.5, S.28, s.337-339, 342-345.

S.29, s.367-381

S.30, s.485-505

Zekiye, "Haksız Tecâvüzler", R.K.1911, C.6, S.31, s.593

Mehtâb'dan, "Tesettür Meselesi", R.K.1911, C.6, S.32,
s.665-670.

Numan Asaf, "İngiltere'de Feminizm", R.K.1911, C.7, S.39,
s.187-200.

Zekiye, "Kadınlığa Dair", R.K.1911, C.7, S.41, s.382-384.

Kemaleddin, "İngiliz Kadınlarının İhtilâli", R.K.1912, C.8,
s.48, s.928-935.

_____ "Osmanlı Hanım Mektupları", R.K.1913, C.8,

Nu.49, s.102-116.

Nu.51, s.432-443.

B. "İngiltere'de Kadınların Hakk-ı İntihabı", R.K.1914, C.9,

Nu.51, s.447-454.

Yakup Salih, "Bir Kaç Sahife ... " (Bir Genç Kızın
Hâtıratından), R.K.1913, C.9, Nu.51, s.408-414.

Ebu's-Süreyya Sâmî, "Nisvânın Ricâle tegallübü", R.K.1913,

C.9, Nu.50, s.193-209.

Ayn Hayat, "Osmanlı Hanım Mektupları", R.K.1914, C.9, Nu.51,

s.432-443.

4. EĞİTİM:

Resimli Kitap değrisi,ülkenin iyi bir geleceğe sahip olmasında, eğitim sisteminin rolünü önceden idrâk etmiştir. Bu sebeple dergide eğitim ve öğretim konusunu ele alan yazılarda, ülkenin pek çok probleminin, yeni yetişen nesillere iyi bir eğitim verilmesiyle çözülebileceği düşüncesi işlenmiştir.

Dergide Raif Necdet, Hamdullah Suphi, Dr. Ethem, Dr. Nureddin gibi konu ile yakından ilgili kişilerin görüşlerine yer verilmiştir.

Halid Ziya, Hippolyte Taine ve Gustave Lanson'un çalışma ve mutluluk ile ilgili yazılarından ilham olarak yazdığını belirttiği bir yazısında,

Osmanlı Devletinin geri kalmasının sebebini ülkede had safhada var olan işsizliğe bağlar. Meşrutiyetin ilânından sonra da ülkenin en büyük meselesi, halka yeni iş sahalarının açılması meselesi olmuştur. Yazar meselenin çözümünü iş ile işçilerin karşı karşıya getirilmesinde bulur. Bunu yapmak için ise belirli miktarda da olsa sermayeye ihtiyaç vardır.

Mevcut eğitim kurumlarında yetişen gençlerin mezuniyet sonunda çalışabilecekleri iş alanlarına ihtiyaçları vardır. Yazar, belirli bir plan ve program dahilinde bu gençlerin, ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması değerlendirilmesi gerektiğini belirtir.

Halid Ziya, ülkenin ancak çalışma ve eğitim yoluyla çağdaş ülkeler seviyesine ulaşabileceği inancındadır.²⁸³

Dergide, "Maarif Cemiyetleri"²⁸⁴ adlı yazıya Alınan filozoflarından Niçe' nin ünlü bir sözüyle başlanmaktadır; "Milletleri hem civârları olan akvâm ve milel- i vatan- perveridi"

Niçe' nin sözünü ülkemizin eğitim sistemine uygulayan Faik Sabri, eğitimimizde millî olma husûsiyeti kaybaldığı müddetçe tesirinde kaldığımız milletlerin bizden daha üstün duruma geleceğini ifade etmektedir.

Eğitim sisteminde tek olarak hükümetlerin

283. Uşşâkî-zâde Halid Ziyâ, "Seyyâle-i Hayat",

R.K., 1908, C.I., Nu.1, s.530-538.

284. a. g. m., s. 428.

kabul edildiği devletler; yazara göre sürekli bir gerileme içindedir.

Bir milletin hiç bir zaman için tarihinden vazgeçemeyeceğinin belirtildiği yazıda vatan, maddî ve manevî unsurların bir sentezi olarak tarif edilir. Maddi unsurlar her an yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. İnsanın kalbine, dimağına işleyen manevî unsurlar ise hiç
285
bir zaman yok edilemez bir hakikattir.

Yazar, hükümetlerin vazifesinin sadece yol göstermek olduğunu belirtir. Ülkenin geleceğinden asıl mes'ul olan ise millettir. Bu sebeple ülkenin iyi bir geleceğe sahip olması, ancak o ülkede yaşayan insanların eğitimiyle mümkündür.

Eğitim kurumlarının ülkenin gelişmesinde ki tesirini göstermek maksadıyla Fransız eğitim sisteminden örnek verilmektedir; Fransa' da 1866 yılında kurulan Fransız Maarif Cemiyetinin 1911' de şube sayısı 4.500' dür. 1913' deki şube sayısı ile 10.000' dir. 1881' de açılan okulların hepsi bu cemiyete bağlı olarak açılmıştır. Bu rakamlar gelişmiş bir ülkenin eğitime verdiği önem açısından önemlidir.

Ülkemizdeki durumu değerlendiren yazar, Osmanlı Maarif cemiyetlerinin aynı hizmet için açıldığını belirtir.

"Eğer yaşamak istiyorsak istikbal için büyük küçük hepimiz çalışmalıyız" diyen Şehabeddin Süleyman' a göre tek gaye inkılaptan sonra kısa sürede ülkeyi çağdaş
286
ülkeler seviyesine getirmektir.

Hamdullah Suphi, Ahmed Naim Bey' e hitaben yazdığı bir mektupta gelişmiş ülkelerin (Yunanlılar, Romalılar) beden eğitimine büyük önem verdiklerini belirtir.
287

Yazar, "Türk gibi kuvvetli" sözünden de hareketle ders programlarına Beden Eğitimi ve Sağlık derslerinin konulmasını tavsiye eder.

Raif Necdet, yazısında cemiyetlerin gelişmesinde en büyük faktör olan ilim ve fennin tabii bir
288
kuvvet olarak okullarda öğretilildiğini belirtir.

286. a. g. m., s. 431

287. Hamdullah Suphi, "Mekteblerimizde Hıfz u's sıhhat",

R.K., 1909, C.2, Nu. 7, s.731-739.

288. Raif Necdet, "Ruh u Inkilâb", R.K., 1909, C.2, Nu.10

s. 983-991.

Yine okullar sayesinde cemiyette var olan baskı, zulüm ve cahilliğe karşı çıkılarak yerine, adalet, insanlık, hürriyet... gibi hakikatler yerleştirilmeğe çalışılmaktadır.

"Mektebler, ... ulüm ve fünün tedrisgâhıdır.... intibah- ı efkâra tecellî- gâhıdır... asırlardan beri afâk- ı insaniyeti kaplayan tabii ve arızı bulutları mütevâli darbelerle dağıtan 289 parçalayan, feyyaz, nevvar bir rûzgârdır"

10 Temmuz hareketini bütün dünya takdir ve hayranlıkla karşılamıştır. 33 sene baskı ve zulüm altında kalan ülkemizde de hürriyet büyük bir coşkunlukla karşılanmış ve kabul görmüştür. Okullarda bir önceki dönemin baskı ve zulmü nefretle kınanmıştır. Yazar, tesir sahası geniş olan eğitim kurumlarına ayrı bir önem verilmesi gerektiği görüşündedir.

Yazara göre öğretmenler aktif, düzenli dikkatli, ciddi, mülayim, eşitlik taraftarı ilim ve irfan 290 sahibi bir sanatçı olmalıdır.

289. a. g. m., s. 984.

290. a. g. m., s. 990-991.

Raif Necdet, gençlere hitaben yazdığı bir mektupta iş ve çalışmanın gelişmekte olan ülkeler için son derece faydalı ve zarûri olduğunu belirtir. Gençliğin gelecekte kendisinin beklenen hizmetleri idrak ederek ²⁹¹ çalışması gerektiği husûsunu mektubunda özellikle vurgular.

Dr. Ethem, yazısında ahlâki eğitimin insan iradesinin bir sonucu olarak elde edildiğini ifade ²⁹² etmektedir.

Dr. Nureddin yazısında ahlâk ve cemiyet üzerinde durmaktadır. Bir cemiyetin sahip olduğu ahlâk anlayışının o ülkenin ilerlemesinde, yükselmesinde önemli ²⁹³ tesirleri vardır.

Yazar, "Hayatta en büyük muvaffakiyet bir insan- ı kâmil yetiştirebilmektir" sözünden hareketle bir insanın nasıl yetiştirilmesi gerektiği üzerinde ²⁹⁴ durur.

Cevad, yazısında Amerikanın sosyal hayatı üzerinde kolejlerin önemli etkilerinin olduğunu belirtir.

291. Raif Necdet, "Terbiye-i Şebâb", R.K., C. II, Nu. 7, s. 658-664.

292. Dr. Ethem, "İrâde-i Ahlâkiye", R.K., 1912, C. 5, Nu. 29, s. 387-396.

293. Dr. Nureddin Kâmil, "Sebâvet de terbiye-i ahlâk", R.K., 1910, C. IV, Nu. 19, s. 567-572.

294. a. g. m., s. 570

Öğretim süresi dört yıl olan bu okulların eğitim sistemleri
295
hakkında ayrıca bilgi verilmektedir.

Dergide eğitimle ilgili yer alan yazıların
listesi kronolojik olarak aşağıda verilmiştir;

Ahmed Ziya , "Meslek", R.K.1908, C.1, Nu.3, s.233-235.

Süleyman Fehmi, "... bütün temâyülât had-gâmlık üzerine tesis
edebilir mi?", R.K.1909, C.2, S.8, s.764-765.

Raif Necdet, "Maarif-i İbtidaiye", R.K.1909, C.2, Nu.11,
s.1087-1091.

Baha Tevfik, "Fikr-Fil", R.K.1909, C.2, Nu.11, s.1140-1145.

Hamdullah Subhi, "Mekteblerimizde hıfzu's-sıhhat", R.K.1909,
C.2, Nu.7, s.731-739.
Nu.8, s.828-831.

Raif Necdet, "Ruh-ı Inkılâb - Mektebler ve Muallimler",
R.K.1909, C.2, s.10, s.983-991.

Nureddin Râsih, "Meşrutiyet Çocukları - Vefeyyât - ı Etfâle
karşı tedâbir-i müessire", R.K.1909, C.3, Nu.13, s.49-54.

R.F., "Tamim-i Maarif", R.K.1909, S.17, s.385-391.

295. Cevâd, "Amerika Kolejlerinde Hayat", R.K. 1912,
C. 5, Nu. 29, s. 382-386.

Dr. Nureddin, "Sebâvetle Tenmiyye-i Ahlâk", R.K.1910, C.4,
Nu.19, s.567-572.

_____ "Hıfz-ı Sıhhiyye-i İctimâiyyeden Bir Yaprak",
R.K.1910, C.4, S.20, s.675-679.

Dr. Ethem, "İrâde-i Ahlâkiye", R.K.1911, C.5, S.329,
s.387-396.

Dr. Ethem "Terbiye-i Teheyyüce", R.K.1911, C.7, Nu.37, s.3-13.

_____ "Terbiye-i Teheyyüce ve Teheyyücât-ı Müfide",
R.K.1911, C.7, Nu.40, s.259-266.

_____ "Devâ", R.K.1911, C.7, Nu.42, s.431-440.

Samizâde Süreyyâ, "Beyrutta Osmanlı Darü'l-fünûnu", R.K.1911,
C.7, Nu.42, s.451-469.

Ahmed Asım, "Avrupada Kitapçılık", R.K.1911, C.7, Nu.40,
s.174-182.

Faik Sabri - Ş. Süleyman "Maarif Cemiyetleri", R.K.1913,
C.9, Nu.51, s.426-431.

Dergide fenle ilgili yer alan yazılar aşağıda
gösterilmiştir.

Hasan Tahsin, "Küre-i Kemer Hakkında Nazariyeler", R.K.1911,
C.7, Nu.37, s.43-48

- Hasan Tahsin, "Muacezât-ı Fen", R.K.1912, C.8, Nu.44,
s.615-625.
- Mehmed Ali Tefvik, "Güneş ve Hâdisât-ı Arziye", R.K.1909,
C.II, Nu.9, s.887-893.
s.1018-1028.
- M.Kemaleddin, "Harekât-ı Arziye Küre-i Arzın Esbâbı - Küre-i
Arzın Sûret-i Teşekkülü", R.K.1909, C.3, Nu.14,
s.171-178.
- Mehmed Rauf, "Elektrik Kralı Edison", R.K.1909, C.2, Nu.2,
s.1271-1273.
- M. R., "Keşfiyât ve İhtiraat", R.K. 1909, C.II, Nu.12,
s. 1271-1273.
- _____ "Kendi Kendine Mühharrik Tekerlek",
R.K.1909, C.3, Nu.13, s.31-32.
- _____ "Avutukurum Plaklar Vasıtasıyla Renkli
Fotoğraf", R.K.1909, C.3, Nu.13, s.45-48.
- _____ "Kuvve-i Şemsiyenin Kuvve-i Muharrikeye
Tahavvülü", R.K.1909, C.3, Nu.13, s.71-73
- _____ "Kutb u Şimâl Keşf Edildi", R.K.1909, C.3,
Nu.13, s.65-70.
- Salih Zeki, "Ümid", R.K.1908, C.1, Nu.2, s.122-127
- _____ "Sekene-i Merih", R.K.1909, C.1, Nu.7,
s.780-792, 793-794.

İmzasız, "Halley Kuyruklu Yıldızı", R.K.1909, C.3, Nu.13,
s.373-382.

Dergide spor ve sağlıkla ilgili konulara da
yer verilmiştir. Bu yazıların listesi aşağıda verilmiştir;

Menemenli-zâde Ahmed Muvaffak, "Spor", R.K.1908, C.1,
Nu.4, s.386-391.

Selim Sırrı, "Jimnastik Hakkında", R.K.1908, C.1, Nu.3,
s.266-267.

Selim Sırrı, "Alman Jimnastikçileri", R.K.1908, C.1, Nu.5,
s.476-478.

Selim Sırrı, "Nasıl Jimnastik Yapalım?", R.K., C.1, Nu.6,
s.600-608.

Selim Sırrı, "Spor", R.K.1910, C.5, Nu.25, s.58-64

Selim Sırrı, "Makabı Musevi Cemiyeti - Jimnastik şenlikleri",
R.K.1910, C.5, Nu.26

Selim Sırrı, "Spor", R.K.1910, C.5, Nu.27, s.201-210.

Selim Sırrı, "Spor", R.K.1911, C.5, Nu.28, s.307-312.

Baktirolog Nureddin Râhim, "Hayat-ı İçtimaiyyeyi Kemiren
Hastalıklar", R.K.1909, C.3, Nu.14, s.149-155.

Dr. Ethem, "Soğuk Karanlık", R.K.1911, C.6,

Nu.35, s.895-898.

Nu.36, s.995-1003.

Dr. Ethem, "İdeal", R.K.1911, C.6, Nu.33, s.762-764.

Cemil Süleyman, "Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesi", R.K.1911, C.7,
Nu.36, s.969-977.

Cemil Süleyman, "Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesi-Su-i Tagadi",
R.K.1911, C.7, Nu.37, s.15-22.
Nu.38, s.102-108.

Dr. Ethem, "Devâ", R.K.1911, C.7, Nu.42, s.431-440.

Dergide coğrafya konusuna da yer verilmiştir.

Bu yazılar şunlardır;

Faik Sabri, "20. Asırda Coğrafya", R.K.1911, C.7, Nu.40,
s.267-273.

_____ "Coğrafya Nedir", R.K.1911, C.7, Nu.42,
s.460-466.

_____ "Coğrafya Cemiyetleri", R.K.1912, C.8,
Nu.43, s.534-535.

_____ "Coğrafyanın Terakki ve Tekâmülü",
R.K.1913, C.9, Nu.45, s.64-75.

B. TÜRK DERNEĞİ (1911-1912)

1. Derginin Tanıtılması:

Yayın hayatına 1911 yılında başlayan Türk Derneği dergisi, yedi sayı yayınlamıştır. Türk Derneği tarafından çıkartılan derginin, asıl gayesi Türk kültürünü araştırmak ve geliştirmektir. Derginin 1-5. sayıları 1911'de, 6-7. sayıları 1912'de yayınlanmıştır. 24.5x16 cm ebedında, resimsiz olarak yayınlanan derginin hangi aylarda yayınlandığına dair bilgiye rastlanmamıştır. Derginin ilk sayfasında "Türklüğe dair tettebbuâta hâvidir. Ayda bir çıkar" ifadesi yer almaktadır.

Tamamı 232 sayfa olan dergide ayrıca her sayının sonunda onar sayfalık bölümler halinde el kitâbü'l Lügatit Türki ve sarf-ı Tahlili Lisânı Türki adlı eserler tefrika edilmiştir.

Derginin kapağında içindekiler listesi yer almaktadır. 2. sayıdan itibaren derginin ön veya arka kapağında sayfa ve satıra göre tertip edilen "Doğru yanlış" listesi bulunmaktadır.

2. Derginin Fikrî Yapısı

Türk Derneği üyeleri ilk sayıda yayınladıkları "ifâde-i mahsûsa" adlı beyannâmede gayet mesûliyetli bir görev aldıklarını belirtirler. Bu beyannâmede Osmanlıların

hürriyet fermânı olan Kanûn-ı Esâsî'nin 16. ve 18. maddeleri
1
kendileri için hareket noktası olmuştur.

Madde 16: Osmanlı tebasının terbiyesi belli bir nizam içinde
olmalıdır.

Madde 18: Osmanlı tebasının, devletin resmî dili olan
Türkçeyi bilmesi şarttır.

Bu sebeple Türkçenin mahiyetinin halka geniş bir
şekilde izahı gerekir. Bunun için yapılması gereken
2
çalışmalar şunlardır;

1. Türk dilinin geçirdiği safhaların tesbiti için doğuda ve batıda Türkçe ile alâkalı bütün eserlerin öncelikle tesbiti ve tanzîmi gerekir.
2. Dernek, dilin tekâmülü ile ilgili olarak Sosyoloji, Etnoloji ve Arkeoloji gibi sahalarla da ilgilenecektir.
3. Dernek, eski Türk eserlerinin tanıtılması husûsu üzerinde önemle duracaktır.
4. Dernek, Türklerin ilmî terbiyelerinin tekâmülü için öncelikle ilmî, ticârî konulu kitaplar telif edecektir.
5. Dernek, Türk dilinin yabancı milletler tarafından benimsenerek rağbet görmesi husûsuna çalışacaktır.

1. İmzasız, "Türk Derneği Beyânı", T.D, 1911, s. 1, s.2-5.

2. a. g. m., s. 3-5.

6. Türk Derneğinin ilmî çalışmaları sırasında bütün Osmanlılara ticârî yönden de fayda sağlamak için Azerbaycan, Afganistan, Kaşgar, Buhara, Hive gibi ülkelerin dilleri Osmanlı Türkçesine yaklaştırılmağa çalışılacaktır. Bu ise ancak oralara açık ve sade Türkçe ile yazılmış ilim ve fen kitapları göndermekle mümkündür.

7. Dernek, ülke sathında açacağı çeşitli şubeler yoluyla Osmanlı Türkçesinin ve medeniyetinin tekâmülüne çalışacaktır.

8. Dernek, ülke sathında Türklüğe aid eserleri toplayan kütüphâneler kuracaktır.

9. Derneğin yayınlayacağı eserlerde sade bir Osmanlı Türkçesi kullanılmasına azami dikkat gösterilecektir.

10. Türkçe, hatta Arapça ve Farsça karşılıkları bulunan batı kökenli kelimelerin ıslâhı yoluna gidilecektir.

11. Hükümet çeşitli levha ve ilânlarında Türkçe kullanılması hükmüne riayet etmelidir.

12. Resmî tebligatlarda hükümetin, halkın anlayabileceği sade bir dil kullanması husûsunda; dernek gereken hassasiyeti göstermelidir.

13. Türçenin konuşulmadığı kavimlerde yaşayan Türklerin dil, âdet ve şivelerini v.s. muhafaza etmeleri konusunda tedbir alınmalıdır.

14. Türk Derneğine ırk, din, millet, kavim ... unsurları dikkate alınmaksızın her isteyen üye olabilecektir.

Derginin 5. sayısında ise Türk Derneğinin kanûnî olarak tâsdik edildiğine dair bir haber bulunmaktadır. Bu haberde; Derneğin gayesinin bundan sonra Türklerin başlangıcından bugüne kadar geçirdiği safhaları incelemek olduğu belirtilmektedir. (Tarih, dil, halk edebiyatı, divan³ edebiyatı, Etnografya, etnoloji, sosyoloji, coğrafya v.s)

Türk Derneğinin açılan ilk şubesi ise Rusçuk şubesidir. Bunu İzmir, Katamonu ve Peşte şubeleri takip eder. Daha sonra Türk Derneği şubesinden alınan mektup yayınlanır; "Türk Derneği siyâset-i âliyesine" başlığını taşıyan bu mektubda Budapeşte'de bir hafta önce açılan Türk Derneğinin gayesi belirtilmektedir. Osmanlıların dil ve tarih konusunda yaptığı çalışmalar ahaliye tanıtılacaktır. Ayrıca Macar tarihçilerinin yabancı ülkelerle ilgili yazdıkları eserler⁴ Osmanlılara tanıtılacaktır.

Türk Derneğinin yeni açılan şubeler için verdiği ilanda ise; şubelerin tasdikinden sonra mühürlerin arasında bir birlik olması maksadıyla Türk Derneğinin mührüne

3. "Harbiye-i Nezaret Celilerine, T.D. 1911, Nu.5, s. 163

4. Türk Derneği, "Türk Derneği Tâsdik Edildi", T.D 1911, Nu.5
s. 164-166

5

benzetilmesi mecburiyeti üzerinde durulmaktadır.

Türk Derneği dergisinin asıl gayesi beyânnamesinde de belirtildiği gibi Türk dilinin sadeleştirilmesi konusunda
6
gereken hassasiyetin gösterilmesidir.

7

"Ayândan Bisarya Efendi Hazretlerine" adlı diğer bir yazıda ise Türk dilinin sadeleşmesi hususunda tarihî kıymete hâiz olan görüşlerinden dolayı şahsına teşekkür edilmektedir.

A. ŞİİR:

Dergide yer alan şiirler umumiyetle vatan temasını işlemekte olup hece vezniyle ve sade bir dille yazılmıştır.

Bu şiirler şunlardır,

R.M. Fuad "Bahâriyye", T.D., 1911, Nu.1, s.34-35.

Mehmed Emin "Feryâd Başlayınca" T.D, Y. s.3,

T.D. 1911, Nu, 2, s. 72.

_____ "Hürmüzân", T.D, 1911, Nu.3, s.101-102.

R.M. Fuad "Salâ-yı Ittihad" T.D., 1911, Nu.4, s.110.

Mehmed Emin "Maarif Celladlarına !" T.D., 1911, Nu.4, s.111.

5. "Şubelerimize", a. g. m., s. 166

6. Türk Derneği, "Harbiye-i Nezâret Celilesine", T.D. 1911,
Nu. 5, s. 137

7. Türk Derneği, "Ayândan Bisârya Efendi Hazretleri", T.D 1911
Nu. 5, s. 138

5
benzetilmesi mecburiyeti üzerinde durulmaktadır.

Türk Derneği dergisinin asıl gayesi beyânnamesinde de belirtildiği gibi Türk dilinin sadeleştirilmesi konusunda
6
gerekten hassasiyetin gösterilmesidir.

7
"Ayândan Bisarya Efendi Hazretlerine" adlı diğer bir yazıda ise Türk dilinin sadeleşmesi hususunda tarihî kıymete hâiz olan görüşlerinden dolayı şahsına teşekkür edilmektedir.

I. İNCELEME

1. Edebi Türler

A. Şiir:

Dergide yer alan şiirler umumiyetle vatan temasını işlemekte olup hece vezniyle ve sade bir dille yazılmıştır.

Bu şiirler şunlardır,

R.M. Fuad "Bahâriyye"" , T.D., 1911, Nu. I, s. 34-35

Mehmed Emin "Feryâd Başlayınca" T.D, Y. s. 3,

T.D. 1911, Nu, 2, s. 72

_____ "Hürmüzân", T.D, 1911, Nu. 3, s. 101-102

R.M. Fuad "Salâ-yı ittihad" T.D., 1911, Nu. 4, s. 110

Mehmed Emin "Maarif Celladlarına !" T.D., 1911, s. 4, s. 111

_____ 5. "Şubelerimize", a. g. m., s. 166

6. Türk Derneği, "Harbiye-i Nezâret Celilesine", T.D. 1911, Nu. 5, s. 137

7. Türk Derneği, "Ayândan Bisarya Efendi Hazretleri", T.D 1911 Nu. 5, s. 138

R.M. Fuad, "Arslan ile Fare" (La Fontaine'den tercüme edilmiştir.) T.D., 1911, Nu.5, s.162.

R.M. Fuad, "Millet Yakarışı", T.D. 1911, s.5, s.139.

A.R., "Sevgilim" T.D., 1911, Nu.5, s.163.

Celâl Sâhîr, "Ayrılık Incileri" T.D., 1911, Nu.6, s.171-172.

Ömer Sâlih, "Türkçe Manzûme" T.D., 1911, Nu.7, s.221-222.

Mehmed Sâlih, "Sakın Bozma" T.D., 1911, Nu.7, s.206.

R.M. Fuad, "Kızıl Şahı")Almancadan tercüme edilmiştir.

T. D., 1911, Nu.7, s.231-232.

8. MENSÜR ŞİİR:

Ahmed Hikmet "Yakarış" T.D., 1911, Nu. 3, s.73-75.

2. Dil:

Türk Derneği dergisi, Türk dilinin yeniden ıslâh edilerek, sadeleştirmesi görüşündedir. Aksi takdirde II. Meşrutiyetin ilânıyla ülke sathında yapılmak istenen sosyal reformun neticeye ulaşması, ülke aydınları tarafından imkânsız görülmektedir.

Türk Kültürünün geliştirilmesi maksadıyla kurulan Türk Derneği, bu gayelerini gerçekleştirmede asıl unsur olarak dil meselesini görür. Halkla diyalogun sağlanabilmesi ve halkın eğitimi, ancak sağlam esaslara sahip sade ve

anlaşılır bir Türkçenin kullanılması ile mümkündür.

Dergide, bu görüşten hareketle Türk Dilinin ülke istikbâlinde taşıdığı önem, Türk Dilinin gramerinin yeniden tertip ve tanzim edilmesi, yeni bir alfabenin ülke için taşıdığı önem, değişik yazarlar tarafından vurgulanmıştır.

Türk Dilinin sadeleşmesi gerektiği görüşünü savunan ve bu görüşünü hem yazılarıyla hem de manzumeleriyle açıkça dile getiren Ahmed Hikmet bu yazısında Türk Dilinin ıslâhı üzerinde durmuştur.

Ahmed Hikmet, Times gazetesinde yayınlanan bir makaleden hareketle; Türk Dilinin neden ve ne şekilde ıslah
8
edilmesi gerektiğini izah eder.

A. Hikmet'in dil meselesinde üzerinde durduğu asıl nokta; ülkenin ortak, resmî bir dile olan ihtiyacıdır. Bu resmî dil ise Türkçe olmalıdır. Yazarı bu şekilde düşünmeye sevk eden; Osmanlı Devletinin bünyesinde Türk kavminin yanında Kürt, Arnavut, Arap, Rum, Ermeni gibi farklı kavimleri birarada bulundurmasıdır.

8. Ahmed Hikmet, "Dilimiz", T.D, 1911, Nu. 1, s. 20-24.

Aynı ülke üzerinde farklı kavimlerin birarada yaşaması ise konuşma dili ile yazı dili arasında büyük farklılıklara sebep olmaktadır. Bunun için Ahmed Hikmet Osmanlı Devletinin esasını teşkil eden Türklerin millet haline gelebilmesi için ortak dilin Türkçe olmasının şart olduğunu söyler.

"Osmanlılığı teşkil eden ayrı ayrı anâsırlardan duygusu, düşüncesi birleşmiş bir 'millet' çıkarmak için bunların hislerini besleyecek, büyütecek, yükseltecek Türk Edebiyatı, Türk yazıları değil midir?

Fakat dilimizdeki bu anlaşmazlık ve kargaşalık içinde milliyet teşekkül etmesi mümkün değildir.

Bir düzgün lisân bir muntazam ordu kalan bir
9
milleti saklar, esirger"

Ahmed Hikmet'e göre Türkçenin taşıdığı temel
10
hususiyetleri kaybetmesinde önemli tesirler şunlardır;

1) Islâm dininin, Kuran-ı Kerim'in tesiri ile Arapça kelimeler dilimize girmiştir.

9. a. g. m., s. 22.

10. a. g. m., s. 22-24.

- 2) Mesnevi tesiriyle Farsça kelimeler dilimize girmiştir.
- 3) Aruz vezninde çok kullanılan Efâ'il ve Tefâ'il kalıplarının Türkçede sesli kelimelerle ifade edilmesi güç olduğundan Arapça ve Farsça kökenli kelimeler tercih edilmiştir.
- 4) Dünya yüzünde cihangirlik vasfına sahip olan Türklerin Arap ve Fars ülkelerinde yaşamış olması sebebiyle Arap ve Fars dillerinin tesiri söz konusudur.
- 5) Eğitimlerini Arapça ve Farsça üzerine yapan yazarlar eserlerinde arapça ve farsça kelimelere ağırlık vermiştir.
- 6) Bazı harflerin kullanmada yarattığı güçlükten dolayı (serhad, hâne) arapça, farsça kelimeler tercih edilmiştir.

Ahmed Hikmet, yukarıda sıraladığı sebeplerin zaman içerisinde daha çok benimsendiğini ve Türkçenin ifade etme kabiliyetinin az bulunarak ihmal edildiğini belirtir.

Bu acı veren durumun dünya dilleri arasında yalnızca Türklere ve Türkçeye mahsus olduğunu belirten Ahmed Hikmet, en kısa zamanda bu görüşten vazgeçilmesi gerektiğini belirtir.

11. Ahmed Hikmet, "Dilimiz", T.D, 1911, Nu.2, s. 46-49.

"Kaba Türkçe ... ! Ey bir düzine harpalanan Anadolu ! Seni o, güçlü oğulların eskiden tanıyamamışlar ise tatlı, yumuşak ninnilerin ile büyüyen bizler, bu cılız torunların bugün seni okşaya okşaya daima dizinin dibinde yaşayacağız"

12

Muallim Antuan Tıngır "Lisân-ı Türki'nin yazısını ıslâh, imlâsını tayin, mürekkebât-ı kelimiyyesini sadeleştirmek" adlı yazısında Türk dilinin üç ayrı meselesi üzerinde uzmanlarımızın hassasiyetle durması gerektiğini belirtir.

13

Bu maddeler;

1. Yazı meselesinin (systeme graphique) ıslâhı, fonetik meselesinin (systeme phonique) ıslâhına bağlıdır.

Türk dilinin ses ile ilgili usullerinin tesbiti, fonetik ve lingüistikin esasını bilen uzmanlar tarafından yapılmalıdır.

2. Türk dilinin fonetik (usûl-i sautiye) meselesinin hallinden sonra yazı (usûl-i hattiyeye) meselerinde aynı şekilde bir uzman kadro tarafından halledilmesi gerekir.

14

12. a. g.m., s. 49.

13. Antugan Tıngır, "Lisân-ı Türki'nin yazısını ıslâh imlâsını tayin, mürekkebât-ı kelimiyyesini sadeleştirmek", T.D., 1911, Nu. 7, s. 201-285.

İmlânın ıslah edilmesi en az fonetik meselesi kadar önemlidir. Çünkü bu mesele doğrudan doğruya gramerle alakalıdır. Bu sebeple Türk dilinin öncelikle gramerinin¹⁴ tanzîm edilmesi gerekir.

3) Türk dilinin sadeleştirilmesi meselesi ise sentaksa bağlıdır. Bu da Yeni edebiyatın bir safhası olduğundan zamana bırakılması icâb eder.

¹⁵
"Yeni Yazı ve Elifbâsı" adlı Türk Derneği tarafından verilen bir haberde dernek üyelerinden Dr. Milaslı Hakkı Bey'in yeni bir yazının alfabesini hazırlamış olduğundan ve bu yeni harflerle yazı yazmanın kolaylığından bahsedilmektedir.

Milaslı Hakkı Bey'in Tasvir-i Efkâr ve Elifbâsı"¹⁶
adlı yazısında Tasvir-i Efkâr'da "Ta'dil-i hurûf" meselesi adıyla imzasız olarak yayınlanan makaleye karşılık olarak yazılmıştır. Alfabe konusunda Tasvir-i Efkâr'ın görüşleri;

14. a. g. m., s. 201.

15. Türk Derneği, "Yeni ve Elifbâsı", T.D. 1911, Nu. 5, s. 164.

16. Milaslı Hakkı Bey, "Tasvir-i Efkâr ve Elifbâsı",

T.D. 1911, Nu. 6, s. 190-198.

1. Yeni alfabe hazırlanması konusundaki çalışmaların Osmanlılara veya bütün İslâm âlemine yönelik olarak yapılmasının çeşitli mahzurları vardır. Böyle yapıldığı takdirde yeni alfabeden gerektiği şekilde istifade etmek mümkün olmayacaktır.

2. Mevcûd alfabede bazı hatalar vardır. Fakat bu hatalar metoddadır. İngiliz alfabesi zor, İspanyol alfabesi kolay olduğu halde kullanılan metod iyi olduğu için İngilizler daha ileri durumdadır.

3. Mevcûd alfabe eğitim sistemi açısından gelişmeye mânidir.

4. Kuzey Arnavudluk'un Arapçayı bazı ilavelerle kabul etmesi ise, yazar tarafından ibret alınacak bir durum olarak gösterilmektedir.

Milaslı Hakkı Bey Tasvîr-i Efkâr gazetesinde yer alan bu görüşlere aynı şekilde maddeler halinde cevap verir.

1) Yazar sadece Osmanlılara yönelik olarak hazırlanacak bir alfabenin mahzurlu olacağı görüşündedir. Bunun için alfabe konusunda yapılacak yeniliklerin bütün İslâm âlemine yönelik

17. a. g. m., 191.

18. a. g. m., s. 194.

olması gerekir. Çünkü kullanılan kelimelerin çoğu Islâm dini ile alâkalıdır.

2) Milaslı Hakkı metod yönünden yapılan mukayeseyi tamamen mantık dışı bulur. Çünkü İngiliz alfabesiyle bizim alfabemiz arasında büyük fark vardır.

3) Mevcud alfabe hakkında ileri sürülen görüşlere katılmaz. Mevcud alfabe eğitim sistemini kolaylaştıran bir husûsiyete sahip değildir.

4) Kuzeydeki Arnavudların arap harflerini kabul etmesini Yazarda takdirle karşılar. Kendi gayelerinin de gelecekte arap harflerinin latin harflerine mağlup olmamasını sağlamak olduğunu belirtir.

Mahmud Muaan "Sıfat-ı tavsifiyye ve teşbihiiyye" adlı yazısında tarihî eserlerde, münşeâtlarda, zafer-nâmelerde şahıslarla ilgili isimlerin genellikle bir benzetme sıfatıyla birlikte kullanılmasının alışkanlık haline geldiğini belirterek örnekler verir:

"bir ser asker-zafer peyker veya zafer rehber bir şehri-emin- sadakat- nişan"

Yeni dönemde bu terkipler kullanılmaz iken

19. Mahmud Muan, "Sıfat-ı Tavsifiye ve teşbihiiyye",

T.D. 1911, Nu. 3, s. 97-100.

Meşrutiyetle birlikte tekrar rağbet görmüştür. Yazara göre;
bu tarzda lüzümsüz terkiplere yer verilmesi, zamanla Türk
dilinin ve edebiyatının sınırını daraltacaktır. Eserlerimiz
tercüme edilemez hatta anlaşılamaz hâle gelecektir.²⁰

Türkçenin sadeleştirilmesi konusunda yazılan bir
yazıda ise Ispartalı Hakkı "Biz Türküz, dilimiz Türkçedir,
Türklüğümüze sâdık kalmalıyız" demektedir. Ona göre²¹
dilimizin sadeleşmesi için yapılacak tek iş "tesfiye"dir.

Necib Asım etnografya sahasını da yakından²²
ilgilendiren "Türk Sayıları" adlı yazısında sayı adlarının
bütün dil ailelerinde daha özel bölümlere ayrılmadan evvel
tarih öncesi dönemine aid bir tabaka teşkil ettiğini
belirtir. Türk lehçelerinde sayı adları ufak tefek bazı
değişikliklere uğramakla beraber asıl şeklini korumaktadır.

Yazar, Şark mecmuasının 1901 senesine aid, 1-2
numaralı sayılarında Mösyö J. Helevayni'nin yayınladığı "Türk
ve Ougre sayılarının sıkı kerabeti" adlı yazısından istifâde
etmiştir.

20. a. g. m., s. 98.

21. Ispartalı Hakkı, "Türkçenin Sadeleştirilmesi",
T.D., 1911, s. 130-137.

22. Necib Asım, "Türk Sayıları", T.D, 1911, Nu.1, s. 30-32.

Bu makalede Türk, Macar, Fin sayıları mukayeseli
23
olarak verilmektedir.

Fince	Macarca	Türkçe
Yksi (Yhte, Yhde)	Egy	s.
Kaksi (Kahte, Kehte)	Kette, Ket	

Mukayese neticesinde sayı adları arasındaki benzerlikler belirtilir. Meselâ Macarca'da bin sayısı ezer, farsça'da hezâr şeklindedir. Macarca'da tiz olan on sayısı ise Yazara göre Farsça 'deh' den alınmadır. Yüz sayısının 'sâz' ın Slavca sto'dan alınma olduğunu, yazar hezâr kelimesinin alınışındaki münâsebeti göstererek redd eder.

Yazarın gayesi, Türk sayıları ile Macar sayılarının bir asılda nasıl birleştiklerini izah etmektir. Daha sonra "bir ve birebir" kelimelerinin gelişimini Türk lehçelerinden mukayeseli olarak verir.

24
R.F. "Osmanlı Türkçesinde Argo başlıklı yazısında lisânlar arasında sarf ve nahiv kaidelerinin farklılıklarını iki sebebe bağlar;

1) Konuşulan dilin tamamen farklı olması,

23. a. g. m., s. 31.

24. R.F., "Osmanlıca Türkçesinde Argo", T.D. 1911, Nu.1, s.36-40.

2) Lehçeler arasındaki farklılıklardan kelimelerin kazandığı mânâların farklılık göstermesidir.

Birtakım dillerdeki hecelerin birbiri ile mukayese edilerek aynı kıymette olamayacağı görüşüne yer verilir.

3. Tenkid;

Bu bölümdeki yazılar az olması sebebiyle Teorik Tenkid ve Pratik Tenkid şeklinde bir tasnif yapılmadan sadece Tenkid başlığı altında verilmiştir.

Bu yazılarda R.M. Fuad, Mehmed Emin'in şiirlerinden yola çıkarak teorik olarak bir şiirde bulunması gereken husûslar ve aruz vezni üzerinde durur. M. Zühû ise yazısında Şiirde Ahenk Nasıl Olmalıdır? sorusuna cevap aramıştır.

25

R.M. Fuad "Türkçe Aruz" adlı yazısını Mehmed Emin'in şiirlerinin edebiyat çevreleri tarafından farklı değerlendirilmesi sebebiyle yazmıştır. Bu farklı değerlendirmeler yazara göre dönemin dergisi olan "Çocuk Bahçesi"nin sonunu hazırlamıştır.

25. R.M. Fuad, "Türkçe Aruz", T.D. 1911, s. 120-124.

R.M. Fuad, konuya açıklık getirmek için ²⁶ üç soru üzerinde durur:

1. M. Emin'in üslûbunda düz Türkçe şiir yazmakta mânâ daha mı kolay anlaşılmaktadır?
2. Parmak hesabı olarak adlandırılan hece vezni aruz vezninden daha mı ahenglidir?
3. Hece vezni sadece Türkçe kelimelere mi tatbîk edilebilir? Arapça ve Farsça terkiplerin kullanılması ne şekilde olacaktır?

Yazar, iki türlü ifadeden bahseder. Birincisi manûm olmayan, tabîî söyleyiş olup "nesir" diye adlandırılmaktadır. İkincisi ise şiir dili olan nazımdır. Nazımı nesirden ayıran husûsiyet ise vezindir. Vezin "birer savtî kıymetî haiz olan birkaç hecenin muntazam teâkubundan hasıl olan "rükn-i âruz"un ve "ayağ"ın ihsâs ettiği "Ry²⁷ them'e denir. Aynı veya farklı cinsden olan birkaç rüknün bir kaideye bağlı olarak bir araya gelmesi ise "bahr"ı meydana getirir.

Her milletin kendi bünyesine bağlı olarak

26. a. g .m., s. 121.

27. a. g. m., s. 122.

oluşturduğu şiiri ve vezni vardır. Bu vezinlerde hecelere yani ayaklara (rülen) bağlı olarak teşekkül eder. Vezinler arasındaki farklılık ise bulundukları dilin hususî özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Buna göre;

1. Farklı dillerde hecelerin telaffuzu için lâzım olan süre aynı değildir.
2. Bazı dillerde ise hecelerin teleffuzunda kullanılan sürede bâriz bir fark görülmez. Bu dillerde hecelerin telaffuzunda kullanılan vurgu farklıdır.
3. Bazı dillerde de heceleri uzunluk kısalık ve argo yönünden belli bir kâideye bağlamak mümkün değildir.

Sonuç olarak yazar; uzun veya kısa, ağır veya hafif olarak değerlendirilen hecelerin aruz yönünden yarım ve tam seslerle büyük bir benzerlik gösterdiğini belirtir.

29

M. Zühdü ise "Ahenk Kanunu" adlı yazısında Avrupa
30
lingüistlerinin Ural-Altay dillerini gerektiği şekilde tetkik ve mukayese edecek seviyede olmadıklarını belirtir.

Yazar daha sonra ahenk ile ilgili tarifler

28. a. g. m., s. 122.

29. a. g. m., s. 123-124.

30. Zühdü, "Ahenk Kanunu", T.D 1911, Nu. s. 58-65.

üzerinde durur ve Radloff'un yaptığı tarifi benimser. Ona göre ; Türk dilinde yer alan cümleleri meydana getiren kelimelerin ahengi ilk hecede yer alan sesin ikinci üçüncü hecelere hâkim olması tarzındadır.

Daha sonra bu tarife uygun olarak Türk dilinin yapısında bulunan ses uyumu üzerinde durur ve örnekler verir.

R.M. Fuad "Türkçe Aruzdan" adlı yazısında Aruz vezninin menşeiini tanıttıktan sonra Türk Edebiyatında aruzun gelişimi üzerinde durur.

Arapça şiirler üzerinde araştırma yaparak çeşitli vezinler bulan ve böylece aruzun temelini atan İmam Halil'dir. Bu sebeple Arap dilinin ahenk konusunda diğer diller arasında asırlar süren önemli bir mevki olmuştur.

Aruz vezninin öğrenilmesini kolaylaştırmak. maksadıyla beş bölüme tasnif etmişlerdir;

- 1- Daire-i muhtelif,
- 2- Daire-i muhâlife,
- 3- Daire-i müctelibe,
- 4- Daire-i müşebbihe,
- 5- Daire-i mütefekkihe.

31. a. g. m., s. 62.

32. R.M., "Türkçe Aruzdan", T.D.1911, Nu. 15, s. 140.

Bütün bahrların vezni ise üç işarete bağlıdır. (-, .,)

Daha sonra Yazar Türkçede kullanılan bahrlar ve bu
33
bahrların kısımlarına ayrılmasına çeşitli örnekler vermiştir.

4. Edebiyat Tarihi

34
Kazanlı Abbas "Tatar Edebiyatının Tarihçesi" adlı yazısında milâdi 1552 tarihinde Rusların Kazan hanlığını aldığıında Tatarların edebiyatının hangi seviyede olduğunu bilinmediğini belirtir. 17.y.y.'da da Tatarlara ait bir esere tesadüf edilmez. 18.y.y.'da ise Islâm olan Tatarlar Hristiyanlaştırılma fikrine karşı mücadele ederler. 19.y.y.'da ise Asya matbaasının kurulmasıyla Kuran-ı Kerim basılır ve Tatar Edebiyatı ikinci devresine girer. Bu dönemde çeşitli dinî kitaplar basılır. Yazıcıoğlu Mehmed'in "Muhammediye"si ve çeşitli hikâyeler yayınlanır.

Tatar Edebiyatının 2. devresi hayatı tenkidten ve özellikle meslek yönünden önceki döneme hiç benzemediğinden Tatar Edebiyatı müstakil olarak hareket eden bir edebiyet halini almıştır.

33. a. g. m., s. 145-148.

34. Kazanlı Abbas, "Tatar Edebiyatının Tarihçesi",

T.D. 1911, Nu.5, s. 156-160.

Bursalı Mehmet Tahir ise Haberî Ali Efendinin
35
biyografisini tanıtmaktadır. 1080'de vefat eden Ali Efendi
Kütahyalıdır. En önemli eseri ise Hadikatü'l-fükehâ'dır. Bu
eseri daha önce kendisi Şerh eder. İlim gayesiyle seyahat
eden Ali Efendi yaşlandığında Kızıl Hisar'a yerleşir. Ayrıca
yazarın diğer eserleri de tanıtılmaktadır.

Türk Dünyasını ve kültürünü tanıtmak maksadında
olan Türk Derneği dergisinde, Kazanlı Abbas tarafından Tatar
Edebiyatının Tarihi üzerinde durulmuştur.

Ayrıca Bursalı Mehmed Tahir, Türk Edebiyatının
önde gelen simâlarından Âşık Paşa'yı Necib Asım, Firdevsî'nin
edebî şahsiyetini tanıtmıştır. Veled Çelebi'de Sultan Veled'i
ve yaşadığı dönemi şiirlerinden örnekler vererek tanıtmıştır.

36
Bursalı M. Tahir'in "Âşık Paşa" adlı incelemesinde
resmî dilimiz olan Türkçenin tarihinin Oğuz Han döneminden
daha eskilere dayandığı belirtilmektedir. Türklerin
İslâmiyeti kabul ettikten sonra Arapcanın hâkimiyetini kabul

35. Bursalı Mehmed Tâhir, "Haberî Ali Efendi",

T.D. 1911, Nu. 2, s. 66-67.

36. Bursalı M. Tahir, "Âşık Paşa",

T.D. 1911, Nu. 1, S. 12-19.

etmeleri daha kolay olmuştur. İslâmiyetin kabûlünden önce yazılan eserlere bakılacak olursa Türk dili ile çok güzel ve kıymetli eserlerin meydana getirildiği görülür. Bunlar arasında Hicrî 462'de Yusuf Has Hâcib'in Kutadğu Bilig, Hicrî 500'de Ahmed Yesevî'nin Divân-ı Hikmet ve Emir Haydarî'nin Mahzen e'l Esrâr adlı eserleri sayılabilir. Bu eserlerin çoğu Uygur ve Özbek Türkçesiyle yazıldığı için bu eserlerden yola çıkarak Doğu ve Batı Türkçesi hakkında tam bir hükme varmak mümkün değildir.

Türk tarihi ile ilgili eserler içerisinde "Oğuz-nâme" millî tarih olma vasfını kazanmıştır. Elde bulunan kaynaklara göre bu eser Hicri 1000'de Azerbaycan'da yazılmıştır. Fakat eserin yazıldığı yer hakkında bilgiler kesinlik kazanmamıştır. Bu sebeple Asya'nın tamamına yerleşmiş bulunan Türkler hakkında daha başka kaynaklar arama mecbûriyeti vardır.

Selçuklu Hükûmeti zamanında vefat eden Mevlana'nın şiirleri konusunda tereddüd vardır. İki yüz bin beyitlik mesnevisinin Türkçe ile yazılan kısımları çok azdır.

Bu sebeple Âşık Paşanın on iki bin beyitlik eserinin dönemi içerisinde çok önemli bir yeri vardır. Yazara göre; eserin dilinin tasfiye edilerek eserde yer alan Farsça

kelimelerin atılması icab etmektedir.

Bursalı M. Tahir; Türk dilinin tasfiye edilmesi için, anlaşılır ifade ile yazılmış gramer ve sentaks kitaplarının bulunması gerektiğini belirtir. Âşık Paşânın eseri de Doğu ve Batı Türkçesini ihtivâ ettiğinden bir çok beyit örnek olarak alınabilir. Ayrıca hazırlanacak olan lügatta her kelimenin değişik yazılışları tarihî bir sıra içinde verilmelidir.

Necib Asım ise Firdevsî'nin yaşadığı dönemi ve eseri hakkında bilgi vermektedir. Bu dönemde Ebulgazi Bahadır Han kitabını Türkçe olarak yazar. Fakat bunda başarılı olamaz, Şiirlerini Farsça olarak yazar. Bu dönemde millî dil ihmâl edilerek yazılan eserlerde, yapılan medreseler için söylenilen tarihlerde dahi Farsçanın hâkimiyeti söz konusudur. Farsça ile yazan çok iyi şâirler yetişmiştir. (Mevlâna Vefâ, Mevlâna Seyid Mehmed)

Farsça ile yazılan şiirlerin yanında zamanla Türkçe şiir yazarların sayısı da artmıştır. Bu şiirlerin vakit geçtikçe daha mükemmel bir seviyeye ulaştığı görülmektedir.

37. a.g.m. s.17-19.

38. Necib Asım, "Firdevsü'l-ikbâl",

T.D. 1911, Nu. 2, s. 68-71.

18.y.y. sonlarında yetişen şairler arasında Haclet, Kâmil, Râci, Mûnis, Agehî yer almaktadır.

Firdevsî'nin eserinin Hive tarihinde önemli bir yeri vardır. Eser Doğu Türkçesiyle yazılmış olup Türk Tarihi bakımından ikinci derecede önemlidir.

"Moskova Elşine-i Şarkıye Muallimlerinden
39
Vilâdımız Gorulaveski" adlı yazıda Radloff'un biyografisi tanıtılmaktadır. Ona dil sahasında fikir veren ilk eser Steinthal'dir. Daha sonra Semisque ve Ural Altay dilleridir. Halk Edebiyatı ile ilgili malzeme toplayan Radloff Türk insanının Avâm Edebiyatı Nûmûneleri; Probender Volkslitteratur den Turkishen Stamme, Ayrıca Türk kavimlerinin edebiyatıyla alakalı manzûm ve mensûr başka eserlerde meydana getirilmiştir. Osmanlı Halk Edebiyatı ile ilgili eserin 8. cildi ise Kunoş tarafından yazılmıştır.

Yazar, Radloff'un önemli gördüğü eserlerini kısaca tanıtmıştır.

Macar tarihçilerinden olan Peçevi İbrahim

39. İmzasız, "Moskova Elşine-i Şarkıye Muallimlerinden

Vilâdımız Garulaveski", T.D., Nu.3, s. 76-80.

Macaristan'da doğduğu için Macarlar tarafından da eserlerine alâka duyulmaktadır. Yazar, Türk tarihinde önemli bir yeri olan Peçevi İbrahim'in biyografisini tanıtmaktadır.

Peçevi İbrahim tarihinde (17.y.y. ortaları) hem eski tarihçilerin hem de ecnebi tarihçilerin görüşlerine yer verilmiştir, Eser ayrıca dili bakımından da önemlidir. Sade Türkçeyle yazılmış olup kullanılan eski Türk sözleri Yeni
40
Türk Edebiyatı açısından önemlidir.

Diğer bir yazıda ise Veled Çelebi'nin Türkçe
41
Şiirleri tanıtılmaktadır Veled Çelebi'nin Türkçe şiirlerinin sayısı azdır. Şiirlerinin bir kısmının ise Mevlâna'ya aid olduğu iddiasını yazar redd eder.

Mevlâna'nın şiirlerinden örnekler verilerek bazı kelimelerin lehçelere göre kullanılış şekli üzerinde
42
durulmaktadır.

40. İmzasız, "Macar Müverrihlerinde Doktor Karaçon",
Peçevi İbrahim'in Tercüme-i Hâli",
T.D. 1911, Nu. 3, s. 90-96.

41. Veled Çelebi, "Sultan Veled Hazretlerinin Türkçe Şiirleri",
T.D. 1911, Nu. 1, s. 32-34.

42. a. g. m., s, 107.

Ak Yekit Oğlu Müsa yazısında "Kazan Tatar Şivesinde Darb-ı Meseller." adlı eseri tanıtmaktadır.

Eser ilmî, edebî muhtevasının yanında Türk kavimleri arasındaki münasebeti ve Türk dilinin geçirdiği safhaların tesbit edilmesinde önemli bir müracaat eseridir.

III. Diğer Konular

1. Sosyoloji: Dergide Halkın Türklük şuurunu geliştirmek maksadıyla yazılan yazılar önemlidir;

A. "Türklüğü bilmeli ve bilişmeliyiz" adlı yazısında 19.y.y.da milliyet fikri ile alâkalı birçok görüşler ileri sürüldüğünü belirtir. Bu görüşler neticesinde; Avrupanın her tarafında çıkan savaşlar yeni bir Avrupa haritasının çizilmesini sağlamıştır.

Fakat Türkler milliyetlerini korumak konusunda gereken hassasiyeti göstermemişlerdir. Türk tarihi içerisinde önemli bir mevkiî olan Osmanlılar ise "milliyet" konusu

43. Ak Yetişoğlu Musa, "Kazan Tatar Şivesinde Darb-ı Meseller"; T.D. 1911, Nu. 2, S. 50-52.

44. A., "Türklüğü bilmeli ve bilişmeliyiz", T.D. 1911, Nu.1, s.25-29.

üzerinde durmamışlardır. Bu durum hâlâ devam etmekte olup; Osmanlı Türklerinin aydın kesimini temsil edenler, Türklerin ne yaptıklarını ne yapmak istediklerini ve ne düşündüklerini bilmemektedir.

Ayrıca Türklerin kendilerine ait tarihî ve coğrafyası da yazılmamıştır. Var olan tarih kitaplarında da Türk tarihine sadece on sayfa ayrılmıştır. Türk tarihine önem verilmemesi sebebiyle Napolyon'u, Peterv'i "büyük" unvânıyla birlikte herkes tanımakta ve kabul etmektedir. Fakat büyük kahramanlardan Cengiz ve Timur övülmek yerine nefretle anılmaktadır.

Aynı durum felsefede de söz konusudur. Türk düşünürlerinin adının dahi geçmediği bu dönemde Aristo'nun Eflâtun'un bütün fikirleri itirazsız kabul edilmektedir.

Türk Coğrafyası hakkındaki bilgiler de yetersizdir. Türklük şuurunu geliştirmek maksadıyla dergide Türk tarihi ve coğrafyasının tanıtılmasına önem verilir.

Osmanlı Coğrafyası adlı yazıda Osmanlıların daha önce yaşadığı yerlerin ve şu andaki coğrafî durumu hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmektedir. Bu bilgilerin

verilmesinde aşağıdaki hususlara itina edilmiştir;

- 1) Bu yerlerin eski adları ve taşıdığı husûsiyetler
- 2) Bu yerlerin kronolojik olarak tanıtılması
- 3) Bu yerlerin yeni durumunun tanıtılması

Makalede daha sonra Akdeniz bölgesi çeşitli yönleriyle tanıtılmıştır.

Diğer bir yazıda ise Zârif Beşerî Çuvaşları tanıtılmaktadır. Avrupa ile Rusya'nın kuzey ve kuzey doğusuna yerleşmiş olan Çuvaşlar Kuzey ve Güney Çuvaşlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yazar, Çuvaşların İslâm geleneğine uygun yaşayışlarından bahsetmektedir.

Bir zamanlar medeniyet ocağı olan Türklüğün merkezleri (Buhara, Semerkand, Tebriz) hakkındaki bilgiler son derece hayâli ve yetersizdir.

Avrupa'daki eğitim müesseselerinde Türklerin maddî ve manevî bütün yönlerinin tetkik ve tahlili için çaba

45. Safvet, "Osmanlı Coğrafya", T.D 1911, Nu. 4, s. 125-129
 Nu. 5, s. 149-155
 Nu. 6, s. 172-175

46. Zârif Beşeri, "Çuvaşlar", T.D., Nu. 7, s. 223-231

gösterilmektedir. Bizim üniversitelerimizde ise Türk edebiyatını, tarihini, coğrafyasını okutan kürsüler dahi bulunmamaktadır.

Bütün bu menfi husûsiyetlere rağmen, Türkler arasında Türklüğü tanıtmaya çalışan insanlar vardır. Bu gayretlerin faydalı Olabilmesi için, bu insanların biraraya⁴⁷ gelerek fikir istişâresinde bulunmaları gerekir.

⁴⁸
M. Emin "Türkmenler Obasında yahud Zinaat" adlı yazısında Türklerle Avrupalıları mekayese eder. Netice olarak da değişen zamanla birlikte Türklerin sahip oldukları zihniyeti de değiştirmeleri gerektiğini belirtir. "Bizler yalnız kılıcımızın hakkıyla geçinmek, feth ettiğimiz memleketlerden aldığımız ganimet mallarıyla haraçlarla yaşamak yolunu tutmuştuk ... ! Hüner ve marifet edinmekten, zinaat ve ticaret ehli olmaktan uzak durmuştuk. Bugün zaman değişmiş, bu yollar kapanmıştır. Avrupalılar bulundukları hal de eksikliklerini görerek tamamlama yoluna gitmektedir. Biz ise hâlâ bir hüner, marifet, zinaat öğrenmekte ısrar ediyoruz.

47. a. g. m., s. 25-29.

48. M. Emin, "Türkmenler ObasındaYahud Zanaat",

T.D. 1911, Nu.3, s. 86-87.

Necip Asım Türklüğe karşı duyulan ilgi sebebiyle Avrupa'da Türkoloji şubelerinin kurulmasından bahsetmektedir. Yazar ayrıca Doğu Türkistanın tarihî ve coğrafi yapısı hakkında bilgi vermektedir.⁵⁰

Rus albaylarından Peter Kozmiç Kazlof'un Moğolistan taraflarına yaptığı seyahatler sırasında o zamana kadar bilinmeyen bir şehri Karakutu-Herehutu ortaya çıkartmıştır. Şehir hakkında yazar kısa bir açıklama yapmıştır.⁵¹

2. Arkeoloji

Antuan Tıngır tarafından tercüme edilen ve İtalya'da bulunan San Manno Torre adlı bir kitâbe hakkında bilgi verilmektedir. Bu kitâbe mezar olarak kullanılmış bir binanın yeraltı yönüne doğru yapılmıştır. Kitâbenin tanıtılmasından sonra, kitâbeden seçilen bazı kelimeler hakkında gramatikal izahat verilmiştir.

50. Necib Asım, "Turfanda Asâr-ı Atika istikçafı", T.D 1911, Nu.6, s. 176-179.

51. a. g. m., Nu.7, s. 207-205.

C. BİLGİ (1913-1914)

1) Derginin Tanıtılması

Kasım 1913 - Haziran 1914 tarihleri arasında yayın hayatına devam eden Bilgi Mecmuası Türk Bilgi Derneği tarafından yayınlanmıştır. Müdürü Celâl Sâhir olan ve aylık olarak yayınlanan derginin yayın tarihleri aşağıda gösterilmiştir.

Nu.1, Kasım	1913
Nu.2, Aralık	1913
Nu.3, Ocak	1913
Nu.4, Şubat	1913
Nu.5, Mart	1913
Nu.6, Nisan	1914
Nu.7, Haziran	1914

Türk Bilgi Derneği tarafından yayınlanan Bilgi Mecmuasının amacı ülkede Türklük duygusunun ilmi esaslara¹ bağlı olarak gelişmesini sağlamaktır.

Dernek çalışmalarını tamamladıktan sonra, 17 Mart

1. "Türk Bilgi Derneği", Bilgi, 1913, Nu.5, s.440.

Cuma günü yapılan ilk toplantısında dernek üyelerinin seçimini yapmıştır. Bu toplantıda yapılan görev dağılımı² aşağıdaki şekildedir:

Idare Heyeti : Akçuraoglu Yusuf, Ahmed Agayef, Celâl Sâhir (reis), Selânikli Doktor Rifat, Mühendis Sâlim, Ziyâ, Köprülüzâde M. Fuad (Kâtib), Mahmud Muin, Necib Asım (reis).

İslâmiyât Şubesi: Ebu'l-alâ, Halim Sâbit (katib), Halil Nimet, Rıza Tevfik, Seyid, Şerafeddin, Ziya, Abdü'l-ahd David, Ferid, Mansurî-zâde Said, Şeyh Mahmûd, Musa Kâzım Bey.

Hayatîyât Şubesi: Doktor Asaf Derviş, Orhan, Bahaddin Şakir, Tevfik Rüşdü, Tevfik Sâlim, Reşâd (Kâtib), Rifat (reis).

Felsefe ve İctimaiyât Şubesi: Akçuraoglu Yusuf, Ahmed Agayef, İsmail Hakkı, Emrah (reis), Zühdü, Ziyâ, Faik Sabri, Lütü Fikri, Mehmed Câvid, Vâhid, Hâşim (kâtib).

Riyâziyât ve Maddiyât Şubesi: Burhaneddin (kâtib), Tahsin, Cevâd Tahsin, Sâlim, Salih Zeki (reis), Fatin, Nureddin Bey.

2. Bursalı Mehmed Tahir, "Felsefe ve İctimâiyât Şubesi",

Bilgi, 1914, Nu. 6, s. 656-667.

Türkçülük Şubesi: Celâl Esad, Celâl Sâhir (reis), Hüseyin Câhid, Hamdullah Subhi, Salâh Cımcöz, Ziya, Ömer Seyfeddin (kâtib), Kâzım Nâmi, Mimâr Kemaleddin, Mehmed Emin, Müfid Râtib, Doktor Nâzım Bey.

Fahrî Azâ: Parvus, Kohen Efendi.

Türkçülük Subesi: 16 Mart 1329'da yapılan toplantıda Celâl Sâhir müdür, Ömer Seyfettin ise kâtib olarak seçilir.

Şube: "Sâir şubelerin tedkikleri bitinceye kadar muvâkaten ilmî hareketleri idâre ve teşvîk, türklüğe fâideli hareketleri teşcî ve tahrîk etmek şubenin mesaisine esas³ kabul edildi"

Ayrıca dil, şiir, hikâye, tiyatro, mimarlık, terbiye, iktisad konularında birer rapor hazırlanmasına karar verildi. Ziya ve Kâzım Nami dil, M. Emin, C. Sâhir şiir, Salâh, M. Râtib temâşa, Ö. Seyfeddin hikâye, Mimar Kemaleddin ve H. Suphi mimârî ve bedâyi, Tevfik Rüşdî'nün ise Verem ve Frengi konularında çalışması karara bağlandı.

Toplantıda Mimar Kemaleddin Bey Türk mimarisinin çok zor şartlarda olduğunu belirtmiştir. Toplantıda kazanan

3. Türk Bilgi Derneği, Bilgi, 1913, Nu. 5, s. 440.

esere ödenmek üzere mükâfat verilmesine karar verilir. Yarışmada Idris Suphi'nin "Al Bayrak" olarak mükâfat kazanmıştır.

Türk Bilgi Derneği Celâl Sahir'in teklifi ile Fransa ve Almanya'ya halk kitapları konusunda siparişler göndermiştir.

Ayrıca tiyatromun gelişimini sağlamak maksadıyla da Paris ve Berlin'den kaynaklar istenmiştir.

Bursalı Mehmed Tahir'in "Felsefe ve İctimâiyât Şubesi" başlıklı yazısında Bilgi Derneğinin Felsefe ve İctimâiyât Şubesi başkanlığına Emrullah Efendi kitâbiyâtına ise Seyid Haşim Efendi seçilmiştir. Şube açıldığı günden itibaren iki noktaya ağırlık vermiştir. Bunlardan biri şubenin kendi geleceği ile alakalı diğeri de Bilgi Derneğinin kuruluşundaki maksada uygun olarak dernek dışındaki ilmi sahada varlık göstermesidir. Ziyâ Bey, bu konuyu dört sınıfa⁴ ayırır:

- 1) Mantık, mantıkât,
- 2) Mebede't - ta'bire, sanat,
- 3) İctimaiyât ve içtimâiyâtın ulûm ve muâvenesi,
- 4) Ruhiyât, felsefe, terbiye.

4. a.g.m., s. 656-660.

Türkiyât Şubesi: 17 Mart 1913'de açılan Türkiyât Şubesi nizam-nâmeye uygun olarak N. Asım Bey'i başkanlığa, K.M. Fuad'ı kitâbete seçtikten sonra çalışmalarına başlamış ve her hafta toplanmıştır.

Türkiyât Şubesi, yayınlamaya karar verdiği külliyyatın 1. eseri olarak N. Asım'ın Uygur metni incelemesi olan "Hubbetü'l-Hakâyık" adlı eseri yayınlamaya karar verir. İkinci olarak N. Asım ve K.M. Fuad tarafından birlikte hazırlanan "Osmanlı Türklerinin Halk Edebiyatı" ve Antuan Tıngır Efendinin "Türk Dilinin Sarf-ı Tahlilisi" adlı eserlerini yayınlamağa karar vermişlerdir.

Türkiyât şubesinde bunların dışında üyeler tarafından hazırlanan bazı raporlar okunarak tartışmaya sunulmuştur. Hazırlanan raporların bazıları ise daha sonraki sayılarda yayınlanacaktır. Bunlar arasında Bursalı Tahir'in eski bir sarf kitabı olan "Misâretü'l ulûm" ile ilgili incelemesi, Necib Asım'ın "Tarih Nokta-i Nazarından Darb-ı mesellerimiz", Antuan Tıngır'ın "Né Edatı Hakkında Tedkikat" adlı incelemeleri yer almaktadır. Ahmed Ageyef'in "Şehnâme'ye Göre Turânîler", Akçuraoğlu Yusuf'un "Türkler ve Hilâfet" adlı etüdleri ise yayınlanacak yazılar arasındandır. Ayrıca dergide Anadolu'nun mahallî lehçeleriyle ilgili konulara da

yer vereceği belirtilmektedir.

II. İnceleme:

A. Edebî Tenkid

Fuad Köprülü, Türk Edebiyatının gelişmesinde temel unsur olarak "Usûl" meselesinin değerlendirilmesi üzerinde durur. Herhangi bir ilmî sahada takip edilmesi gereken metodun tesbit ve tayin edilmesi, meselenin bütün yönleriyle tetkik ve tahlil edilmesi için gerekli zemîni hazırlar.

Fuad Köprülü'nün bundan 70-80 sene önce üzerinde durduğu metodoloji meselesi; zamanımızda özellikle sosyal ilimler sahasında gelişmeye muhtaç olup önemini korumaktadır.

6

Fuad Köprülü, "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl" adlı incelemesinde, öncelikle "usûl" kelimesinin tarifi ve ilmî hayatın gelişmesindeki rolü üzerinde durur.

Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihinde usûl meselesine geçmeden önce tarih ve edebiyat sahaları arasındaki münâsebete dikkati çeker; Edebiyat bir milletin sahip olduğu duygu ve düşünce yapısını göstermesi sebebiyle genel tarihin

5. a.g.m., s. 6 .

6. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl",
Bilgi, 1913, Nu. 1, s. 3-52.

bir parçasıdır.

Tarih ile edebiyat arasındaki yakın ilgi sebebiyle usûl bakımından her ikisi arasında ortak bazı noktalar vardır; yazar yazısının birinci bölümünde tarih ilminde usûlün nasıl olması gerektiği üzerinde durur.

Türklerin "Cihangir" ve "Alem-şümûl" bir yapıya sahip olması sebebiyle yazar, Türk medenî ve siyasî tarihini bütün yönlerini lâıykıyla ele alan bir eserin henüz yazılamadığını belirtir.⁸

Usûl meselesi her milletin edebiyatı, târihi, sosyolojisi, felsefesi için farklı özellikler taşımakla beraber; ilim dalları umûmî olarak değerlendirildiklerinde ortak bazı sonuçlara varılır.

Ancak yazar, diğer ülkelerde edebiyat metodolojisi sahasında yapılan çalışmaları yetersiz görür. Metodoloji sahasında yapılan belli başlı çalışmalar olarak ise Renard'ın Edebiyat Tarihinde İlmî Usûl, Hennequin'in İlmî Tenkid ve Gustove Lanson'un İlimlerde Usûl adlı eserlerini görür.⁹

Köprülü, Lanson'un görüşlerinden de istifadeyle

7. a.g.m., s. 5 .

8. a.g.m., s. 4-18.

9. a.g.m., s. 5-6.

edebî eseri tarif eder; "Edebî eser, bir sınıf kârî'n zevk ve fikirce istifâde maksadıyla okuduğu, heyecan duyduğu¹⁰ eserlerdir."

Edebî eserlerin şekli ve muhtevasında zamana ve mekâna bağlı olarak çeşitli değişiklikler söz konusudur;

Bu sebeple edebî eserle ilgili yapılan incelemelerde eserin yazıldığı dönem ile ilgili şartları bütün yönleriyle göz önünde bulundurmak ve değerlendirmek icâb eder.

"Bir edebî eser bir çiçeğe teşbih edilebilir; Çiçek kendini tutan dala, dal sâka bağlı olduğu için, o çiçeği anlamak bütün ağacı, hattâ onun yetiştiği toprağı¹¹ anlamaya ihtiyaç gösterir."

Fuad Köprülü, edebiyat tarihçisinin bir münekkid, bir tarihçi kadar objektif olması gerektiğine inanır. Ancak bu şekilde bir edebiyat târihi için lâzım olan malzeme doğru bir şekilde bir araya getirilebilir.

Fuad Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihinin yazılmasında dikkat edilecek belli başlı husûsları şu şekilde izâh eder ; Incelenen edebî eserin, orjinalitesini tesbit

10. a.g.m., s. 26.

11. a.g.m., s. 30.

etmek, dönemin diğer edebî eserleri arasında yerini belirlemek, eserde zamanın ve mekânın tesirini göstermek, yazarın sanatında, varsa klasik eser ve şahsiyetlerin tesirini tesbit edebilmektir.¹²

Türk Edebiyatı Tarihinin yazılmasında bibliyografik bilgiye de ihtiyaç olduğunu belirten yazar, Türk Edebiyatının kaynakları olarak; Doğu edebiyatı, Batı edebiyatı, Türk tarihi ve edebiyatı ile ilgili bütün eserleri gösterir.

Fuad Köprülü daha sonra bir edebî eser hakkında araştırma yapmak ve hüküm vermek için dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde durur;¹³

- 1) Eseri yazanın kimliğinin tesbit edilmesi,
- 2) Elde bulunan eserin, tam ve sahih olması hususu,
- 3) Eserin yazılış ve basım tarihi,
- 4) Eserde kullanılan dilin, zaman içerisinde uğradığı değişiklik,
- 5) Eserin üslubu, eserde yer alan duygu ve düşüncenin tesbiti,
- 6) Eserin yazılmasına tesir eden ruh hâli,

12. a.g.m., s. 35-39.

13. a.g.m., s. 41-51.

- 7) Eserin edebî ve sosyal hayata tesiri,
- 8) Bir edebiyat tarihçisinin araştırmasında hareket noktası, mûraacat eserleri olmalıdır.

Köprülü, edebî eserlerin tarihî seyir içinde, yukarıda belirtilen gelişime uygun olarak incelemesi gerektiğini belirtir. Ancak bu şekilde, Türklerin asırlar boyu sahip olduğu duygu ve düşünce tarzını doğru bir şekilde öğrenmek mümkün olacaktır.

14

8. Edebiyat Tarihi;

Doktor Abdullah Cevdet, "Sachiller'in Hayatı ve Eserleri" adlı yazısında Sachiller'in biyografisini tanıtılmaktadır.

15

Abdullah Cevdet, diğer sayıda yer alan yazısında Sachiller'in şiirlerinden seçtiği örnekleri yayınlamıştır. Bu şiirlerden en çok beğendikleri arasında; Çâk Destanı, Balıkçı Çocuğu, Bir Çoban, Bir Avcı, Orlean Bâkiresi, Kadınların Şerefi, Şâirin Kari'e Vedâı, İyilik ve Büyük ... yer almaktadır.

16

14. a.g.m., s. 51-52.

15. Doktor Abdullah Cevdet, "Sachiller'in Hayatı ve Eserleri", Bilgi, 1913, Nu. 3, s. 254-262.

16. Mütercim Abdullah Cevdet, "Sachiller'in Şiirlerinden Nümüneler", Bilgi, 1913, Nu. 5, s. 490-507.

Köprülü-zâde Mehmed Fuad, yazısında Ahmed Yesevî'nin biyografisi ve edebiyat tarihinde yeri üzerinde durur.

Yazar, Ahmed Yesevî'nin biyografisini efsânevi ve hakikî olmak üzere iki bölümde tanıttıktan sonra, Yesevî'nin Çağatay Edebiyatı ve Osmanlı Edebiyatı üzerindeki tesiri üzerinde ¹⁷durur.

Şerafeddin ise Arab Edebiyatı Tarihinin taşıdığı hususiyetleri; Arab Edebiyatının klasik eserlerinden seçtiği ¹⁸iktibaslarla tanıtmıştır.

E. Dil:

Dil ile ilgili yazılardan, dil ve edebiyat tarihi açısından Misâretü'l-ulûm adlı eseri Mehmed Tahir tanıtmıştır.

Bursalı M. Tahir, Bergamalı Kadri Efendi'nin ¹⁹"Misâret ül Ulûm" adlı eserinin hem dil hem de edebiyat

17. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Ahmed Yesevî ve Osmanlı Edebiyatları Üzerindeki Tesiri", Bilgi, 1914, Nu. 6, s. 611-645

18. Şerafeddin, "Arab Edebiyatı", Bilgi, 1913, Nu.4, s.364-397

19. Bursalı M. Tahir, "Misâretü'l-ulûm", Bilgi Mec, S. 6, s. 608-610

tarihi açısından önemi üzerinde durur. Osmanlıca kaideler ile ilgili 40-50 sene önce bir eserin yazıldığı zannedilmektedir. Ancak Kadri Efendi asırlar öncesinden dilin kaidelerinin tasnif ve tertib edilmesindeki önemi kavrayarak eserini yazmıştır. Arabçanın kaidelerine uyularak yazılan bu eserin ilk bölümünde kelimenin tarifi ve tasnifi yapılmaktadır. (Kelimelerin ef'al, malûm, meçhul şekilleri gösterilmektedir. Daha sonra fiil, ism-i zaman, ism-i mekân, ism-i âlet, ism-i tasgir, ism-i mensûb, ism-i tafîl anlatılmaktadır.)

İkinci bölümde ise nahiv kaideleri tanıtılmaktadır (ism-i cins, ahvâl-ı isim, ism-i aded, zamir, zarf, istifham harfleri, muzaaf ve muzaafın ileyh).

En sonunda da "Hayalî"nin bir gazelinin sarf ve nahiv yönünden tahlili yapılmaktadır.

Antuan Tıngır "Türk Dilindeki Ne Edat-ı Selb²⁰" adlı yazısında "ne" edatı hakkındaki bilgilerin yetersiz olduğunu belirtmektedir. Daha önceleri yazılan Abdurrahman Efendi'nin "Kıstasü'l-Beyân Mizânü's-Sân", Hakkı Efendi'nin "Esrâr-ı Belagat"ında ve Ebuzziya Tefvîk'in eserinde bu konu ile ilgili bir kaideye rastlanmamaktadır.

20. Antuan Tıngır, "Türk Dilindeki (ne) edat-ı selb²⁰", Bilgi, 1914, Nu. 6, s. 665-667.

Yazara göre bu konu ile ilgili kaide şudur:
"Elsine-i atıkada olduğu gibi, Türk dilinde de, nefii eden
umdeye yani prensibe göre bir cümle tâma derûnunda ancak tek
alâmet-i seleb ve nefî bulunması haiz olabilir. Bu keyfiyet ise
elsine-i cedide mürekkebât-ı kelâmiyyesine külliyyen
mugayirdir. Çünkü bu lisânlarda fiiller önce geldiğinden
mutabakatan riayet vardır."

Ne edatının kullanılması ile ilgili örneklerde;
Ne var ne de yok; ne yaptı ne yapmadı
Ne var ne yok şeklinde kullanıldığı
belirtilmektedir.

Aynı yazıda çokluk ifadesinin bir defa
kullanılması yaygındır. İki çokluk ifadesinin bir arada yer
alması yoktur.

Örnek: On at, On atlar şekli kullanılmaz.

Aynı şekilde "Mehmed ve Ömer geldi" denilir.
"Mehmed ve Ömer geldiler" ifadesi kullanılmaz. Eğer özne
olarak Mehmed ve Ömer söylenmezse, fiilin çoğul olarak
kullanılması tabiidir.

Ne edatının fiile bağlı olarak kullanılması ise;
"Ne Ahmed geldi ne Mehmed" tarzındadır.

Daha sonra yazar ne edatının taşıdığı manâlar üzerinde durmaktadır.

Örnek: ne patırdı ne gürültü
ne gidiş ne tapınış

III. Diğer Konular :

1. Halkiyât:

II. Meşrutiyet döneminde dilde sadeleşme ve halka doğru gitme, birbirini tamamlayan bir hareket olarak karşımıza çıkar. Bu dönemde halkın kültürel yapısını vermesi bakımından Anonim Halk Edebiyatı örnekleri önem taşır.

Necib Asım, "Atalarsözü ve Osmanlı Târihi"²² adlı yazısında atasözlerimizin Osmanlı Târihi açısından değerlendirmeye tâbî tutulabileceğini belirtir. Örnek olarak da Şinâsî'nin Durûb u Emsâl-i Osmâniye adlı eserini gösterir. Eserde yer alan atasözlerinin çoğu Türk milletine ait eski sözlerdir. Toplanan atasözlerinin beş yüzden fazlası hece vezninde müfred beyitler halinde yazılmış olup yazarı belli değildir. Atasözlerinin bir milletin en yüce sanat eseri olması gerektiğini belirten yazar, daha sonra atasözlerinden çeşitli örnekler verir.

22. Necib Asım, "Atalarsözü ve Osmanlı Târihi", Bilgi, 1914,

Nu. 6, s. 661-663.

Bunlar pek eski zamanlarda bir veya birçok şâirin ağızlara düşmüş, hükümleri umûm-ı mültecî hakikat olmak üzere kabul edilmiş sözlerdir. İşte ciddi, millî eserlerin millet yaşadıkça hâfıza-î en'anda birer bengü taşıdır.

Meselâ sonradan görme, türediler hakkındaki şu;

Görmemiş görmüş,

Gülmeden ölmüş

beyiti kimbilir kaç asır evvel hekim bir şâirin ağzından
23
çıkmıştır.

Yazarın gayesi atasözlerinin tetkîki ve bölümlere ayrılması değil, târih açısından taşıdığı önemdir.

Necib Asım, en eski atasözlerimizin fazîlet ve
24
hamâset üzerine yazıldığını belirtir;

Yiğit ölür şan kalır;

At ölür, meydan kalır.

Kalırsa ıl begensin

Olursa yer begensin

El ile gelen düğün bayram

Atasözleri aynı zamanda bir milletin sahip olduğu
duygu ve düşünceleri yansıtan birer belgedir.

Necib Asım, eski atasözlerinin özünde yer alan

23. a.g.m., s. 662.

24. a.g.m., s. 663.

fazilet duygusunu, yeni atasözlerinde bulamamaktan şikâyet eder. Bunu da millî ideallerin ikinci plâna atılarak kişisel menfaatlerin ön plâna çıkmasına bağlar.

"İl için yanma nâra,

Yak çubuğu sefânı ara"

Devletin malı deniz

Yemeyen onu domuz

Padişah yasağı üç gün sürer.

Yazar, bütün bu sözlerin bize Kabakçı Mustafaların kahraman olduğu bir dönemi yansıttığını belirtir. Dönemin ünlü şâirlerinden Galib Dede dâhi;

"Çaldımsa da mîrî çaldım" sözleriyle dönemin zihniyetini ortaya koymaktadır.

2. Tarih

Dergide Köprülüzâde Fuad'ın Dönemin Tarih Anlayışı ve Yusuf Akçura'nın Türk Tarihinin gelişme safhalarını anlatan yazı dizisi önemlidir.

Köprülüzâde Mehmed Fuad yazısında dönemin tarih anlayışı üzerinde durur.

25. a.g.m., s. 663.

26. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Bizde Tarih ve Müverrihler Hakkında", Bilgi, 1913, Nu.2, s.174-192.

Köprülüzâde, istibdat dönemi idarecileri tarafından uygulanan tarihî eser yazma yasağının, 2. Meşrutiyetin ilânından sonra aydın kesimin tarihe aşırı derecede alâka göstermesi ile aşıldığını belirtir. Meşrutiyetin ilânı ile kısa süre içerisinde, Siyasî Tarih, Şark Meselesi, İslâm Tarihi gibi tarihin değişik sahalarında, önemli sayılarda eser yayınlanmıştır. Ancak yazarın dikkatini çeken, yayınlanan bu kadar eser arasında millî tarihe yer verilmemesidir. Bu durumu farkederek V. Reşad, devrin ünlü tarihçilerinden Abdurrahman Şeref'i Osmanlı Tarihi yazması konusunda görevlendirir ve bir encümen kurulur. Bu encümende Ahmed Tevhid Bey, Arif Bey, Necib Bey, Asım Bey yer almaktadır. Encümen, uzun bir aradan sonra ancak 1. cildin fihristini meydana getirir. Encümen üyelerin, tarih konusunda farklı görüşlere sahip olmasından dolayı, istenilen neticeyi vermeden dağılır;

"Bugünkü mânâsıyla tarih, takvîmî bir vikâye-nâmeden büsbütün başka bir şeydir. Tarihin felsefesi, usûlü hakkında muayyen bir fikre mâlik olmayan o muhterem zâtlar nihâyet, bir müverrihe vesâik hazırlamak hizmetini ifâ edebilirler ki bu da pek büyük bir hidmettir."²⁷

Fuad Köprülü, Abdurrahman Şeref başkanlığında

kurulan encümenin dışında bu dönemde; Bursalı Tahir, Ali Emirî, Faik Reşâd, Amasyalı Hüseyin Efendi gibi büyük tarihçilerin bulunduğunu belirtir.

Yusuf Akçuraoglu "Osmanlı Saltanatı Müessesâtı
28
Tarihine Dâir Bir Tercübe" adlı yazısında dört sene önce yazmış bulunduğu eserin "gövde" olarak tabir ettiği kısmının daha genişletilmesine inandığı için Giriş ve Sonuç bölümlerini de yayınlar.

Yazılan bir eserde (tecrübede) yanlışların ve eksikliklerin olabileceğine dikkati çeken Yazar, okuyucuların bu konudaki tenkitlerini kendisine iletmelerini ister.

Medhal bölümünde Osmanlı Saltanatını meydana getiren Türklerin Türk-Tatar, Moğol büyük ailesinin bir şubesinden Kayı (Kaya) Han aşiretine mensub olduklarını belirtir. Bu Türklerin büyük bir bölümü daha Küçük Asya'ya gelmeden İslâm Dinini kabul etmişlerdir. Bu sebeble Osmanlı Devleti kurulduğu andan itibaren Türk ve Müslümandır.

Giriş bölümünde kronojik olarak Osmanlı müesseselerinin ilk kaynakları, Türklerin örf ve adetleriyle İslâm Şeriati tanıtılmaktadır.

28. Akçuraoglu Yusuf, "Osmanlı Saltanatı Müessesâtı Tarihine Dâir Bir Tercübe", Bilgi, 1913, Nu. 1, s. 82-92.

"Türk, esasen göçebe idi ... Türkün hâkim tabiatı asker olmaklıktır ... Türk millî ananesine, millî diline bağlıdır. Onları gayet sever ve kıskançlıkla saklar ... Bu vatanperverliklerine rağmen, muhtelif devrelerde Çin, Fars, Arab ve Bizans tesirlerinden tamamen masun kalamadılar"²⁹

Türklerin tamamı başlangıçta Şamânî idi. Daha sonraları bir kısmı Buda Dinine girdi. Bazıları da ya mecûsî ya Mânici veya Nisturî oldu. Sonunda ise büyük bir çoğunluğu müslüman olmuştur.

Eski Türk cemiyetlerinin kanunlarını sahip oldukları örf ve âdetler teşkil etmekteydi. Arazi ve çoban göçebe Türklerde müşterek olarak kullanılmaktaydı. Siyasî teşkilât yapısında ise Monarşi, pederâne ve istibdata dayalı bir idare değildi. Cemiyetin reisine han unvanı verilmekteydi. Hanlık hem irsî hem de intihâbî idi.

İslâm şeriatının kaideleri belirli olup geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Eski Türklerin bütün müesseselerine

29. a.g.m., s. 85-92

temel olan örf ve âdetler ise millî hayat ile bütünlük arz etmektedir.

Cemiyet hayatına uygulanmasında şeriat hükümleri şu dört esasa bağlıdır:

- 1) Kurân-ı Kerîm
- 2) Sünnet (Hz. Peygamberin söz ve hareketleri)
- 3) İcmâ-i Ümmet (Ümmetin kesin bir karar üzerine müşterek rızası)
- 4) Kıyâs-ı Fukehâ (Halledilmeyen meseleler için geçmişe dönerek benzer hadiselerin aranması)

Yusuf Akçuraoğlu "Osmanlı Saltanatı Müessesâtı Tarihine Dâir Bir Netice"³⁰ adlı devam eden yazısında dört unsura bağlı olarak gelişen şeriatın geniş bir sahaya yayıldığını belirtmektedir. İslâm, dinî, içtimâî ve siyasî bir hususiyete sahip olup şeriat dinî, içtimâî ve siyasî meselelerden bahsetmektedir.

"Şeriat mezhebî, medenî, siyasî kanunlar³¹ mecmuasıdır." Şeriatın çeşitli kısımları birbirine tesir

30. Akçuraoğlu Yusuf, "Osmanlı Saltanatı Müessesâtı Tarihine Dâir Bir Netice", Bilgi, 1913, Nu. 2, s.117-134.

31. a.g.m., s.119.

etmiş olup tamamı dinîdir. Islâmiyette din ile devlet bir bütündür. Dolayısıyla Islâm cemiyetleri ve devletleri birer dinî cemiyet ve devlettirler. Yazar, daha sonra bu devletlerin hukûkî yönleri üzerinde durarak şu neticeye
32
varır:

"Birinci ve ikinci devletlerin çoğunu Türkler tesis etmişlerdir. Osmanlı Saltanatı da bunlardan biridir. Osmanlı Saltanatı doğrudan doğruya Abbasiye hilâfeti inkırazından vücuda gelmedi. Abbasi vilâyetlerinde teessüs etmiş, Selçukî Saltanatının parçalanmasından doğdu. Bu cihetle Osmanlı Devleti ikinci teşkilâttan bir devlet demek olur."

3. Sosyoloji

Bilgi Mecmuası Türk sosyal hayatında yapılmak istenen reforma esas teşkil etmek ve millî, anaanevî kültürün temel olarak alındığı Yeni Türkiye idealini gerçekleştirmek gayesindedir. Bu gayeden hareketle, gelişmiş ülkelerin sosyal hayat anlayışlarına ve onların yaşayış tarzlarına yer verilmiştir.

Bu yazılar arasında; Mustafa Şeref'in sosyal hayat konusunda yaptığı teorik değerlendirmenin dışında, Müfid

32. a.g.m., s. 128-131.

Râtib; Romalıların hayat anlayışındaki değişiklik, M. Kuhen; Almanların askerî ve sosyal hayatı arasında yaptığı mukayese, Lütfi; eğitim müesseselerinin yeniden tanzimi konusundaki tesbitleri ve Câhid'in; Islâm dininin kutsallığı ve sosyal hayat üzerinde taşıdığı önem ile ilgili yazıların yer verilmiştir.

Mustafa Şeref, "Saltanatın Tarihî Safhaları ve
33
Klâsik Mektebe Göre Hâl-i Hâzırı" adlı yazısında sosyal hayatı ikiye ayırır. İlki belli bir plân ve programa göre tanzim edilen hayat, diğeri ise belli bir programa bağlı olmayan faaliyetlerdir. Bunlardan ilki belirli bir irâde dâhilinde olup cemiyetin devlet hayatını (La vie publique) teşkil eder.

İki hayatın sürekli olarak birbirine tesiri vardır. Mustafa Şeref, klasik mektebin temel görüşleri üzerinde durmaktadır; Ona göre, bazı noktalar göz önünde bulundurulduğu takdirde devlet hayatının temelini oluşturan esaslar tesbit edilebilir; Yazarın tesbit ettiği esaslar sırasıyla şunlardır;

1) Ortak ideal

33. Mustafa Şeref, "Saltanatın Tarihî Safhaları ve Klasik Mektebe Göre Hâl-i Hâzırı", Bilgi, 1913, Nu. 2, s. 97-116.

- 2) İdealin belirli bir düzen dâhilinde kanunları oluşturmaları
(Existance des normas)
- 3) Kanunların konusu; Devletin ve kişilerin hukukî mevkiîleri; sahip oldukları hak ve vazifeler.
- 4) Kişi veya kişilerin karşı koymasına rağmen kanunların uygulanması (La contrainte)
- 5) Gayenin takibi, kanunların gerektiğinde zorla kullanılması, İdâre ile görevli müessesenin (Organe) tayini
(Cavernement, administration).

Müfid Râtib Rönesans devrinde Romalıların eğlence hayatına düşkünlük göstererek gayet muhteşem ve debdeli bir hayat yaşadıklarını belirtir. Yazar, Romalıların Hristiyanlık dinini kabul ettikleri zaman cemiyet olarak saf ve nezih olduklarını belirtir. Goethe, Byron gibi şâirlerin debdebeli hayatı cazib hale getirmeleriyle, Romalılar karnaval³⁴ eğlencelerine daha da düşkünlük göstermişlerdir.

Mr. Kohen yazısında Almanların askerliğe verdiği önemi dile getirmektedir. Almanlarda askerî hayat sivil hayattan tamamen farklıdır. Askeriyede gayet ciddi bir muhafazakârlık söz konusu iken, sosyal hayatta gittikçe artan bir liberalizm vardır.

34. Müfid Kâtib, "Romalıların Yaşayışı ve Eğlenceleri",
Bilgi, Mart 1913, Nu. 5, s. 506-516.

Yazara göre; bu Alman askeri için sıkıcı bir durum değildir. Çünkü böylesine bir disiplin ve bağlılık, 35 beraberinde şan ve şerefi getirmektedir.

Kuluman Balkani, yazısında Macar Müslümanlarına ait bir belgeyi iktibas etmiştir. Bu belgenin özelliği, Macaristan'da İslâm dininin kaidelerine uygun bir kanunun çıkartılmasıdır. Böyle bir kanunun çıkartılması için gayret eden kurumlardan biri ticârî Boşnak Macar merkezini kurmuştur. 36 Bu kuruluş esasları daha sonra bir lâyiha ile açıklanmıştır.

Lütfî, ülke istikbâli açısından büyük önem taşıyan Dâru'l-fünûnunun ıslâhı meselesi ile ilgili olarak Paris Sorbon Üniversitesini tanıtmaya ihtiyacını duyar.

Sorbon Üniversitesi milletlerarası bir mevkiye sahip olup, başarısı bütün dünya tarafından kabul edilmiştir.

Lütfî, yazısında Sorbon Üniversitesinin tarihî gelişimini ve şu andaki durumunu teferruatlı bir şekilde

35. M. Kuhen, "Askerî Yaşayış" (Almanya'da İçtimai Hayat), Bilgi, 1912, Nu.5, s.418-425.

36. Kuluman Balkanî, "Macar Müslümanlarının nizam-nâme-i diniyelerine dâir", Bilgi, 1913, Nu. 4, s.433-435.

anlatmaktadır.

Yazar, Sorbon Üniversitesini tanıtan yazı dizisinde, üniversite dışında Paris'te bulunan diğer eğitim kurumlarını da sırasıyla tanıtır.

Bilgi Mecmuasında dinî muhtevalı yazılara da yer verilmiştir. Bu yazılarda İslâm dininin esâslarının lâıykıyla tanıtılması üzerinde durulmuştur.

Câhid, yazısında islâm dininin insânî ve sosyal düstûrlar üzerine kurulduğunu vurgular. Yazar, islâm dinin zannedildiği gibi ferdî ve uhrevî değil içtimaî ve dünyevî olduğunu belirtir.

38

Câhid yazısının diğer bölümünde Islâmiyet gibi muazzam bir dinin çöküş sebepleri üzerinde durur. Bu sebepler şunlardır;

39

1. Halktan bir kişi olduğu halde kendisini fıkıh sahibi olarak tanıtmak,
2. Âlimlerin insân irâdesi ile ilgili kararsız tavırları,

37. Lütî, "Paris Darü'l-fünûnu" (Sorbon) Bilgi, 1913, NU. 4, s.385-417, 1914, Nu.5, s. 478-480.

38. Câhid, "Islâmiyetin Inhitâtına Bazı Sebepler", Bilgi, Nu.2, s.164-184.

39. a.g.m., s. 180-184.

3. Kadere isyân etmek,

4. Din ile ilgili yanlış bilgiler.

Seyd Hâşim yazısında sosyal bir mesele olan hukûk üzerinde durur. Cemiyet hayatının düzenlenmesinde hukûk merciî önemli bir yer tutar. Ülkeyi idâre etmekle yükümlü kişilerin belirli bir hukûk anlayışına sahip olmaları sebebiyle ülkede çeşitli haksızlıklar ve usûlsüzlükler yapılmaktadır.

Seyd Hâşim'e göre yapılacak tek iş vardır; o da, hak ve hukûkun menşei, esâsı, müeyyideleri ve mevzuu konularında, uzman kadrolar tarafından ortak görüşlerin tesbit edilmesi gerekir.

Yazar, daha sonra hak nedir? sorusuna cevap arar ve hakkın gerçekleşmesi için gereken unsurları maddeler halinde sıralar.

M. Zekeriya, yazısında aydın kesimin Cemiyet üzerindeki tesiri üzerinde durur. Netice olarak da;

1) Sosyal olaylar belirli kaidelere bağlıdır. Ancak cemiyet

40. Seyd Hâşim, "Hukûka Bir Nazar", Bilgi, 1913, Nu. 3, s. 283-292.

41. M. Zekeriya, "Ferd ve Cemiyet", Bilgi, 1914, Nu. 6, s. 586-610.

içerisinde yer alan bazı insanlar, bu kaideler üzerinde bazı değişiklik ve gelişmeler yapacak kapasitedir. Bu güce sahip olan insanlar, o milletin idaresinde söz sahibi olabilir.

2) İdealin gerçekleşmesi için cemiyette aksayan veya yanlış olan olguların tesbit edilerek değiştirilmesi gerekir.

4. Eğitim

Muallim İsmail Hakkı "El işlerinin terbiye nokta-i⁴² nazarından tedkiki", adlı yazısında el işlerinin fert üzerindeki müspet tesirlerinden bahseder ve el işlerini "El işleri nedir ve niçindir?, Sanâyi-i nokta-i nazardan el işleri, İhtimâi nokta-i nazardan el işleri, Terbiye-i havas nokta-i nazarından el işleri, Usûl-i tedris nokta-i nazarından el işleri, Terbiye-i irâde nokta-i nazarından el işleri ..." başlıkları altında değerlendirir.

Avrupa ve Amerikan okullarında el işleri millî eğitime uygun bir şekilde program yapan okulların müfredat programına ilâve edilmiş bulunmaktadır. Aynı şekilde el işlerinin; hafıza, hayal gücü, hüküm ve muhakeme, hissiyat, irade ve sanayi açısından öneminin memleketimizde takdir

42. Muallim İsmail Hakkı, "El İşlerinin Terbiye-i Nokta-i Nazarından Tedkiki", Bilgi, 1913, Nu.3, s.197-224.

edilmesi ve bu en kısa zamanda uygulamaya geçilmesi icâb
43
etmektedir.

"Umumî mekteplerde el işleri alelade bir sanatkâr yetiştirmek meselesi değil, nesl-i atiyi memleketin muhtâc olduğu şerâit-i bedeniye ve zihniyede techiz eylemek meselesidir. El işlerinin tedrisinde gaye, hep bu terbiye-i umûmiyye" gayesidir. Yoksa marangoz, demirci, çiftçi yetiştirmek ancak sanayi mektepleri için bir hedef teşkil edebilir. El işleri terbiyesi yalnız bir "Sanat terbiyesidir" değil sanat vasıtasıyla bir "kafa terbiyesidir".
44

Lütfi "Paris Darü'l-Fünûnu (Sorbon)" adlı yazısını
45
İstanbul Darü'l-Fünûnunun ıslâhı konusunda bir örnek teşkil etmesi gayesiyle yazmıştır. Yazar Sorbon'u tarihçesiyle ve uyguladığı eğitim sistemiyle tanıtır; Üniversitenin Malûmat-ı Tarihiye, Ulûm Fakültesi, Riyâziyât Şubesi, Tarih-i Tabii Şubesi, Edebiyat Şubesi, Umûmî Felsefe, Umûmî Tarih, Lisâniyât, Darü't-talimin-i aliyye kısımları bulunmaktadır.

43. Muallim İsmail Hakkı, "El İşlerinin Terbiye-i Nokta-i Nazarından Tedkiki", Bilgi, 1913, Nu.4, s.339-363.

44. a.g.m., s. 363.

45. Lütfi, "Paris Darü'l-fünunu (Sorbon)", Bilgi, Nu.4, s. 389-417.

İkinci yazıda Tıp Fakültesi, Eczacılık Fakültesi,
46
Hukuk Fakültesi tanıtılmaktadır.

Altıncı sayıda ise Darü'l-Fünûn dışında bulunan
ilmî müesseseler tanıtılmaktadır; Tarih-i Tabii Müzesi,
Tedrisât-ı Aliyye Mektebi, Elsin-e-i Şarkıyye Mektebi, Miillî
47
Ziraat Enstitüsü.

5. İktisad

"Bir Aylık İktisadî ve Mâlî Hâdiseler" başlığı
altında yayınlanan yazılarda Türkiyenin tarihî gelişimine
bağlı, sahip bulunduğu mâlî durum, diğer devletler arasındaki
ekonomik gücü ve içinde bulunduğu vahim durumdan kurtulması
için gereken şartlar üzerinde durulmaktadır.

Dergide iktisatla ilgili yazılardan önemli bir
kısmı Parvus'a aittir.

Parvus'un "Maliye - Ticaret - Ziraat - Periyer

46. Lütfî, "Paris Darü'l-fünunu (Sorbon)", Bilgi, Nu.5,
s. 478-479.

47. Lütfî, "Paris Darü'l-fünunu (Sorbon)", Bilgi, Nu.6,
s. 553-569.

Bankası İstikrâzı - Galata Borsası - Neşriyât" adlı yazısında memleketin mâlî durumunun savaşın ortaya çıkardığı karışıklık sebebiyle kötü durumda olduğu belirtilir. Ayrıca vilâyetlere göre yapılan fazla harcamaların dökümü verilmiştir.

Parvus "Türkiye'nin Mâlî Esâreti" adlı yazısında devletlerin iktisâdî rekâbetleri üzerinde durur. Artık devletler arasındaki savaşlar sadece askerî sahada yapılmaktadır. Devletler birbirleriyle iktisad ve medeniyet esasları üzerine mücadele etmektedirler.

Osmanlı Devleti ise değil iktisad ve medeniyet sahasında savaşmak, silâh ile feth ettiği yerleri dahi kaybetmiştir. Türkiye'nin çağdaş devletlerin arasına katılabilmesi için öncelikle ekonomik bağımsızlığını kazanmasının gerektiği belirtilmektedir. Memleketimizin ekonomik yönden zayıflaması, Kırım Savaşından önce başlamış, seneler geçtikçe de iyice artmıştır. Yazar, "Türkiye nasıl sevk edilmiş, 1881 senesi Muharrem Fermânı, 1903 senesi

48. Parvus, "Maliye - Ticaret - Ziraat - Periyer Bankası İstikrâzı - Galata Borsası - Neşriyât", Bilgi Mec., 1329, S. 4, s. 324-338.

49. Parvus, "Türkiye'nin Mâlî Esâreti", Bilgi Mec., 1329, C. 1., Y. 1., S. 4, s. 225-253.

Maliye Esâret" başlığı altında yer alan görüşleriyle memleketin sahip olduğu iktisâdî durumu belirtir.

50 Parvus "Türkiye için Mâli Esâretten Kurtuluş Yolları" adlı uzun yazısında listeler halinde ülke ekonomisinin dökümünü vererek kurtuluş için çeşitli çareler gösterir.

6Sağlık

Doktor Rıfat ve Doktor Tevfik Rüştü tarafından yazılan sağlık ile ilgili yazıların ilki Doktor Rıfat'a aittir. 51 "Dudak, Dil, Haççere Felcinin Hadd-i Şekli" adlı yazısında organik ve asabî kökene bağılı hastalıklar hakkında bilgilerin son yüzyılda arttığını belirtir. Bununla birlikte bu hastalıklarla ilgili öyle örnekler "type" vardır ki bunların uzun süre müşâhede altında biri de Dudak, Dil ve Haççere felcinin taşıdığı özelliklerdir.

50. Parvus, "Türkiye İçin Mâli Esâretten Kurtuluş Yolları", Bilgi Mec. 1329, Y. 1, C. 1, S. 5, s. 437-444.

51. Doktor Rıfat, "Dudak, Dil, Haççere Felcinin Hadd-i Şekli", Bilgi Mec. 1329, Y. 1, S. 1, s. 63-81.

Doktor Rıfat kalb hastalıkları ile ilgili "Kalb
52
Hastalıklarına Aid Bazı Mülâhazalar" adındaki diğer bir
yazısında gelişme safhaları ve bu safhalara göre hastalığın
gelişme safhaları ve bu safhalara göre hastalığın
özelliklerini anlatır. Ayrıca doktora ve hastaya düşen
vazifeleri açıklar.

Selânikli Doktor Rıfat "Tifoda Laboratuvar
53
Usullerinin Kıymeti" adlı yazısında o günler için önemini
koruyan tifo hastalığı hakkında açıklayıcı bilgiler verir.

Tifo hastalığının belirtileri genellikle açık bir
şekilde görüldüğü halde, bazı istisnai durumlarda hastalığın
teşhisinde güçlük çekilmektedir. Bu gibi durumlarda verilecek
en doğru karar laboratuvar tahlilleri yoluyla hastalığın
teşhis edilmesidir.

54
Doktor Tevfik Rüştü ise "Sıhî Müze Hakkında" adlı
yazısında cemiyet hayatında halka bilgi vermek için müzelerin

52. Selânikli Doktor Rıfat, "Kalb Hastalıklarına Aid Bazı
Mülâhazalar", Bilgi Mec. 1329, S. 2, s. 144-166.

53. Selânikli Doktor Rıfat, "Tifoda Laboratuvar Usullerinin
Kıymeti", Bilgi Mecmuası 1329, S. 3, s. 295-300.

54. Doktor Tevfik Rüştü, "Sıhî Müze Hakkında", Bilgi Mec.
Nisan 1330, S. 6, s. 650-655.

faydasından bahseder. Halka sağlık konusunda da belli bir eğitimin verilmesi" sıhhi mızelerin açılması ile daha da kolaylaşacaktır.

Doktor Dereyfüs ise ameliyatlara ilgili konu ile ilgili onaltı görüşe yer vermiştir.

Dergide yer alan diğer yazılar şunlardır;

Ahmed Agayef, "İslâmiyetten Önce Arablar", Bilgi, 1913, Nu. 1, s. 53-62.

Mehmed İzze-t, "Zenon ve Muakıbları" (Eski Yunan'da Ahlâkî Felsefe)

Doktor Rıza Tevfik, "Felsefe-i Umümiyeye Medhal", Bilgi, 1914, Nu. 6, s. 541-552.

Sâlim, "Mihanik-i Riyâzi", Bilgi, 1913, Nu. 4, s. 426-432.

55. Doktor Dereyfüs, "Son Seneler Zarfında Selânîk Hastahanelerinde Ameliyetleri İcrâ Edilen Batın Cüru# Nâfizesi Hakkında Mütâlaa", Bilgi Mec. Mart 1329, Y. 1, C. 1, S. 5, s. 517-532

Ç. HALKA DOĞRU (1913-1914)

1. Derginin Tanıtılması:

Halka Doğru Dergisi, 11 Nisan 1913 - 3 Nisan 1914 tarihleri arasında elli iki sayı olarak yayınlanmıştır, Türk Yurdu Derneği tarafından haftada bir çıkartılan derginin müdürü Celâl Sâhir'dir. 33x24 cm ebadında ckan dergi yayın hayatına düzenli bir şekilde devam etmiştir.

Nu .1 , 11 Nisan 1913	Nu .17, 1 Ağustos 1913
Nu .2 , 18 Nisan 1913	Nu. 18, 8 Ağustos 1913
Nu .3 , 25 Nisan 1913	Nu .19, 15 Ağustos 1913
Nu .4 , 2 Mayıs 1913	Nu. 20, 22 Ağustos 1913
Nu .5 , 9 Mayıs 1913	Nu .21, 29 Ağustos 1913
Nu .6 , 16 Mayıs 1913	Nu. 22, 5 Eylül 1913
Nu .7 , 23 Mayıs 1913	Nu .23, 12 Eylül 1913
Nu .8 , 30 Mayıs 1913	Nu. 24, 19 Eylül 1913
Nu .9 , 6 Haziran 1913	Nu .25, 26 Eylül 1913
Nu .10, 13 Haziran 1913	Nu. 26, 3 Ekim 1913
Nu .11, 20 Haziran 1913	Nu .27, 10 Ekim 1913
Nu .12, 27 Haziran 1913	Nu. 28, 17 Ekim 1913
Nu .13, 4 Temmuz 1913	Nu .29, 24 Ekim 1913
Nu .14, 10 Temmuz 1913	Nu. 30, 24 Ekim 1913
Nu .15, 10 Temmuz 1913	Nu .31, 7 Kasım 1913
Nu .16, 25 Temmuz 1913	Nu. 32, 14 Kasım 1913

Nu .33 , 21 Kasım 1913	Nu .43 , 30 Ocak 1913
Nu .34 , 28 Kasım 1913	Nu .44 , 6 Şubat 1913
Nu .35 , 5 Aralık 1913	Nu .45 , 13 Şubat 1913
Nu .36 , 10 Aralık 1913	Nu .46 , 20 Şubat 1913
Nu .37 , 19 Aralık 1913	Nu .47 , 27 Şubat 1913
Nu .38 , 26 Aralık 1913	Nu .48 , 6 Mart 1913
Nu .39 , 9 Ocak 1913	Nu .49 , 13 Mart 1914
Nu .40 , 16 Ocak 1913	Nu .50 , 13 Mart 1914
Nu .41 , 16 Ocak 1913	Nu .51 , 20 Mart 1914
Nu .42 , 23 Ocak 1913	Nu .52 , 3 Nisan 1914

Dergide yer alan bütün yazılarda halka hitap etmek esastır. Dergide belli başlıklar altında yer alan yazıların bütün nüshalarda düzenli bir sıra takip etmediği

görülmektedir. Bu yazılar; Halka, Halka Doğru, Şiir, Mensûr Şiir, Tarih, İktisâdî Hasbihal, Öğüt Biraz Sağlık ve Haftalık Şu'un şeklin de tasnif edilmiştir.

"Halka Doğru" ve "Halka" hitaben yazılan yazılarda; halka, esnafa bazı nasihatlar verilerek ilerleme ve yükselme yolları gösterilmiştir. Bu yazıları aynı zamanda yazarların halka bakış açısını tayin etmesi bakımından önemlidir.

"Öğüt" başlığı taşıyan yazılarda; halka, bazı misallerle dinî ve millî değerlerine sahip çıkarak ülkesini kalkındırmak için hiç bir fedakârlıktan kaçınmaması gerektiği anlatılmaktadır.

Dergide yer alan şiir ve hikâyelerde yine halka bir mesaj verebilecek nitelikte olan sade ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılmış eserlerin seçimine dikkat edilmiştir.

Tarih, iktisadî Hasbihal, Haftalık Şu'un başlığını taşıyan yazılarda halka millî şuûrun, Türklük şuûrunun verilmesine itina edilmiştir. Bu yazılarda derin sosyal ve siyasî atmosferi içerisinde iktisadımızın nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Her sayının son sayfalarında yayınlanan "haftalık

havâdis" başlığını taşıyan yazılarda; yurttta ve yurt dışında meydana gelen önemli hadiselerin bir kesiti verilmektedir; "-Kafkasya'da Yeni Bir Idare Vereme Karşı, Adana'da Türk Gücü ve Mersin terbiye-i beden kulübü, Muhâcirin Şirketi, Anadolu'da , Hapishaneler Rica"¹

Derginin bütününde kadın erkek ayırd edilmeden, halkın eğitimine önem verilmektedir. Ancak "İstihlâk Millî Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi" başlığını taşıyan yazı,Halka Doğrunun kadına verdiği değeri belirtmesi bakımından önemlidir. Yazıda ülkenin içinde bulunduğu zor şartlara rağmen, kadınlara ait bir dikiş yurdunun ve mağazanın açılmasının verdiği memnuniyet anlatılmaktadır.²

Halka Doğru'nun bazı sayılarında luzûmlü görülen , halkı aydınlatıcı bazı küçük ihtarlara yer verilmiştir.³

Halka doğru dergisi çıkmadan önce çoğunluğunu tıbbiyeli gençlerin oluşturduğu bir grup , 20 Haziran 1911'de

Türk Ocağını kurmuştur.Bu derneğin üyeleri ,:halka doğru gidilmesini ve halkın içinde bulunduğu durumun öğrenilerek halkın dertlerine çare bulunmasını istemektedir.

1. Haftalık Havâdis, H. D. 1914, Nu. 49, s.339.

2. Halka Doğru,"İstihlâk Millî Kadınlar Cemiyeti Hayriyesi",
H. D. 1913, Nu. 13, s. 104.

3. Halka Doğru, "İhtarlar", H.D. 1913, Nu. 24, S. 185.

Bu gençler yalnızca yayın organları olan Türk Yurdu Dergisinin sütunlarından halka hitap etmenin yeterli olmayacağı görüşündeydiler. Bu görüşten hareketle, :sadece halka hitap eden ve onun problemlerini tesbit ederek ,yol gösteren bir derginin çıkarılmasına karar verilir.

Halka Doğru dergisi, halkın eğitim seviyesinin yükseltmek kültürünü geliştirmek yoluyla millî birlik ve beraberliği sağlamak gayesindedir. Ancak böyle bir düşünce tarzı ile halkın yaşayış standartının yükseleceğine, ülke sathına refah ve mutluluğun, hâkim olacağına inanmaktadır. Halka Doğru dergisi yazarları " halk için halka faydalı olmak"⁴ prensibinden hareketle çalışmalarını sürdürür.

5

Derginin sürekli yazarları; H. Edib, Aka Gündüz, Yusuf Akçura, Ahmed Agayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyin-zâde Ali, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Abdül-feyyaz Tevfik, Ali Canib, Ali Ulvi, Galip Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Gökalp, M. Emin, Mehmed Ali Tevfik ve Memduh Şevket Bey'dir.

4. Halka Doğru, "Halka Doğru Gidenler", H.D., 1913,

Nu. 24, s. 185-186

5. Halka Doğru, "_____", Nu. 2, s. 9

Halka Dergisinin amacı Yusuf Akçura'nın da belirttiği gibi, "halk için halka faydalı olmak"tır. Yusuf Akçura Halka Doğru ekibinin halkın, esnafın arasında giderek onların dertleriyle yakında ilgilenilmesini ister. Ancak halkın da ya dergiye gelerek ya da Halka Doğru ekibine giderek dertlerini açıkça anlatmak suretiyle yardımcı olmalarını ister. Ayrıca halka doğru gitme konusunda; halk arasında yaşayan hocalara, nahiye müdürlerine, imamlara, Ziraat ve sıhhiyye müfettişlerine de önemli görevler düşmektedir.⁶

Halka Doğru Dergisinin dil anlayışı, onun fikir hareketleri arasındaki mevkiini açıkça tayin etmektedir. Türkçülük akımının savunucusu olan Halka Doğru dergisinin yazarları, halkın eğitiminde anlaşılabilir bir dil ve üslup kullanmanın önemine işaret ederler.

Dergiye gönderilen bazı mektuplarda, Halka Doğru Dergisiyle ilgili müspet duygu ve düşüncelerin yanı sıra, halktan ve aydın kesimden bazı kişilerin ülke kalkınmasıyla ilgili görüş ve düşüncelerine yer verildiğini görüyoruz.

Halka doğru'nun yayın hayatına başlaması sebebiyle dergiye gönderilen bir mektupta "halk" unsurunun ülke

6. Akçuraoğlu Yusuf, "Halka", H.D., 1913, Y.1, Nu.22, s. 169-172.

sathında taşıdığı önem belirtilir.

"Halk, ülkenin temelidir, görüşünün yer aldığı mektupta, halkın geleceğini teminât altına almadan ülkenin daha medenî bir hale gelmesinin mümkün olamayacağı belirtilir.

"Evet, bilinmelidir ki "millet" in göğü, anası, temeli halktır. Halkı, halkın duygularını düzeltmezseniz halka doğru duygular veremezsiniz. Bu yurt, şu zavallı harab memleket ⁷şenlenemez., belini doğrultamaz.

"Türklük faidesine çalışan Türk uluslarına hitâben yazılan mektupta; ülkenin harp günlerinin beraberinde getirdiği geri kalmışlıktan kurtulmasının tek çaresi olarak ilim, fen, sanat, ticaret ve ziraat sahalarında kendini ⁸yetiştirmiş aydınlar gösterilir. "Köylünün fikirleri" başlığı altında yer alan yazılarda köylünün duygu ve düşünelerine yer verilmiştir.

Bu yazılar şunlardır;

Ali Suad, "Halk ile Konuşma," H.D.1913. Nu.40, s.314-315.

Maraşlıoğlu, "Bir Köylü Beni Uyandırdı", H.D.,1913, Nu.2, s.5-10.

7. İmzasız, "Bir Mektup", H.D., 1913, Nu. 2, s. 11-13

8. İmzasız, "Türklük Fâidesine Çalışan Türk Ulularına",

H. D. 1913, Nu. 9, s. 71-72.

"Nazım Acıklı Bir Sohbet , "H.D.1913.Nu.8, s.58-60.

"Köylülere Vaazlar" başlığı altında yayınlanan bir dizi yazıda ise müslümanların gaflet uykusundan uyanarak çok çalışmaları gerektiği belirtilmektedir.

Bu yazılar ise şunlardır:

Ali Suad," Mühendis Efendi'nin Nasihati",
H.D.1913,Nu.19 s.149-151

imzasız, "Köylülere Vaazlar-Dünya Müminleridir,"H.D. Nu.11,
s.81-82.

Imzasız," Köylülere Vaazlar-Çalışmak Müslümanlara Farzdır,"
H.D.1913,Nu.19, s.146-148.

Imzasız,"Kaza ve Kader," H.D.1913, Nu.23, s.178-179.

"Anadolu Mektupları," başlıklı yazılarda ise Anadolunun güzel ve bayındır hale getirilmesi gereken yerleri tanıtılmaktadır. Bu yazıları;

A.S."Anadolu Mektupları", H.D.1913,Nu.45 s.358-359.

A.S."Anadolu Mektupları", H.D.1913,Nu.46 s.366-367.

Halka hitaben yazılan yazılarda ağır bir dil ve üslûbün kullanılması dergini tarafımdan tenkid edilmiştir.

Dil meselesi üzerinde hassasiyetle duran dergi bundan sonraki sayılarında Şehr. emânet beyannamesinin, sade ve anlaşılır bir Türkçeyle okuyuculara duyurulacağını belirtmektedir.

Derginin bütününde bu anlayışa uygun bir tarzda halk tarafında anlaşılan sade ve açık bir türkçenin kullanılmasına itina edilmiştir.

Deriginin kuruluşundan itibaren yapılan çalışmaları değerlendiren Yusuf Akçura, Halka Doğru ekibinin halka yaklaşma şeklini beğenmeyerek tenkid eder;

"Şimdiye kadar Halka Doğru'nun, vaziyeti minbere çıkmış hatib efendiyi andırıyor. Halka faideli olacak diye şiirler okuyoruz, hikâyeler anlatıyoruz. Ama halkın bunları anladığından emin değiliz. Bundan sonra "Halka Doğru" halkla

9. imzasız, "Halka Hitâp Edenler," H.D., 1913, Nu.10, s.80.

daima beraber konuşacak ve dertleşecek.

Yusuf Akçura, Halka Doğru'nun amacının halkın meselelerinin tartışıldığı bir müzâkere meclisi olmak isteğini bir defa daha tekrar eder. Çünkü bir ülkenin geleceği halkına bağlıdır. Halkı zengin ve güçlü olmayan bir ülkenin kalkınması ise mümkün değildir.

2Derginin Fikrî Yapısı:

Halka Doğru Dergisi, aydın kesim ile halk arasında gün geçtikçe artan uzaklaşmayı; halka hitap ederek, onunla bütünleşerek engelleme gayreti içindedir. Türkçü aydınlar, ilk olarak millî birlik ve beraberliği sağlamak istemişlerdir. En büyük amaçları, Türkiye'de Batı standartlarından faydalanarak yeni bir gelişme çizgisi takip etmektir. Bu amacın gerçekleşebilmesi de halkın, öncelikle sosyal ve iktisâdî sahada kalkınmasına bağlıdır.

Halka Doğru ekibi, halkın kalkınmasının yalnızca

10. Akçuraoğlu, "Halka", H.D. 1913, Nu. 12, s.171-172.

aydınların çabalarıyla mümkün olamayacağı görüşündedir. Bu görüşten hareketle halkın yeni Türkiye ideali için aktif bir şekilde ülke meseleleriyle ilgilenen şuurlu insanlar haline gelmesi gerekir.

Derginin bütününde halkı çalışmaya ve ilerlemeye teşvik eden yazılar çoğunluktadır. Ayrıca yazılarda halkı, esnafı ilerletecek ve yükseltecek çeşitli yollar gösterilmektedir. Çünkü tek gaye vardır o da; "halk için halka faydalı olmaktır".

Yusuf Akçura, "Halka" adlı yazısında öncelikle halkın tarifini yapar. "Biz Halka Doğru diye ad taktığımız bu cerideyi halk için halka faideli olmak için çıkarıyoruz. Halktan muradımız, köylükde yaşayan az toprak sahibi, yahud¹¹ büsbütün topraksız rençberler, sonra ırgatlardır."

Halkın geçimini zor şartlar altında temin ettiğini belirten yazara göre bu insanların toprak, mahsul, ulaştırma gibi problemlerle karşı karşıyadır. Bu problemlerin çözümü

11. Akçuraoglu, Yusuf, "Halka", H.D., 1913, Nu. 22,
s. 169-172.

ise sağlık durumunun ve ekonomisinin birbirine paralellik gösterdiğini belirterek ülkenin daha iyi şartlara sahip olmasını, halkın sağlıklı ve zengin olmasına bağlar.

Halkın problemlerini          ülkeyi zor şartlardan kurtarmak, yazara g  re h       n g  revidir. Ancak h        meydana getirenler de bu ülkenin insanlarıdır. Bu sebeple h        n başarısı, ülkenin eğitim seviyesi ile doğrudan ilgilidir. Bu durum karşısında, h        suçlamadan ve herşeyi h        n beklemeden   nce ülkedeki insanların 12 eğitimiyle ilgilenmek gerekmektedir.

Belirli bir dünya g r    ne sahip olacak olan halkın devletten yardım beklemeden, ülkesi için yapabileceği birçok hizmetler vardır. Bu konuda yazar, halka örnek olması açısından ilk girişimi aydınların yapmasını ister. Halk ise göreceği örnekten hareketle yenilerini in   eder. Yazar, devlete ait okulun bulunmadığı k  y ve kasabalarda, halkın sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla esnaf ve  ıraklıkla

12. Ak uraog lu, Yusuf, "Halka", H.D.,1913, Nu. 22

s. 177-178.

ilgili okulların açılmasını ister.

"Esnafın Hamiyeti" adlı yazıda halkın ve onun çalışan kısmını meydana getiren esnafın gayretleri takdir
14
edilmektedir.

Maraşlıoğlu esnaf içerisinde arabacı ve hamalların ayrı bir yeri olduğunu belirtir. Arabacıların ve hamalların savaş zamanlarında kutsal görevlerinin şuurunda olarak hiç
15
bir fedâkârlıktan kaçınmadan çalışmaları anlatılmaktadır.

Esnafın hukûkunun korunması ve daha iyi çalışma imkânlarının sağlanması, dergide ele alınan konulardan biridir. Bu konuyla ilgili olarak "Amele Sandığı" kurulmuştur. Bu sandık iki binden fazla çalışanı olan Şehr Emaneti Encümenini esnafın problemlerini çözmek üzere
16
toplantıya çağırıştır.

13. a. g. m. , s. 311

14. Akçuraoglu, "Esnafın Hamiyeti", H.D., 1913, Nu. 21, s.168

15. Maraşoğlu, "Araba ve Hâmallarımız", H.D. 1913, Nu.3,
s.23-24

16. _____, "Amele Sandığı", H.D. 1913, Nu.5, s.40

Amele Sandığı tarafından yapılan toplantılar

sonunda, amele nizâm-nâmesinin hazırlanmasına karar
17
verilmiştir.

18

"Faydalı Düşünceler" başlığı altında Müh. Faik ,hem
esnafın sahip olduğu problemleri tesbit etmiş hem de toplumun
yapısına uygun bir şekilde, başka ülkelerden seçtiği
örneklerle çeşitli çözüm yolları göstermiştir.

Yazara göre ; her şeyden önce esnafa , sanata ait
bilgileri öğretecek okullar lâzımdır. İngiltere'de taşçılık
yapan bir işcinin mesleğinin ince noktalarını öğrenebileceği
bir okulu vardır. Bizde de böyle okulların maddî ve manevî
yönden gerekliliği belirtilmektedir.

Bizde esnaflığın ilgi görmeyen bir sanat şubesi
olduğunu belirten yazar, esnaflığı ilgi çeken meslek dalı
haline getirebilmek için okulların açılması gerektiğini
19
belirtir.

17. Maraşlıoğlu,"Amele Nizam-nâmesi",H.D.,1913,Nu. 5, s.40.

18. Müh. Faik,"Faideli Düşünceler-Esnaf için Terraki Yolları

(1), H.D.,1913,Nu. 29-30, s.229-232.

19. a. g. m., s. 230.

Esnaf için öncelikle temettü (çalışma) konusunun öğretilmesi gerektiğini belirten yazar , esnafın çalıştığı işle ilgili mesuliyetlerinin önemi üzerinde durur . Bu bilgi sayesinde esnaf kendisini maddî ve manevî yönden rahat hissedecektir.

20

Gelişmiş ülkelerin sahip oldukları hayat standardına belli safhalardan geçerek ulaştıklarını belirten Yusuf Akçura, Almanlarda, Ruslarda olduğu gibi Türk aydınının vazifesinin de halkın insanî, millî ve vatanî hislerinin gelişmesine yardım etmek olduğunu belirtir. Halka doğru gitme görevinin şuurunda olan Rum gençlerinin Anadolunun çeşitli illerinden kalkarak Ankara'ya geldiğine işaret eder. Yazar,

21

Türk gençlerinin de aynı şuura sahip olmalarını ister.

Yusuf Akçura, ülkenin bir çiftçi yurdu olması gerektiğini belirtir. Halk hem bu konuda şuurlandırılmalı hem de batı ülkelerinde olduğu gibi halkın hakkını koruyan kanunlar çıkartılmalıdır. Yazar, Almanya'da bulunan Reifisen bankaları gibi bizde de Ziraat bankasının kurulmasının bir mecbûriyet olduğunu belirtir.

20. a. g. m. , s. 231-232.

21. Akçuraoglu Yusuf, "Halka", H.D.,1913, Nu. 31, s.237-238.

"Ziraat çiftçiliktir. Çiftçilik ise bir sanattır.

Çiftçi ihtiyaçlarını gidermek için mahsulünü para ile
22
değiştirmek mecburiyetindedir."

Mühendis Faik diğer bir yazısında, esnafın problemlerine çare bulunması için loncalar kurulması gerektiği görüşündedir. Yazar, 10 Temmuz'dan sonra yapılan işler düşünceye gereken önemin verilmediğini belirtir. Bunun neticesinde de inkılâbtan sonra kurulan esnaf kuruluşlarının her türlü fonksiyonları engellendiği için beklenen fayda sağlanamamıştır.

Mühendis Faik'e göre 20. yy.'da kurulacak bir lonca temelinde fikre bağlı olursa ve işçilerin ortak dertlerini
23
savunursa varlığını devam ettirebilir.

Yazar, diğer bir yazısında da ülkede askerliğe aşırı şekilde önem verildiği halde, esnafın problemlerine kayıtsız kalınmasını tenkid eder.

22. a. g. m. , s. 238.

23. F... , "Esnaf için Terraki Yolları", H.D., 1913,

Nu. 34, s. 272-264.

"Bir milletin yenilik ve çalışma hayatını da sade süngü üzerine oturtmamalı, belki hayatın dimağ ve mesaîsi

24
üzerinde yükseltilmeli idi".

Fransa, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde zenaatın fikirden önce geliştiğini belirten yazar, ülkemizde bu durumun öncelikle gözönüne alınmasını ister.

"İbtidai maarif bir milleti yaşatan yegâne ruhtur. İbtidâî bilgileri olmayan bir millet yarın için silahlanmış
25
sayılmaz".

Ülkenin sosyal ve iktisadî durumuyla ilgili istatistikî bilgilere yer verilen Zühdü Bey'e ait iki grafiği iktibas eden yazar, meselenin vahâmeti üzerinde durur. Ayrıca yazıda bir ülkenin esnafının o ülkenin can damarı olduğu, bu sebeple de sosyal değişimin Osmanlılar için bir kurtuluş olacağı görüşü vurgulanmaktadır.

Çiftçinin kötü şartlara rağmen çalışmasını ise

24. a. g. m. , Nu. 36, s. 278-280.

25. a. g. m., s. 278.

yazar mecburiyet ve alışkanlık gibi iki sebebe bağlar.

Ülkede durum böyle iken, Avrupa'da esnafa verilen kıymet gün geçtikçe artmaktadır. Çünkü; "Bu memleketlerde bir insanı hissî kanunların değil, iktisâdî kanunların idare ettiğini gözle görmek kâbildir".²⁶

Esnafın sahip olduğu kötü şartlardan kurtulmasının tek yolu Muhiddin'e göre imece şirketlerinin kurulmasıdır. "İmece Şirketleri;" herhangi bir mal, bir işle ticaret yapmak için bir kasaba, bir köy, bir mahalle halkının aynı zenaat sahibi esnafın mal, para, ve toprağını biraraya getirerek elbirliği ile çalışmak üzere kurdukları şirketlerdir".²⁷

Mühendis Faik'de aynı görüşü ileri sürerek esnafın problemlerinin ancak imece şirketleri sayesinde çözülebileceğini belirtir. Ayrıca Batı ile ülkemizi mukayese eden yazar, batılîların bulundukları dönemi "Sermâye", ülkemizin bulunduğu dönemi de "zenaat devri" olarak değerlendirir. "Zenaat artık bundan sonra yaşamaya lâyık olan

26. a. g. m. , s. 279.

27. Muhiddin, "En Büyük Eksiğimiz", H.D., 1913, Nu.7, s.56.

milletlerin kollarıyla vücûda getirdikleri müebbed bir ülkede
28
adı sönmeyen bir hakemdir".

Mühendis Faik'e göre esnaf belirli bir plân ve program dahilinde çalışmadığı için neticeye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Esnafı içinde bulunduğu güç durumdan kurtarmak ise iki şekilde mümkündür;

- 1- Avrupa'dan gelen eşyadan gümrük vergisi alınarak, satışının engellenmesi,
- 2- Meşrutiyetten sonra daha çok benimsenen "teşebbüs-i şahsî" anlayışının şirketlerde uygulanmasıdır.

Yazara göre, ülkede millî iktisâdın varolabilmesi ancak müesseselerin gelişmesi ile sağlanabilir. Bu gelişmelerin sağlanmasında dikkat edilecek hususlar;

Esnafın Almanya'da, Amerika'da olduğu gibi bir şirkette (Trust, Kartal) toplanması ve böylece rekâbet ortamının sağlanmasıdır. Diğer önemli bir hususta iktisadî sahada "tedâhül-i sanat"ın sağlanmasıdır. Ancak esnafın

28. F... "Esnaf için Terraki Yolları", H.D., 1913, Nu. 40,

s. 315-317.

birlikte hareket etmesiyle iktisatta millilik sağlanabilir.

Mühendis Faik diğer bir yazısında gelişmiş ülkelerin sanat hayatında geçirdiği safhalar ve ülkemizdeki çiftçilerin biraraya getirilme yolları üzerinde durur.

Sanatta ilerlemiş ülkelerin hayatında beş safha vardır;

- 1- Aile içi ihtiyaçların ön plânda olduğu, sanat ve sanatkârın henüz yer almadığı dönem.
- 2- Nüfus artışına bağlı olarak ihtiyaçların artması. Bu dönemde insanların başkaları için çalışmaya başlamasıyla sanat ve sanatkâr oluşmuştur.
- 3- İhtiyaçların artması sebebiyle ülke sathında çeşitli pazarların açılması. Bu dönemde sanatkârların çalışması süreklilik arz eder.

29. a. g. m., s. 316.

30. F..."Sanat Hayatında safhalar; Ekinciler Nasıl Birleştirilebilir?", H.D. 1913, Nı. 44, s. 346-348.

4. Tüccârların sermâye sâhibi, sanatkârların işçi gibi çalıştığı dönem.

31

5- Avrupa'nın içinde bulunduğu sanayileşme dönemi.

Bu sınıflandırmadan sonra esnafın hak ve hukûkunu en az koruyabileceği iş sahası olarak çiftçilik gösterilmektedir. Yazar çiftçinin istikbâlî ve çiftçilik mesleğinin yaşaması için ziraat sendikalarının kurulması gerektiğini belirtir.

32

Ayrıca, Halka Doğru dergisi millî şuûra sahip bir halk kitlesi yetiştirmede halk kültürünün kaynaklarının tesbit ve derlenmesinin önemli etkilerinin olacağı inancını taşımaktadır. Bu sebeple dergide halkiyâtla ilgili konulara da yer verilmesine itina edilmiştir.

Dergide "Halkiyât" başlığı altında yer alan yazılarda; Ziya Gökalp'in halkiyât kavramının mahiyetini açıklayan makalesinin dışında, Türk selâmları, şarkıları ve Türklerin millî oyunu olan cirid tanıtılmaktadır.

33

Ziya Gökalp "Başlangıç" adlı yazısında; halkiyât

31. a. g. m., s. 346-347.

32. a. g. m., s. 348.

33. Gökalp, "Başlangıç", H.D. 1913, Nu. 14, s. 107-108.

kavramı, ülkemizde halkiyât ve halkiyâtın bölümleri üzerinde durur;

Gökalp'e göre her milletin bünyesinde iki medeniyet bir arada yaşar. Bunlar halk medeniyeti ve resmî medeniyettir. Kuralları yazılı olmayan, sözlü olarak yayılan ananevî medeniyeti "halkiyât" olarak tarif eder. Resmî medeniyeti ise hükümet ve hükümete bağlı kuruluşlar temsil etmektedir.³⁴

Gökalp'e göre Türklerin halka ait olan kuruluşları ile hükümete ait olan resmî kuruluşları, arasında büyük fark vardır. Bu farkın sebebi ise Türklerin kendilerine ait olan müesseseleri, kendi kültürüne göre geliştirme yolunu değil de yabancı ülkelere ait müesseseleri taklit etme yolunu seçmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, Türk devletinin gün geçtikçe daha zayıf hale gelmesine sebep olmaktadır. Çünkü resmî dilinden ahlâkına, sanatına, ekonomisine kadar halkın kültüründen uzaklaşan bir ülkede birlik ve beraberliğin sağlanması yazar tarafından mümkün görülmez.³⁵

34. a. g. m., s. 107.

35. a. g. m., s. 107.

"Bizi yükselten âmilleri halk medeniyetinde, inhitâta düşüren müesseseleri de resmî müesseselerimizde aramak lâzım. Fakat şunu da unutmayalım ki bir milletin şifâhi an'anesiyle tahrîrî maarifi arasında bu kadar derin bir ayrılık açılırsa resmî medeniyet halkın bütün zekâlarını emerek halk medeniyetini büyük bir kararsızlığa düşürür.

Yazar halka ait olan müesseseleri sekiz bölüme ayırarak inceler. Bunlar; ahlâk, hukûk, güzel sanatlar, iktisat, kimya...dır.

Türk Kültürü içerisinde "Türk Selâmları"nın gelişiminin incelendiği yazıda; Türklerin millî geleneklere olan bağlılıklarının zayıflamasıyla, Türkçe saygı ve selâm ifâdelerini de kullanmadıkları belirtilir.

Aydın kesim ile halk kesimi arasındaki kültür farklılaşmasına dikkati çeken yazar, ülkemizde bir süre şark usûlü selâmlaşma tarzının yaygın olarak kullanıldığını daha

36. a. g. m., s. 107.

37. a. g. m., s.108.

38. imzasız, "Türk Selâmları", H.D. 1913,Nu. 13, S.103.

sonra da batı tarzı selâmlaşma tarzının kullanıldığını belirtir.

Aydın kesimin batı tarzı selâmlaşma ifâdelerini kullanırken, halkın , " Allahaısmarladık," "sağlıkla kalın," "uğurlar olsun," "hoşçakal" "güle güle gidin" gibi türkçe selâmlama ifâdelerini kullanmayı tercih ettiği belirtilmektedir.

39

Yazar, halk dilinin bünyesinde, hem arapça, hem de fransızca da geçen selâmlaşma tâbirlerinin yer aldığını belirtmektedir.

Cenevrede'de Türk çocuklarının, Türk kültürüyle yetişmesine özen gösteren " Türk Yuvası" , türkçe terimlerle ilgili bir anket hazırlamıştır. Bu ankette soydaşların Türkçe selâmlaşma ifadelerini kullanmaya özen göstereceği de ayrıca vurgulanmaktadır.

40

41

"Türk Şarkıları" adlı yazıda halka ait millî kültür

39. a. g. m., s. 103.

40. a. g. m., s. 103.

41. imzasız, "Cirid", H.D. 1913, Nu. 47, s.373-375.

unsurlarının yaşamasının ancak, belli bir sistem dahilinde derlenmesi ile mümkün olacağı belirtilmektedir.

Yazar, gelişmiş ülkelerden örnekler vererek onların, kendi şarkılarını, masallarını, destanlarını toplayarak bir antoloji haline getirdiklerini belirtir. Türkler ise köklü ve ihtişamlı bir tarihe sahip olmakla birlikte, millî kültürlerini yaşatacak gayreti göstermemişlerdir.

Yazar, bir milletin kültürünün şarkılarında, destanlarında yaşamakta olduğunu belirterek, Türklerin de bir an önce gelecek nesiller için büyük önem taşıyan bu eserleri
42
bir antoloji haline getirmesini ister.

Alptekin, eski millî oyunlarımızdan olan Ciriti
43
tarihî gelişimi içerisinde tanıtmaktadır.

42. a. g. m., s. 343.

43. Alptekin, "Cirit", H.D. 1913, Nu. 47, s. 373-375.

II. INCELEME

1. Edebî Türler

A. ŞİİR

A:H.N."Ali Onbaşının Köylü Kardeşlerine Sözü", H.D. 1913,
Nu.24, s.188-189

Abaka "Kasaya" H.D. 1913, Nu.41, s.327

_____ "Yusuf'un Kokusu", H.D. 1913, Nu.42, s.332-333

_____ "Demeyin", H.D. 1913. Nu.45, S.356

ÜAhmed Necmeddin,"Intikam", H.D.1913, Nu.21, s.161

_____ "Ulu Işık", H.D.1913, Nu.47, s.372

Aka Gündüz, "Muhâcir Türküsü", H.D.1913, Nu.4, s.25-26

_____ "Esnâf Destânı",H.D.,1913, Nu.5,s.31-32

_____ "Çoban Türküsü", H.D. 1913, Nu.5, s.34-35

_____ " Ninni",H.D. 1913, Nu. 6, s.42

_____ " Öç Türküsü",H.D. 1913, Nu.8, s.57

_____ " Hakîk'in Rüyası", H.D. 1913 Nu. 8, s.137-139

_____ " Biraz Vîcdân",H.D. 1913, Nu. 22, s.172-173

_____ " İstiklâl Marşı",H.D. 1913, Nu.27, s.211

_____ " Biz Türk müyüz",H.D. 1913, Nu.27, s.211

Ali Cânib, "Kaval",H.D. 1913, Nu.10, S.73-74

_____ " Turânın Yolu",H.D. 1913, Nu.15 s.114

_____ " Öç",H.D. 1913, Nu.15, s.113

- Atillâ-Hân "Öç Türküsü", H.D. 1913, Nu. 34, s.265
- Cevâd Turgud, "Köy Geceleri", H.D. 1914, Nu.50, s.395-396
- _____ "Bülbül Ağladı Ben Ağladım", H.D. 1914, Nu.51, s.404
- Doğan, "Bayrak Türküsü", H.D. 1913, Nu. 2, s.9
- Eminoğlu Kemal, "Edirne Yolunda Alay Sancağı Açılırken"
H.D. 1913, Nu. 29-30, s.226-227
- Enis Behiç, "Ey Meriç !" H.D. 1913, Nu. 17, s.129-130
- Feyzullah Sâcid "Bir Türk Yavrucağına", H.D.1913, Nu.14, s.105
- Fikret Ziya, "Garp istiyor ki", H.D. 1913, Nu.34, s.265
- Galib Bahtiyâr, "Bağlama", H.D.1913, Nu.9, s.65-67
- _____ "Nâra", H.D.1913, Nu.14, s.106-107
- Gökalp, "Şehîd Haremi", H.D.1913, Nu.5, s.34
- _____ "Asker Duası", H.D.1913, Nu.6, s.41-42
- _____ "Hayat Yolunda", H.D.1913, Nu.7, s.49
- _____ "Küçük Şehzâde", H.D.1913, Nu.12, s.89-95
- _____ "Yeni Atillâ", H.D.1913, Nu.13, s.97-98
- _____ "Mektep Çocuklarının İlâhisi", H.D.1913, Nu.16, s.121
- _____ "Ülker ile Aydın", H.D.1913, Nu.35, s.269
- _____ "Osman Gazi Kurultayı", H.D.1914, Nu.52, s.411-412
- Hâver, "Son Bahar", H.D.1913, Nu.26, s.203
- Hayri, "Uyan", H.D.1913, Nu.43, s.339
- Hekim Geçer "Al Boya", H.D.1913, Nu.20, s.153
- Hidayetullâh (Mevlevî) "Tembel Olma Ey Türk Oğlu", H.D.1913,
Nu.29-30, s.227

Hüseyin Câvid "İhtiyar Bir Türkün Vasiyeti", H.D.1913, Nu.31,

s.239

Ispartalı Hakkı, "Anaları Görmeliydi", H.D.1923, Nu.28,

s.218-219

Izzet Ulvî, "Intikam", H.D. 1913, Nu.28, s.219-220

Kâzım Nâmi "İstanbul", H.D.1913, Nu.7, s.53

_____ "Denizli Dağlarına", H.D.1913,Nu.17, s.132

_____ "Bitirilmemiş Bir Koşma", H.D.1913, Nu.18, s.143-144

M.Nermi, "Sorma... Ah Öğren...! H.D.1913, Nu.25 s.195

Mehmed Emin, "Gemici", H.D.1913, Nu.2, s.9

Mehmed Niyâzi "Türk Yurdu", H.D.1913, Nu.23, s.179

Muallim Hicrî "Birlik Gücü",H.D.1913, Nu.40, s.317

Muallim Sadî, "Bir Türk Evi", H.D.1913, Nu.17, s.130

Oslu Mohulu, "Anamın Öğüdü", H.D.1913, Nu.49, s.389-391

_____ "Timuçinin Andası" H.D.1913, Nu.39, s.307-309

Recaizade Ekrem , "Ah Nejad",H.D.1913, Nu.43,s.340

Reşâd Fânî "Oğlum Adam Ol", H.D.1914, Nu.54, s.412-413

Reşîd Cengiz "Köyde Sabah", H.D.1913, Nu.37, s.296

Rıza Tevfik, "Anadolu", H.D.1913, Nu.47 s.372

Tarhan, "Yeni Gün",H.D.1914, Nu.51, s.401-402

Turgut Bahtiyar,"Çiftçi", H.D.1913, Nu.46, s.363

Uyanık, "Öç", H.D.1913, Nu.3, s.19

Nu. 4 s.27

_____ "Ayşenin Düşü", H.D.1913, Nu.3, s.22-23

Bir Muhâcir "Sultan Selim" H.D.1913, Nu.3, s.17

Bir Osmanlı "Alnımın Yazısı", H.D.1913, Nu.19, s.145-146

B. Mensûr Şiir:

M. Emin "ihtiyar Değirmenci", H.D.1913, Nu.3, s.17-18

_____ "Türkmenler Obasında", H.D.1913, Nu.4, s.25-26

_____ " Çoban", H.D.1913, Nu.6, s.41

C. HİKÂYE:

Ahmed Necmeddin "Türk Kanı", H.D.1913, Nu.36, s.282-284

Ali Suad, "Hacı Ahmed", H.D.1913, Nu.8, s.60-62

_____ "Anladın mı ?", H.D.1913, Nu.10, s.74-75

_____ "Pek muhterem Bir Adam", H.D.1913, Nu.13, s.101-103

_____ "Onbaşı Ali'nin Gördükleri", H.D.1913, Nu.15,
s.116-118

_____ " Akıllı Baba", H.D.1913, Nu.20, s.153-155

Aydın Kadir "Türk-At-Silah-Kadın", H.D.1913,

Nu.26, s.206-207

Nu.27, s.213-215

Nu.29-30, s.232-235

Nu.31, s.241-244

Nu.32, s.251-252

Galip Bahtiyâr, "İki Köy", H.D.1913, Nu.11, s.84-87

H.D. "Türk", H.D. 1913, Nu.26, s.206-207

Nu.27, s.213-216

Nu.28, s.222-224

Nu.29, s.232-235

İzzet Ulvî, "Onulmaz Yara", H.D.1913, Nu.24, s.191-192

Nu.25, s.198-199

Kâzım Nâmî, "Nöbet", H.D.1913, Nu.1, s.5-8

_____ "Ali Dayının Hikâyesi", H.D.1913, Nu.2, s.13-15

_____ "Beşik Kertiği", H.D.1913, Nu.20, s.158-160

_____ "Acaba Gelecek mi ?" H.D.1913, Nu.26,s.203-206

K.M. Fuad, "Süngü Altında", H.D.1913, Nu.13, s.98-101

_____ "Hicret Hikâyelerinden",H.D.1913,Nu.16,s.122-124

M.Rıfat, "Köylünün intikamı",H.D.1913, Nu.27, s.211-213

Maraşlıoğlu,"Deveci", H.D.1913, Nu.17, s.130-133

_____ "Torsunun Başına Gelenler",H.D.1913, Nu.44,

s.348-351

_____ "ÇakırOğlan", H.D.1913, Nu.45, s.356-357

Nâzım, "Düğün", H.D.1913, Nu.14, s.108-111

_____ "Görücü ve Tosun", H.D.1913, Nu.15,s.118-120

Nu.16,s.125-127

Nu.17,s.135-136

Nazım, "Ana intikamı", H.D.1913, Nu.21, s.166-168

Talat Orhan "Ulu Su", H.D.1913, Nu.28, s.220-222

Ç- HATIRA

Maraşlıoğlu "Bir Hapishane Ziyareti". H.D.1913, Nu.19,
s.151-152

Maraşlıoğlu "Bir Çiftlikten Geçiş",H.D.1913,Nu.18,
s.141-143

M. Ş. "Gödeli Mehmed", H.D.1913, Nu.4, s.26-29

Türk Derneğinden Safvet "Denizde Geziş, Harp Gemisinde Gün
Geçiriş", H.D.1913, Nu.34, s.265-268

Nu.35, s.266

İmzasız "Meçhûl Bir Kahraman", H.D.1913, Nu.24, s.188

III. Diğer Konular

1. TARİH:

Türklerin tarih içersindeki sayısız kahramanlıkları ve fetihleri millî bir tarih anlayışı içerisinde anlatılmaktadır.

Dergide Osmanlı Devletinin Çöküşü ve ülkenin geri kalmasının sebebi olarak halk ile aydın arasındaki kopukluk gösterilmektedir. Halk ile aydın arasında bir uçurumun olması, diğer ülkeler arasında Türk Devletini güçsüz bırakmaktadır. Bu sebeple Halka Doğru dergisi halkla aydın arasında her geçen gün biraz daha artan uzaklaşmayı ortadan kaldırmak, Türk Devletinin ihtişamlı zamanlarında olduğu gibi, yine güçlü olmasını temin etmek gayretindedir.⁴⁴

Dergide tarihle ilgili yer alan diğer yazılarda ise Türk tarihinin başlangıcının Osmanlı Devleti olmadığı vurgulanarak, Türklerin tarih boyunca yetiştirdiği kahramanlar ve dönemleri hakkında bilgiler verilmektedir.

44. Gökalp, "Başlangıç", H.D. 1913. s.107-108, Nu. 14.

Bu bilgiler sayesinde Türklük şuuruna vâkıf, vatanını, milletini seven yeni nesiller yetiştirilmesi gaye⁴⁵ edinilmiştir.

"İlk Padişahımız" adlı yazıda Osman Gazi'nin yaşadığı dönem hakkında bilgi verilmektedir. Osmanlı Devleti kurulmadan önce "Osmanlı" unvânının kullanılmadığı sadece Türk" denildiği belirtilmektedir.

Balkan Harbi'nin sonucunun Türkleri yıldırmayarak daha büyük bir azim ve irâdeyle savaşıma gücü vereceği vurgulanmaktadır. Çünkü Türklerin şanlı bir tarihi vardır. Bu şanlı tarihte her zaman için Türk gençlerine vatanlarını savunma azmini ve şuurunu verecektir. Osman Gazi'nin Osmanlı⁴⁶ Devletini kurması ise bu şanlı sayfalardan biridir.

Diğer bir yazıda ise Osmanlı Devletinin kuruluş yıl dönümünün diğer şehirlerde kutlanmasına yer verilmiştir. Bursa'da Trabzon'da ve Erzurum'da Osmanlı Devletinin kuruluş⁴⁷ yıl dönümünün kutlandığı törenlerden bahsedilmektedir.

45. İmzasız, "İlk Padişahımız", H.D. 1913, Nu. 24, s. 186-188.

46. İmzasız, "Büyük Gün", H.D. 1913, Nu. 37, s. 285-288.

47. İmzasız, "Büyük Gün*Vilâyetlerde", H.D. 1913, Nu. 38, s. 285-288.

Tarihî gelişim içerisinde yer alan Türk büyüklerinin hizmetleri yeni nesillere örnek olacak niteliktedir.

Osmanlı Devletinin karışık bir zamanında başa geçen III. Selim, ülkenin en büyük meselesinin câhillik olduğunu tesbit etmiştir. Bu sebeple de yaptığı savaşların yanı sıra, ülkesini bayındır bir hale getirmeye çalışmıştır. Gayretleri neticesinde Fransa'dan birçok usta, işçi ve öğretmen getirterek yeni cephâne, matbaa, kumaş fabrikası ,
48
mühendislik fakültesini.. açmıştır.

Maraşlıoğlu ise Edirne'nin düşman elinden alındıktan sonra Türk ve Müslümanların bu güzel şehre yerleştirilmesi
49
gerektiğini belirtmektedir.

"Kosova Muharebesi" adlı yazıda da Türk askerlerinin her türlü imkânsızlığa rağmen ölümden korkmadan
50
savaşmaları ve gâlip gelmeleri anlatılmaktadır.

48. İmzasız, "Sultan Selim", H.D. 1913, Nu. 29-30, s.277-229.

49. Mancılioğlu, "Edirne'den", H.D. 1913, Nu. 23, s.180-182.

50. İmzasız, "Kosova Muharebesi", H.D. 1913, Nu. 36, s.280-282.

"Giridin Fethi" adlı yazıda Türk milletinin çok eski düşmanlarından olan Yunanlılarla yapılan savaşlardan bahsedilmektedir. Türk Devletini elli altmış senelik süre zarfında uğraştıran Girid'in kısa bir tarihçesi verilmiştir. Tarihle ilgili diğer yazılar şunlardır;

İmzasız "İspanya'da Müslümanlar", H.D. 1913, Nu. 25,
s. 196-198.

İmzasız "Eğri Muharebesi", H.D. 1913, Nu. 33,
s. 258-260.

İmzasız "Deli Petro", H.D. 1913, Nu. 33,
s. 300-302.

2. EGİTİM :

Eğitimle ilgili yazılar genellikle "Öğüd" başlığı altında verilmiştir. Bu yazılarda ülke kalkınmasında söz sahibi olacak yeni nesillerin eğitiminin büyük önem taşıdığı vurgulanmaktadır.

51

Abdül-feyyaz Tefvik, "Baba Öğüdü" adlı bir dizi yazısında, bir zamanlar şânını bütün dünyaya duyuran Türk gücünün artık yok olmaya başladığını belirtir. Bu zor durumdan kurtulmanın çaresi ise, yeni yetişen nesillere çocukluklarından itibaren iyi bir eğitim vermektir.

52

Yazara göre iyi vasıflara sahip bir Osmanlının yaşadığı sürece yapmakla yükümlü olduğu işler şunlardır;

53

- 1- Okuma-yazma öğrenmek ve kendisini herhangi bir sanat dalında yetiştirmek,
- 2- Gençliğinde çok çalışarak ailesine yardımcı olmak,

51. Abdül-feyyaz Tefvik, "Baba Öğüdü", H.D.1913, Nu.3, s.21-22.

52. a. g. m., s. 21.

53 _____, "Baba Öğüdü", H.D. 1913, Nu.4, s. 30-31.

- 3- Vatan borcu olan, askerlik görevini yapmak,
4. Evlenerek neslinin devamını sağlamak,
- 5- Ülkesi için çalışmak ve devlete olan vergi borcunu ödemektir.

Yazar, Türk milletinin şanlı tarihini bir an olsun unutmadan, var gücüyle çalışması gerektiğini belirtir; "Halbuki biz yok olmak için değil, dünyanın en yüksek medeniyeti olacak olan" **Türk Kızıl Elmasını** vücuda getirmek için yaratılmış bir milletiz" der.

Abdül-feyyaz Tefvik, insanların ağıtımının sadece kitaplar yoluyla sağlanamayacağı görüşündedir. Ona göre bilgi, sadece kitapta değil, çevremizde bulunan herşeyde vardır;

"Dünya gece gündüz yaprakları açık bir kitaptır. Her dikkat eden ondan birşey öğrenir. Onun ayrı bir dili, ayrı bir yazısı yoktur".

A. Tefvik, terbiyenin zamana göre değişme ve gelişme göstermesi gerektiğini belirtir. Terbiyenin

54. Abdül-feyyaz Tefvik, "Baba Öğüdü", H.D.1913, Nu.5, s.34-35.

55. _____, "Baba Öğüdü", H.D.1913, Nu.6, s.42-44.

değişmesi ise onun temel kaidelerinde herhangi bir değişikliğe sebep olmaz. Çünkü her bilgi gibi terbiyenin de namus, doğruluk, mertlik, fedakârlık gibi temelleri vardır.
56
Bunlar hiç bir zaman değiştirilemez.

Yazar daha sonraki yazılarında iyi bir nesil yetiştirilmesi gerektiğini belirterek çocuk terbiyesi üzerinde durur.

Bu yazılar sırasıyla şunlardır;

Abdül-Feyyaz Tefik , "Çocuk Eğitimi", H.D 1913, Nu.10 , s.77-78

Nu.12, s.96

Nu.13 ,s.103-104

Nu.16 ,s.127-128

Nu.26 ,s.201-202

Nu.28 ,s.217-218

Nu.34 ,s.261-262

Dergide eğitimle ilgili diğer yazılar ise şunlardır;

"Kızlarımızı Okutalım", H.D. 1913 Nu.18, s. 139-141.

Kırşehir Ermeni, "Türk Çocuğu Ailede Nasıl Terbiye Edilmeli",
Mektebi Müdürü, H.D. 1913, Nu. 38, s. 302-303.
Kara Oğuz, "Halk Çocuğuna", H.D. 1913, Nu. 43, s. 34-343.

3. Türklük Şuûnu:

Dergide halkın Türk olma şuûnunu daha kuvvetle hissetmesi ve Türk kültürünün yayılarak millî birlik ve beraberliğin sağlanması gayreti ön plândır.

"Türk Şehidi" adlı yazı, Amasyalı Hilmi Beyin ölümü sebebiyle yazılmıştır. Sadrazam Mahmud Şevket Paşa ile görevi olan İbrahim Bey'den sonra vatani için, hiç bir fedâkârlıktan kaçınmayan Hilmi Bey'in hizmetleri anlatılmaktadır.

Maraşlıoğlu "Mukaddes Kinler" adlı bir dizi yazısında Türklük duygusunun ülke sathına yayılmasından duyduğu sevinci dile getirir.

57. İmzasız "Türk Şehidi", H.D. 1913, Nu.9, s.68-69.

58. Maraşlıoğlu, "Mukaddes Kinler Zarûri Bir Mukayese",

H.D. 1913, Nu. 40, s. 317-319
Nu. 41, s. 327-328
Nu. 42, s. 335-336

Ali Suad, yazısında Türklerle Avrupalıları mukayese eder. Avrupalıların daha üstün ve çalışkan bulan yazar, Türklerin üstün bir millet olmak için var gücüyle çalışması gerektiğini belirtir.

59

60
"Rusya'da Türk Mektepleri" adlı yazıda, yabancı ülkelerde tahsil gören Türk çocuklarının eğitiminde, millî kültürün esas alınması gerektiği görüşü ısrarla savunulmaktadır. Bu amaçla Petersburg'da Türk öğretmenlerinden meydana gelen bir dernek kurulmuştur. Bu derneğin üyelerinden olan İsa Mirza Bey'in hazırladığı bir rapor dernek tarafından kabul edilmiştir.

Bu raporun maddeleri ise şu şekildedir;

- 1- Müslümanlar için açılacak okullarda millî ve dinî eğitim görülecektir.
- 2- Bütün okullarda ana dili ile eğitim yapılacak, Rusça 3. sınıftan itibaren okutulacaktır.

59. Ali Suad, "Biz ve Onlar", H.D. 1913, Nu. 39, s. 305-307

60. İmzasız, "Rusya'da Türk Mektepleri", H.D. 1913,

Nu. 43, s. 344

- 3- Bu okullarda alınacak öğretmenler, millî dil ve edebiyata vâkîf elemanlar arasında seçilmelidir.
- 4- Bu okullarda Türkçe ders vermek gayesiyle Rus hükûmeti kendi ödeneğinden kız ve erkek öğretmen okulları açmalıdır.
- 5- Bu okullarda eğitim beş sene devam etmelidir.
- 6- Bu okullarda teftiş sistemi geliştirilmelidir. 61

Türklük şunu ile alâkalı diğer yazılar şunlardır;

Ali Suad, "Büyük Türk", H.D. 1913, Nu. 21, S. 161-163

Maraşlıoğlu "Mukaaddes Kinler Selânikli Ayşe Hanım"

H. D. 1913, Nu. 32, s.248-251

Uyanık "Bugün Türklerin Kurtuluş Bayramına Tesâdüf Ediyor"

H. D. 1913, Nu. 51, s. 402-404

Halka Doğru Dergisinde yer alan din ile ilgili yazılarda İslâm dininin vatan ve millet üzerindeki birleştirici ve bütүнleştirici etkisinden söz edilmektedir.

61. a. g. m., s. 344.

Ahmed Agayef "Hazret-i Fâtımâ'nın Kahramanlığı",

H. D. 1913, Nu. 1, s. 3-4

H. D. 1913, Nu. 3, s. 18-20

Abdül-feyyaz Tefik "Bayram", H.D., 1913 Nu. 2930, s.225-226

Maraşlıoğlu "Gerçek Din", H.D. 1913, Nu. 7, s. 49-51

_____ "Ramazan Günleri", H.D. 1913, Nu. 17, s.133-134

* * * "Mevlîd-i Muhammedî", H.D. 1913, Nu.43,s.337-338

İmzasız "Mevlîd-i Nebevî", H.D. 1913, Nu. 43,s.338-339

İmzasız "İslâm Ticâreti", H.D. 1913, Nu.44, s.351-352

Dergide yer alan sağlık ile ilgili yazılar ise
şunlardır;

Doğruyu Söyler, "Nestle Sütü ve Bazı Doktorlarımız"

H.D. 1913, Nu. 24, s. 190-191

Uyanık, "İçki zehirlerin en fenâsıdır",

H.D. 1913, Nu. 32 s. 409-411

* * * "Verem", H.D. 1913, Nu. 33, s.256-257

İmzasız "Satıcılarda Temizlik", H.D. 1913, Nu. 10,

s.79-80

D. KADINLIK (1914)

I. Derginin Tanıtılması

Kadınlık dergisi, 8 Mart 1914-24 Mayıs 1914 tarihleri arasında haftalık olarak 12 sayı yayınlanmıştır.

Derginin mesul müdürü; Süleyman Tevfik, imtiyâz sahibi; Hacı Cemal, aş yazarı ise Nigâr Hanım'dır.

Her sayının başında "Kadınlığın varlığını, memlekette bir mevki bulunduğunu müdafaa eder, perşembe günleri neşr olunur musavver gazetedir" ibaresi yer almaktadır. Ayrıca derginin sayfalarının bütün Osmanlı hanımlarına açık olduğu belirtilmektedir.

Her sayının kapağında çeşitli hanımların resimlerine yer verilmiştir. Siyah-beyaz olarak çıkan derginin ebadı ise 33x24 cm'dir. Her sayı kendi arasında numaralanmış olup 16 sayfadır. İlk ve son sayfalar genellikle ilânlar için ayrılmıştır.

Derginin çıkış tarihleri aşağıda gösterilmiştir.

Nu. 1, 18 Mart 1914

Nu. 2, 13 Mart 1914

Nu. 3, 20 Mart 1914

Nu. 4, 27 Mart 1914

Nu. 5, 3 Nisan 1914
Nu. 6, 10 Nisan 1914
Nu. 7, 17 Nisan 1914
Nu. 8,
Nu. 9, 3 Mayıs 1914
Nu. 10, 10 Mayıs 1914
Nu. 11, 17 Mayıs 1914
Nu. 12, 24 Mayıs 1914

Kadınlık dergisinin amacının şimdiye kadar var olan kadın ve kadınlığa ilgili meselelerin hiçbirini tenkit etmek olmadığı ifade edilmektedir. Çünkü bu meselelere ilgili olarak istikrârlı bir politika takip edilmemiştir.

Kadınlık dergisi çağdaş Türk Kadınına içinde bulunduğu cahillikten kurtararak çağdaş bir hale getirmek çabasındadır. Dergi bu amaca uygun olarak hiçbir fedâkârlıktan kaçınmadan çalışacağını belirtmektedir.¹

Kadının sanat yönüyle de yetişmesine önem veren Kadınlik Dergisi, Bundan sonra sütunlarında en az iki

1. Kadınlik "Mesleğimiz", K. 1915, Nu. 1, s. 2

2
şarkının notalarına yer vereceğini duyurur.

Adviye Sıtkı, gelen mektuplardan hareketle Kadınlık dergisinin faaliyetlerinin okuyucular tarafından takdir edildiğini belirtmektedir. Adviye. Sıtkı'ya göre okuyucu da en az Kadınlık dergisinin mensupları kadar olayın önemini hisseden bir şuura sahiptir.³

Dergide kadını esas olan ünlü yabancı yazarların söyledikleri güzel sözlere yer verilmiştir.

"Kadınsız bir saray, ilk baharsız seneye yahut gülsüz bir bahara benzer".⁴

Ayrıca Cümel-i Hikemiye "başlığı altında bazı hikmetli sözlerede yer verilmiştir."⁵

2. İmzasız, "Kâirlerimize Tebşîr-i mühim", K.1914, Nu.2, s.17;
Hacı Cemal, "Musîki Hakkına Birkaç Söz", K.1914, Nu.4, s.16.

3. Adviye Sıtkı, "Musahabe", K.1914, Nu.3, s.3-4.

4. İmzasız, "Kadınlar Hakkında Bazı Meşâhirin sözleridir",
K. 1914, Nu. 1, s. 7

5. İmzasız "Cümel-i Hikemiye", K. 1914, Nu. 9, s.7

Nu. 12, s.6-7

Nu. 1, s.17

Nu. 2, s.14-15

Kadınlık dergisi, kadınların cemiyet hayatında almaları gereken mesuliyet yanında ev hanımlığının ilk görevleri olduğu görüşündedir. Bu görüşten hareketle dergide;
6 7
temizlik ve tabahatla (Yemek pişirme sanatı) ilg . her sayının son sayfalarında ev hanımlarına yardımcı olacak çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Yine dergide kadınların modaya uygun bir tarzda giyinmelerini sağlayan pratik bilgilere yer verilmiştir. Meselâ Hacı Cemâl "Usûl-i Terevetten Saç Bahsi" başlığı altında saçların bakımı ve onlara bir model verilmesi konusunda hanımlara çeşitli 8 açıklayıcı bilgiler vermektedir.

Derginin baş yazarı olan Nigâr Cemâl'in dil anlayışı hakkındaki görüşleri Kadınlık Dergisinin dönemin fikir hareketlerine bakış açısını tayin etmesi bakımından son derece önemlidir.

6. Vedîde, "Terâzilik", K. 1914, Nu. 9, s.12-13.

7. İmzasız, "Tabahat", K. 1914, Nu. 12, s. 14-15.

8. Hacı Cemâl, "Usûl-i Teravetten Saç Bahsi, Saçları Tezyîn Etmek Sanatı", K.1914, Nu. 4, s.11-12.

Nigâr Cemâl, dilin tabîî bir unsur olduğunu ve dilde halkın söyleyişinin esas olarak alınması gerektiğini belirterek dildeki sadeleşme gayretlerini desteklemektedir.

Nigâr Cemâl, diğer bir yazı serisinde şarkın meşhur kadınlarını, kadınlarımıza örnek olması için kronolojik bir şekilde tanıtmıştır.

2. DERGİNİN FIKRÎ YAPISI:

Kadının aile ve cemiyet hayatıyla ilgili meselelerine yer verildiği yazılar kısm-ı içtimâîye, mektup ve diğer makalelerle dile getirilmeye çalışılmıştır.

Ebuû's Süreyya Sâmi, Türk sosyal hayatında kadının mevkiînin tespitinin birçok tartışmalara sahne olduğunu belirtir. Bu tartışmalar esnasında tesettür meselesinden, Turanlılaşılmaya, graplılaşılmaya kadar birçok mesele basına aksetmiştir. Yazar, bu yapılan tartışmalardan hareketle "kadın" meselesinin Türk toplumunda hâlâ lâıykıyla anlaşılamadığını belirtir.

9. Nigâr Cemal, "Lisân ve Edebiyat Meselesi",
K. 1914, Nu. 3, s.6-7.

10. Nigâr Cemal, "Meşâhir-i Nisvân",
K. 1914, Nu. 12, s. 14-15.

11. Ebuû's Süreyya Sâmi, "Bizde Kadın Zihniyeti",
K. 1914, Nu. 1, s.3-4.

Ebu u's-Süreyya Sami, "kadın" a cemiyet içerisinde verilen mesuliyetlerin bir sıra takip etmesini ister. Türk kadının sahip olması gereken hukûkî haklardan ziyâde, öncelikle istenilen belirli bir zihniyeti şuurulu bir halde savunur hale gelmesini beklemek lâzımdır. Aksi takdirde Türk kadını kendisini yeterince yetiştiremeden bazı haklara ve mesuliyetlere sahip olacaktır. Bu ise yazara göre Türk sosyal hayatında beklenen başarıyı sağlamak yerine

12

birtakım zararları beraberinde getirecektir.

Yazar diğer bir yazısında Nasreddin Hoca'nın "bilenler bilmeyenlere öğretsin" fıkrasında hareketle, Türk kadınlarının birbirlerini destekleyerek daha iyi yetişmelerini ve şuurulu bir hale gelmelerini ister.

Yazar, Türk milletinin yeni "kadınlık" anlayışını artık kabul ederek Batıdaki gelişmeleri yakından takip etmenin bir mecburiyet halini aldığını belirtir.

13

H.C. ise tarihî gelişim içerisinde kadınların mevkiîni iki bölümde inceler;

14

1- Tarihde kadının sahip olduğu ve bugünde taklid ve

12. a. g. m., s. 4

13. Ebu u's-Süreyya Sâmi, "Kadınlıkda Terakki Var mı Yok mu", K. 1914, Nu.2, s. 2-3.

14. H.C., "Kadınların Mevkiî", K. 1914, Nu. 5, s.2.

uygulanmasına çalışılan mevkiî,

2- Bugünün kadınlarının sahip olduğu mevkiî.

Meşrutiyet'in ilânından sonra kadınların sahip olması gereken "hak ve hukuk" meselesi daha aktüel olarak gündeme gelmiştir. Ancak kadına verilen birtakım hakların yanlış anlaşılması yüzünden ahlâk hayatında birtakım çöküntüler olmuştur. Yazara göre kılık kıyafet konusunda kadına bazı serbestliklerin verilmesi, şunuursuz olan bazı kadınlar tarafından yozlaştırılmıştır. Bu da millî ve ananevi değerlerinden uzaklaşan bir Türk kadını tipini beraberinde getirme tehlikesini ortaya çıkarmıştır.

Yazar, Türk kadının sahip olması gereken ahlâkîdeğerlerini kaybetmeden çağdaş bir seviyeye gelmesini
15
ister.

Adviye Sıtkı, kadınların giyinmeye ve süslenmeye olan aşırı düşkünlüklerini tasvib etmez. Kadının kendisine verilen serbestlikten istifade ederek bir kukla gibi giyinmesi kendisine duyulan saygıyı ve hürmeti azaltmaktadır. Yazar, Bu sebeple Türk kadının millî

ananelerini unutmada zamanaya uygun bir şekilde giyinmesi ve
16
süslenmesi gerektiğini belirtir.

Mahmud Sadık'da kadın hayatının gelişiminin
vahşilikten medeniyete doğru bir çizgi takip ettiğini
belirtir.

Bir ülkede kadına verilen mevki o milletin
gelişme seviyesini yansıttığını söyleyen Mahmud Sadık,
gelişmekte olan ülkelerde bu gerçeğin göz ardı edilmeden
17
kadına lâyık olduğu değerin verildiğini belirtir.

H. C. bir milletin ilerlemesinin ve
yükselmesinin ancak kadınlarına verilen haklar sayesinde
mümkün olabileceğini ifade eder. Ancak ülkemizde bu hakların
mahiyeti sağlam esaslara bağlı değildir. Bu sebeple
kadınların ilerlemesi ve gelişmesi için yazara göre "ittihad-
18
ı nisvan" adlı bir teşkilâtın kurulması şarttır. Bu
teşkilât, her sene bütün hanımların katılabileceği bir
müzâkere toplantısı yapacaktır. Bu toplantıda alınacak
kararlar merkeze bildirilecek, geleceğe yönelik bazı
çalışmaların yapılması sağlanacaktır.

16. Advîye Sıtkı, "Musahabe-Teşebbüs ve Tezyî-i Nisvân",

K. 1914, Nu. 10, s. 3-4.

17. Mahmud Sadık, "Kadınlık Safahatı", K. 1914, Nu. 4, s. 2-3.

18. H.C., "İttihad-ı Nisvan", K. 1914, Nu. 9, s. 2-3.

Yazara göre Türk kadınının sistemli bir şekilde ilerlemesi ancak böyle bir teşkilâtın kurulmasıyla¹⁹ mümkün olabilir.

Aliye Haşmet, "Feminizm yahud Hukuk-ı Nisvan"²⁰ adlı yazısında, kadın-erkek eşitliği üzerinde durur. Ona göre kadın, tarihî gelişimi içerisinde kendisine vazife olarak benimsetilen "kadın erkeğin bir gölgesidir, cıdâli²¹ hayatta alacağı yaraları sarmakla mükellef bir hademesidir." zihniyetinden kurtulmalıdır.

Adviye Sıtkı, yazısında "kadın erkeğin bilâ-²² kayd ü şart esîresidir". zihniyetine karşı çıkma zamanının geldiğini belirtir.

Raife Halil ise vatanın ilerlemesinin ve yükselmesinin kadınlara bağlı olduğuna işaret eder. Çünkü vatani kurtaracak olan, asker yetiştiren, onu terbiye eden anneleridir. Bu sebeple kadınların hiç bir şekilde ihmal²³ edilmemesi gerekir.

19. a. g. m., s.3

20. Aliye Haşmet, "Feminizm yahud Hukûk-ı Nisvân", K.1914, Nu.2, s.5-11

21. a. g. m., s. 11.

22. B. Adviye Sıtkı, "Musahabe", K.1914, Nu. 5, s. 3-4.

23. Raife Halil, "Erkeklerin Kısım-ı Cûhelâsına", K.1914, Nu. 12, s. 5.

Cahide Cevdet, yazısında Osmanlı kadınlarının sosyal mevkîlerinin ağılanacak vaziyette olduğunu belirtir. Ülke aydınlarının, Kuran-ı Kerim'in ve asrın verdiği hakları kadınlarına çok görmesini şiddetle tenkit eder.

24

B. Advîye Sıtkı diğer bir sohbet yazısında kadınların sosyal hayatta sahip olması gereken haklar üzerinde yapılan tartışmaları son derece zamansız bulur. Ülkede kadınların yarınından emin olmadığını belirten yazar, aile müessesinin devamına ve sona ermesine erkeklerin karar vermesini tenkid eder. Öncelikle boşanma kanununun kadının hukûkuna imkân tanıyacak şekilde yeniden düzenlenmesini ister.

25

Şâh-ver ise, kadınların ilerlemesinin ve yükselmesinin ancak ilim ve irfân sahibi olmalarıyla mümkün olacağını belirtmektedir.

26

24. Câhide Cevdet, "Hukûk-ı Nisvân", K. 1914, Nu.13,s.5-6.

25. B. Advîye Sıtkı, "Musahabe-Erkekler ve Kadınlar Mevkî",

K. 1914, Nu. 12, s. 3-4.

26. Şâh-ver, "Birbirimizi Aldatmaktan Terraki Edelim",

K. 1914, Nu. 11, s. 6-7.

Nurullah Şükran, yazısında ülkemizdeki kadına bakış meselesi üzerinde durmaktadır. Ülkemizde kadın denilince süslü, güzel giyinen, sık tuvaletli ancak duygu ve düşünceden yoksun hanımlar akla gelmektedir. Bu durum ise Türk sosyal hayatının gelişimi açısından son derece zararlıdır.

Yazar, Türk kadınlarının içinde bulundukları cahillik ve taassubtan bir an önce kurtulmalarının onlara iyi bir eğitim ve terbiye imkânının sağlanması ile mümkün olacağına inanır. Bu imkânların Türk kadınına en kısa zamanda verilmesini ister.

Aliye Mehmed, kadınların kendilerini ilim ve bilgiyle yetiştirerek mesleklerinde yükselmek ve ilerlemek için hiçbir engelden kaçınmadan çalışmaları gerektiğini belirtir.

B. Advise Sıtkı, yazısında son derece beceriksiz ev kadınlarının yanında başarılı ve yaptığı işin şuurunda olan kadınların (Saide Kemal Hanım, Remziye

27. Nurullah Şükran, "Bizde Kadınlık ve Kadınlık Marifet",
K. 1914, Nu. 2, s.3-6.

28. Aliye Mehmed, "Kadınlık iştirak-ı Fi'li Teşebbüslerinde",
K. 1914, Nu. 4, s. 6-7.

Hanım...) varlığına dikakti çeker.

Şâhver ise vatanın ilerlemesi ve mutluluğu için kadınlığa verilmek istenen itibarı yeterli bulmaz. Çünkü Anadolu'da kendi dertleriyle baş başa bırakılan

kadınlar çoğunluğu teşkil etmektedir.

II. İNCELEME

1. Edebiyat

Derginin dil ve edebiyat hakkındaki görüşlerinin belirtildiği tek makale baş yazar Nigâr Cemâl tarafından "kısm-ı edebiyat ",başlığı altında yazılan "Lisân
31

ve Edebiyat Meselesi" adlı yazıdır.

Nigâr Cemâl'in bu makalesine göre; milletlerin ve kavimlerin ilerlemesi ve yükselmesi onların manevî varlıklarına bağlıdır. Ayrıca o milletin dilinin de belirli bir gelişme düzeni takip etmesi gerekir.

29. Adviye Sıtkı, "Musahabe; Kadınlıkda Fıkr-i Teşebbüs", K. 1914, Nu. 4, s. 6-7.

30. Şâhver, "Unutulmuşlar İçin", K. 1915,Nu. 10,s.8-9.

31. Nigâr Cemal, "Lisân ve Edebiyat Meselesi",K.1914,Nu.3, s. 6-7.

Nigâr Cemâl, dil konusunu iki bölümde inceler. İlki tabîî ve asıl olan halkın dilidir. Diğeri ise sonradan çalışılmakla öğrenilen sunî dildir.

Yazara göre Türk dilinin öğrenilmesi yabancı dillere nazaran daha kolaydır.

Tarihî gelişim içerisinde Türk dilini kısaca değerlendiren Nigâr Cemâl, Türklerin millî dili olan Uygur Türkçesini ifade bakımından son derece önemli bulur. İslâm dininin kabul edilmesiyle Arap ve Fars dillerinin Türkçe üzerindeki olumsuz etkileri Türk dilini içinden çıkılmaz bir hâle getirmiştir. 13. y.y.'dan sonra Türkçenin sadeleşmesi husûsunda çalışmalara başlanmasını yazar, son derece sevindirici bulur.

Türk Dilinin yabancı tesirleri altında kalarak tabîî bir gelişme çizgisi takip edememesinin Türk Edebiyatı üzerinde de olumsuz yönde oldukça önemli tesirleri olmuştur.

Bundan sonra Türk Dilinin gelişimine ve sadeleşmesine bağlı olarak Türk Edebiyatında da ilerleme söz konusu olacaktır. Türk Edebiyatında tekâmülün sağlanabilmesi yazara göre, öncelikle edebiyatın mahiyetinin ve görevinin ne olduğunun tesbiti ile mümkündür. "Bu görevi yazar şu şekilde

izah etmektedir, Edebiyat;

- 1- Lisânın , kavâidini zabt ve şîvesini letâfet ve tabiiyyesini, fesahatını muhafaza ederek buna mugâyir elfâz ve tâbirâtı lisândan tard ve tabiî de çalışmak,
- 2- Meân-i zevkiye ve hayât-ı âliye ile mevâdd-ı ilmiye ve fenniye ve keşfiyât-ı cedîde için sade anlaşılır bir takım tâbirât bulabilmektir.

Edebiyatı, dilin bir uygulaması olarak kabul eden yazar, halkın tabiî dilinin belli sistemler dahilinde bazı terimlerle ve sanatlarla geliştirilmesinin gereği üzerinde durur.

Sonuç olarak edebiyatın gelişmesinin dilin sadeliğine ve anlaşılmasına bağlı olduğunu bir defa daha tekrar eden yazar, dilin sadeleşmesi husûsunda yapılan çalışmaları gönülden benimsediğini belirtir.

2. Edebi Türler:

A) Şiir

Dergide yer alan şiirler "Kısm-ı Edebiyat", "Şiir", "Şark hurâfelerinden" adlı sütünlarda yayınlanmıştır. Genellikle kadın şâirler tarafından yazılan manzumelerde, kadın ve aşk temaları işlenmiştir. Bu manzumelerde temanın ele alınışı basit, ifade tarzı sadedir. Sade bir dille ve hece vezniyle yazılmışlardır.

Bu şiirler şunlardır;

Ali Seydi, "Mahfuzât-ı Edebiye'den",

K. 1914 Nu. 12, s.7

A. Selahaddin, "İğne",

K. 1914 Nu. 2, s.113

H.C."Hissiyât-ı Şâirâne",

K. 1914 Nu. 12, s.8

Hâlise Eşref, "Bir Hitabeden"

K. 1914 Nu. 1, s. 6-7

İdris Suphi, "İlk kurbanlara",

K. 1914 Nu. 1, s.6

Müfide Meliha "Fesâne-i Garam"

K. 1914 Nu. 12, s.8 -9

- Münevver Nâfiz, "Gözlerin ve Ümitlerim",
K. 1914 Nu. 12, s.8 -9
- N. İhsan , "B. Advîye Hanım Efendi'ye"
K. 1914 Nu. 12, s.10
- Nilüfer , "Bir Mûsâmere'de ",
K. 1914 Nu. 2, s. 13-14
- Nurullah Şükrân, "Birinci Merhale-i İtilâ..."
K. 1914 Nu. 6, s.10
- Nezahat Sadri , "Sevdâ-yı Medfûn'a"
K. 1914 Nu. 12, s.10
- _____ , "Tahazzür",
K. 1914 Nu. 2, s.12-13
- _____ , "Yarın ki vâlidelere",
K. 1914 Nu. 3, s.7
- _____ , "Kadınlık",
K. 1914 Nu. 4, s.7
- _____ , "Babamın ilk hediyesi",
K. 1914 Nu. 5, s.9-10
- _____ , "Süslen",
K. 1914 Nu. 10, s.11
- _____ , "Bir Kadının Nizâm-ı Hâli",
K. 1914 Nu. 11, s.11-12
- _____ , "Annemin Ninnilerinden",
K. 1914 Nu. 12, s.7

B.HİKÂYE:

- Mehmed Rifat, "Dul Kadın",
K. 1914 Nu. 11, s.10
- Nemîde Mükedder , " _____ ",
K. 1914 Nu. 9, s.10-11
- Raife Halil , "Müntehîre",
K. 1914 Nu. 3, s.7-10
- İmzasız , "Buhrân-ı Emel",
K. 1914 Nu. 7, s.7-8
- B. H. , "Kâtil Mirasçı", K. 1914,
Nu. 1, s.10-14
Nu. 2, s.10-13
Nu. 3, s.9-14
Nu. 4, s.10-15
Nu. 5, s.9-14
Nu. 6, s.12-14
Nu. 7, s.9-15
Nu. 9, s.13-14
Nu. 10, s.15-16

C- TERCÜME HİKÂYE:

Marsel Perevve "Kefâret",
K. 1914, Nu. 6, s.10-12

(Terc. Nezahat Sadri)

Paul Burjen "Pençe",
K. 1914, Nu. 9, s.9-10

(Nezahat Sıtkı)

Ç- FANTEZİ

Aliye Suzan, "İnkisâr-ı Hayâl",
K. 1914, Nu. 9, s.8-9

H. Nevzad, "Gurûb ve Ben"
K. 1914, Nu. 3, s.10-11

_____ "Buhrân",

K. 1914, Nu. 10, s.11

_____ "Koltuktan Evvel ve Sonra...",
K. 1914, Nu. 11, s. 10-11

Mazlûm Sâmî, "Venûs'ün Hikâyesine",
K. 1914, Nu. 12, s.10-11

Muazzez Sâlih,, "Melekler Dünyasında",
K. 1914, Nu. 9, s.11

- Nurullah Şükran "Fulyalar",
K. 1914 Nu. 3, s.40-41
- _____, "Müsâmere-i Rebia'ya",
K. 1914, Nu. 7, s.8
- _____, "Babamın Serzenişleri",
K. 1914, Nu. 7, s.9
- _____, "Mayıs Sabahı",
K. 1914, Nu. 10, s.12
- Sâdiye Ziya "İstikbâlimden Emin Değilim",
K. 1914, Nu. 6, s.10
- _____, "Mevt-i Hâil",
K. 1914, Nu. 12, s.9

D- HATIRA:

- Sâdiye Ziyâ, "Bir Tenezzüh-i Rebii",
K. 1914, Nu. 12
- _____, "Tahassüsâtından",
K. 1914, Nu. 12, s.9-10
- Sâliha Farûk "Siyahlar",
K. 1914, Nu. 11, s.12-14
- Sütûde Nihâl "Kuruyan Yaseminler",
K. 1914, Nu. 10, s.13-14

E- MEKTUP

Degide yer alan "mektup" türü yazılarda kadının aile ve cemiyet içinde fonksiyonu ve problemleri konusunda sahip oldukları görüşlere yer verilmiştir.

Bu mektuplar sırasıyla şunlardır;

- Aliye Suzan , "Nûrâ Doğru",
K. 1914, Nu. 4, s.7-10
- Bedriye , "Trabzon'dan Mektup",
K. 1914, Nu. 9, s.5-6
- Nezahat Sıtkı , "Bir Bedbaht Pederin Hicrân-ı Garamı",
K. 1914, Nu. 9, s. 9
- Raife Halil , "Cevâbım",
K. 1914, Nu. 5, s.7-9
- _____ "Mektup",
K. 1914, Nu. 6, s. 4-5
- _____ "Edirne'den Bir Mektup",
K. 1914, Nu. 6, s.7-8
- Şükûfe Nihal Midhat, "Bugünün Genç kadınına Hitâbet",
K. 1914, Nu. 1, s. 4-5
- Vedîde , "Raife Halil Hanımefendi'ye",
K. 1914, Nu. 5, s. 5-6

III. Diğer Konular:

1. Sosyoloji

Kadınlık dergisinde yer alan sosyal hayatın meseleleriyle ilgili hususlarda yine kadın konusuna yer verilmektedir.

Adviye Sıtkı, kadının çağdaş bir hale gelmesini savunmakla birlikte, kadınların çağdaşlaşmak uğruna millî ve ananevî değerlerini bir tarafa bırakmalarını şiddetle tenkid eder.

Yazar, kadınların fert olarak toplum hayatında sahip oldukları haklar yanında, sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası olan komşu ve komşuluk hukûkunun da ayrıca önem taşıdığını belirtir.

A. Sıtkı, İstanbul'da "Kız Dârüş- Şafaka" okulunun açılmasının vereceği memnûniyet üzerinde durmaktadır. İstanbul Maarif müdürünün Avrupa'dan getirttiği

33. Adviye Sıtkı, "Musahabei Hukuk-ı Cîrân", K.1914, Nu.7, s.3-4.

34. a. g. m., s. 4.

idâreci ve öğretmen kadrosuyla açtığı "Kız Sanayi Mektebi" ise ciddî bir eğitim ve köklü bir programa sahiptir.

Yazar, bu tarz düşünceleri ve uygulamaları
35
ülkemiz açısından bir inkilâp olarak değerlendirebilir.

H. C. ise "İttihâd-ı nisvân" adlı yazısında kadınların teşkilâtlanmasını içtimâî açıdan son derece faydalı bulur. Böyle bir teşkilât sayesinde kadınlar şuurulu bir şekilde vatanları için hiç bir fedâkârlıktan kaçınmayan
36
evlâtlar yetiştirecektir.

Azize Haydar ise sosyal hayatta insanlar arasındaki ahenksizlikten bahsetmektedir. Bu ahenksizliğin sebebi olarak kadınların gösterilmesini, adaletsizlik olarak vasıflandırır.

Yazara göre, sosyal hayatta ilerlemenin sağlanabilmesi; cemiyetteki aksaklıkların hem kadına hem de erkeğe ait olduğunu kabul etmekle mümkündür. Ancak bu eşitlik sağlandıktan sonra kadın veya erkek ilim-fen
37
sahasında üstünlüğünü gösterebilir.

35. A.Sıtkı, "Musahabe; Kız Darüş-Şafakası", K.1914, Nu.11, s.3-4.

36. H.C., "İttihad-ı Nisvân Münâsebetiyle", K.1914, Nu.11, s.2-3.

37. Azize Haydar, "Yalnız Kadınlar mı Islâha Muhtaç",
K. 1914, Nu. 7, s. 4-5 .

İnsanlığın mutluluğunun "kadın" a bağlı olduğunu belirten yazar, bu mutlulukta beş şartın olduğuna dikkati çeker. Bu şartlardan en önemlisi ise, neslin devamının sağlanmasıdır. Yani evlilik ve aile hayatının var olmasıdır. Yazar, aile hayatında görülen uyumsuzlukların temelinde eğitimsizlik ve aile terbiyesinden mahrûm olmanın etkili olduğunu belirtir. Aile müessesesinin temelinde kadına önemli vazifeler düştüğüne işaret eden yazar, kadının bu mesuliyetini lâyıkıyla yerine getirmesinin ancak eğitimle mümkün olabileceğine inanır.

Medeniyetin ilerlemesinin, insanlığın mutluluğuna paralel bir çizgi gösterdiğini belirten yazara göre; Kadının bu hayatta önemli bir mevki vardır. Bu mevki;

- 1- Çocuk doğurarak neslin devamının sağlanması,
- 2- Çocuğun terbiyesi ve eğitimi,
- 3- Sosyal ve ailevi görgü kurallarının gösterilmesi,
- 4- Evin işlerinin ve aile bütçesinin idâresi,
- 5- Bu dört madde yerine getirildikten sonra cemiyet hayatında söz sahibi olma hakkının elde edilmesidir.

Batıda, kadınların bu önemli fonksiyonları

38.H.C., "Saadet-i Beşeriye Kadınla Kâimdir", K.1914, Nu.6, s.2

39. a. g. m., s. 2

idrâk edilerek sosyal hayatta hukûkî yönden haklar verilmiştir. Yazarda ülkemizin mutluluğu için kadınlara en kısa zamanda lââyık oldukları yerin verilmesini ister. mahrûm olmanın etkili olduğunu belirtir. Aile müessesesinin temelinde kadına önemli vazifeler düştüğünü işaret eden yazar, kadının bu mesuliyeti lââyıkıyla yerine getirmesinin ancak eğitimle mümkün olabileceğine inanır.⁴⁰

H. C. yazısında nüfusun gittikçe azalmasını istikbâl açısından bir tehlike olarak görür. Ülkenin kalkınabilmesi yazara göre ancak nüfusun çoğalması ile mümkündür. Nüfusu artan bir ülkede aranacak asıl vasıflar ise, cehalet ve ahlâksızlığın bulunmamasıdır.⁴¹

Nezahat Sadri ise ülkenin ilerlemesinin ancak kadın-erkek ayırd etmeden çalışmakla mümkün olacağına inanır.⁴²

Mustafa Şevket'e göre ülkenin felâket içinde olmasının sebebi, halkın yapmakla, yükümlü olduğu görevlerinin şuurunda olmamasından kaynaklanmaktadır.⁴³

40. H.C., "Tevlîd ve Idâme-i Nesl", K.1914, Nu.7, s.6-7

41. H.C., "Nüfûsun Azalmakta Bulunması Münâsebetiyle", K. 1914 Nu. 12, s. 2-3

42. Nezahat Sadri, "Eizde Yükselmenin Çareleri", K.1914, Nu.7 s.5-6

43. Mustafa Şevket, "Fekâketlerimizin Sebeplerinden", K. 1914, Nu. 10, s. 6-8

Dergide yer alan yazıların bir kısmı da evlilik müessesinin kuruluşuyla ilgilidir.

Raife Halil, evlilikte eski usülle yeni usûlü mukayese ederek görücü usûlüyle evliliğin sakıncaları üzerinde durur. Yeni usülle yapılan evliliklerde kadın-erkek daha önceden birbirini tanıdığı için aile içi anlaşmazlıkların daha az olacağı belirtilmektedir.⁴⁴

Raife Halil, diğer bir yazısında bu görüşlerini tekrarlayarak eşlerin birbirini tanıyıp evlenmesinin cemiyet hayatı açısından getireceği faydalar üzerinde durur.⁴⁵

Raife Hâlil, bir hatırasından yola çıkarak evlilik törenlerinin gösterişe dönüşmesinin ailelere getirdiği maddî ve manevî yüke dikkati çeker.⁴⁶

Dergide yer alan diğer yazılar şunlardır;

44. Râife Hâlil, "İzdivaç ve Muaşeret Nasıl olmalıdır",

K. 1914, Nu.10, s. 6-8.

45. _____, "Hayatı Zevciyâta Muaşeret", K.1914, Nu.6
s.4.

46. _____, "İzdivaç da Asâr-ı Teceddüd", K. 1914
Nu. 11, s. 4-5.

Adviye Sıtkı, "M. Kağıthâne'ye Doğru",

K. 1915, Nu. 9, s. 3-4

Aliye Suzan , "Mâtemlerin",

K. 1915, Nu. 7, s. 9-10

Nurullah Şükran, "Dış Gelini",

K. 1915, Nu. 1, s. 5-6

Raife Halil , "İçtihadım",

K. 1915, Nu. 2, s. 14

_____ "Temas ve adem-i temasa dâir bir iki söz"

K. 1915, Nu. 6, s. 5-6

_____ "Hergünkü Nakarat"

K. 1915, Nu. 9, s. 4-5

Vedîde , "İslâmiyette erkek ve kız izdivaçtan
ikdam temasta bulumalı mı bulunmamalı
mı ?"

K. 1915, Nu. 5, s. 5-6

E. BÜYÜK MECMUA (1919)

I. Derginin Tanıtılması :

Büyük Mecmua, 6 Mart 1919-25 Aralık 1919 tarihleri arasında haftalık fikir ve sanat dergisi olarak 17 sayı yayınlanmıştır. Derginin ilk sayfasında perşembe günleri çıkan edebî ve ilmi haftalık mecmua¹ ibaresi yer almaktadır. Derginin müdürü ve imtiyaz sahibi M. Zekeriya'dır. İlk sayı da on altıdan fazla makale, şiir, hikâye, resim ve altı tane karikatür yer almıştır. Dergi kapaklarının büyük çoğunluğu ise renkli fotoğraflardan oluşmaktadır.

Büyük Mecmua, 5. sayıya kadar muntazam bir şekilde haftalık olarak yayınlanmıştır. Derginin daha iyi şartlarda çıkması plânlanmış ve "Kâri1lerimize" başlığı altında bu düşünce duyurulmuştur. 5. sayıdan itibaren de Dergi, on beş günde bir çıkartılmaya başlanmıştır.

Dergi, yayın hayatı sona ere ne kadar aksamalar olmakla beraber on beş günde bir çıkmıştır. Yalnız sansür sebebiyle 11. sayı iki ay geç yayınlanmıştır. Derginin iki aylık tatil süresinde daha mükemmel bir duruma getirilmesine çalışılmıştır. Bu amaca uygun olarak derginin yazı kadrosunda;

1. İmzasız, "Kâri1lerimize", B.M., 1919, Nu. 4, s. 11.

Halide Edib, Sabiha Zekeriya, Ömer Seyfeddin, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Benizâde Hamdi, Süleyman Saib ve M. Zekeriya'nın çalışması uygun görülür. Yine 11. sayıdan itibaren, derginin baş yazarının Halide Edib olduğunu görüyoruz. Bundan sonraki sayılarda Halide Edib, mecmuanın musahabe sayfasını yazacağını ve yine Halide Edib, Ömer Seyfeddin ve Reşat Nuri'nin derginin diğer sayılarında sıra ile birer hikâyesi ve tefrikasının yayınlanacağı duyurulur. Ayrıca dergide yer alan diğer yazılara da canlılık getirileceği belirtilmektedir.

Dergide yer alan belli başlı yazılar ise şu başlıklar altında sınıflandırılmıştır; Şiir, Hikâye, Temâşâ, Tenkid, Fikir Haftası, Tarih Sahifeleri, Garb, Garb Şûnu, Edebi Hareketler, İctimâiyât, Kadın Sahifesi...

11. sayıdan itibaren derginin basım yeri ise Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaasıdır.

Derginin yayın tarihlerini gösteren cetvel ise aşağıya çıkartılmıştır;

Nu.1, 6 Mart 1919 , s.1-6

Nu.2, 13 Mart 1919 , s.17-32

2. İmzasız, "Mecmuanın Yeni Şekil ve Yeni Erkânı", B.M. 1919,

Nu. 11, s. 169.

- Nu.3, 25 Mart 1919 , s.33-48
Nu.4, , s.49-64
Nu.5, , s.65-80
Nu.6, 24 Nisan 1919 , s.81-96
Nu.7, 8 Mayıs 1919 , s.97-112
Nu.8, 28 Mayıs 1919 , s.113-128
Nu.9, 31 Mayıs 1919 , s.125-144
Nu.10, 19 Haziran 1919,s.145-160
Nu.11, 18 Eylül 1919 , s.161-176
Nu.12, 2 Ekim 1919 , s.177-192
Nu.13, 16 Ekim 1919 , s.193-208
Nu.14, 30 Ekim 1919 , s.209-225
Nu.15, 13 Kasım 1919 , s.226-241
Nu.16, 11 Aralık 1919, s.242-257
Nu.17, 25 Aralık 1919, s.258-271

Dergi, ülkenin sahip bulunduğu zor şartlar içinde, halka millet olma şuurunu verme gayesindedir. Yazılarda, bu maksada uygun olarak hareket edileceği, seçilen resimlerin basımına ve yaşanan hayatı aksettirmesine ayrıca özen gösterileceği duyurulmaktadır.

3. İmzasız, "Eüyük Mecmuanın Gayesi", B.M. 1919.

Nu. 1, s. 1.

Büyük Mecmuanın amaçlarından biri de gençlere iman ve ülkü birliğini aşılamaktır. Çünkü ülkeyi içinde bulunduğu sefâletten kurtararak yükseltecek olan böyle yüce bir şura
4
sahip gençlerdir.

Yazı heyeti, sistemli olarak ülkenin önemli problemlerinin dile getirildiği anketler düzenlemeyi de programına almıştır. Anket soruları hakkında siyâsî ve sosyal sahada söz sahibi kişilerden görüş istenecektir.

İlk anket,

- a) Wilson prensiplerinin ülkemizde ne şekilde uygulanacağı,
- b) Bizdeki milliyetçilik hareketi hakkındaki düşünceler ve Türklüğün geleceği hakkındaki fikirler üzerine
5
tertiple edilmiştir.

Diğer sayıda ise anket sorularına Mahmud Sadık ve Yeni Gün gazetesinin baş yazarı Yunus Nâdi tarafından verilen cevaplar yer almaktadır. İki yazar da soruları olumlu
6
yönde cevaplandırmıştır.

4. İmzasız, "Büyüklerimiz", B.M. 1919, Nu. 1, s. 5

5. İmzasız, "Büyük Mecmuanın Anketi", B.M. 1919, Nu.1, s.4.

6. İmzasız, "Mecmuamızın Mühim Bir Anketi", B.M. 1919, Nu.2

Beşinci sayıda ise ilk anketin istenilen sonuca ulaşmadığı belirtilmektedir. Çünkü sorulara siyâsî hayatta yaşanan buhran yüzünden samimi bir şekilde cevap verilmemiştir. Avrupa'da yaygın bir kullanım alanı bulan anket metoduna ülkemizde yeni olması sebebiyle alışılamamıştır.

Dergi bu aksaklıklara ve kusurlara rağmen, o haftanın önemli olayı hakkında anket düzenlemeye devam etmek
7
kararındadır.

İkinci anket ise kadınların Dârü'l-fünûn'da okumaları kararı konusunda düzenlenmiştir. Anket cevapları 6. sayıda Sabiha Zekeriya'nın yazılarının yayınladığı "Kadınlığa Dair" sütûnunda yer almaktadır. Darü'l-fünûn'da kadının yerinin ne olması gerektiği konusunda; H. Edib, Müfide Ferid, Nakye ve Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Abdullah Cevdet, Dr. Rıza Tevfik'in Memleket gazetesine verdiği demeç, Kâzım Nâmi, Rauf Ahmed ve İkdam gazetesinin görüşü yer almaktadır. Anket cevaplarında, ülkenin her türlü sorumluluğunu omuzlarında taşıyan fedâkâr Türk Kadının Dâr ü'l-fünûn'da erkeklerle eşit

7. İmzasız, "En Güzel Eseri Kim Yazdı", B.M. 1919,

Nu. 11, s. 169.

şartlara sahip olarak okumasının en tabîî hakları olduğu
8
vurgulanmıştır.

Derginin 7. sayısında Şeyhü'l-İslâm Hoca Sabri Efendi'nin Vakıf gazetesinde yayınlanan 'Muhâkim-i Şeriye Meselesi'. adlı yazısıyla ilgili iddiaları anket konusu olarak alınmıştır. Bu alanda ise Rıza Tevfik, Necmeddin Sâdık, Celâl Derviş, Rauf Ahmed'in görüşlerine
9
başvurulmuştur.

Tabîî dille ve millî vezinle yazılan en güzel eser olarak Tevfik Fikret'in Şermin'i kabul edilmektedir. Âşîyan, Fikret'ten sonra bu alanda yazılan en güzel esere mükâfat vereceğini duyurmuştur. Büyük Mecmua, bu eserin tesbiti için anket düzenlemiştir. Bu ankete Fikret'ten sonra manzum eser yayınlayan şâirler, A. Hamid, C. Şehabeddin, S. Nazif, Y. Kemal, M. Cemal, Ali Emirî, Ali Ekrem, M. Emin, E. Seyfi, Y. Ziya , F. Nafiz, A. Cânib, H. Fahri, A. Rasim, R. Halid, A. Ekrem, Ö. Seyfettin, H. Edib, R. Nuri, Fuad, A. Hikmet, H. Suphî, R. Eşref, M. Ferid, F. Rıfkı, F. Ahmed, H. Tevfik, K. Nâmi, C. Sâhir, A. Haşim, C. Süleyman, S. Zekeriya,

8. İmzasız, "Mecmuanın Yeni Bir Anketi", B.M. 1919, Nu.5,s.81.

9. İmzasız, "Mecmuanın Mühim Bir Anketi-Muhâkim-i Şeriye Meselesi", B.M. 1919, Nu. 7 , s.104-105.

Ş. Şevket, Ferid, İ. Necmi, Hakkı Tarık ve Hüseyin Ragıp'ın
10
eserleri katılacaktır.

Anket sorusu beraberinde manzûm eser-mensûr eser
çelişkisini getirmiştir. Bazı yazarlar tarafından soru
değişik tarzda yorumlanmıştır.

Verilen cevaplardan, Köprülü-zâde Mehmed Fuad,
manzum şartı yoksa, son yılların en başarılı sanatçısı Halide
Edip'tir , cevabını vermiştir. Yusuf Ziya ise Enis Seyfi'nin
Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi'ni hece vezniyle ve sade dille
11
yazılan en güzel eser olarak değerlendirmiştir.

Derginin muhtevâsı ile ilgili olarak M."Eliza
Hanımla Mülakat"
12
adlı yazısında Dârü'l Bedâyin'in
faaliyete geçmesi sebebiyle Büyük Mecmua'nın sahneye koyulan
oyunları düzenli bir şekilde izleyeceği, sütunlarında da bu
oyunların incelenmesi ve tenkidine yer vereceği
13
duyurulmaktadır.

10. İmzasız, "En Güzel Eseri Kim Yazdı", B.M.1919, Nu.11,
s. 169

11. İmzasız, "En Güzel Eseri Kim Yazdı", B.M.1919, Nu.14,s.214.

12. M. "Eliza Hanımla Mülakat", B.M. 1919, Nu.5, s.76.

13. a.g.m., s.76.

Ömer Kâmil'in¹⁴ "Yeni İstidatlar - Nefis Sanatlar" adlı yazısının başına koyulan küçük bir açıklamada sanata meraklı gençlerin derginin "Yeni İstidatlar" sütununda yer alabilmek çabası içinde olmalarına dikkat çekilir. Yeni yayınlanmaya başlayan bu sütunda kabiliyetli gençlerin yazılarına sıra ile yer verileceği ve bu yazıların tenkidinin yapılacağı¹⁵ duyurulmaktadır.

17. sayıda ise Türk Ocağının kuruluşu, üyeleri, çalışmaları ve sohbet toplantılarına daha fazla yer verileceği, gerekirse toplantıda yer alan görüşmelerin aynen¹⁶ Büyük Mecmua sütunlarına iktibas edileceği duyurulmaktadır.

Dergide yer alan çeşitli yazıların başına koyulan küçük notlarda yazı heyetinin, üzerinde durulan konuyla ilgili görüşlerinin kısaca özetlendiğini veya konunun aktüalitesinin vurgulandığını görüyoruz.

Bu yazılardan birisi de Tekinalp'in siyâsî aktüalitesi olan "Yeni Osmanlılık" adlı makalesinin başına

14. Ömer Kâmil, "Yeni İstidâtlar - Nefis Sanatlar", B.M. 1919, Nu.8, s. 125-126.

15. a.g.m., s. 126.

16. İmzasız, "Türk Ocağı Haberleri", B.M. 1919, Nu.17, s.267.

koyulan, derginin konu ile ilgili yorumudur. Dergi, mütârekeden sonra ülkede taraf bulan Osmanlılık akımının, Meşrutiyetin ilânından sonra marazi bir hal almasını tenkit eder.¹⁷

¹⁸
Ismail Hakkı'nın "Yarınki Marif Programı" adlı yazısının başında ülkenin buhranlı döneminden sonra tabii bir hayat için hazırlık yapması gerektiği hakkındaki yorumu bulunmaktadır. Bu yorumda; bir an önce politikanın bir tarafa bırakılarak millet olma sıfatının kazanılması için iktisat, sosyoloji, eğitim sahalarında ülkenin yenilenmesi gerektiği belirtilir.¹⁹

Dergide yer alan karikatürlere genellikle sayıların son sayfalarında yer verilmiştir. Her sayının başında ise "Münderecât" listesi bulunmaktadır.

Her nüshanın son sayfalarında yayınlanan Haftanın Tarihi sütununda 11. sayıya kadar genellikle haftanın önemli

17. Tekinalp, "Yeni Osmanlılık", B.M. 1919, Nu.1, s.3.

18. Ismail Hakkı, "Yarınki Maarif Programı", B.M. 1919, Nu.1, s. 8-9.

19. a.g.m., s. 9.

olayları karikatür ve ilânlar yer almaktadır. 11. sayıdan itibaren ise haftanın aktüel olayları ile ilgili daha kapsamlı yorumlara yer verildiği görülmektedir.

"Haftanın Tarihi" sütununda yer alan başlıkları kısaca belirtecek olursak;

Nu. 1 s. 16-18 : Karikatürler, Zayiamızın Yekûnu, Dost Sesi,
Kirli Çamaşırlar, Salih Zeki Bey, Dergi (Tanıtımları (Diken, Türk Kadını, Utarid),
Reklâmlar.

Nu. 2 s. 30-32 : Dârü'l Bedayi'e Dair, Elîm Bir Intihar,
Fransız Matbuat Cemiyeti, Memur Dökümü
Mevsimi, Karadaki Tehlike, Kitap ve Dergi
Tanıtımları ve çeşitli ilânlar.

Nu. 3 s. 48-50 : Hasta Muharrirler İçin, Meslek ahlakı,
Muallimler Cemiyeti Müsâmeresi, Memurların
Tahsisât-ı Fevkalâdesi, Sulhun Çetin Mese-
lelerinden, Yeni Muallim, Zihniyet,
Karikatür ve ilânlar.

Nu. 4 s. 64-66 : Istanbulumuz İçin, Güzel Bir Fikir,
Hanımlarımızın Müessir Bir Tezâhürü,
Dârül-Fünûn Tâlibâtı.

Nu. 5 s. 80-82 : Dârül-fünûn da Haram, Resmi Bir Tiyatro Bina-

- sına ihtiyacımız, Yamalar, Hilâl-i Ahmed
Takvimi, Ucuzluk, Karikatür ve İlânlar.
- Nu. 6 s. 96-99 : Türk Ocağı Kongresi, Musib Bir Karar,
Tramvaylar, Harab-ı Umûmi Borçlarına Kar-
şı, İlânlar.
- Nu. 7 s. 112-114 : Büyük Muhakame, Sulh, Bu Defa ki
Konferans, Mesken Buhranı, Mektep Mecmua-
ları, Ramazan Nüşamız.
- Nu. 8 s. 128 : İzmir Felâketi, Kadınlığa Hürmet, Cemal
Paşa, Muallimler Cemiyeti, İlânlar.
- Nu. 9 s. 144 : Millî Galeyan, Kara Bayrak, Şairler:
Eğil Dağlar Eğil-Y. Ziya, İzmir-F. Nafiz,
Tevekkül "Bir Dervişin Defterinden"
(Hatıra).
- Nu. 10 s. 160 : İstanbul'un Fethi, Millî Mâtemden Sonra,
Nâsih.
- Ayrıca 9. sayıda yayınlanan "Türkün
İlâhisi" adlı eserin Musa Süreyya'ya
değil, Kemalettin Kâmi'ye ait olduğuna
dair bir not vardır.
- Nu 11'den itibaren yer alan yazıların muhtevaları daha
kapsamlı verilmiştir.
- Nu. 11 s. 171 : Pusuda, Sanatın Mevzu, Câmsab-Tenkid ve
Terbiye

Sanatın Mevzu^uadlı yazıda;

Türkiye'de sanatın gerektiği şekilde gelişmediği üzerinde durulur. Sanat eserlerinde genellikle taklid unsuruna yer verilmektedir. Bu sebeple öncelikle tercüme eserleri okuyarak kendimizi yetiştirmemiz gerektiği belirtilir.

Câmsâb, "Tenkit ve Terbiye" adlı yazısında ülkede ilmî ve edebî anlamda tenkit anlayışının olmayışından sözeder.

Nu. 12, s: 183 : Yangın Komisyonu, Ahlâk Meselesi

Ahlâk Meselesi adlı yazıda Türk milletine yapılacak en büyük hizmetin milliyetçi ilim adamları sayesinde gerçekleşebileceğine inanılır. Bu aydınların insanlığın ahlâk anlayışı üzerinde önemli tesirleri vardır. Ancak dini Müslüman, milliyeti Türk olan büyük bir kesimin Türkçülüğe karşı tavır almasını, yazar, Türk Dünyasının geleceği açısından son derece sakıncalı bulur.

Yazar, batıda olduğu gibi milliyetsiz din, dinsiz milliyet olamaz" diyerek cemiyette birlik ve beraberliğin sağlanmasını ister.

II. İNCELEME

1) EDEBİYAT

Türk Edebiyatının son dönem eserleri ve yazarları hakkında bir değerlendirme yapan Halide Edib'e göre 10 Temmuz İnkılâbı, Fransız ihtilâlinin halkalarından olan tanzimatçı anlayışın bir sonucudur. Bu anlayış, "lisânımızın zincirlerini koparmak, edebiyatı yeni bir kalıp silsilesi olmaktan kurtarmak, milletin yeni ifade etmek istediği yeni düşünce ve hisleri eşkâl ve kaide içinde öldürmeyecek serbest ve canlı bir lisân yaratmak mecburiyetinde idiler."²⁰

Halide Edib, Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemi yazarlarının yukarıda belirtilen maddelerin bir kısmında başarı sağladıklarını belirtir. Fecr-i Ati yazarları ise belli bir sanat anlayışına bağlı olmadıkları için , Servet-i Fünûn dönemi yazarlarını özellikle de Tevfik Fikret'i kendilerine rakib olarak görmüşlerdir. Ancak Fecr-i Ati dönemi yazarları belirli bir esasa bağlı olmadan bir araya

20. Halide Edib, "Edebiyatımızın Son Simâları", B.M. 1919, Nu.2, s. 22-24.

geldikleri için, Türk Edebiyatında önemli bir etkileri
21
olmadan dağılmışlardır.

Bu dönem yazarlarından Refik Halid, "Kirpinin Dedikleri" adlı eseriyle yeni hayatı, başarıyla canlandıran mizah anlayışını takdire değer bulur. Yine onun eserlerinde millî unsurun ferdî unsurdan daha çok tutulması ve samimi bir Türkleşme duygusuna yer verilmesi Anadolu hayatını anlatan hikâyeleri ve Zaman gazetesinde tefrika edilen "İstanbul'un İç Yüzü" adlı romanında son derece başarılı portrelerin çizilmesi onun sanatçı kişiliğinin birer parçası olarak tanıtılır.

Yazar, Refik Halid'in insanları ve olayları inceleme kabiliyeti ve insanların zaaflarına sürekli gülen yapısıyla Moliere'in eserlerinde olduğu gibi dramatik bir vasıfa sahip değildir. Yazar, Refik Halid'in en çok eser verdiği ve başarılı olduğu türlerin portre, polemik ve serbest roman olduğu söyler.
22

Halide Edib, dil anlayışı itibarıyla Servet-i Fünûndan ayrı olmakla beraber, Türk Edebiyatının anılmaya

21. a.g.m., s. 22.

22. a.g.m., s. 23.

değer simalarından biri olarak Yakub Kadri'yi tanıtır.

Halide Edib, diğer bir yazısında Millî Edebiyat akımının esasını teşkil eden üç unsur üzerinde durur: Bunlar,

- 1) Türkçeyi Arapça ve Farsçanın tesirinden öncelikle yapı itibarıyla kurtarmak,
- 2) Aruz vezni yerine hece vezninin kullanılmasını sağlamak,
- 3) Edebî eserlerde işlenen konuların Türk hayatından seçilmesini sağlamaktır.

24

Mehmed Emin'in ilk ikisini başarıyla uyguladığını, ancak onun sanat gücünün Türk Edebiyatını tatmin edecek seviyede olmadığını belirtir. M. Emin'in amacı halka hitap ederek Türklük şuurunun uyanmasını sağlamaktır. Bu yönüyle onu sadece bir şâir olarak kabul etmenin mümkün olamayacağı belirtilmektedir. Şiirinde aşk ve bahar temasının yer almadığı görülen M. Emin'in bazı şiirleri yazara göre Türk dünyası için bir âbide olacak niteliktedir. Bu şiirler arasında da en çok beğendiği "Kesildi mi Ellerin" adını taşıyandır. "

23. a.g.m., s. 23.

24. Halide Edib, "Edebî Hareketler - Türk Edebiyatının Son Safha ve Simaları", B.M. 1919, Nu.7, s. 100-102.

"Eğiliniz ey şerefler, ey şanlar

25

Ey ırklara altun destan yazanlar"

diyerek şiirinde Türk ırkının kahramanlık efsânelerini
aksettirir.

26

Yine onun "Ben bir Türküm, dinim cinsim uludur."

mısraı Türk dünyasında unutulmayacak bir güzelliğe sahiptir.

Türk Edebiyatının son dönem yazarlarından Ömer
Seyfeddin'in dil ve mizah anlayışını da takdire değer bulur.

27

Ancak mizah anlayışı yazara göre son derece ferdî kalmıştır.

Millî Edebiyat döneminin benimsediği Türkçecilik
Halide Edib'e göre gerçekleşmiştir. Tanzimat döneminde
başlayan dilde tasfiye hareketi Türkçülük akımı ile kesin
zaferini kazanmıştır.

28

Bulunulan asrın birtakım hatalarla ve
aksaklıklarla dolu olduğunu belirten yazara göre, edebî
yönden de bir gerileme söz konusudur. Savaşın sonra Avrupa
basınında edebiyat hakkında yayımlanan yazıların hemen
hepsi edebî eserlerin marazi bir hal alacağı üzerinedir.

25. a.g.m., s. 101.

26. a.g.m., s. 101.

27. a.g.m., s. 102.

28. a.g.m., s. 102.

Yazar, Türk Edebiyatının sahip olduğu şartlardan en az
29
etkilenecek kurtulması ümidini taşır.

Köprülü-zâde Mehmed Fuad Lisân ve Edebiyat Birliği
adlı yazısında tarihî gelişime bağlı olarak Türk dilinin ve
30
edebiyatının geçirdiği safhalar üzerinde durur.

Gustave Lanson'un görüşünden hareketle toplayıcı,
birleştirici özelliği olan edebiyatın millî yapı ile yakın
ilgisi vardır. Ancak yazara göre edebî eserlerde bu hususiyet
gerektiği şekilde yer almamaktadır.

Türk Edebiyatı Tarihi hakkında genel bir
değerlendirme yapan Köprülü-zâde, Türk Edebiyatını Osmanlı
Devletinin kuruluşu ile başlatanları şiddetle tenkid eder;
Osmanlı Edebiyatı tabirini kabul etmeyen Köprülü-zâde " bir
milletin lisânı ve edebiyatı siyâsî değil, manevî bir
vahdetin ifâdesidir. Binanenaleyh Osmanlı Edebiyatı namıyla

31
anılan Edebiyat Anadolu Türklerinin edebiyatıdır."der. Böyle
olunca da Anadolu Türklerinin siyâsî bir sınıflandırma

29. Karaosmanoğlu, Yakub Kadri, "Harb ve Edebiyat", B.M.
1919, Nu.10, s. 230-231.

30. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Lisân ve Edebiyat Birliği",
B.M. 1919, Nu.11, s. 173-174.

31. a.g.m., s. 173.

yapmadan eski devirlerden itibaren alarak incelemeye tâbi tutar. Dil yönüyle de Osmanlı dili adı verilen Batı Türkleri lehçesini Türk dilinin bir şubesi olarak değerlendirir. Yazar bu görüşten hareketle Anadolu lehçesinin özelliklerini tam tanımının, ancak diğer lehçelerin (Çağatayca, Tatarca, Osmanlıca...) hususiyetlerinin bilinmesiyle mümkün olacağı görüşündedir.

Ancak, böyle bir metodla Türk lehçeleri ve edebiyatları arasında ilmi esaslara dayanan bir mukayese yaparak benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymak mümkündür.³²

Azerbaycan tiyatro kumpanyasının İstanbul'a gelmesi münasebetiyle bir değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmeye göre; kumpanyanın ülkemize gelmesi iki yönden faydalı olmuştur;

- 1) Azerbaycandaki tiyatro hayatı hakkında bilgi alınabilecek,
- 2) Oradaki hayat hakkında daha ayrıntılı bilgi edinilecektir.

Kumpanyanın repertuarında operet türü eserlere yer verilmesi sebebiyle Azerbaycan hayatı ve tiyatrosu hakkında istenilen seviyede bilgi alınamamıştır. Tiyatro türü üzerinde

32. a.g.m., s. 173.

önemle duran Azerbaycanlıların yazara Moliere'in eserlerini hatırlatan sade bir mizah havası vardır; yazara göre tiyatro,

".. kaideleri ve çerçevesi itibarıyla beynelmilel bir sanattır. Fakat ruh itibarıyla mutlaka doğduğu ve aid olduğu muhitin kokusuna mâlik bulunmak, oradaki hayat ile yaşamak ızdırârındadır."³³

Istanbul'da sahnelenen oyunların daha iyi hale getirilmeye ihtiyaçları olduğunu belirten yazar, eserin Azerbaycan Türkçesiyle sahneye konulmasının oyuna ayrı bir³⁴ güzellik kattığını belirtir.

33. İmzasız, "Tiyatro: Azerbaycan Tiyatrosu", B.M. 1919, Nu.1, s.13-14.

34. a.g.m., s. 14.

2. Edebî Türler

A. ŞİİR : Büyük Mecmua'da yer alan şiirler umumiyetle halk şiirinin özelliklerini taşımaktadır.

Âkil Koyuncu, "İstanbul'un Fethi ", B.M.1919, Nu.10. s.151

Avni Şâdi, "Ey Sevgiliye", B.M. 1919, Nu.10, s.156

Çimdik, "Koşma Şehzâde Başı", B.M.1919, Nu.10, s.156

Dertli, "Koşma", B.M.1919, Nu.15, s.234

_____ "Koşma", B.M.1919, Nu.12, s.179

E. Seyfi, "Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi", B.M.1919, Nu.7. s.103

_____ "Sancağa", B.M.1919, Nu.9, s.132

_____ "Tehlike", B.M.1919, Nu.10, s.156

_____ "Annemin Duası", B.M.1919, Nu.11, s.174

_____ "Gönül", B.M.1919. Nu.12, s.188

_____ "Bir Kış Masalı", B.M.1919, Nu.16, s.246

Faruk Nafiz, "Mısırdaki Akşam", B.M.1919, Nu.6, s.85

_____ "Yaralı Aslan", B.M.1919, Nu.7 s.103

_____ "Münacaat", B.M.1919, Nu.9, s.132

_____ "Bugün ", B.M.1919, Nu.10, s.156

_____ "Nişanlıya", B.M.1919, Nu.10, s.156

_____ "Gönül", B.M.1919, Nu.12, s.188

_____ "Solgun Gül", B.M.1919, Nu.14, s.214

_____ "Bir Gönül Hikâyesi", B.M.1919, Nu.15, s.235

H. Fahri, "Hicrâna Dönerken", B.M.1919, Nu.16, s.247

Kul Mahmud, "Murabba", B.M.1919, Nu.5, s.79

M. Emin, "Cenge Giderken", B.M.1919. Nu.16 s.248

_____ "Anadolu'dan Bir Ses", B.M.1919, Nu16, s.249

Musa Süreyya, "Türkün İlahisi", B.M.1919, Nu.9, s.133

Oğlan "Türkü", B.M.1919, Nu.5, s.75

S. Zekeriya "Son Dua", B.M.1919. Nu.9, s.134

_____ "Tevvekkül", B. M. 1919, Nu. 9, s. 135

Yahya Kemal "Deniz", B.M.1919, Nu.6, s.87

Yusuf Ziya "Bahar", B.M.1919, Nu.6, s.85

_____ "Gurûba Doğru", B.M.1919, Nu.7, s.103

_____ "Günah", B.M.1919, Nu.8, s.116

_____ "Asker Mektubu", B.M.1919, Nu.8, s.117

_____ "Ramazan Gecesinde", B.M.1919, Nu.9, s.132

_____ "Gömül", B.M.1919, Nu.12, s.188

_____ "Kışın Tekyesi", B.M.1919, Nu.15, s.234

İmzasız "Şarkı Durduran", B.M.1919, Nu.3 s.45

İmzasız "Eserlerin Nasîhi", B.M.1919, Nu.14, s.211

_____ "Erenlerin Aşkı", B.M.1919, Nu.14 s.211

_____ "Hani!", B.M.1919, Nu.16, s.246

Muh. Kamrân Kâmi "Türk İlahisi", B.M.1919

Bes. Musa Süreyya (Marş)

Bestekâr Baha Bey "İlahi", B.M.1919, Nu.15, s.236

B. HİKÂYE :

Ahmed Râsim "Eski İstanbul Kadınları", B.M.1919, Nu.14, s.213-214

Faruk Nâfiz "Bir Gönül Hikâyesi", B.M.1919, Nu.16, s.245-246

Halide Edib "Tanıdığım Çocuklardan", B.M.1919, Nu.11 s.164-165

_____ "Dağa Çıkan Kurt", B.M.1919, Nu.13, s.197-198

Ömer Seyfeddin "Forsa", B.M.1919, Nu.1, s.14-15

_____ "Memlekete Mektup", B.M.1919, Nu.2, s.30-31

_____ "Niçin Zengin Olmamış", B.M.1919, Nu.3 s.45-67

_____ "Bey Namaz", B.M.1919, Nu.4, s.59-62

* * * "İhtilâl", B.M.1919, Nu.15, s.231-234

Nu.16, s.252-255

_____ "Yalnız Efe", B.M.1919, Nu.10 s.157-159

Nu.11 s.175-176

Nu.12 s.180-192

Reşad Nuri "Kıyâs-ı Makam", B.M.1919, Nu.5 s.78-79

_____ "Baharın Tesiri", B.M.1919, Nu.7 s.108-110

C) TERCÜME :

Henry Giyestama, "Rakibe'den Bir Parça", B.M.1919, Nu.4, s.57-58

_____ "Çun Murted'in Cinneti", B.M.1919, Nu.12 s.185-187

Nu.13 s.204-206

_____ "Adam Öldürmek". B.M.1919, Nu.17, s.271

D) SEYAHAT :

Falib Rifka "İlk Şeyler", B.M.1919, Nu.3, s.36-37

_____ "Hicazdaki Son Türk", B.M.1919, Nu.1 s.4

_____ "Sevgili İzmir". B.M. Nu.8, s.115-116

_____ "Ruşen Eşref", Bıraktığım İstanbul, Bulduğum İstanbul,

B.M.1919, Nu.8, s.116-117

3. TENKİD

A.TEORİK TENKİD

Köprülü-zâde M. Fuad, şaheser olma sıfatını kazanan eserlerin bulundukları dönemi temsil etme hüviyeti ne olursa olsun; zaman ve çevre unsurlarıyla, belirli bir sanat anlayışına sahip olduklarını belirtir. Her sanatçı eserinde kullandığı malzemeyi içinde bulunduğu cemiyetten alarak kendine has bir üslûbla anlatır;

"Her sanatkâr sanatın unsurlarını muhitinden, zamanından alarak milletin duyup da ifade edemediği hislere tercüman olur; bu millî hislerin mutlaka filan veya filan şekilde bulunması iddia edilemez. Muhitte dolaşan müphem, umûmi temâyülleri duyarak, onları kelimelerle, renklerle, seslerle ifade etmek sanatkârların vazifesidir... Hayatın ve sanatın en büyük umdesi, samimiliktir."

Eserin gerçek hayatı aksettirmesi gerektiğine inanan yazar, realizm adı altında Batıdaki müstehcen eserlerin adapte edilerek yayınlanmasını tasvîp etmez.

35. Köprülü-zâde, M. Fuad, "Edebî Hareketler - Yapma Edebiyat", B.M. 1919, Nu.1, s. 7-8.

Sayfalarında bu tür yazılar yayınlayan Şâir Nedim, Utarid... gibi dergileri de ayrıca tenkid eder. Bu tür dergiler ülkenin zor günlerinde geleceğe ait millî bir kaygı duymadan "şen ve
36
şuh" bir hayat anlayışına yer vermektedirler.

Durum bizde böyle iken, Batıda savaş senelerinde yayınlanan edebî eserlerde cemiyetin siyâsî ve sosyal durumu yani çevre unsurunun yer aldığı görülür. Yazar, bizde şâir ve yazarlarımızın bu hususa dikkat ederek eserlerinde gereken hassasiyeti göstermelerini ister. Bundan sonra yazılacak eserlerde millî olma vasfına dikkat edilmeli, Türklük şuuru ise yeniden uyandırılmaya
37
çalışılmalıdır.

Ali Cânib, Ribo'nun görüşlerini esas olarak "Epoqe" başlıklı makalesini tenkid eden Ziya Gökalp'in şahsiyeti üzerinde durur. Gökalp'in zaman zaman tamamıyla bazı şahsiyetlerin tesirinde kaldığını belirten yazar, olayları da o bakış açısına göre değerlendirdiğini belirtir.

Ribot'a göre "Milletlerin maşeri muhayyeleleri

36. a.g.m., s. 7.

37. a.g.m., s. 8.

esâtiri yaratmıştır, bu esâtirin lûks kısmından epopeler doğmuştur. Epopelerde evvelâ ilâhî şahsiyetler tecelli eder; mabûdlarla, kahramanlar bir cihan içinde yazarlar, sonra yavaş yavaş ilâhî seciyeler silinir... İnsânî hayatın alelâde şartlarına yaklaşır, o zaman "romaneske" roman şekline girmiş olur. Nihâyet bugünkü "realist" roman mahiyetini alır, demek oluyor ki şimdiki edebiyat, medeniyetin daima değişen şartlarına tetâbuk etmiş, şeklini değiştirmiş bir esâtirden ibarettir".³⁸

Ali Canib, Ribot'un görüşleri doğrultusunda edebiyatın aklın tesirinde olduğunu belirtir. Eskinin epopelerini artık romanlar temsil etmektedir. Eski epopeleri taklit ederek yeni epopeler meydana getirmek ise mümkün değildir. Yeni neslin şâir ve yazarları bazı kahramanlıkları âbideleştiren eserler yazabilirler. Yazar, bunları "epope" değil, "poem epik" olarak değerlendirmek gerektiğini belirtir. Örnek olarak da Tefvik Fikret'in "Hasan'ın Gazası" adlı şiirini verir.³⁹

Köprülü-zâde M. Fuad, Ali Cânib'in hem 4. sayıda

38. a.g.m.,s. 58.

39. a.g.m.,s.59.

hem de altı ay kadar önce Yeni Mecmua'da yayınlanan Epope hakkındaki görüşlerini tenkid eder. Cânibî, Ribot'un görüşlerinden hareketle, "Millî Türk esâtirinin mevcûd olmakla birlikte millî epopemiz yoktur, Epope asrî bir nevi olmadığı için artık yazılamaz da" görüşünü kabul etmez. Cevap olarak da öncelikle Muhtasır Türk Edebiyatı kitabının Millî Destan bölümünü aynen iktibas ederek, epopenin mahiyeti hakkındaki görüşlerinin Ribot ile paralellik gösterdiğini belirtir. Daha sonra ise Türk destanı hakkında bazı bilgiler verir.

Köprülü-zâde, Millî edebiyat hareketinde millî epopenin yer alması gerektiği görüşünü ısrarla savunur.

Köprülü-zâde'ye göre "Epope, ferdî muhayyelenin keyfine göre vücûd bulacak birşey değildir; lâkin bir defa ahvâl ve şerâit dâiresince teşekkül eden millî epope, parçalarını toplayıp terkib etmek daima kabildir."⁴¹

Köprülü-zâde, Hasan'ın Gazası şiirinden hareketle bir sanatçı tarafından yazılan her epopenin bir poem-epik

40. Köprülüzâde M. Fuad, "Edebî Hareketler - Epope Meselesi",

B.M. 1919, Nu.5, s. 68.

41. a.g.m., s. 68.

olduğunu belirtir. Örnek olarak da Şehnâme'yi gösterir. Epik şiirin ise, halkın ortak malı olan epope sayılamayacağını belirtir. Netice olarak da Köprülü-zâde millî epope çağdaş bir tür değildir, bundan sonra yazılamaz iddialarının son derece yanlış olduğunu belirtir.

Köprülü-zâde Mehmed Fuad epope konusundaki görüşlerini tenkid ettiği için, Ali Cânib fikirlerini tekrar açıklamak ihtiyacını duyar.

Köprülü-zâde Ribot'un görüşlerini hem tasvib hem de tenkit etmekle fikirlerinin çeliştiğini belirtir. Ribot'un görüşlerini üç kuvvetli delile (Firdevsî, Lönnrot ve Alman Romantizmine) dayanarak açıkladığını belirtir. Ona göre, bu görüşlerin yıkılması pozitif görüşün Avrupa'da hâkim olmasıyla ve bir epopenin yaratılmasıyla mümkün olacaktır.

Daha sonra Şehnâme ve Alman romantizmi üzerinde duran Cânib, Köprülü zâde'nin esâtir ile destanı birbirine karıştırdığını ifade eder.

Cânib, Epopenin çağa uygun bir tür olmadığı ve

42. a.g.m., s. 69.

43. Ali Cânib, "Edebî Hareketler - Yine Epope'ye Dâir", B.M. 1919, Nu. 6, s. 84-85.

yeni yetişen şâirlerin eski epopeleri taklit etmekle yeni bir destan yazamayacakları görüşünü tekrar eder. Ona göre yeni yetişen şairler, Köprülü-zâde' nin dediği gibi millî epopeler toplayabilirler. Ancak bu yeni bir epope yaratmak anlamına hiçbir zaman gelmez.

Yazar, yeni yetişen şairlerin Eski Türk Efsanelerinden seçtikleri herhangi bir konuyu şiirlerinde rahatlıkla işleyebileceklerini belirtir.

Cânib, millî epopenin yok olduğu görüşünün hiç bir zaman için Millî Edebiyat Hareketine mâni olamayacağına inanır.

"...bir Türkçü yazar, yalnız edebî değil, içtimâî, siyasî, iktisadî yoksulluklarımızdan bahsetse onu milliyet aleyhinde bulunmuş diye itham mı edeceğiz. Hakikat muzır⁴⁴ değildir; millî epopemiz yoktur".

⁴⁵
"Edebiyatta Mevzuû" adlı yazısında mevzuun edebiyat için bir gaye olmadığını belirtmiştir. Edebî eserde gerçek hayattaki olayların aksini verebilmek için sadece bir

44. a.g.m., s. 85,

45. Ali Cânib, "Ebedî Hareketler: Millî Edebiyat Meselelerinden; Edebiyatta Mevzuû", B.M.1919, Nu.13, s.199

vasıtaadır.

Mevzuun değeri, yazarın onu hayatın içinden seçmesinde önem kazanır; "Mevzûlar hiçbir milletin hiç bir ferdin malı değildir; şahsiyet ancak onların inkişâflarındadır. " ⁴⁶ görüşüne sahip olan Canib'e göre, mevzua bağlı olmak Modame Bovary Fransız, Ana Karanina Ruz imzasını taşır. Bu sebeple yazar, eserde önemli önemsiz, yüksek ya da basit mevzuu olmadığını belir. Asıl olan yazarın mevzuu vermekteki ustalığıdır;

"...Sanatkârın nazarında herşey güzeldir; yani herşeyin intivitif", "hadsî" bir noktadan görülmesi kabildir. Bir harb kahramanının serbest olduğumuz maceralarından tutunuz da mesela serseri, ihtiyar bir sarhoşun can çekişmesine kadar...! Bu çeşit de tasavvur edilecek mevzular içinde edebiyatla alâkası olmayan yoktur." ⁴⁷

Hayatın içinde yer alan mevzûların edebî eserde yazarla kıymet kazandığını belirten Cânib, adaptasyon yoluyla birtakım mevzûların işlenmesini Millî Edebiyatın gayesine uygun bulmaz.

Canib, adapte eserleri tercih eden yazarların

46. a.g.m., s. 199.

47. a.g.m., s. 199.

kusurları ortaya çıkmasın diye, genellikle ikinci üçüncü
48
derecedeki eserlere başvurdıklarını belirtir.

Sanatta "Millilik" ve "İbdâ-kârlık" kavramlarının
ayrı anlama geldiğini belirten yazara göre "Sanatın
tekâmülünde sanatkâr zekâsının işlemesi birinci şarttır.

Millî Edebiyatın teessüsü için halkın vicdânında
ilham olmak çok lâzım birşeydir; fakat bunu su-iistimal ederek
halkın dehasını benimsemek, onun ibdâ ettiği hikâyeleri,
bütün vak'alarıyla, bütün şahıslarıyla tekrar etmek,
49
edebî haysiyeti de muharrirler için elbette şân değildir."

Fransızların zengin folklorleri vardır. Bu kaynaktan Homeros,
Sheakespeare, Goethe... gibi ünlü kişiler faydalanmıştır.
Fakat eserlerindeki ferdilik ve yaratıcılık (İbdâkâr)
vasıflarını korumuşlardır.

Yazar bu örnekte hareketle bizimde halkiyâtımızdan
millî benliğimize ait hususiyetleri (şive, ifade, zihniyet,
temâyül, zekâ, görüş...) çıkararak yeni bir üslûbla işlememiz
50
gerektiğini belirtir.

Köprülü- zâde Mehmed Fuâd'da adaptasyon usulünün

48. a.g.m., s. 199.

49. a.g.m., s. 199.

50. a.g.m., s. 199.

edebiyatımızda yol açtığı gerilemeleri belirterek ibdaî
51
edebiyatın önemi üzerinde durur.

Yazar, öncelikle senelerden beri kullanılan adaptasyon kelimesinin Türkçe karşılığının bulunmamasını tenkit eder. Edebiyatımızda adaptasyon usûlünü tanımadan ve bilmeden ısrarla kullananları tenkit eden Köprülüzâde sahte ve yapma edebiyatı, tiyatro yazarlarının daha çok kullandığını belirtir. Yazara göre ülkemizde yeni gelişmeye başlayan tiyatro için, batıdaki eserler örnek alınarak tekniğinin iyice öğrenilmesi gerekir.

Tiyatro hayatının bu görüşlerin aksine bir gelişme göstermesi sebebiyle N. Kemal' den Hamid' e kadar yazılan bütün tiyatro eserlerini teknik yönden zayıf bulur. Ancak bu eserleri adapte eserlerle mukayese eden yazar, en azından bulundukları dönemi aksettirdiği için teknik yönüyle zayıf olan eserleri adaptasyona tercih eder. Batı hayranlığı içerisinde meydana getirilen adapte eserlerin ömrü yazara göre çok kısadır.

"Sanat, her milletin kendi ruhundan doğan, o ruhu aksettiren en samimi bir mahsüldür. O mahsül ne kadar

51. Köprülüzâde M. Fuad, "Edebî Hareketler - Adaptasyon Merakı", B.M. 1919, Nu.3, s.37-38.

ibtidai bir mahiyette bulunursa bulunsun, dâhilî tekâmülüyle yavaş yavaş yükselmeğe ve yükseltmeğe namzettir. Bunda hâricî âmillerinde tesiri inkâr edilemez... Başka bir muhitten aynen nakl edildiği için millî uzviyetin hâricinde kalan bu "adapte" temâşâ edebiyatı bir limonluk mahsul gibi cılız, sahte bir hayat geçirmeğe ve az zamanda kuruyup ölmeğe mahkûmdur."

52

Yazara göre; ülkemizde tiyatro türü, adapte eserlerden ziyâd. Batıdan tanınmış yazarların (Racine, Moliere, Schillere...) eserlerinin tercüme edilmesiyle gelişebilir.

Ülkemizde millî tiyatromun gelişimi, ancak konunun millî hayattan seçilerek, millî zevke uygun bir tarzda işlenmesiyle mümkündür. Köprülüzâde'ye göre, "millî bir sanat ne kadar ibtidai olursa olsun orjinaldir, yani şahsî bir mahiyeti haizdir, halbuki taklitçi sanat orjinal olmayacağı için daima kıymetsizdir."

53

Yazar, genç yazarların "nazirecilik" adı altında devam eden adaptasyon metodundan vazgeçerek millî edebiyatın

52. a.g.m., s. 37.

53. a.g.m., s. 38.

gelişmesi için gayret etmelerini ister.

Yazara göre sanat ve teknik tamamıyla ayrı kavramlardır. Bir eserde biri zayıf biri kuvvetli olabilir. Okuyucu veya araştırmacı tarafından bu ikisi bazen birbiriyle karıştırılmaktadır. Yazar, eski yazarları teknik yönüyle zayıf, sanat yönüyle başarılı bulmaktadır. (Namık Kemal, Abdülhak Hamid) günün yazarlarını ise teknik itibarıyla ileri fakat sanat bakımından zayıf olduğu görüşündedir.

B. Pratik Tenkit:

Tenkit başlığı altında yer alan yazılarda genellikle dönemin yeni yetişen yazarlarının eserlerine yer verilmiştir. Bu tenkitler daha çok genç yazarları yönlendirici nitelik taşımaktadır.

Bu yazıları şiir, roman ve tiyatro şeklinde sınıflandırabiliriz.

a) Şiir:

Köprülüzâde Fuad' ın tenkidi Enis Seyfi' nin
55
"Fırtına ve Kar" adlı şiir, kitabı ile ilgilidir.
Köprülüzâde' ye göre şairin sanat hayatındaki bütün kusurları

54. a.g.m., s. 39.

55. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Fırtına ve Kar", B.M. 1919,
Nu.4, s. 55.

bu eserinde biraraya gelmiştir. Son dönemde hece vezniyle güzel ve samimi duyguları dile getiren şiirler yazma hevesinin yaygınlaştığını belirten Köprülü, E. Seyfi'nin Ah Sen, Aşk ve Mabûd, Fırtına ve Kar adlı manzumelerini bu vasıflara daha yakın bulur. Sa'dabad ve Mahalle Evleri adlı manzumelerinin ise dil ve sanat yönüyle daha yeni olduğunu belirtir. Yalnız bu manzumeler aruzla tamamen terkibsiz bir şekilde yazılmaya çalışıldığı için yazara göre gayr-ı millî bir özellik taşımaktadır. Arapça ve Farsça kelimelerle aruz veznine bağlı olarak yazılan eserlerin dil yönüyle millî olmamak niteliğini taşıdığı görüşüne sahip olan yazar bu hususda Yahya Kemal'i istisnâî bir şair olarak kabul eder. Çünkü Yahya Kemal sanatında aruz veznini başarıyla kullanan millî bir şâirdir.

Enis Seyfi'nin eseri içerisinde yazara göre en güzel manzume kitaba da adını veren "Fırtına ve Kar" dır. Şâir bu şiirinde aruzun çeşitli kalıplarını bir arada başarıyla kullanmıştır. Ayrıca plân ve temâ itibarıyla kusursuz olarak tanıtılan şiirin okuyucu üzerinedeki önemli tesirinden bahsedilmektedir.

"Sordum ,gece yıldızlar uzaktan bakıyordu.

Dağlarda peykârlar çıkıyordu

Bir köylü kadın yerde bir ateş yakıyordu.

Birdenbire yıldızlar uçup oldu girîzân.

56

Mebhûr kadın. Sustu. Peykanlardaki elhan !"

Halide Edip ise Türkün savaşını anlatan Falih Rıfkı'nın Ateş ve Güneş adlı eserini tanıtır. Yazar, eseri Türk'ün savaşındaki kahramanlığını, fedakârlığını başarıyla anlatan ilk eser olarak tanıtır. Türk'ü temsil etme niteliğine sahip olan eserin gerektiğinde hiç çekinilmeden batı dillerine tercüme edilebileceği belirtilmektedir.

Falih Rıfkı, eserinde muhteva itibarıyla özellikle iki unsur üzerinde durmuştur:

- 1) Ateş ve güneşi temsil eden çöl,
- 2) O çölün ortasında gurbet ellerde canını sakınmadan savaşan Anadolu insanı.

Yazara göre çölün tasviri son derece başarılıdır.

Ancak Falih Rıfkı, Anadolu insanının tasvir ve tahlilinde aynı başarıyı göstermemiştir.

57

Köprülü-zâde Mehmed Fuad dönemin kadın yazarlarından Şükûfe Nihal'in "Yıldızlar ve Gölgele" adlı

58

56. a.g.m., s. 55.

57. Halide Edib, "Ateş ve Güneş Münâsebetiyle", B.M. 1919, Nu.6, s. 86.

58. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Yıldızlar ve Gölgele", B.M. 1919, Nu.3, s.42.

aruz vezniyle yazılan şiir kitabını tenkid etmektedir. Yazara, manzumelerin altına koyulan tarihlerden hareketle, eserin 1913- 1918 arasında beş yıllık bir dönemde yazılmış olduğunu tesbit eder. Yazar, bu beş yıllık zaman dilimi içerisinde Şükûfe Nihâl' in dil ve üslûbunda farklılık görmez. Ancak 1918' de hece ve aruz vezniyle yazdığı şiirler arasında büyük farklar olduğunu belirtir. Bu ise Şükûfe Nihâl' in sanatının zaman içinde olumlu yönde değişim gösterebileceğinin bir delili olarak belirtilir. Şükûfe Nihâl' in "Yıldızlar ve Gölgeler" adlı eserinde yazar, bâriz olarak Tevfik Fikret' in Halûk' un Defteri adlı eserinin tesirinin olduğunu belirtir. Ancak Yıldızlar ve Gölgelerin dili yazara göre daha ağırdır ve birtakım vezin hataları vardır. Şâir aruzun basit kalıplarını kullandığı halde başarılı olamamıştır.

Yazara göre aruz veznine hâkim olamama kusuru, devrin diğer kadın şairlerinde de (Fitnât Hanım, Leylâ Hanım, Nigâr Hanım) görülür. Bunun sebebi ise bu şairlerin çeşitli duygulanmalarını hece vezni ile ifade etmeyerek ısrarla aruz
59
veznini kullanma gayreti içinde olmalarında bulunur.

Köprülü- zâde M. Fuad, Süleyman Nazif' in Endülüs'

60
ün mazlûm hatırasına ithafen yazdığı " Fîrak-ı Irak " ı
tanıtmaktadır; İspanya- Amerika savaşını konu alan bir
manzûme dışında, eser savaş sırasında yazılan manzum ve
mensûr metinlerden meydana gelmiştir. Bu metinlerin bazıları
ise dönemin dergilerinde yayınlanmıştır. Yazar, Bağdat'ın
hatırlandığı "Dicle ve Ben", "Yâr-ı Naim" adlı şiirleri eserde
yer alan en duygusal metinler olarak değerlendirir. "Patarya
ile Ateş", "Fîrak-ı Irak" adlı şiirler ise milliyet duygusunun
61
en yoğun olarak yer aldığı metinler olarak değerlendirilir.

b) Roman:

Köprülü- zâde Mehmed Fuad, dönemin kadın
yazarlarından Müfide Ferid" in "Ay Demir" adlı eserini
tenkid eder. Eseri eski bir Türkçü olan Müfide Ferid
milliyetçilik tezine bağlı olarak yazmıştır. Köprülü' ye göre
62
yazar, bu eserinde "Sanat ve aşk ile Türklüğü diriltmek"
amacındadır. Eserde yer alan vak'a ise hem basit hem de
entrik ~~unsurdan~~ mâhrûmdur. Roman boyunca Demir'in menkibevî

60. Köprülü-zâde M. Fuad, "Fîrâk-ı Irak", B.M. 1919, Nu.1,
s.10.

61. a.g.m., s. 10.

62. Köprülü-zâde M. Fuad, "Ay Demir", B.M. 1919, Nu. 2,
s.27-28.

simasına dikkatler çekilmiştir.

Yazar, mübalağalı olarak anlatılan bazı kısımlar dışında yapılan tasvir ve tahlilleri yeterli bulmaz. Ayrıca romanın âdeta şiiri andıran üslubunu da tenkit eder. Romanda yer alan konuşmalar ise yazara göre birer makale şeklinde yazılmıştır.

Köprülü-zâde, Demir'in bütün eksikleri ve hataları yanında "milliyetçilik" temini eserin sonuna kadar savunmasını takdire değer bir hareket olarak değerlendirir.⁶³

C- TİYATRO

Reşad Nuri, Hüseyin Suad'ın tezli piyesi olan "Yamalar"⁶⁴ adlı eserini tenkid etmektedir. Eser Dâr ül-Bedâyi tarafından sahnelenmiştir. Eserde tezli piyes olması sebebiyle bulunması gereken deliller yazar tarafından yeterli bulunmamaktadır.

Yazar, Hüseyin Suad'ın Servet-i Fünûn dönemi yazarlarından olmakla birlikte bazı arkaik kelimeler dışında eserinde oldukça sade bir dil kullandığını belirtir.

63. a.g.m., s. 28.

64. Reşad Nuri, "Yamalar", B.M. 1919, Nu.6, s. 93-95.

Eserin şahıs kadrosunu başarılı bulan R. Nuri, yazarın onlara "rölyef" vermekte başarılı olduğunu belirtir. Ancak bu hususu tezli piyeste tasvip etmez. Ona göre tezli piyeslerde yer alan şahıs kadrosu, ait oldukları sınıfa adeta sözcüleri durumundadır.

Reşad Nuri netice olarak, Hüseyin Suad'ın bundan sonraki çalışmalarında adapte eserlere itibar etmeyerek millî eserler verme konusunda çaba göstermesini ister.

Darül-Bedâ'î' de sahneye koyulan ve seyirci tarafından ilgi gören Y. Ziya'nın "Binnaz" adlı eserinin tenkidi Köprülü-zâde M. Fuad tarafından yapılmaktadır.

Eser sahnelendiği zaman dönemin gazeteleri tarafından ilgi görerek Binnaz'ı tanıtan çeşitli tenkit yazıları yazılmıştır. Yusuf Ziya'nın Vakit gazetesinde eserinde yer alan önemli tarih hataları üzerinde durulur. Eserde canlandırılan şahısların ait olduğu tarihî dönemle ilgili olarak tasvir edilmediği belirtilir. Ancak yazarın eserde yer alan şahısları konuşturmadaki başarısı takdir edilir.

65. a.g.m., s. 95.

66. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Binnaz'ın Temsili", E.M. 1919.

Nu.7, s. 11-12.

Zaman Gazetesi; Eserin türünün trajedi olduğu halde Binnaz'ın bütününde bu ruhu aksettirecek bir unsura rastlayamadığını belirtir.

Diğer bir mecmuada yayınlanan yazıda ise Victor Hugo'nun Meriyon Delerom adlı eseri ile Binnaz arasındaki konu itibarıyla yer alan benzerlikler üzerinde durulur. Yazara bu benzerlik eserin millî değil, adapte olduğunu düşündürmektedir.

Eserin sahnelenmesindeki kusur ise perdelerin çok kısa olmasıdır. Tarihî piyeslerde dekor ve mizansenin önem taşıdığını belirten yazar, tarihî çevrenin tasvirine eserin sahnelenmesinde itina edilmemesini tenkit eder.

Netice olarak Reşad Nuri, Yusuf Ziya'nın manzûm tarihî piyesinin aşk unsuru ile vak'anın canlı tutularak seyircinin ilgisinin çekildiğini belirtir.

67

III. Diğer Konular:

I. SİYASET:

Hafta Musahabesi; Fikir Haftası, Haftanın Zihniyetleri adı altında yayınlanan yazıların genellikle ideolojik bir nitelik taşıdığını görüyoruz. Bu yazılarda o dönemdeki fikir akımları arasında Türkçülük ve halkın eğitimiyle ilgili görüşleri bulmak mümkündür. Genellikle derginin baş yazarı Halide Edib ve yazı heyetinin imzasını taşıyan bu yazılar aynı zamanda derginin ideolojisini açıklar niteliktedir.

68
Yazı heyetinin imzasını taşıyan "Mefkûre" adlı makalede; ülkemizde Birinci Dünya Savaşıyla başlayan milliyetçilik hareketlerinin diğer akımlara göre üstünlük sağladığı belirtilmektedir. Yazıda Türkçülük ve Pan Turanizmi birbirinden ayırmayan Ahmed Cevâd tenkit edilerek Türkçülüğün vasıfları belirtilir. Yazara göre; hayalperest ve emperyalist olmayan Türkçüler, kendilerine kültür yönünden yükselmeyi amaç edinmişlerdir. "Türkçülük, Türkün maddî ve manevî varlığını kuvvetlendirmeğe çalışan ve bugüne kadar harsî sahadan ayrılmayan millî bir harekettir. Türkçüler hiç bir zaman

68. Yazı Heyeti, "Hafta Musahabesi", Mefkûre", B.M. 1919,

Nu.1, s. 1-2.

fütuhât emellerine düşmediler. Osmanlılık ölmüştür. Mefkûreler cemiyetlerin en kudsî duyguları hükmünde olduğu için, onlar hakkında meş'um sıfatını kullanmak kimsenin hakkı ve haddi değildir. Fikirler, hareketler meş'um olabilir.⁶⁹ Fakat mefkûreler asla !"

Yazı heyeti, Ahmed Cevad Yeni Gazete'de verdiği⁷⁰ cevâbı da redd eder. Yazar onun mevhum Türkçülüğe değil, yaşayan Türkçülüğe itiraz etmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca yazıda Türkçülükle Osmanlıcılığı birbirinden ayrı düşünebilen tarafsız bir mantığın⁷¹ Türkçülükle ilgili fikirlerin incelenmesiyle mümkün olacağı belirtilmektedir.

Mehmed İzzet yazısında; dönemin fikir hareketlerinin temelinde olan Tanzimat'ın genel bir⁷² değerlendirilmesini yapar ; 3 Kasım 1919'da 80. yılı kutlanan Tanzimat hareketini yazar, üç temel fikirde toplamaktadır:

69. a.g.m., s. 2.

70. Yazı Heyeti, "Türkçülük Hakkında Yanlış Düşünceler",

B.M. 1919, Nu.15, s. 227-227.

71. a.g.m., s. 33.

72. Mehmed İzzet, "Bir İhtiyaçtır", B.M. 1919, Nu.15, s.227-229.

- 1- 1839-1856'da ana hatlarıyla kurulan hürriyet esasları,
- 2- Danıştay, mahkemeleri ve il teşkilâtlarının kurulmasıyla oluşan hukûkî devlet düzeni,
- 3- Cemiyetin sosyal hizmetlerinin sağlanması (Okul ve hastahânelerin açılması).

Tanzimatla birlikte ilerleme eğilimi gösteren ülkenin durumunu yazar, Tanzimat öncesi ile mukayese eder. Buna göre Tanzimat, herşeyden önce devletin menfaatini korumaya yönelik bir harekettir. Ancak hareketin uygulanmasında, Ali ve Reşit Paşaların birtakım eksiklikleri olmuştur. Tanzimat'ın başarılı olamadığı görüşüne katılmayan yazar, Tanzimat hareketinin en başarılı yönü, ülkedeki bazı eksiklikleri ve aksaklıkları hissettirmiş olmasıdır,⁷³ der.

Halide Edip, Süleyman Nazif'e hitâben yazdığı yazısında, dünyanın sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olduğunu belirtir. Yazara göre Türk milleti de birlik ve beraberlik içerisinde var gücüyle Yeni Türkiye ideali için çalışmalıdır.⁷⁴

Halide Edib, yine Süleyman Nazif'e hitâben yazdığı

73. a.g.m., s. 229.

74. Halide Edib, "Hafta Musahabesi - Tarihin Köşe Başında", B.M. 1919, Nu.13, s.194.

diğer bir yazısında; kendisini Türk olarak kabul edenlerin yeni Türkiye ideali etrafında toplanmaları gerektiğini belirtir. Yeni Türkiye ideali için maddî ve manevî değerlerini yüceltmeye çalışan insanların oluşturacağı bir birlik ise "Türk fırkasını" meydana getirecektir.

Halide Edib, Ruslar-Türkler konusunda verilen bir konferansda mukayeselerle ülkemizin içinde bulunduğu durumu düşünmeğe sevk eder. Rusya ile aramızda çeşitli benzerlikler bulan yazar Türklerin de Rusya gibi Batı tesirinden uzaklaşarak kendi ırkımıza, kültürümüze dönmemiz ve bize dost görünen hiç bir ülkeye güvenmemiz gerektiğini belirtir.

Tekin Alp, Yeni Osmanlılık yazısında, Osmanlılık ideolojisinin yanlış anlaşılmasıyla ortaya çıkan mahzurlar üzerinde durur; Mütarekeden sonraki dönemde çeşitli din ve mezhep farkları ortadan kalkarak bütün kavimlerin (Rum, Ermeni, Yahudi, Türk..) Osmanlı ünvanını almaları görüşü benimsenmiştir. Buna bağlı olarak çeşitli ittihad-ı anasır cemiyetleri kurulur. Yazara göre Türkler bu konuda aşırıya

75. Halide Edib, "Hafta Musahabesi - Haftanın Zihniyetleri", B.M. 1919, Nu.14, s. 209-210.

76. Halide Edib, "Haftalık Musahabe ; Ruslar - Türkler", B.M. Nu.16, s. 235.

gitmişlerdir. Yunus Nâdi, Selanik'te Rumeli adında bir gazete çıkartarak Rum, Ermeni ve Yahudilerin faaliyetlerini destekler nitelikte yazılar yazmıştır. Bu tür girişimler ise 77
ülkenin geleceğini tehlikeye sokmuştur.

Daha sonra ülkenin tarihini farklı kavimler açısından değerlendiren Tekinalp, dört bölüme ayırır:

- 1) Tanzimat öncesi,
- 2) Tanzimat dönemi,
- 3) Meşrutiyetin ilânından sonra Osmanlılık dönemi,
- 4) Türkçülük dönemi,

Türkçülük akımının, ülkede iyi uygulanmadığını 78
belirtmekle beraber gelecekte ümitsiz değildir.

10 Eylül 1919'da yayın hayatına başlayan Kurtuluş Mecmuası, sosyalist görüşü savunarak Türkçülük akımını tenkit etmektedir. Yapılan tenkitleri reddeden Mehmed İzzet'e göre, Türkçü ilim adamlarının yetişmemesi Türkçülüğün yok olduğunun bir delili değildir. Yazar, Sosyalistlerin öncelikle içinde bulundukları dar çerçeveden sıyrılarak kendilerini

77. Tekin Alp, "Yeni Osmanlılık", B.M. 1919, Nu.1, s. 3.

78. Tekin Alp, "Yeni Osmanlılık", B.M. 1919, Nu.2, s. 20.

yetiştirmeleri gerektiğini belirtir.

"Garb Şuûnu" başlığı altında yayınlanan yazılarda Batı ûlkelerindeki siyâsî ve sosyal gelişme ve değışmeden örnekler verilmektedir. Dergi, bu örneklerle bütün Avrupa' da olan inkılâbdan Türk kamuoyunu haberdâr ederek Türklük şuuunun gelişmesine yardım etmek amacındadır.

Derginin 9. sayısında; Dünyanın geçirmekte olduğu genel değışim içinde, yer alan akımlardan sosyalizm ve emperyalizmin Türkiye için bir ideal olamayacağından söz edilmektedir.

Fransız gençliğinin dünya gençliğine hitaben yazdığı beyannâmede, bütün gençlere ûlkelerindeki görevleri hatırlatılarak, dünya gençleri arasında bir birliğin kurulması teklif edilmektedir. Kari Domadi Mecmuasında yayınlanan bu beyannâme dergide aynen iktibas edilmiştir.

79. Mehmed İzzet, "Kurtuluş Kılavuzları", B.M. 1919, Nu.13, s. 202-203.

80. M. Zekeriyâ, "Garb Şuûnu", B.M. 1919, Nu.5, s. 73.

81. Hüseyin Ragıb, "Harb-i Umûmide Sosyalistler", B.M. 1919, Nu.9, s.38.

82. İmzasız, "Emperyalizmin İflâsı", B.M. 1919, Nu.9, s. 139.

2. KADIN:

Büyük Mecmuada yer alan yazıların tasnifi yapılacak olursa, kadın konusunun ağırlıklı olarak yer aldığı görülür. Batılılaşma ve onun beraberinde getirdiği yeni hayat anlayışına bağlı olarak kadına sahip olduğu mevkiî ve fonksiyonundan tamamen farklı bir kimlik verilmeye gayret edilmiştir. Yeniden çizilmeye çalışılan Türk kadını tipi, cemiyet hayatında erkeklerle eşit haklara sahip olacaktır. Dergide Türk aile yapısının temelini oluşturan kadının aile eğitimi konusunda da tecrübe kazanmasına, çeşitli makalelerle gayret edilmiştir.

Türk Cemiyetinin sosyal yapısını yakından tanıyan Sabiha Zekeriya, fedakâr Türk Kadınının sahip olduğu kısıtlı haklardan çok daha fazlasına lâyık olduğu görüşündedir. Yazara göre; Cemiyet hayatında kadının sürekli olarak ikinci plânda yer alması, Türk milletinin gelişmiş Batılı ülkeler arasında çağdaş bir seviyeye gelmesinde büyük bir engeldir. Çünkü cemiyetin esasını oluşturan, yeni nesilleri yetiştiren, hayata hazırlayan, kısıtlı haklara sahip olan kadınlardır.

Yazara göre batıda olduğu gibi bizde de kadınlara sahip olmaları gereken en tabii haklar verilmeli, cemiyet içerisinde söz sahibi olmaları sağlanmalıdır.

83

Sabiha Zekeriya "Türk Kadınlığının Terakkisi"

83. Sabiha Zekeriya, "Türk Kadınlığının Terakkisi",

B.M. 1919, Nu.1, s. 12.

adlı yazısında Meşrutiyetin ilânından sonra Türk Kadınının mevkiini tarihî gelişim içerisinde değerlendirir. Meşrutiyetin ilânından sonra ülkede kısa sürede önemli gelişmeler ve değişmeler olmuştur. Daha önceleri sadece gazete sayfalarında yer alan kadınlıkla ilgili konular, gerçek hayatta uygulanma imkânını bulmuştur. Yazara göre; maddî, manevî her türlü sorumluluğu yüklenen Türk kadını, fikir alanında da kendini ispat etmeye başlamıştır. Yazarın tesbitine göre, yakın zamanda verilen eserlerin çoğu, kadın yazarlarımıza (H. Edib, Müfid Ratib, Şükûfe Nihal) aittir.

Sabiha Zekeriyâ, kadınlarımızın kılık kıyafet konusunda din ve geleneklere bağlı olmadan, çağın gereklerine uygun bir şekilde giyinmeleri gerektiğini belirtir.

Türk Kadını dinî inanışın bir gereği olarak kabul edilen tesettür konusunda, çeşitli makalelerle eğitilmelidir. Yazara göre hayatın değişmesi ve fikirlerin olgunlaşması ile tesettür bir din meselesi olmaktan uzaklaşmış ve bir sanat meselesi halini almıştır.

Kadınların menfaatine olan diğer bir konu ise, hukûkî aile kararnâmesinin yayınlanmasıdır. Bu kanunla kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip olacaktır.

Yazar, "Kadınlığın Hukûkî Bahsi" adlı yazısında, dünyanın önde gelen akımlarından biri olan Feminizm üzerinde durur. Feminizm akımı ile birçok ülkenin hükûmeti (Hollanda, Danimarka, Finlandiye, Amerika) kadınlarına hem seçme hem de seçilme hakkını vermiştir. Bazı ülkelerde ise (Fransa) kadının politikaya atılması konusunda bazı çelişkiler vardır. Yazara göre; ülkemizde kadınlıkla ilgili tartışılan en büyük konu, temel özelliklerinin gün geçtikçe daha çok kaybolduğu aile müessesidir."

Sabiha Zekeriya, savaşta kendi askerlerine ve gerektiğinde düşman askerlerine yardımcı vazife bilen Hilâl-i Ahmer Hanımlar Cemiyetinin hizmetlerini anlatmaktadır. Yazara göre gelecek nesillere merhamet ve şefkat duygularını öğretecek olan yine bu fedakâr Türk Kadınları olacaktır.

"Türk Feminizmi" adlı yazıda düne kadar hayâl olan Feminizmin bugün birçok ülkede gerçekleştiğine dikkat

85. Sabiha Zekeriya, "Kadınlığın Hukûkî Bahsi", B.M. 1919, Nu.2, s. 29.

86. a.g.m., s. 29.

87. Sabiha Zekeriya, "Hilâl-i Ahmer Hanımlar Cemiyeti", B.M. 1919, Nu.3, s. 41-42.

88. _____, "Türk Feminizmi", B.M. 1919, Nu.4, s. 63.

çekilmektedir. Sabiha Zekeriya, ülkemizde de dünya görüşünün gelişmesiyle kadınlara çeşitli hakların verildiğini belirtir. Yazar bu olumlu gelişme ile birlikte, Türk kadınının eğitimi meselesi üzerinde önemle durulması gerektiğini belirtir. Feminizmin ülkede uygulanması ise yazara göre; aynı amaç için⁸⁹ toplanan bir kadın cemiyeti ile mümkündür.

Dârü'l- fûnûna kız öğrencilerin kabul edilmesini yazar, kadının eğitimi açısından tarihî bir karar olarak değerlendirir. Ancak Dârü'l Fünûnda kız- erkek ayırımı yapılmasını şiddetle tenkit eder. Ona göre kız- erkek öğrencilerin birarada okuması çağın gereği olmasının yanında,⁹⁰ maddi yönden de ülkeye birçok faydalar sağlayacaktır.

Dergi konunun önemini dikkate alarak "Dârü'l Fünûnda Kadın" adlı bir anket düzenler. Anket sonuçları 6. sayıda Sabiha Zekeriyâ'nın sorumluluğu altında yayınlanmıştır; Anketin ülkenin geleceği üzerine fikir yürütebilecek kişilere uygulanmasına dikkat edilmiştir. H. Edib, M.Ferid, Nakye, K.M. Fuad, A. Cevdet, R. Tevfik, K. Nami, Rauf Ahmed ve İkdâm'ın görüşlerinden yararlanılmıştır.

89. a.g.m., s. 63.

90. Sabiha Zekeriya, "Kız Dârül Fünûnu Meselesi", B.M. 1919, Nu.5, s. 67.

Bu görüşlerde ortak olan nokta 20. y.y.'ın yenilik ve ilerlemelerine ayak uydurarak, ülke üzerinde söz sahibi olması son derece gerekli olan kadınlara her türlü imkânı⁹¹ kullanmalarının sağlanmasıdır.

Sabiha Zekeriyâ, yazılarında Feminizmin ülke sathına yayılması konusunda ısrarla durur. Yeni hayatın gereği ve bir sonucu olarak kadının toplum hayatında kendine ait haklarını istemesinin şart olduğunu belirtir. Yazara göre geçmişe bağlı görüş ve düşüncelerden yola çıkarak⁹² hareket etmenin sonucu, yok olmaktır.

Diğer bir yazıda, kadınların seçme ve seçilme hakları üzerinde durulur. Yazar, nüfusun çoğunluğunu teşkil eden kadınların kendilerine verilen çeşitli menfi sıfatlardan sıyrılarak ülkenin siyasi meselelerinde söz sahibi olmalarını⁹³ ister.

91. Büyük Mecma Müdüriyeti, "Kadın Dârü'l-fünûnunun aldığı veyahud almakta olduğu şekil hakkında fikir mi soruyorsunuz?", B.M. 1919, Nu.6, s. 89-92.

92. Sabiha Zekeriyâ, "Kadın Çalışma Hakkı", B.M. 1919, Nu.11, s. 170-

93. Sabiha Zekeriyâ, "Kadınlar ve Intihâbât", B.M. 1919, Nu.14, s. 218-219.

Derginin bütününde Sabiha Zekeriyâ'nın Türk kadınına çağdaş bir seviyeye getirme konusundaki gayretleri, diğer yazarların aynı paraleldeki yazıları ile desteklenmektedir.

Bu yazılar sırasıyla şunlardır;

Galib Ata, "Hanımların Tıp Tahsili "E.M. 1919, Nu.12,

s.188-190.

Hâmid, "Kadınlık Âleminde", B.M. 1919, Nu.17, s.265-266

Hâlîde Edib, "Dârü'l Fünûnda Kadın", B.M.1919, Nu.6, s.89-92

_____ "Türk Kadınları Hakkında", E.M. 1919, Nu.15,

s.226

_____ "Halka Doğru", B.M. 1919, Nu.12, s.178

_____ "Hafta Musahabesi-Türk Kadınları Hakkında",

B.M. 1919, Nu.15, s.226

Muvâfık, "Tesettür Meselesi", I.E.M. 1919, Nu.7,

s.998-100

Sabihâ Zekeriyâ, "Dadı Mektebi", B.M. 1919, Nu.18, s.120

_____ "Kadınlık Şu'ûnu" B.M. 1919, Nu.15, s.236

İmzasız "Teceddüd Adımları", E.M. 1919, Nu.4, s.50

_____ "Fransa'da Kadınların İntihab Hakkı",

B.M. 1919, Nu.10, s. 154

3. SOSYOLOJİ

İçtimâyet başlığı altında yer alan yazılarda, ülkenin çağdaş bir seviyeye gelebilmesi konusunda görüşlere yer verilmiştir.

94

"Asrî Cemiyetler Hangileridir ?" adlı yazıda çeşitli ülkelerde örnekler verilerek asrî cemiyetin tarifi yapılmaktadır. Her milletin amacının çağdaş bir ülke olmak olduğunu belirten yazara göre; "asrî bir cemiyet enmûnevî mütehassıslardan mürekkep olan ve güzîdeleriyle, halkları arasında manevî vahdet bulunan milletlerdir".

95

Yazar bu vasıflara sahip bir ülke olarak Anglo-Saksonları gösterir.

Diğer bir yazıda çağdaş insanın tarifi üzerinde durulmaktadır. Çağdaş insan, uzman olmasının yanında ait olduğu cemiyeti temsil edebilme sıfatına sahip olmalıdır .

Asrî bir adam mütehassıs olmakla beraber, milletin dinine, sanatına, ahlâkına, hülâsa harsına lâkayd olmayan bir insan

94. İmzasız, "Asrî Cemiyetler Hangileridir", B.M. 1919, Nu.1, s. 2-3.

95. a.g.m., s. 3.

demektir. Zâhidler asrî adamlar olamazlar. Fakat dinsizlerde⁹⁶
asrî adamlar olamazlar. Mütelaassis ve münevver olmalıdır.

Mehmed Emin ahlâk anlayışının da çağa uygun olması gerektiğini savunur. Ona göre ahlâkı tamamıyla din teşkil etmez. Ancak dinin inkâr edilmesi de hem dine hem de ahlâka zarar verir.

Yazara göre asıl olan;

"Ne irfândır veren ahlâka ulviyet ne vîcdândır.

Fazilet hissi insanlarda Alah korkusundandır.⁹⁷

İslamiyet dini ilmi gerçekliğe aykırı bir emre sahip değildir. Bu sebeple böyle yüce bir dinin varlığını da⁹⁸
inkâr etmek mümkün değildir.

M. Zekeriya, Çağdaş toplumlarda dinin mevki üzerinde durur. Yazar, büyük dinlerin gelişme safhalarını üç bölümde inceler;

1- İbtidâ dinlerin bulunduğu safha; ilkel toplumların inanışlarını temsil eder. Allah, onlar için iktisadî bir ilâhdır.

96. _____, "Asrî Adamlar Kimlerdir", B.M. 1919, Nu.2,
s. 18-19.

97 M. Emin, "Ahlâk Telakkisinde Asrîlik", B.M. 1919, Nu.2,
s. 19.

98. a.g.m., s. 19.

2- Hristiyanlıktan sonraki hukûkî dönem

3- Dinin tekâmül ettiği safhadır.

Yazar, dinin geçirdiği safhalara bağlı olarak ülkelerde din ile hukûk, devlet ile ilim işlerinin tamamıyla birbirinden farklı olarak düşünüldüğünü belirtir. Ülkemizde ise⁹⁹ dinin tekâmülü itibarıyla üçüncü safhaya yeni girmiştir.

Sosyal açıdan tesettür meselesi üzerinde durulan yazıda; öncelikle tesettürün bedîî olma unsuru belirtilir. Yazara göre, millî estetiğin ilmî bir nitelik kazanabilmesi, ancak modanın millîleşmesi ile mümkündür. Ayrıca bu yolla millî iktisadımızda da bir rahatlama olacaktır. Tesettürün diğer bir yönü de fennî bir mesele olmasıdır. Yazar, bu sebeplerden dolayı hanımların tesettür konusundaki hukûkî haklarına sahip çıkmalarını ister. Çünkü tesettür meselesi, aydın kadınların duygu ve düşüncelerine göre yeni bir şekil¹⁰⁰ alabilir.

Alafrangalık anlayışı üzerinde durulan bir yazıda; aynı mânâda kullanılan Avrupalılaşmak ve Alafrangalık

99. M. Zekerîya, "Asrî Cemiyetlerde Dinin Mevkî", B.M. 1919, Nu.4, s. 51-52.

100. Muvâfık, "Tesettür Meselesi", B.M. 1919, Nu.7, s. 98-100.

kelimelerinin zaman içerisinde uğradığı değişimden söz edilmektedir. Yazara göre: cemiyet içerisinde "Avrupa'nın ilmini fennini alalım, şeklini almayalım görüşünün hâkim olmasıyla, Avrupalılaşmak ve Alafrangalaşmak mânâ itibarıyla birbirinden ayrıldı. Alafrangalık, belli bir şeyin taklidiyle oluşan tamamen şekle bağlı bir unsur olma niteliği kazandı. Yazar, ülkemizde daha önceleri Avrupalılaşmak zihniyetinin yaygın olduğunu son zamanlarda bu zihniyetin yerine
101
Alafrangalığın yaygınlaştığını belirtmektedir.

M. Zekeriyâ " Yaşamak Hak ve Kabiliyeti adlı yazısında, bağımsızlık hakkına sahip olan Türklerin hiç bir şeyden korkmadan kültürel bağımsızlığı sağlayarak çağdaş bir
102
millet olmak için var gücüyle çalışması gerektiğini belirtir.

Hâmid, Levid George'un "İstikbal" adlı kitabındaki fikirlerine paralel olarak ülkenin siyâsî ve sosyal durumunu
103
değerlendirmiştir.

Ülkenin geleceğinin eğitim politikasına bağlı

101. İmzasız, "Alafangaya Dair Bir Musahabe", B.M. 1919,

Nu.16, s. 244-245.

102. M. Zekeriya, "Yaşamak Hak ve Kabiliyeti", B.M. 1919,

Nu.3, s. 35.

103. Hâmid, "İstikbâl", B.M. 1919, Nu.12, s. 182.

olduğunu belirten İ. Hakkı'ya göre yarının eğitim programı, aynı zamanda yarınki hayatın programıdır. Hayat anlayışı ise politikacıya, eğitimciye, sosyoloğa.. göre değişir. Yazara göre yapılacak tek şey vardır. O da düşünen her ferdin biraraya gelerek geleceğe yönelik bir eğitim programı yapmalarıdır.

Maarif Bakanı Ali Kemal Bey'in girişimiyle Dâr ü'l fûnûn'da başlatılan ıslahat, fikir hayatı için önemlidir. Ancak Dâr ü'l Fûnûn'da o zamana kadar yapılan Türkçe eğitimin Fransızca olarak devam etmesine karar verilmesi çeşitli tepkilere sebep olmuştur. Fransızca eğitim yapılmasının çeşitli mahzurlara yol açacağı Dâr ü'l-Fûnûn hocalarının ortak kanaatidir. Bu görüşleri aynı okul hocalarından Esat Paşa, kendisiyle yapılan bir röportajda şu şekilde belirtir:

- 1- Fransızca eğitim yapılırsa Türk gençleri okuldan soğuyacaktır.
- 2- Tıp Fakülteleri Türk okuludur. Bu okullarda Fransızca eğitim yapılması millî açıdan zararlı olacaktır.
- 3- Yurt dışında getirilen elemanların konuya vâkıf birinci dereceden olmaması, eğitimde istenilen başarıyı

104. İsmail Hakkı, "Yarınki Hayatın Programı", B.M. 1919, Nu.3, s. 34-35.

sağlayamayacaktır.

Diğer bir yazıda içinde bulunulan dönemin silah harbi değil, içtihad, rekâbet ve ideal harbi olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁶

Halide Edib, Yeni Türkiye idealinin ancak halkın şuurlandırılması ile gerçekleşeceğine inanır. Halkçılık teriminin son zamanlarda çok kullanıldığını belirten yazar, halkçılığın gerçek mânâda uygulandığı tek yer olarak Amerika'yı gösterir. Bizde halkçılık sadece Türk Ocağı salonlarında tartışılan soyut bir kavramdır. Yazar, ülkemizde halkçılığın teoriden çıkarılarak uygulamalı hale dönüşmesini ister. Bunun için de bu akımı en geniş şekliyle veren eserlerin en kısa zamanda tercüme edilmesini ister.¹⁰⁷

Dergide yer alan yazıların bir kısmı da Yeni Türkiye idealinin gerçekleşmesinde kadınların eğitimi ve onların cemiyete kazandırılması ile ilgili görüşlerdir.

Halide Edib, Yeni Türk Kadını aleyhine kamu oyunun kasıtlı olarak tahrik edildiğini belirtir. Kadının

105. Esad Paşa, "Darü'l-Fünûn Islahatı ve Tıbbıye",

B.M. 1919, Nu.5, s. 66.

106. İmzasız, "Tarih Karşısında", B.M. 1919, Nu.10, s. 145.

107. Halide Edib, "Halka Doğru", B.M. 1919, Nu.12, s. 178.

erkeğin yanında yer alması, cemiyette ahlâksızlık olarak değerlendirilmiştir. Fakat yazara göre cemiyet halinde yaşayan her kitlenin kadın ya da erkek diye ahlâksızı yoktur. Her zaman her cemiyette ahlâksızlık vardır.

Türk kadınının bu tür tahriklere kapılmadan millî ve
108
dini duygularıyla varlığını ispat etmesi gerekir.

Diğer bir yazıda ise kadınlara Dârü'l-Fünûna
devam etme hakkı verilmesinin yeterli olmadığı belirtilir.
Çağın gereklerine uygun olarak Dârü'l-Fünûn öğrencilerine
109
kadın-erkek birarada okuma hakkının verilmesi istenir.

İsmail Hakkı, Yeni Türkiye için öncelikle bir
masarif programının yapılması gerektiğini savunur. Bu
programa göre;

- 1- Düşüncelerin halka yönelmesini,
- 2- Halkın fikren uyanmasını,
- 3- Halka fikirlerin ve düşünürlerin sevdinilmesi,
- 4- Halkla düşünürler arasında dayanışmanın sağlanması,
- 5- Fikir adamlarının politikacılar üzerinde tesirli olması,
110
- 6- Politikanın ilmi esasa dayanması gerekir.

108. Edib, "Hafta Musahabesi - Türk Kadınları Hakkında",
B.M. 1919, Nu.15, s. 226-

109. İmzasız, "Teceddüd Adımları", B.M. 1919, Nu.4, s.50.

110. İsmail Hakkı, "Yarın ki Maarif Programı", B.M. 1919,
Nu.1, s. 8-9.

İmzasız olarak yayınlanan diğer bir yazıda Maarif Bakanının hak ve yetki alanı üzerinde durulmaktadır. Maarif Bakanının Dâr ü'l-Fünûn'da okutulan dersleri koyma veya kaldırma yetkisinin olmadığı belirtilerek bu yetkinin öncelikle hocalarda olduğu belirtilmektedir.¹¹¹

Dergide sosyolojiyle ilgili yer alan diğer yazılar aşağıda gösterilmiştir:

- Hâmid , "İstiklâl", B.M. 1919, Nu.12 s.182
- Hamdullah Suphi , "Manevî Mirâtımız", B.M. 1919, Nu.13
s.200-201
- M. Zekeriya "İçtimâî Sahada Hayat Kelimesinin Mânâsı",
B.M. 1919, Nu.4 s.50-52
- _____ "Tarikatların Felsefesi", B.M. 1919, Nu.9
s.141-143
- S. , "Gençlik Neden Fedâkâr olmuyor ? ."
B.M. 1919, Nu.10 s.146-147
- Mehmed İzzed , "Kin Devri", B.M. 1919, Nu.12, s.178-175
- _____ "Cemaat Hayatı", B.M. 1919, Nu.16, s.242-243
- Mehmed Âsım , "Tarihi Bir Söz", B.M. 1919, Nu.5 s.135

111. İmzasız, "Maarifde Islahat Varmış", B.M. 1919, Nu.5,
s. 65-66

Muvâfık "Muhâkim Ayrılıyor", B.M. 1919, Nu.8,

s.121-122

_____ "Millî Şûra mı Saltanat Şûrası mı?",

B.M. 1919, Nu.9 s.137

İsmail Hakkı "Bir Amele", B.M. 1919, Nu.6 s.82

İktisadî Cereyanlar başlığı altında yer alan yazılar şunlardır:

S. M. "Sosyalizm Nokta-i Nazarından", B.M.1919, Nu.4, s.52

_____ "Devletin Borçları", B.M. 1919, Nu.4, s. 52

S. M. "Devletlerin Düyûn u Harbiyenin Sür-i tesviyesi",

B.M. 1919, Nu.8 s. 124-125

_____ "Düyûn-ı Harbiye", B.M. 1919, Nu.6 ,s.82-83

Sağlık, Hıfz-ı Sıhhat-i İctimâiye başlığı altında yer alan yazılar ise şunlardır;

Adnan , "İçkiye Karşı", B.M. 1919, Nu.13 s.195-196

Dr.İhsan Sami, (Türk Ocağı Konferansı), Veba-Taûn

B.M. 1919, Nu.17 s.268-269

Imzasız , "Vebaya Dair Bir Mülâkat" B.M. 1919, Nu.13

s.265-266

Büyüklerimiz başlığı altında çeşitli
kahramanlıklarda bulunan ülke büyükleri tanıtılmıştır.

Galip Ata , "Medine Müdâfi-i Fahreddin Paşa",

B.M. 1919, Nu.14, s.210-211

M. Z. , "Mustafa Kemal Paşa", B.M. 1919, Nu.3, s.44

Imzasız , "Fahri Paşa", B.M. 1919, Nu.1, s.5

"Salih Zeki Bey", B.M. 1919, Nu.1, s. 5

Diğer aktüel yazılarda şu şekildedir;

Halide Edib , "Yangın Komisyonu", B.M. 1919, Nu.12, s.183-184

Imzasız , "Bir Timsâl", B.M. 1919, Nu.6, s. 81

_____ "Tahsin Nâhid beyin Vefatı", B.M. 1919, Nu.8,

s.118-120

Dergide Türklük şuûnu ile ilgili yazılar şunlardır;

Galib Ata "Anadolu Mektubuna İstanbul'dan Cevap",

B.M. 1919, Nu.17 s.259-261

Faik Sabri, "Güzel Anadolu Periler Memleketi"

B.M. 1919, Nu.11 s.166-168

Besim Atay, "İçil Türktür",

B.M. 1919, Nu.10 s.153-154

Halide Edib, "İstanbul'da Türkler",

B.M. 1919, Nu.10 s.149-151

_____ "İtilâf Milletlerine",

B.M. 1919, Nu.10 s.149-151

Ahmed Emin "Avrupa ve Amerika",

B.M. 1919, Nu.11 s.1172

_____ "Kırmızı Derililer Arasında",

B.M. 1919, Nu.12 s.180-181

Nu.14 s.212

İmzasız "Dünya Değişiyor mu"

B.M. 1919, Nu.10 s.222-223

_____ "İzmir Türktür ve Türk Kalamalıdır",

B.M. 1919, Nu.9, s.136

Güzel sanatlarla ilgili yazılar şunlardır:

M., "Ertuğrul Muhsin Bey", B.M. 1919, Nu.2, s. 26

M., "Eliza Binemciyan ", B.M. 1919, Nu.5, s. 75-76

M., "Eliza Hanımla Mülakat", B.M. 1919, Nu.5, s. 76

M. Z., "Mihri Hanım Rusya'da", B.M. 1919, Nu.11, s.162-163

Musa Süreyya, "Musiki", B.M. 1919, Nu.7, s.105-107

İmzasız, "Pierre Loti", B.M. 1919, Nu.6, s. 88

Abdü'l-vahhab, "Dicle'de mefruk asur-sitan Ahidati",

B.M. 1919, Nu.14, s.213-222

Avram Galanti, "Tervin'in Münşeat",

B.M. 1919, Nu.11, s.251

M. R., "Fransa'da Moliere-Corneille Davası",

B.M. 1919, Nu.11, s. 160

M. Cevdet, "İslâm-Türk Teşkilât-i Medeniyesi Ahiler
Müessesesi"

B.M. 1919, Nu.5, s.77-78

B.M. 1919, Nu.6, s.89

B.M. 1919, Nu.7, s.102-103

B.M. 1919, Nu.8, s.122-123

B.M. 1919, Nu.9, s.141-142

B.M. 1919, Nu.10, s.155-156

Münir Tefik, "Sen Hasta iken..."

B.M. 1919, Nu.9, s. 134

Mehmed Ziya, "Medeniyet-i Islâmiye"

B.M. 1919, Nu.15, s.237-238

Süleyman Sırrı "Rumelinin Makedonya Kısımında Düğün Adetleri"

B.M. 1919, Nu.16, s.250-2651

B.M. 1919, Nu.17, s.265-270

İmzasız "Mesken Buhranı ve Siyâr Burhanı",

B.M. 1919, Nu.15, s.239

_____ " Fen ", B.M. 1919, Nu.3, s. 44

F. YARIN (1921-1922)

I.4.Derginin Tanıtılması:

Yarın dergisi 13 Ekim 1921 - 15 Kasım 1922 tarihleri arasında kırk üç sayı olarak çıkmıştır.

1- 32. sayısı Ali Şükrü matbaasında , 33-43. sayıları Matbaa-Amire'de basılan derginin, mesul müdürü 33. sayıya kadar Suphi Nuri ileri 34. sayıdan itibaren ise Tahsin Fâzıl'dır. Resim ve portrelerin yer aldığı dergide az da olsa karikatürlere yer verildiği görülmektedir. Derginin ebadı 31x22 cm dir. İki cilt olan derginin I. cildinde 1-24 sayılar, II. cildinde ise 25-43 sayılar yer almaktadır. Derginin I. cildinde sayfa numaraları her sayıda yeniden (birden) başlanarak verilmektedir. II. cildinde ise bu kaide değiştirilerek sayfa numaraları baştan sona bir bütünlük içinde verilmiştir.

Haftalık olarak çıkartılan derginin II. cildinde yer alan sayıların yayın tarihlerinde aksamalar görülür.

Derginin ön kapağında genellikle portreye yer verilmiştir. Ön kapakta ayrıca o sayıda yer alan yazıların belirtildiği "münderecât listesi, arka kapakta ise "reklamlar" bulunmaktadır.

Birinci cildin sonunda 24. sayıda çıkan yazıların tasnifi verilmiştir.

Derginin periodik çıkış tarihleri aşağıda gösterilmiştir:

Nu. 1, 13 Ekim 1921	Nu. 16, 2 Şubat 1922
Nu. 2, 20 Ekim 1921	Nu. 17, 9 Şubat 1922
Nu. 3, 27 Ekim 1921	Nu. 18, 16 Şubat 1922
Nu. 4, 3 Kasım 1921	Nu. 19, 23 Şubat 1922
Nu. 5, 10 Kasım 1921	Nu. 20, 2 Mart 1922
Nu. 6, 17 Kasım 1921	Nu. 21, 9 Mart 1922
Nu. 7, 24 Kasım 1921	Nu. 22, 16 Mart 1922
Nu. 8, 1 Aralık 1921	Nu. 23, 23 Mart 1922
Nu. 9, 8 Aralık 1921	Nu. 24, 30 Mart 1922
Nu. 10, 22 Aralık 1921	Nu. 25, 6 Nisan 1922
Nu. 11, 29 Aralık 1921	Nu. 26, 13 Nisan 1922
Nu. 12, 5 Ocak 1922	Nu. 27, 20 Nisan 1922
Nu. 13, 12 Ocak 1922	Nu. 28, 27 Nisan 1922
Nu. 14, 19 Ocak 1922	Nu. 29, 4 Mayıs 1922
Nu. 15, 26 Ocak 1922	Nu. 30, 11 Mayıs 1922
	Nu. 31, 18 Mayıs 1922
	Nu. 32, 23 Mayıs 1922
	Nu. 33, 8 Haziran 1922
	Nu. 34, 15 Haziran 1922
	Nu. 35, 22 Haziran 1922
	Nu. 36, 25 Haziran 1922
	Nu. 37, 6 Temmuz 1922
	Nu. 38, 13 Temmuz 1922
	Nu. 39, 20 Temmuz 1922
	Nu. 40, 4 Ağustos 1922
	Nu. 41, 17 Ağustos 1922
	Nu. 42, 15 Eylül 1922
	Nu. 43, 15 Kasım 1922

Konu başlıklarına itina gösterilen Yarın, yayın hayatına edebiyat ve aktüalite dergisi olarak başlamıştır. Yarın mecmuasının tamamında yer alan konu başlıkları; Edebiyat, Şiir, Hikâye, Tiyatro, Nesir, Ulûm ve Fünûn, Kadın, Moda, Spor, Matbuat, Kitap tenkit ve tanıtımlarıdır.

Ülkenin batılılaşarak kalkınacağına inanan Celâl Nuri- Suphi Nuri (İleri) kardeşler, dergilerinde tercüme faaliyetlerine geniş yer vererek toplumumuza batıyı tanıtmaya gayret etmiştir.

Bu gayretin bir neticesi olarak Yarın Dergisi, edebiyat ve aktüalite dergisi olmayı amaç edinmiştir. Bu amaca uygun olarak da, Derginin sayfalarında Batı tekniğinin tanıtıldığı fen, hukuk, iktisat, kadın ve sporla ilgili tercüme yazılar dikkati çekmektedir.

Derginin yazı kadrosu oldukça geniştir; Faruk Nafiz (Çamlıbel), Abdülhak Şinasi (Hisar), Halid Fahri (Ozansoy), Orhan Seyfi (Orhon), Hasan Ali (Yücel), Enver Ziya (Karal), Salih Zeki (Aktay), İsmail Hakkı (Eltacıoğlu), İbrahim Necmi (Dilmen), Celâl Nuri, Suphi Nuri, Emine Semiye, Zühdü Rıza, Mehmed Zeki (Pakalın), Mehmed Şemseddin (Günaltay).. bu yazı kadrosu içinde yer almaktadırlar.

2. Derginin Fikrî Yapısı:

Mecmualarla ilgili yapacağımız herhangi bir sınıflandırmada Yarın dergisini belli bir kategoriye sokamayız. Dergi, sayfalarını her türden yazıya açmıştır. Bu görüş edebî eserler ve yazılar içinde geçerliğini korumaktadır. Bu dergi herhangi bir edebî ekolün temsilcisi

durumunda değildir. O dönem için aktüalitesini koruyan hece-
aruz, sosyal- ferdî konular tartışmasında sayfalarına her iki
tarafa da açmıştır. Derginin siyâsî yönden sancılı günlerin
yaşandığı 1921- 1922 tarihlerinde çıktığı düşünülürse millî
temada yazılan şiir ve yazılara daha fazla yer verilmesi
tabiidir.

Bir fikir dergisi olan Yarın'da savunulan
fikirlerin ılımlı olmasına dikkat edilmiştir.

Dergi, döneminde ismi ile alâkaları üzerinde
toplamaştır. Dergi sahibi ve mesul müdürü Celâl Nuri- Suphi
Nuri (İleri)* nin diğer gazete ve dergilere verdikleri
isimlerle (Atı, İleri...) dünya görüşleri arasında yakın bir
ilgi söz konusudur.

Daha çok fikrî ve felsefî eserler veren ve
materyalist bir dünya görüşüne sahip olan Celâl Nuri- Suphi
Nuri kardeşlerin bu duygu ve düşüncelerini derginin bütününde
görmek mümkündür:

Suphi Nuri, "Muhtelif Sosyalist Sistemler, Y. 1922, C.II,
Nu.35, s. 165- 166

Suphi Nuri, "Mesâlik- i iktisadiye Tarihi", Y. 1922, C.II,
Nu.39, s.229- 230

Nu.40, s.245- 246

Yarın Dergisinin ilk cildinin tamamlanması münâsebetiyle Suphi Nuri, ilk altı ayın bir değ erlendirilmesini yapar. Dergi, Türklere mazilerini unutturmayarak istikbâle yönelmelerini sağlamak amacındadır. Bunu yaparken de yeni yetişen nesle batının ilim ve irf nından faydalanma yollarını gösterir. Dergi, yeni yetişen nesle hitap ederek ülkeyi kendi ideolojisi doğrultusunda sağlam bir geleceğe hazırlamak istemiştir. Dergi, genç kadronun hem fikir hem de spor yönüyle gelişmesini sağlamağa gayret eder. ¹ Suphi Nuri'ye göre derginin tek gayesi, ² memlekete Türkün ilim ve irf nı sahasında hizmet etmektir.

Suphi Nuri, o dönemde yayınlanan gazete ve mecmuaların büyük bir çoğunluğunun siy setle uğra t ğını, ilmî ve edebî bilgileri ihtiva eden eserlerin ikinci plânda bırakıldığını belirtir. İ te Yarın Dergisi okuyucunun gazete ve kitaplarda bulamadığı ilmî ve edebî bilgileri yeni bir tarzda vererek bu eksikliği kapatmak gayesindedir.

Dergi, bütün bu ideallerini ilk altı ay içerisinde yeterince uygulama fırsatını bulamamıştır. Ancak Suphi Nuri,

1. Suphi Nuri, "Yarının Karileriyle Samimi Bir Hasbihal", Y. 1922, C.I., Nu. 24 s.8-9,

2. a . g . m . , s. 9.

gelecek sayılardan ümitlidir.

İsmail Müştak' 1a bir sohbet esnasında derginin ikinci bir Servet- i Fünûn olma ihtimali sorulur. İsmail Müştak, Servet- i Fünûn' un kısaca değerlendirilmesini yaparak Yarın Dergisiyle mukayese eder. Bu değerlendirmeyi kısaca özetleyecek olursak; Serveti Fünûn döneminde Tevfik Fikret' in etrafında toplanan yazarlar asrın ihtiyaçlarına göre halkı aydınlatmak ve eğitmek maksadındaydı. Ona göre , yeni bilgilerin tesiriyle çevrede olan hadiseler yeni bir bakış açısına göre değerlendirilmekteydi. Ancak bu görüş ve düşünceler sahip olunan lisanın yeterli olmayışı sebebiyle gerekli şekilde açıklanamamaktaydı. Bu sebeple lisânda inkılâp yapmak gerekiyordu. Bu inkılâpla Servet- i Fünûn yazarları artık büsbütün başka kelimeler ve cümlelerle konuşmağa başladı. Yeni Lisan biraz daha süslenerek Sis, Mai ve Siyah, Aşk- ı Memnû, Hayat- ı Muhayyel, Haç Yolunda... adlı eserler yazıldı.

İsmail Müştak' a göre Servet- i Fünûn' un son

zamanlarında büyük bir çoğunluğun benliğini millî duyguların sarmasıyla yeni ufuklar açılmıştır. Ancak Servet-i Fünûn yazarlarının dilinin gittikçe ağırlaşması sebebiyle sahip olunan duygu ve düşünceler gerektiği şekilde izah edilememiştir. Ayrıca son zamanlarda gazete ve dergilerde işlenen konuların yeknesaklığına dikkati çeken yazar, Yarın Dergisinin yeni bir dilin oluşmasını temin etmek için bir köprü olacağını belirtmektedir. Yine Yarın Dergisinin sayfalarında yeni duygu ve düşüncelerin yer almasına dikkat edilecektir.⁴

5

"Mecmualarımız Niçin Yaşamıyor", adlı yazıda son yıllarda gazete ve dergilerin yayın hayatlarının kısa olması, ülkede yaşanan bahranın açık bir delili olarak gösterilir. Meşrutiyetin ilânından sonra çıkan dergilerin kısa süreli olmasının sebeplerinden biri de yaşanan manevî boşluktur. Çünkü sanat, ilim, fen sahalarına yeterince yer vermeyen dergiler kısa zamanda yok olmaktadır.

Yazara göre Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı

4. İsmail Müştak, "Musahabe", Y.1921, C.I.,Nu. 2, s.1-2

5. "Mecmualarımız niçin Yaşamıyor",Y. 1922, C.II,Nu.25,s.1-2

sırasında fikir akımları itibarıyla hareketli bir dönem yaşanır. Ancak hiç bir akım henüz ilmî hüviyete sahip değildir. İşte böyle bir kargaşa esnasında kurulan ve ülkeye medeniyeti getireceğini vaad eden İctihad dergisi ile Sebülür-Reşad dergisinin; yazar. ilmî metodlara bağlı hareket etmediği için istenileni vermediğini iddia eder.

Yine yazara göre Ziya Gökalp'in kurduğu Yeni Mecmua, ilk önceleri ülkenin ilâm, sanat, fen... sahalarındaki ihtiyaçlarına cevap verecek kapasitede zannedildi. Fakat Gökalp'in Durkhaime'in fazlaca tesirinde kalması, ülkenin yeni yetişen neslini Şovenizm ve "Millî Taassub" tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Gökalp, daha sonraları Türkçülük, İslâmcılık, ~~Masarcılık~~ akımlarıyla daha ılımlı bir yol çizse de Malta Dönüşünde Yeni Mecmua tesirini 6 tamamıyla kaybetmiştir.

Şehbal, Resimli Kitap, İnci.. gibi muhtevadan ziyâde dergisinin şekil yönüne itibar edilmesi veya Zekâ, Afiyet ... gibi belli bir seviye aranmaksızın sayfalarında her çeşit yazıya yer verilmesi, dergilerin kısa zaman içinde 7 yok olmasına sebep olmuştur.

6. a. g. m., s. 1.

7. a. g. m., s. 2.

Ismail Müştak bir yazısında; Yarın'ın kurucusu
8
Suphi Nuri Bey'i I.cildin tamamlanmasından dolayı tebrik eder.

Faruk Nafiz, edebiyatın içinde bulunduğu kargaşa
da genç neslin yeni bir dergi kurmalarını ve devamına çaba
göstermelerini son derece olumlu bulur. Ancak yazara göre
böyle zor şartlarda kurulan bir dergide fevkaladelik
aranmamalıdır. Yapılan bütün engellemelere rağmen edebiyat
9
ilerlemektedir.

Yarının Spor nüshasında yayınlanan "Yayın
Politikası" adlı yazıda ileri Gazetesinden Ahmed Talat Bey'e
Yazı Heyeti tarafından cevap verilmektedir.Yazı, güreş ve güreş
öğretmenliği konusunda yapılan bir tartışmadır.

Edebî Şu'un başlığıyla verilen bir haberde, Divân
Edebiyatı şairlerinin sırayla tanıtılacağı duyurulmaktadır.
Divân Edebiyatının Nedim, Fuzûli, Şeyh Galib... gibi önde
gelen isimlerini, Y. Kemal, A. Hikmet, C. Şehabeddin...
verecekleri konferanslarla yeni nesillere tanıtacaktır. Yarın

8. Ismail Müştak, "Yarın'ın Genç ve Kıymetli Müessisi; Suphi
Nuri Bey'e" Y. 1922, C.I., Nu. 24, s. 9-10.

9. Faruk Nafiz, "Sanatta Gençlik", Y. 1922, C.II, Nu.37, s.210.

Suphi Nuri, "Yarın'ın Yayın Politikası", Y.1922, C.II,
Nu. 29, s. 71.

dergisi de bu konferansları, okuyucularına duyurmak
maksadıyla hiç bir değişikliğe uğramadan yayınlayacaktır. ¹⁰

10. İmzasız, Edebf Şuûn, Y. 1921, C.I., Nu. 15, s. 17.

II. İnceleme:

I. Edebî Türler

A) Şiir:

Dergide şiir türüne geniş ölçüde yer verilmiştir. Sayfalarını her türden yazıya açık bulunduran Yarın dergisi, şiir ile ilgili sütunlarında da dönemindeki tartışmaların aksine hece - aruzla veya sosyal- ferdî konularda yazılmış şiirleri bir arada vermiştir. Bu şiirlerin tamamına baktığımız zaman, hece vezni ile millî temada yazılan şiirlerin daha fazla sayıda olduğunu görürüz. Dergide Anonim Halk şiirinin örneklerine de yer verilmiştir. Hece vezni ile yazan şâirler arasında; Faruk Nafiz, Halid Fahri, Orhan Seyfi, Abdülhak Şinasi, Güzide Şefik, Necdet Rüştü, Ali Mümtaz v.s. gösterilebildiği gibi; aruz vezni ile yazanlar arasında da; Celâl Sahir, Faruk Nafiz, Hamâmizâde İhsan, Faik Ali, Süleyman Nazif... sayılabilir.

Hece veya aruz vezniyle yazılan diğer şiirlerde ferdî duygulara, aşk ve tabiat temasına ağırlık verilmiştir.

Dergide yer alan şiirler şunlardır:

A. İlmî, "Tahmis", Y. 1922, C.II, Nu. 32, s.115

A. Nâzım, "İkbahar", Y. 1921, C.I, Nu. 1, s.3

_____ "Cambaz", Y. 1921, C.I, Nu. 3, s.6

A. Şevket, "Kalmaz", Y. 1921, C.I, Nu. 12, s.15

Abdurrahman Hâmid, "Şarkı", Y. 1922, C.II, Nu.37, s. 199

_____ "Hicran Sesleri" Y.1922, C.II, Nu.40.
s.247

Abdûlbâki Aziz, "Anneme", Y. 1922, C.I, Nu.17, s.3

Abdûlhak Şinâsi, "Sularda Bahar", Y. 1921, C.I, Nu. 2., s. 10

_____, "Yalnız ve Mahrûm Hazânın Gelişi", Y. 1921,
C.I, Nu. 3, s.11

_____, "Hazan Nefesleri", Y. 1921, C.I, Nu.4, s.4

_____, "Hazanda Kalbim", Y. 1921, C.I, Nu.4, s.5

_____, "Hazanın Veda'ı", Y. 1921, C.I, Nu.4, s.5

_____, "Hazanda Odan", Y. 1921, C.I, Nu.4, s.5

_____, "Hazâniye", Y. 1921, C.I, Nu.6, s.3

_____, "Ay Şiirleri", Y. 1921, C.I, Nu.7, s.2- 3

_____, "Saçlar Gün Baharı", Y. 1921, C.I, Nu.8, s.9

_____, "Baharın Demeti", Y. 1921, C.I, Nu.9, s.10

_____, "Gün Olur Tabiat", Y. 1921, C.I, Nu.10, s.11

Abdûlkadir Fikrî, "Tazmîn", Y.1922, C.II, Nu.26, s.20

- Adnan Ali, "Şiir", Y. 1922, C.II, Nu.36, s.173
- Ahmed Cemâl , "Sus", Y. 1921, C.I, Nu.6, s.16
- _____ "Bir Nazire", Y. 1921, C.I, Nu.8, s.6
- _____ "O Güzel Gözlere", Y. 1921, C.I, Nu.11, s.2
- _____ "Yılbaşı", Y. 1922, C.I, Nu. 12, s.12
- _____ "Son Mevsim", Y. 1922, C.I, Nu.13, s.3
- _____ "İlk Cezâ", Y. 1922, C.I, Nu.19, s.13
- _____ "Hakkı'ya Gazel", Y.1922, C.II, Nu.35, s.171
- Ahmed Hikmet, "Mersiye", Y.1922, C.I, Nu.22, s.4
- Ahmed Seyfeddin, "Kızılıрмаğa", Y.1922, C.I, Nu.22, s.2
- _____ "Mefkûre", Y.1922, C.I, Nu.22, s.2
- _____ "İhtiyâr", Y.1922, C.I, Nu.22, s.2
- Ahmed Yahya, "Hırs" Y.1921, C.I, Nu.12, s.15
- _____ "Raks", Y.1922, C.I, Nu.14, s.4
- _____ "İşte Bu Kadar", Y.1922, C.I, Nu.15, s.6
- Ali Ekber "Dağlar," Y.1922, C.I, Nu.14, s.3
- Ali Haydar Emir, "İzmir Türküsü", Y.1922, C.I, Nu.19, s.16
- _____ "Ayrılık Köprüsü", Y.1921, C.I, Nu.10, s.4
- _____ "Gönül", Y.1922, C.II, Nu.40, s.247
- Ali Mümtaz, "Damla Damla", Y.1922, C.I, Nu.20, s.5
- _____ "Lâleler", Y.1922, C.I, Nu.21, s.8
- _____ "Haykırmak İstiyorum", Y.1922, C.I, Nu.22, s.4
- _____ "Red ve Davet", Y.1922, C.I, Nu.23, s.9

- Anber Cemal , "Anber", Y.1922, C.II, Nu.38, s.215
- Anonim, "Gülmeye İdin", Y.1922, C.II, Nu.34, s.155
- _____ "Türkü", Y.1922, C.II, Nu.37, s.199
- _____ "Kırmızı Gül Türküsü", Y.1922, C.II, Nu.38
s.217
- Avni "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.1, s.9
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.4, s.9
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.5, s.1
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.6, s.1
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.7, s.1
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.10, s.7
- Bahri Vedâd, "Anadolu Yanarken", Y.1921, C.I, Nu.3, s.9
- _____ "Garip Köylü Diyor ki", Y.1921, C.I, Nu.7,
s.15
- _____ "Gönül", Y.1921, C.I, Nu.9, s.17
- _____ "Yâr-ı Giryân", Y.1922, C.II, Nu.28, s.56
- Burhaneddin Ali, "Kalbimin Sesi", Y.1921, C.I, Nu.12, s.5
- _____ "Ben Neyim", Y.1922, C.I, Nu.15, s.3
- _____ "Ümîd-rîz", Y.1922, C.I, Nu.19, s.13
- _____ "Gurbet Akşamı", Y.1922, C.I, Nu.22, s.14
Nu.24, s.6
- _____ "Son Çare", Y.1922, C.II, Nu.27, s.39
- Celâdet Nâzım, "Sen ve Aşk", Y.1922, C.I, Nu.14, s.12
- Celâl Sâhir, "Divân-ı Nâşir'den", Y.1921, C.I, Nu.11, s.11
- _____ "Divân-ı Nâşir'den", Y.1922, C.I, Nu.13,
s.16

Nu.16,s.3
Nu.18,s.7
Nu.9,s.2

Cenâb Hurrem, "Bırak Artık", Y.1922, C.I, Nu.12, s.6

_____ "Şiir-i İştirak", Y.1922, C.I, Nu.14, s.14

_____ "Yıllardan Sonra", Y.1922, C.I, Nu.21, s.10

Cavîd Sermedî, "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.37, s.198

_____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.38, s.214

_____ "Şarkı", Y.1922, C.II, Nu.38, s.214

_____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.39, s.233

E.Ekrem, "Şarkı", Y.1922, C.II, Nu.27, s.34

Ercümend Ekrem, "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.25, s.3

Emin Âbid, "Marmara Sâhilinde", Y.1921, C.I, Nu.7, s.16

_____ "Zavallı Vatanıma", Y.1921, C.I, Nu.11, s.7

_____ "Sahipsiz İstiklâl", Y.1922, C.I, Nu.12, s.2

_____ "Azrâ", Y.1922, C.I, Nu.19, s.12

_____ "Annem Diyor ki", Y.1922, Nu.27, s.43

Esad Ömer Eyyûbi "Gönlüm", Y.1922, C.II, Nu.31, s.108

Enver Ziya "Bayram", Y.1922, C.II, Nu.41, s.271

Faik Ali "Sen Bana Dedin ki", Y.1921, C.I, Nu.6, s.12

_____ "Oh İzmir", Y.1922, C.II, Nu.31, s.104

_____ "Senin Lisânından", Y.1922, C.II, Nu.33,
s.135

_____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.34, s.151

_____ "Hepsinden Ziyâde", Y.1922, C.II, Nu.34,

s.151

- Fark Ali, "Müebbed Aşk", Y.1922, C.II, Nu.35, s.167
- _____ "Kıt'a", Y.1922, C.II, Nu.37, s.199
- _____ "Midillî", Y.1922, C.II, Nu.38, s.215
- _____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.38, s.216
- _____ "Rübâî", Y.1922, C.II, Nu.40, s.247
- _____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.41, s.272
- Faruk Nafiz. "Suda Halkalar", Y.1921, C.I, Nu.1, s.6
Nu.10, s.6
- _____ "Zaman", Y.1921, C.I, Nu.7, s.13
- _____ "Bir Sahife Aksam Ağlar", Y.1921, C.I,
Nu.11, s.13
- _____ "Yılbaşında", Y.1921, C.I, Nu.12, s.5
- _____ "Terennüm", Y.1922, C.I, Nu.12, s.7
- _____ "Kanatlanan Kurt", Y.1922, C.I, Nu.13, s.2
- _____ "Güzel Denmesin", Y.1922, C.I, Nu.14, s.5
- _____ "Manzumenin İlk Mısraı", Y.1922, C.I, Nu.15,
s.2
- _____ "Sultana Mersiye", Y.1922, C.I, Nu.18, s.2
- _____ "İki Canda Bir Derd", Y.1922, C.I, Nu.19, s.2
- _____ "Annesiz Ölü", Y.1922, C.I, Nu.20, s.5
- _____ "Has Bahçeden", Y.1922, C.I, Nu.21, s.8
- _____ "Bir Sefil İçin", Y.1922, C.II, Nu.31, s.98
- _____ "Terennümler", Y.1922, C.II, Nu.41, s.272
- Fuad Hulûsî, "Şarka Doğru", Y.1922, C.II, Nu.30, s.92

- Fuad Hülûsî, "İstanbul Şarkısı", Y.1922, C.II, Nu.31, s.101
- _____ "Bayram mı Yılların", Y.1922, C.II, Nu.32, s.123
- _____ "Şarkı", Y.1922, C.II, Nu.37, s.199
- _____ "Oh Ağaçlar", Y.1922, C.II, Nu.39, s.233
- _____ "Şarkı", Y.1922, C.II, Nu.40, s.248
- _____ "Tahammüdler", Y.1922, C.II, Nu.41, s.266
- Gazâlî, "Masal", Y.1922, C.II, Nu.41, s.268
- Güzide Şefik, "Uzaktan", Y.1922, C.II, Nu.32, s.127
- _____ "Son Gün", Y.1921, C.I, Nu.9, s.15
- _____ "O Meçhul Yolcuya", Y.1922, C.II, Nu.28, s.54
- _____ "Masal", Y.1922, C.II, Nu.41, s.268
- H. Nihal, "İnkırâz", Y.1922, C.II, Nu.34, s.158
- _____ "Gözlerim", Y.1922, C.II, Nu.36, s.199
- _____ "Son Mektup", Y.1922, C.II, Nu.37, s.193
- _____ "Sakarya", Y.1922, C.II, Nu.39, s.231
- H.R. "Serzeniş", Y.1922, C.II, Nu.27, s.44
- Hâlid Fahrî, "Akisler", Y. 1921, C.I. Nu. 1,
- _____ "Şüphesiz", Y.1921, C.I, Nu.3, s.6
- _____ "Aruza Veda", Y.1921, C.I, Nu.3, s.8
- _____ "Bir Yangın Kızılığında", Y.1921, C.I, Nu.9, s.1

- Hálid Fahrî, "Dağda Bir Yolcuya", Y.1921, C.I, Nu.10, s.2
- _____ "Sobamı Yakarken", Y.1922, C.I, Nu.12, s.15
- _____ "Oyuncaklar", Y.1921, C.I, Nu.11, s.13
- _____ "Kuklalar", Y.1922, C.I, Nu.13, s.2
- _____ "Ellerin", Y.1922, C.I, Nu.15, s.2
- _____ "Karanlıkta", Y.1922, C.I, Nu.18, s.5, s.10
- _____ "İlk Güneş", Y.1922, C.I, Nu.20, s.5
- _____ "Bir Renk - Bir Tezâd", Y.1922, C.II, Nu.26, s.26
- _____ "Gemicilerin Şarkısı", Y.1922, C.II, Nu.33, s.135
- Halide Nusret, "Benim Acılarım", Y.1921, C.I, Nu.11, s.7
- Halil Nihad, "Bâkî ile", Y.1922, C.II, Nu.25, s.5
- Hamâmezâde İhsan, "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.3, s.12
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.6, s.16
- _____ "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.9, s.2
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.18, s.7
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.19, s.2
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.20, s.8
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.21, s.5
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.25, s.10
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.27, s.39
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.29, s.60

- Hamâmizâde İhsan, "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.30, s.92
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.31, s.101
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.32, s.114, s.115
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.36, s.183
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.41, s.272
- Hasan Ali, "Alaca Karanlık", Y.1921, C.I, Nu.5, s.2
- _____ "Dönüm", Y.1921, C.I, Nu.8, s.2
- _____ "Nemsin", Y.1921, C.I, Nu.9, s.13
- _____ "Seher", Y.1922, C.I, Nu.20, s.8
- Hasan Çavuş, "Destânından Parçalar", Y.1922, C.II,
Nu.30, s.82
- Haşim Nâhid, "Akşam", Y.1921, C.I, Nu.6, s.5
- _____ "Vatan Şarkısı", Y.1922, C.I, Nu.15, s.8-9
- Haşim Sâmi, "Kış Şarkısı", Y.1922, C.I, Nu.12, s.10
- _____ "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.13, s.7
- Hâtemi Semih, "Hasret Türküsü", Y.1921, C.I, Nu.10, s.15
- _____ "Yâd Ellerde", Y.1922, C.I, Nu.19, s.13
- Hayreddin Aziz, "Nazlı", Y.1921, C.I, Nu.6, s.5
- _____ "Bahar", Y.1922, C.I, Nu.21, s.14
- _____ "Sevgilim", Y.1922, C.I, Nu.23, s.6
- Hayrûn-nisa Şefik, "İlham Diyor ki", Y.1922, C.I, Nu.23, s.10
- Hazin, "Gelmeyen Sevgili", Y.1922, C.I, Nu.22, s.15
- Hilmi, "Mum Karşısında", Y.1922, C.II, Nu.31, s.111
- Hüseyin Suad, "Veremeyiz İzmir'i", Y.1922, C.II, Nu.31,
s.105

Hüseyin Siyret, "Çiçekli Bir Güneş", Y.1921, C.I, Nu.3, s.9

_____ "Bir Hâtıradır Yâd-ı Hazinenle Muattar",

Y.1922, C.II, Nu.6, s.3

Hüseyin Tahsin, "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.39, s.237

Ihsan Alp, "Bir Zamanlar", Y.1922, C.I, Nu.12, s.7

Ihsan Raif, "Mersiye", Y.1921, C.I, Nu.2, s.115

İsmet Nuri, "Şafak Sökerken", Y.1922, C.II, Nu.41, s.266

Kadrü'n Nisa Ferruh "Ölü Akşamlar", Y.1922, C.I, Nu.12, s.6

Kâmurân Âli, "Eselden", Y.1921, C.I, Nu.5, s.2

Kemâleddin Kâmi, "Gurbet", Y.1921, C.I, Nu.6, s.12

Kıyâsi, "Terci-i Bend-i Kiyâsi", Y.1922, C.II,
Nu.37, s.202

Leylâ Hanım "Münif Paşa'nın Hasbihaline Nazîredir",

Y.1921, C.I, Nu.1, s.8

Leylâ Hanım "Bir Manzûme", Y.1921, C.I, Nu.2, s.12

_____ "Şarkı", Y.1921, C.I, Nu.10, s.10

M. Arif, "Mehtâbsızlık İçinde", Y.1922, C.II,
Nu.30, s.92

M. Emine, "O'na", Y.1922, C.II, Nu.27, s.45

Mahmud Cevdet, "Açmayan Gonca", Y.1922, C.II, Nu.32,
s.131

- Mahmud Muzaffer, "Hicrân", Y.1922, C.I, Nu.14, s.12
 _____ "Hicrân mı?", Y.1922, C.I. Nu.14, s.14
 _____ "Fütûr-ı Firak", Y.1922, C.I, Nu.16, s.6
 _____ "Nâzire", Y.1922, C.II, Nu.32, s.123
- Mehmed Fâzıl, "Türbe-dâr", Y.1922, C.II, Nu.30, s.94
- Mehmed Sermed, "Efsâne Değil", Y.1922, C.I, Nu.19, s.9
 _____ "Bir Kıt'a", Y.1922, C.II, Nu.27, s.39
 _____ "Bilsen Ne Olur", Y.1922, C.II, Nu.29, s.60
 _____ "Bir Kıt'a", Y.1922, C.II, Nu.29, s.61
 _____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.30, s.82
 _____ "Son Buse", Y.1922, C.II, Nu.30, s.82
- Mediha Ekrem, "Gecelerde Seninle", Y.1922, C.II, Nu.31, s.111
 _____ "Ağlarken", Y.1922, C.II, Nu.34, s.158
- Meliha Avni, "Cemre", Y.1922, C.I, Nu.20, s.5
 _____ "Bu Hisler Neden", Y.1922, C.I, Nu.22, s.15
 _____ "Bir Meleğe", Y.1922, C.I, Nu.24, s.11
- Midhat, "Kitâbe", Y.1922, C.II, Nu.26, s.21
- Muhiddin Râif, "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.30, s.89
 _____ "Rûbâî", Y.1922, C.II, Nu.32, s.115
- Mustafa Nuri, "Bir Gazel-i Tahmîs", Y.1922, C.II, Nu.32, s.125
- Mustafa Râşid, "Şarkı", Y.1922, C.I, Nu.15, s.5
 _____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.32, s.124
- N.B. , "Şarkı", Y.1921, C.I, Nu.2, s.16

- Nane Şekeri, "Borçlu", Y.1922, C.I, Nu.22, s.26
- Nâzım Hikmet, "Delinin Birinci Duası", Y.1922, C.II, Nu.25,
- Necib, "Hep Fâni", Y.1922, C.II, Nu.7, s.123
- _____ "Kimsesizlik", Y.1921, C.I, Nu.32, s.12
- _____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.37, s.199
- _____ "Dağ Çiçeği", Y.1922, C.II, Nu.37, s.199
- Necdet Midhat, "Çamlıkta", Y.1922, C.I, Nu.21, s.14
- Necdet Rüşdü, "Mâniler", Y.1922, C.I, Nu.22, s.4
- _____ "Yaşayan Ölü", Y.1922, C.I, Nu.24, s.3
- _____ "Artık Öksüz Yaşayım", Y.1922, C.II, Nu.26,
- _____ s.21
- _____ "Sen ve Ben", Y.1922, C.II, Nu.27, s.36
- Neyzen Tevfik, "Cânâna", Y.1922, C.II, Nu.32, s.117
- _____ "Mutasavvıfâne", Y.1922, C.II, Nu.32, s.117
- Nihâl Kılıçzâde, "Felsefe-i Hayat", Y.1922, C.II, Nu.32, s.132
- Nureddin Avni, "Tahmis-i Gazel-i Cûdî", Y.1922, C.I, Nu.17
- _____ s.34
- _____ "Ben Öldüğüm Gün", Y.1922, C.II, Nu.30, s.94
- _____ "Bir Kefen Yeter", Y.1922, C.II, Nu.31,
- _____ s.111
- _____ "Gel Beraber Ölelim", Y.1922, C.II, Nu.32,
- _____ s.123
- _____ "Hicrânın Şaheseri", Y.1922, C.II, Nu.35,
- _____ s.171

- Nureddin Avni, "Sevdânın Tadı", Y.1922, C.II, Nu.37, s.206
- Rıfat Necdet, "Sofya", Y.1922, C.I, Nu.22, s.7
- Rıfat Ahmed, "Şarkı", Y.1922, C.I, Nu.15, s.5
- _____ "Şikayet", Y.1922, C.I, Nu.16, s.14
- _____ "Tesâdüf", Y.1922, C.I, Nu.18, s.12
- Rıfka Melûl, "Gazel", Y.1922, C.I, Nu.23, s.12
- S.F. Hulûsi, "Hani", Y.1922, C.II, Nu.31, s.111
- Samih Rıfat, "Gazel", Y.1921, C.I, Nu.3, s.3
- _____ "Güzel İzmir", Y.1922, C.II, Nu.31, s.105
- Selahaddin, "Bülbül'e", Y.1922, C.II, Nu.32, s.129
- Süheylâ Muhterem "Çoban Türküsü", Y.1921, C.I, Nu.10, s.4
- _____ "Mehmedciğin Mektubu", Y.1921, C.I, Nu.11, s.4
- _____ "Rüzgâr Diyor ki", Y.1922, C.I, Nu.13, s.4
- _____ "Özledim Bu Akşam", Y.1922, C.I, Nu.17, s.2
- _____ "Son Görüş", Y.1922, C.I, Nu.18, s.7
- _____ Nu.20, s.5
- _____ "Elem Şairi", Y.1922, C.I, Nu.21, s.8
- _____ "Ömrüm", Y.1922, C.I, Nu.22, s.5
- _____ "Bir Güzel", Y.1922, C.I, Nu.23, s.9
- _____ "Çiçekler ve Siz", Y.1922, C.II, Nu.26, s.27
- _____ "Fecrin Karanlığında", Y.1922, C.II, Nu.27, s.44
- _____ "Vapur Başında", Y.1922, C.II, Nu.28, s.54
- _____ "Bir Zavallıya", Y.1922, C.II, Nu.30, s.89

Süheylâ Muhterem, "Vatan Güneştir", Y.1922, C.II, Nu.30, s.89

_____ "Güzel Ay'a", Y.1922, C.II, Nu.31, s.99

Orhan Seyfi, "Mâniler", Y.1921, C.I, Nu.1, s.5

Nu.4, s.4-5

Nu.7, s.11

_____ "Türkü", Y.1921, C.I, Nu.2, s.5

Nu.3, s.3

Nu.8, s.7

_____ "Geçer", Y.1921, C.I, Nu.9, s.17

_____ "Bir Aşkın Sonunda", Y.1921, C.I, Nu.11,
s.7

_____ "İçittim ki Hastaymış", Y.1922, C.I, Nu.14,
s.5

_____ "Bir Çiftlik Manzarası", Y.1922, C.I, Nu.15
s.3

Orhan Şâik, "İzmir Yolunda", Y.1922, C.I, Nu.17, s.10

Özdemir, "Ayrılık Acıları", Y.1921, C.I, Nu.9, s.17

_____ "Ben Ölürsem", Y.1922, C.II, Nu.34, s.158

_____ "Edirne", Y.1922, C.II, Nu.36, s.183

_____ "Şarkı", Y.1922, C.II, Nu.36, s.189

Süleyman Nazif, "Kitâbe-i Seng-i Mezar", Y.1922, C.II, Nu.25,

s.2

_____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.26, s.20

Nu.30, s.82

Nu.32, s.115

Nu. 33, s.135

Nu.40, s.248

- Sürûr Ziyâ , "Fatmacık", Y.1922, C.I, Nu.24, s.1
- Tahir Harâmî, "Temenni", Y.1922, C.I, Nu.12, s.18
- Vasfi Râşid, "Mehtâbda Bir Aşk", Y.1922, C.II, Nu.31, s.112
- Vâsîf, "Dönmeyecek misin?", Y.1922, C.I, Nu.13, s.4
- _____ "Hezeyân", Y.1922, C.I, Nu.16, s.10
- Vâsîf Hikmet, "Gençlik için", Y.1922, C.II, Nu.27, s.45
- _____ "Melek", Y.1922, C.I, Nu.21, s.10
- Vedâd Örfî, "Şarkı", Y.1922, C.II, Nu.40, s.248
- Veysi, "Terkib-i Bend-i Cenâb-ı Veysi", Y.1922, C.I, Nu.19 s.12,13
- Yahya Kemal, "Ses", Y.1921, C.I, Nu.4, s.4
- Yahya Sâim, "Kalbimin Çiçekleri", Y.1922, C.II, Nu.34, s.150
- _____ "Zemzeme", Y.1922, C.II, Nu.34, s.151
- Ziya, "Kıt'a", Y.1921, C.I, Nu.6, s.3
- _____ "Gazel", Y.1922, C.II, Nu.41, s.272
- İmzasız , "Fuzûlî'ye Nazire", Y.1922, C.II, Nu.30, s.192

B) HİKÂYE:

Ali Kâmi Akyüz, "Kalbten Kalbe", Y.1921, C.I, Nu.1, s.12-13

_____ "Mavi mi Pembe mi?", Y.1922, C.I, Nu.3,
s.14-15

B.S., "Yakut Yüzük", Y.1922, C.II, Nu.25, s.9-10

Bülent Faik, "Evlatlık", Y.1922, C.II, Nu.38, s.222

Ercümend Ekrem, "Tembel Harcı" (Mizah), Y.1922, C.I, Nu.2,
s.8

_____ "Kuvvetli Delil", Y.1921, C.I, Nu.5, s.16

_____ "Meczûb", Y.1922, C.I, Nu.14, s.15

Güzide Şefik, "Sanatkârın Ölümü", Y.1922, C.II, Nu.36,
s.185-186

Hâlîde Edib, "Dağa Çıkan Kurt", Y.1922, C.II, Nu.36,
s.185-186

Hüsameddin Sâcid, "Zakkumlar Açarken", Y.1922, C.II, Nu.30,

M.E., "Piri", Y.1921, C.I, Nu. 15, s.9
s.87

M. Aziz, "Günah mı?", Y.1922, C.II, Nu.26, s.29-31

Nazmiye Râşid, "Nibelugun Hazinesi", Y.1922, C.II, Nu.31,
s.112

_____ "Kulud Fareren'in Bir Hikâyesi", Y.1922,
C.II, Nu.40, s.259-260

_____ "Şimâl Kahramanları", Y.1922, C.II, Nu.41,

_____ s.273
"Tecrübe", Y.1922, C.I, Nu.19, s.15

- Refik Nuri, "Kim Aldandı", Y.1922, C.I, Nu.21, s.16
Nu.22, s.16
- Rezzan Arif, "Kandiar Aşıkları", Y.1922, C.I, Nu.6, s.13
Nu.7, s.15-16
Nu.8, s.16
Nu.9, s.16
Nu.10, s.16
Nu.11, s.16
Nu.12, s.15-16
Nu.13, s.16
Nu.14, s.16
Nu.15, s.16
_____ "Siyah Leke", Y.1922, C.I, Nu.18, s.16
- Samet Ziya, "Son Karar", Y.1922, C.II, Nu.35, s.177-178
- Salih Zeki, "Cürm", Y.1922, C.II, Nu.41, s.270-271
- Süleyman Bahri, "Bir Tahayyüle", Y.1922, C.I, Nu.16, s.15-16
Nu.17, s.15-16
"İki Büyük Hikaye", Y.1922, C.I, Nu.22, s.7

C) TİYATRO

- Âkil Koyuncu, "Yıldız", Y.1922, C.II, Nu.38, s.225
Nu.39, s.241-242
Nu.40, s.257-258
- Faruk Nafiz, "İlk Göz Ağrısı", Y.1922, C.I, Nu.22, s.8
Nu.23, s.12
Nu.25, s.14-16
Nu.26, s.31-32
- Halid Fahri, "İlk Şâir", Y.1922, C.I, Nu.8, s.5-7
- İbnü'l-Refik Ahmed Nureddin, "İki Meclis Arasında", Y.1922, C.I
- M. Aziz, "Aşk Uyumaz", Y.1922, C.II, Nu.30, s.95-96
Nu.31, s.111
Nu.32, s.128
Nu.34, s.122
Nu.37, s.209
Nu.40, s.254
- Orhan Seyfi, "Köye Dönüş", Y.1922, C.I, Nu.17, s.6-7
Nu.18, s.9-10
Nu.19, s.6-7
Nu.20, s.7
- Şinâsi, "Şâir Evlenmesi", Y.1922, C.I, Nu.20,
s.14-16

Ç)HATIRA:-

Abdurrahman Şeref, "Edirne Hakkında Hatırat", Y.1922, C.I,

Nu.17, s.2

Artin, "Artin'in Bir Hatırası", Y.1922, C.II,
Nu.29, s.73

Basri Loster, "Hindistan Hatıraları", Y.1922,C.I,

Nu.18, s.4-5

Nu.21, s.4-5

Nu.22, s.2-4

Nu.23, s.3-5

C.II, Nu.31, s.102-109

Nu.32, s.118

Nu.33, s.147-148

Nu.34, s.154

Nu.35, s.139-170

Nu.36, s.183-184

Besim Ömer, "Besim Ömer Bey'in Hatırası", Y.1922,
C.II, Nu.43
s.307

Mazlum, "En Çetin Musâra'am", Y.1922, C.II, Nu.29,
s.72-73

Muhsin "Zebun", Y.1922, C.II, Nu.36, s.191

Nu.37, s.200

Nu.38, s.224

Nu.39, s.234

Nu.40, s.250

_____ "Venedik Kanalları", Y.1921, C.I, Nu.2,
s.4-5

_____ "Venedik Geceleri", Y.1921, C.I, Nu.4, s.3-4

2. TERCÜME:

Dergi, Batılı anlayışı tanıtmak maksadıyla tercüme eserlere geniş yer vermiştir. Bu sebeple dergide iyi bir tercümenin nasıl olması gerektiği üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Bu görüşlere göre; tercüman, tercümelerini kelimelerin sadece sözlük mânâlarını dikkate alarak değil, eserin bütününi göz önünde bulundurarak yapmalıdır.

Dergide yer alan tercüme yazıları şunlardır;

Charles Gide "Muhtelif Sosyalist Sistemler", Y.1922, C.II,
Nu.34, s.149-150

De Şant "Mesâlik-i İktisâdiye Hakkında Malûmât-ı Umûmiye",
Y.1922, C.II, Nu.39, s.229-230

Farrer, Claude "Kaptan-ı Deryâ Vali Ahmet Paşa Cemaleddin'in
Sergüzeşti", Y.1922, C.II, Nu.40, s.239-240
Nu.41, s.274-275

Ficiz, Hunter, Bob "Eksörlere Nasihat", Y.1922, C.II, Nu.29,
s.74-75

Gabriele Daunzele , "Ölümün Zaferinden", Y.1922, C.II,
Nu.25, s.6

Nu.34, s.163-164

Nu.35, s.178-179

Nu.36, s.190-191

Nu.38, s.227-228

Nu.39, s.243-244

Nu.40, s.

Gaston Deflers "Aşk Uyumaz", Y.1922. C.II,

Nu.27, s.46-48

Nu.28, s.63-64

Nu.30, s.95-97

Nu.32, s.128

Nu.37, s.209

Nu.39, s.238-239

Nu.40, s.254-255

Montesquiou Fezensac, "Büyük Fikirler". Y.1921, C.I, Nu.2,
s.3-4

Poul Hervieu "İlk Göz Ağrısı", Y.1922, C.II, Nu.25, s.14-16

Nu.26, s.31-32

Wilde, Oscar "Sadık Dost", Y.1922. C.II, Nu.36, s.

Nu.37, s.

Nu.38, s.

Nu.39, s.232

Wilde, Oscar "Prens'in Doğuşu", Y.1922, C.II, Nu.40, s.264-269

3. Tenkid

A. TEORİK TENKİD

a) Edebiyat

Dergide 'Edebiyat' başlığı altında yer alan yazılarda edebiyat, edebî eser, edebî türler ve tenkid ile ilgili çeşitli nazariyelere yer verilmiştir.

Fazıl Ahmed "Edebiyatta iltimas" adlı yazısında Edebiyatı, bütün meslek dallarının üstünde tutar. Çünkü edebiyat, devletin çeşitli müesseselerinde var olan 'iltimas ve diploma' zihniyetinden tamamen uzak bir gelişme çizgisi takip etmektedir. Meselâ Mehmet Emin Yurdakul'un manzûmeleri hakkında çeşitli tenkidler vardır. Fakat hâlâ değerini korumaktadır. Bu sebeple edebiyatla uğraşanların tek ¹¹ gayesi her ne olursa olsun 'başarılı olmak' olmalıdır. ¹²

Edebiyatta iltimas olamayacağını belirten Fazıl Ahmed bir başka yazısında şâir ve yazarlar arasında var olan iltimastan şikâyetçi olur; Çünkü birçok şâir ve yazar maddî ve manevî sıkıntı çekerken mecmuaların yazı heyetine

11. Fazıl Ahmet, "Edebiyatta iltimas", Y. 1921, C.I.,Nu.11,s. 1-4.

12. a. g. m., s.1.

sadece tanındık olduğu için, ehliyetsiz kişiler alınmaktadır.
Yazara göre; bu gidişe en kısa zamanda son vererek
13
sanatkârların mevkiini korumak gerekir.

Faruk Nafiz "Edebiyatta Züppeler" adlı yazısında şahsî fikir
ve üslûba sahip olamamış bazı edebiyatçıların menfaatleri söz
konusu olunca başarılı olduklarını belirtir. Bu kişiler için
14
edebiyat, sadece bir vasıtaadır. Asıl olan hayattır.

15
Ismail Müştak "Bir Münakaşa Münasebetiyle" adlı
yazısında edebiyat ile ilgili yapılan tartışmaların çoğunu
konunun esâsıyla alakası olmayan harçlıklar olarak
değerlendirir. Ancak edebiyat, dil, üslûp, ahenk, ölçü ...
gibi unsurlarıyla bir hesap işi olmaktan uzaktır. Onun çevre
ve zamanla sıkı bir bağlantısı vardır. Edebî eserlerin bu
kriterler içerisinde bir değerlendirmeye tâbi tutulması
gerekir.

16
Ismail Hakkı "Örümcek Alan Canbazlar", adlı
yazısında ülkemizdeki tenkid anlayışı üzerinde durur. Ona

13. Fazıl Ahmed, "Edebiyatta iltimas", Y.1922,Nu.17,s.4.

14. Faruk Nafiz, "Edebiyatta Züppeler", Y. 1922,C.II.Nu.34
s. 150.

15. Ismail Müştak, "Bir Münakaşa Münasebetiyle", Y. 122

16. Ismail Hakkı, "Örümcek Alan Canbazlar", Y. 1921,C.I.Nu,2
s. 1.

göre bir eserin tenkidini yapan münekkitler eserde verilmek istenen asıl fikir üzerinde görüş beyan etmek kabiliyetine sahip değildir. Bu şahıslar tenkid ettikleri eserde yer alan bir kelimenin yazılışı, mânâsı veya noktasının yazılışı hakkında lüzûmsuz bir şekilde fikir beyan ederler. Ancak her eserde birtakım hataların olması tabiidir. Bu hataları eserin bütünü içerisinde değerlendirerek hüküm vermek gerekir.

b)ŞİİR:

Süleyman Nazif Muallim Cüdi Efendinin gazeline bir tahmîs yazmış¹⁷tır. Nazif'e göre edebiyatın

kaynağı çevredir. Edebî eserlerde de bu çevre tasvir ve terennüm edilir. Aynı şekilde "nazım" da duygu, hayal, üslûb unsurlarıyla, içinde bulunduğu döneme ve bu dönemin şartlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Mâzî ise hayatın şartları ne olursa olsun, insanın duygularında sürekli yaşar. Ancak Namık

17. Süleyman Nazif, "Bir Tahmîs Münasebetiyle",

Y. 1922, C.II., Nu.27, s.33-34.

Kemal mâziyi redderek "mevt-i ebedî" diye vasıflandırmıştır.

Yahya Kemal ise; Ne harâbî ne harâbîtiyiz

Kökü mâzîde olan âtiyiz.

18

diyerek mâziyi yaşatır.

Abdülhak Şinâsî "Seninle Şâir" adlı yazısında

"Şiir ve şâiri"veciz sözlerle anlatmıştır.İnsanın maddî, bazı ihtiyaçlarının yanında manevî bazı ihtiyaçlarının da bulunduğunu, bu sebeple insanlar için şiirin bir eğlence değil, ihtiyaç olduğunu ifâde eder.

Şiire güzel hükmünün verilebilmesi için belli bir zamanın geçmesi icâb eder. Ayrıca şiirin güzelliği onun içinde yer alan ahlâkî veya vatanî unsurlara bağlı değildir. Çünkü şâir ne bir öğretmen, ne de bir vâizdir.

Şiirde yer alan kafiye bir mânâsızlık değil, kişinin duygularını dile getiren mühim bir unsurdur.

"Bir mısraın en yüksek güzelliği musikisidir", Ayrıca bir

19

milletin dilini koruyan ve geliştiren, o ülkenin şâirleridir.

18. a. g. m., s. 34.

19. Abdülhak Şinâsî, "Seninle Şâir", Y. 1921, C.I, Nu.2, s.3-4.

Yâhya Kemal "Aşk (lirizm)" adlı yazısında lirizmin taşıdığı manâ ve edebiyatımızda lirizm üzerinde durur.

Fransızca 'lirizm' kelimesi edebiyatımızda 'gınâiyet' veya 'rebâbiyet' şeklinde tercüme edilmiştir. Lirik şiirlerde rebâbî şiir, gınâî şiir, saz şiiri şeklinde isimlendirilmiştir. Divân şiirinde lirizm ise "aşk" kelimesiyle tarif edilmiştir.

Lirizmin en güzel tarifi Şeyh Galib'in

"Bir şulesi var ki şem'i cânın

Fânûsuna sığmaz âsumânın"

20

beytinde yer almaktadır.

Dilimizde aşk kelimesinin belirli bir tarifi vardır. Bunu da Lirizmden ayırmak mümkün değildir. Ancak onun sıfatı olan âşık kelimesinin karşılığı lirik değildir.

Lirizm, Türk milletinde var olan en büyük meziyettir. Fikir yönüyle fakir olan Türk Edebiyatı lirik şâirleri sayesinde yücelmiştir. Fuzûlî ve Nedim'in şiirleri, bu lirizmin en güzel örnekleridir.

20. Yahya Kemal , "Aşk (lirizm)", Y. 1922, C.I.Nu. 18, s.1-2.

Belagat hocalarının lirik şiiri, şiirin bir türü olarak değerlendirmesi doğru değildir. Yazara göre; lirik şiire bir sıfat gerekirse o da 'asıl şiir' dir. Ona göre tek şiir hiç bir zaman eskimeyen ve yeniliğe ihtiyacı olmayan lirik şiirdir. Lirizmi ise musikiden ayırmak mümkün²¹ değildir.

"Lirik Şiir her millette sazla beraber doğar, kendini ilk defa mızrab ve telle ifade eder, musikiyle ikizdir. Nağmeden ayıramazlar. Lirik Şiir tekâmül ede ede sazını bırakır. Yalnız nağme kesilir. Lirizmin menbaları kurursa "sahte lirizm" kalır. Lirik Şiir hâlis şâirlerin elinde gayet sade olup ilim ve sanattan âzadedir. Ne dimağa ne de zevke hitap eder".²²

B) PRATİK TENKİD:

a) Şiir

Abdülhak Şinâsi, Ahmet Hâşim'in yayınlanan Göl Saatleri adlı şiir kitabı sebebiyle Onun şiirindeki yenilik üzerinde durmuştur. Abdülhak Şinâsi'ye göre

21. a. g. m. , s. 2

22. a. g. m. , s .2

Meşrutiyetin ilk günlerinde, Ahmet Haşim imzasıyla Türk Şiirine yeni bir ses ve renk gelmiştir. Haşim, herkesin kabul ettiği gibi 'ruh' sahibi bir sanatkârdır. Onun şiirleri yeni bir estetik anlayışının izlerini taşır. Hâşim'e göre duyguların dile getirilmesinde tek çare 'ritm' dir. Hâşim'in şiirlerini anlamak ancak tesirinde kaldığı Fransız sembolist yazar Rayde Gormen'i tanımakla mümkündür.²³

A. Şinâsi, edebî eserde yeniliğin nazarı, hissi ve nisbi olmasının yanında maziye bağlı olduğu görüşündedir. Şiirlerine şekilden ziyade duygu hâkim olan A.

²⁴
Hâşim nazımda büyük bir yenilik olarak serbest nazmı kullanmıştır. Hâşim'in şiirlerinde kelimeler esrarengiz ve derûnî bir vasıf taşımaktadır. Bu da yazara göre Türk Şiirinin gelişiminde önemli bir safha ve yeniliktir. Ancak bütün bu yenilikleri Hâşim'den önce Cenab Şehabeddin'de görmek mümkündür. Aralarındaki fark ise Hâşim'in bu yeniliği sembolizmle daha bariz bir şekilde hissettirmesidir. Hâşim'in şiirinde yer alan sesler gizli bir aşk ızdırabını dile getirmektedir. Bu şiirler içerisinde yazara göre en meşhur

23. Abdülhak Şinasi, "A. Haşim'in Şiirlerinde Yenilik Nedir",

Y. 1921, C.I., Nu. I, . 5-6.

24.

olanı ise O Belde'de yer alan; "Bu neff ve hicre, müebbed ku
25
verde mahkûmuz ... " mısrasıdır.

b) Tiyatro;

Yarın dergisinin tiyatro ile ilgili faaliyetlerinde tercüme ve adapte eserlere ağırlık verilmiştir. Bu sebeple ideal bir tercümenin nasıl olması gerektiği üzerinde dergide çeşitli görüşlere yer verilmiştir.

Tiyatro ile ilgili görüşlerin yer aldığı yazılar genellikle İbrahim Necmi ve Selim Nüzhet'e aittir. Ayrıca Yesârizâde Mahmud Esad, Kemaleddin Hayri, Faruk Nafiz ... gibi şahsiyetlerde ülkemizde tiyatronun mevkiî ve eserlerle alakalı fikirlerini beyân etmişlerdir.

İbrahim Necmi, "Kış Mevsimi İbtidâsında Temâşa Âlemi" başlıklı yazısında Faruk Nafiz tarafından

26
sahneye koyulan Paul Eiriyot'un piyeslerinden birini tanıtmaktadır. Yazarın en güzel piyeslerinden olan eser, mevsimin ilk temsilini veren Türk Tiyatro Heyeti tarafından sahnelenmiştir. Bu eser ve heyetle Dârü'l-Bedâyi sahneleri Türk

25. a. g. m., s. 6.

26. İbrahim Necmi, "Kış Mevsimi İbtidasında Temâşa Âlemi",

Y. 1921, C.I., Nu. 1 s. 13.

Tiyatrosunun varlığını daha da yükseltmiştir.

27

Selim Nüzhet "İlk Göz Ağrısı" adlı yazısında yine Faruk Nafiz tarafından tercümesi yapılan Paul Eiriyot'un "İlk Göz Ağrısı" adlı eseri tanıtmaktadır. Eser aslında beş perdedir. Ancak dilimize tercüme edilirken vak'adaki hareketsizlik sebebiyle dört perdeye indirilmiştir. Eserin konusu sosyal hayatımızı da yakından ilgilendirdiği için döneminde alâka görmüştür. Faruk Nafiz'in eseri sade bir dil ve konuşma lisânıyla tercüme etmesi, piyesi daha da başarılı kılmıştır.

Yesâri-zâde Mahmud Esad "Tarih Tekerrürden

28

İbarettir "Mazi" adlı yazısında tiyatromun tarihî gelişimi üzerinde durmaktadır. Meşrutiyetten sonra Darü'l-Bedayi'nin kurulmasıyla tiyatro türüne verilen önem artmıştır. Bunun neticesi olarak geçen zaman içerisinde tiyatro tenkitleri yazılmaya başlanmıştır.

Yazar, Meşrutiyet'e kadar devam eden adiseleri, aksaklıkları (Gedik Paşa Tiyatrosu, Mınak Efendi)

27. Selim Nüzhet, "İlk Göz Ağrısı", Y. 1921, C.I., Nu.2, s.12

28. Yesârizâde, Mazi, Y. 1921, C.I., Nu. 6, s. 14-15

Mahmut Esad, "Tarih Tekerrürden ibarettir"

sırasıyla anlattıktan sonra Meşrutiyet sonrası gelişiminin ayrı safha bir teşkil ettiğini belirtmektedir.

29

Ibrahim Necmi "Türk Tiyatrosu Temsilleri" adlı yazısında bir senelik sahne faaliyetlerini değerlendirmektedir. Sahneye koyulan eserler ve tiyatro ile ilgili yazılar yönüyle hareketli bir sene geçirilmiştir. Darü'l-Bedâyi son senelerde ülkemize çağdaş ve millî tiyatro yeniliklerini getirmiştir. Darü'l-Bedâyi'den çeşitli sebeplerle ayrılan sanatçılar önceleri "Ceza", "Lale" adlı oyunları, daha sonra ise Darü'l-Bedayi'nin repertuarındaki oyunları (Baykuş, Uçurum, Uçüzler..) sahnelemişlerdir.

Sahnelerden uzun süredir uzak olan Burhaneddin Bey ise "Madam San Jan" adlı oyunla tekrar sahne hayatına dönmüştür.

Ibrahim Necmi "Moliere Haftası" yazısında, 30
ülkemizde tiyatroya yakın ilginin mazisinin ^{elli} altmış sene olduğunu belirtir. Ahmed Vefik Paşa, Moliere'in eserlerinin bir kısmını adapte, bir kısmını da tercüme etmiştir. Moliere'in eserlerindeki

29. Ibrahim Necmi, "Kış Mevsimi Faaliyetleri-Dar ü'l-Bedâyi'nin Vaziyeti- Türk Tiyatrosu Temsilleri- Operet Heyetleri-Burhaneddin Bey, Y. 1921. C.I., Nu. 7, s. 13-14.

30. Ibrahim Necmi, "Moliere Haftası", Y.1921, C.I., Nu.14, s.10.

başarı, yarattığı karakterlerden dolayıdır. Ayrıca onun başarısı klasik eserlerde olduğu gibi sadece edebî ve tarihî bir kıymet taşımamaktadır. Gelişen çağa rağmen onun eserleri hâlâ aktüalitesini korumakta ve hiçbir ilâveye gerek kalmadan sahnelenebilmektedir.

31

"Râşid Rıza Bey" Türk Sahnesinin başarısı birkaç arkadaşıyla birlikte gerçekleştirmiştir. Tiyatroya 1907 yılında Fehim Efendi'nin komedi heyetine katılarak başlamıştır. Râşid Rıza Bey, sahnede değişik tipleri canlandırmada son derece başarılıdır. Yazar, daha sonra Râşid Rıza Bey'in hayat hikâyesini anlatmaktadır.

32

Kemaleddin Hayri "Meçhul" adlı Macarca'dan tercüme edilen eseri tanıtmaktadır. Eser Darü'l-Bedâyi ile İstanbul Operetinden ayrılanların meydana getirdiği Şehir Opereti tarafından temsil edilmiştir. Konusu millî olan eserin yazara göre; adı gibi kendiside meçhûldür.

33

İbrahim Necmi "Leylâ" adlı yazısında hem eseri tanıtır hem de o günlerde temsil edilen piyeslerle

31. Selim Nüzhet, "Râşid Rıza Bey", Y.1921, C.I., Nu.3, s.11-12.

32. Kemaleddin Hayri, "Meçhul", Y.1921, C.I., Nu.8, s. 10-12.

33. İbrahim Necmi, "Leylâ", Y.1921, C.I. Nu.5, s.9.

ilgili bir değerlendirme yapar.

Mehmed Rauf tercüme ettiği "Leylâ"adlı oyunun seçiminde isabetli değildir. Eser sahnede de başarı sağlayamamıştır. Sebebi ise eserin seçiminde ve sahnelenmesinde görülen kusurlardır. Eseri sahneye koyan grup, böyle bir eserin uzun ve ciddi provalarla birlikte zengin ve gösterişli dekorlara ihtiyacı olduğunu göz önüne almamıştır. Eser daha önce oynanan "İlk Göz Ağrısı" ve "Ceza" adlı piyeslerdeki başarıyı sağlayamamıştır.

Le pe patrie (Vatan) adlı oyun Namık Kemal'in Vatan yahut Silistre oyununun sahnelenmesi ile adını duyurmuştur.

Ibrahim Necmi, "Zoraki Nikah, Aman Canım,

34

Biraz Sus" oyunlarını tanıtır. Ahmed Vefik Paşa'nın bir kısmını tercüme bir kısmını da adapte yoluyla edebiyatımıza kazandırdığı on beş, on altı eserden Moliere'in Zoraki Nikah adlı piyesi en güzelidir. Eser bir perde olmasına rağmen elli seneden beri defalarca başarıyla oynanmıştır. Eser Türk Tiyatro Temsil Heyeti tarafından da son derece başarılı bir

34. Ibrahim Necmi, "Türk Tiyatrosunun Klasik Haftası Zoraki Nikah ve Aman Canım, Biraz Sus", Y. 1921, C.I., Nu. 10, s. 7.

şekilde sahnelenmiştir. Eserin sahneye koyuluşundaki tek kusur sanatçıların rollerini tam ezberleyememeleri ve telaffuz konusunda çektikleri sıkıntıdır.

Selim Nüzhet Anatole France'den tercüme ettiği "Aman Canım ve Biraz Sus" komedileri ise en az Zoraki Nikâh kadar başarılıdır. Bu oyunların sadece adaptasyonunda bazı eksiklikler vardır.

35
Selim Nüzhet'in "Ramazan ve Temâşâ" adlı yazısında Ramazan'da tiyatro faaliyetlerinde bir durgunluk olduğu belirtilir. Darü'l-Bedâyi'de ilk defa oynanan en önemli eser Reşat Nuri'nin telif ettiği "Taş Parçası" dır. Eserin ilk sahneleri göz önünde bulundurulmasa başarılıdır. Aynı günlerde sahneye koyulan Sevda Politikası ise kayda değecek önemli bir eser değildir.

Operet Heyetinin hazırladığı "Zühre" mevzû itibarıyla değil, mûsiki yönünden istikbal vaad edebilecek bir eserdir. "Aşık Gârip" şarkılı oyun tarzının bir örneğidir. 36
"Kelebek Zâbiti" ise kayda değer bir eser değildir.

35. S.N., "Ramazan ve Temâşâ", Y. 1922, C.II, Nu.32
s. 125.

36. a. g. m., s. 125.

Darü'l-Bedâyî ve Türk Tiyatrosunda oynanan Reşat Nuri'nin edebiyatımıza kazandırdığı 'Aşk Uyumaz' halk tarafından rağbet görmüştür. Reşat Nuri dört perde olan piyesi üç perdeye indirmiştir. Eser ayrıca Yarın dergisinde de tefrika edilmiştir.

İbnü'l-Refik Ahmet Nuri "Sekizinci" adlı başarılı olamayan eserini yaptığı bazı ilâvelerle halka kabul ettirmiştir.

Operet heyeti ibtida ve Aşk ölmez adlı melodramları oynadılar. Bunlardan sonra oynanan 'Çile' ise operet unvanına uygun, en çok beğenilen eser olmuştur.

38
İbrahim Necmi "Hazan Yuvası" adlı tiyatro eserini tanıtır. Halid Fahri, Henri Botay'dan tercüme ettiği "Moman Kolibri" adlı eseri, Hazan Yuvası adıyla Türk Tiyatrosunda sahnelemiştir. Eserde her şahıs farklı bir simâ olarak tanıtılmaktadır. Türk Tiyatrosu Temsil Heyeti ufak eksiklikler ve hatalar dışında piyesi başarıyla sahnelemiştir.

37. a. g. m., s. 125.

38. İbrahim Necmi, "Türk Tiyatrosunda Hazan Yuvası",

Y.1921,C.I., Nu. 9, s. 11-12.

4. Edebiyat Tarihi:

Bu dönemde İbrahim Necmi'nin Türk Edebiyatı tarihinin safhalarını, özellikle, Tanzimat dönemi şâir ve yazarlarını tanıtan yazı dizisine oldukça geniş yer verilmiştir.

İbrahim Necmi "Türk Edebiyatının Tarihî Devreleri" başlıklı yazısında Türk Edebiyatının dağınık bir gelişme çizgisi takip ettiğini belirtir. Ona göre Türk Edebiyatının devrelerini tam ve sarıh bir şekilde göstermek mümkün olmaktadır. Çünkü;

- 1) Edebiyat tarihinin en büyük vesikası olan eserler, çoğunlukla geçen zaman içerisinde kaybolmuştur.
- 2) Türk şümrelerinin edebiyatları, dilleri ve lehçeleri, aynı zamanda farklı yerlerde tekâmül etmektedir.
- 3) Türk Edebiyatı Tarihi değişik zamanlarda, birçok milletin³⁹ edebî tesiri altında kalmıştır.

Bu konuda alınabilecek en iyi tedbir ise dönemlerle alâkalı belgeleri en ince teferruatına kadar mukayeseli bir şekilde toplamaktır. Vesikalara bağlı olarak çıkacak neticelere göre Türk Edebiyatının en umûmî bir şekliyle tarihî devrelerini bulmak gerekir.

39. İbrahim Necmi, "Türk Edebiyatının Tarihî Devreleri",

Y. 1922, C.I., Nu.9, s. 6-7.

Geniş bir sahaya yayılmış olan Türklerin edebiyatını ana hatları itibarıyla Islâmiyetten Önce ve Sonra olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Islâmiyet Öncesi edebiyat millî ve aslî bir husûsiyet taşır. Islâmiyet sonrası Türk Edebiyatında ise iki tesir söz konusudur; Biri Farsçanın tesiriyle oluşan yapma edebiyat, diğeri de halkın yarattığı millî, sözlü ve tabîî olan Halk Edebiyatıdır.⁴⁰

Dergide edebiyat ile ilgili yazıların çoğunluğu İbrahim Necmi'ye aittir. İbrahim Necmi "Tanzimat Edebiyatının Ruh ve Mâhiyeti başlıklı yazısında, kısaca Tanzimat Edebiyatını tanıtarak ne yapmak istediklerini belirtir. Tanzimat Edebiyatı Gülhane Hatt-ı Hümâyûnunun muhtevâsıyla aynı mânâyı taşımaz. Ancak orada yer alan görüşler, edebiyatın konularına değişik bir tarzda aksetmiştir. Dolayısıyla Türk Edebiyatı süratle doğunun tesirinden kurtularak batı edebiyatının ve yeni fikir akımlarının tesirinde kalmıştır. Bu edebiyatın (Şinâsî, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemâl) gayesi, ülkeye yeni bir fikir akımını getirmektir. Bu akımın temelini ise vatan ve milletle ilgili sosyal konular oluşturmaktadır. Bu dönemde , yeni fikirlerle

40. a. g. m., s.7.

beraber batıdan hikâye, tiyatro, roman, makale... gibi yeni
41
edebî türler de edebiyatımıza girmiştir.

42
İbrahim Necmi "Şinâsi'nin biyografisini
tanıtmaktadır. Sahip olduğu görüşleriyle Batılı ilk
yazarlarımızdan olan Şinâsi çeşitli görevlerden sonra
kendisine hedef olarak gazeteciliği seçmiştir. Onun
gazetecilikteki asıl başarısı Şâir Evlenmesi adlı eserinin
tefrika edilmesi ve Tasvir-i Efkârın ilk nüshasında
yayınlandığı mukaddimedir. Bu mukaddimeyi; I. Necmi aynen
43
iktibas etmiştir.

Şinâsi'nin Tasvir-i Efkârda yayınlanan
makalelerinin bir kısmı E. Tevfik tarafından Münâcât-ı
Tasvir-i Efkâr ve "Mesele-i Mebhûsatü'n-anha" adında iki
44
risâlede toplanmıştır.

İbrahim Necmi'ye göre Şinâsi'nin eserlerinin
sayısından ziyâde niteliği önemlidir. Şinâsi'nin döneminde
millî ve edebî dil umutlunak üzere idi. Şinâsi bunlara karşı

41. İbrahim Necmi, "Tanzimat Edebiyatının Ruh ve Mahiyeti",
Y. 1921, C.I.Nu. 4., s.6.

42 İbrahim Necmi, "Şinâsi ve Asârı", Y.1921,C.I.,
Nu.10, s.3-4.

43. _____, Nu.11, s.5.

44 _____, Nu. 13, s.5-6.

koymak, dil ve edebiyatımızı millileştirmek gayesiyle önce
45
elimizde var olanların tanıtılması görüşünde idi.

Enoümen-i Dâniş'e girdikten sonra bu mesele
ile daha yakından ilgilenir. Öncelikle de bir gramer kitabı
yazmağa başlar. Bu eserin sadece bir cüz'ü yayınlanmış, fakat
elde bulunmamaktadır. Yine millî bir husûsiyete sahip olan
Kamûs-i Osmanî'de tamamlanamamıştır. Eser hakkında bilgi
veren Ebuzziya Tevfik; Eserin T harfine kadar yazıldığını,
her cüzün on dört sayfadan meydana geldiğini ve eserin
46
Peşte Dâr'ü'l-fünûnu Kutüphanesinde saklandığını belirtir.

Şinâsi, Türk atasözlerini toplayarak ve
bazılarının Arapça ve Fransızca tercümelerini de ekleyerek
Durûb -ı Emsâl-i Osmaniye mecmuasında yayınlamıştır. Yazara
göre Şinâsi bu eseriyle Halk Edebiyatının dikkate değer bir
saha olduğunu vurgulamıştır. Eserin tenkidini yapan yazar
1268'de yayınlanan eserin çeşitli yenilikleri olduğunu
belirtir. Eserde a,e,o,i şekilleri farklı harfler olarak
kabul edilmiştir. Şinâsi Tasvir-i Efkâr'da yazılar yazarken

45. İbrahim Necmi, "Şinâsinin Eserleri Asâr ve Mesâî-i
Lisâniye", Y. 1922, C.I, Nu.14, s. 6-7
Nu.15, s. 4-3

46. a. g. m. s. 7

Fatin Efendi Tezkeresini de yayına hazır hale getirmiştir.

İbrahim Necmi, Şinâsi'nin Divânını ve Tercüme-i Manzûmesini şekil yönüyle Divân geleneğinin bir devamı olarak değerlendirir. Bu eserlerde yer alan şiirler tema ve üslûp itibarıyla önemli yeniliklere sahiptir. 1280'de

Tasvir-i Efkâr matbaasında basılan divânın, daha sonra çeşitli baskıları yapılmıştır. Dinî manzûmelerle başlayan divânın ikinci kısmı kasidelere ayrılmıştır.⁴⁸

Türk şiirinin genel bir değerlendirmesini yapan İbrahim Necmi'ye göre; Türk Edebiyatı Tarihinde millî konuları terennüm eden şiirler azdır. Orhun Âbideleri millî şükran olma hususiyetine sahiptir. İslâmiyetten sonra ümmet fikrinin hâkim olmasıyla vatan ve millet aşkını işleyen şiirlerin sayısı azalır. Batı Medeniyetinin tesirinde kalınmasıyla vatan ve millet fikrini işleyen şiirler yazılır. Şiirlerinde vatan ve millet temasını en fazla işleyen şâirlerin ilki Namık Kemal'dir. Namık Kemal'in eserlerinde

47. a. g. m., s. 4

48. İbrahim Necmi, "Manzum Eserleri", Y. 1922, C. I., Nu. 18, s. 13

vatan ve millet temasının yer almasının sosyal ve ferdi
49
hususiyeti vardır.

Ibrahim Necmi diğ er bir yazısında bu
50
sebepleri iki kısımda inceler. Bunlar ailevi sebepler ve
yaş adığı dönemin tesiridir. Namık Kemal'in yetiştiğı devir,
Tanzimat'ın en ihtişamlı zamanıdır. N. Kemal'de bütün
samimiyetiyle inkılâp fikrine inanmaktadır;

"Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplansın gelsin
51
Dönersem kahpeyim millet yolunda azâmetten" diyebilecek
kadar vatanını milletini sevmektedir. Namık Kemal ülkenin
istikbâli için Yeni Osmanlılar Cemiyetine girerek her türlü
fedakârlığı göze almaktan kaçınmamıştır.

Namık Kemal'in bütün eserleri; şiirleri,
makaleleri, romanları Vatan Edebiyatının bir örneğini teşkil
eder.

Yazara göre şekil yönüyle Divan gelenegine,
muhteva yönüyle Batı tarzına bağlı olan şiirleri kusursuzdur.
Onun en samimi duyguları vatan temasını işleyen şiirlerinde yer
almaktadır.

49. Ibrahim Necmi, "Türk Edebiyatında Yegâne Vatan Şâiri
Namık Kemal", Y. 1922, C.I., Nu. 23, s. 1.

50. a. g. m., Y. 1922, C.I., Nu. 24, s. 2-3

51. a. g. m., s. 3

Namık Kemal, gazeteciliğe ilk defa 1862'de Şinâsi ile birlikte Tasvir-i Efkâr'da başlamıştır. Daha sonraları Hürriyet, Hadîka, İttihat, Basiret, Muhtir, Eâdâkat, Vakit, İstikbal, Diyojen ... gazeteleriyle yazarlığına devam etmiştir. Yazar, sayısız makale ve fıkraları olan N. Kemal'in bu makalelerinde vatanın istikbali açısından siyâsî ve sosyal konulardaki görüşlerini dile getirdiğini belirtir.

İbrahim Necmi, Namık Kemal'in edebiyat ve vatan ile ilgili duygu ve düşüncelerinin nesir yazılarında daha bârız olduğunu belirtir. Mensûr eserleri içerisinde edebî ve siyâsî makalelerin ayrı bir yeri vardır. Yazar, Onun vatan-perver duygularını yaymak için edebiyatı bir gaye, tarihi de bir vasıta olarak kullandığı inancındadır.

İbrahim Necmi, N. Kemal'in romanlarını ve piyeslerini değerlendirir. Ona göre İntibah'ın vatan konusuyla alâkası yoktur. Bu sebeple eserin tesiri sınırlı kalmıştır. Cezmi ise eksik kalmasına rağmen vatan perverlik konusunu işlendiği için zamanında daha fazla itibar görmüştür.

52. İbrahim Necmi, "Namık Kemal", Y.1922, C.II, Nu.26, s.22-23.

53. İbrahim Necmi, "Namık Kemal", Y.1922, C.II, Nu.26, s.22-23.

Namık Kemal piyeslerinde vatanperverlik duygusunun yanında sosyal konuları işlemeyi tercih etmiştir. (Zavallı Çocuk, Kara Belâ, Vatan yahut Silistre, Gülnihal, Akif Bey, Celâleddin Harzemşah)

1. Necmi'ye göre, N. Kemal'in edebiyat anlayışı, vatan ile ilgili konuları heyecanlı bir üslûbla halka telkin eden vatan edebiyatıdır.

54

İbrahim Necmi, daha sonra Yusuf Has Hacıb'in siyâsî ve ahlâkî nasihat kitabı olan Kutadgu Bilig'i tanıtır. Eser Hint, İran tesiriyle yazılmış manzum mesnevidir.

Eserin vezni üzerinde duran yazar, hecenin II'li ölçüsünde değil, aruzun fa'û lün/ fa û lün/ fa û lün/ fa' ül vezniyle yazıldığını belirtir. Eser üzerinde Radloff ve Gize çalışmıştır. Yazar, Türke ait manzumenin Türk vezninde yazılmasının insana gurur vereceğini belirtir. Ancak eserin

55

hangi vezinde yazıldığının doğru olarak tesbitinin şart olduğunu belirtir.

Orhan İhsan, Divan şâirlerinden Nev'iyi tanırtır.

54. a. g. m., s. 23

55. İbrahim Necmi, "Kutadgu Bilig'in Vezni Meselesi",

Y. 1922, C.I., Nu. 5, s. 3.

Nev'î Kanûnî zamanında yaşamış birinci derecede önemli şâirlerdendir. Eserleri sade ve açık bir üslûbla yazılmış olmakla birlikte âşık-âne tarzıdadır. Yazar, şiirin yanı sıra ilim ve fenle uğraşan Nevi'nin en güzel eserinin Netâyiçü'l-

56

Fünûn olduğunu söyler.

Salih Zeki'nin tanıttığı Yeksâni ise duygulu ve heyecanlı bir saz şâiridir. Yazar hayatı ve eserlerini 57 tanıttıktan sonra şiirlerinden örnekler verir.

58

Faruk Nafiz "Moliere ve Vefik Paşa Merhum" adlı yazısını Moliere'in doğumunun 200. yılı olması münasebetiyle yazmıştır. Bu yazıda Moliere'in sanat hayatı kısaca özetlenmiştir.

Moliere, eserlerinde zamanın önde gelen şahsiyetini hicv etmiştir. Eserlerinde mizah ve hikmet unsuru bir arada yer alır. Bize Moliere'i sevdiren ve edebiyatımıza onun eserlerini kazandıran Ahmet Vefik Paşa olmuştur. Onun telif ettiği komedilerin yarısından çoğunu edebiyatımıza mâl etmiştir. Beş altı piyeside değişik

56. Orhan İhsan, "Nev'î ve Asârı", Y.1922, Nu.28, s. 61.

57. Sâlih Zeki, "Yeksâni'den", Y. 1922, Nu. 33, s.141.

58. Faruk Nazif, "Moliere ve Vefik Paşa Merhum",
Y. 1922, C.I., Nu. 15, s.8.

yazarlar tarafından dilimize çevrilmiştir.

Vefik Paşa, Moliere'in eserlerini dilimize ilk defa tercüme eden ve adaptasyonunu yapan yazardır. Ayrıca Kâmil Paşa'nın tercüme ettiği Telemak'ı daha sade ve açık türkçe ile yazmıştır. Hâlâ millî lûgat olma vasfını koruyan Lehçe-i Osmanî'yide yazmıştır.

Selim Nüzhet yazısında Türk Tiyatrosunun eser yönünden buhranlı zamanlarında "Hortlak, Merakî" adlı eserlerin önemine dikkat çeker. Hortlak, Emile Zola'nın Terez Role adlı eserinin tercümesi ile sahnemize girmiştir. Merâki ise Türk Tiyatrosunun liste başında yer alan eserlerinden biridir.

Emile Zola eserini aslında roman tarzında yazmıştır. Fakat eserin başına koyulan "sahneye koyulamaz" kaydı, yazarın eserini piyes haline getirmesine sebep olmuştur. Mahmud İsmet Bey ise; sosyal mevkimize yabancı bir çevreyi Türkleştirmenin mümkün olup olmadığını öğrenmek ve yapacağı tesiri görmek maksadıyla eseri dilimize tercüme

59. a. g. m., s. 8.

60. a. g. m., s. 8.

61. Selim Nüzhet, "Hortlak", Y. 1922, C.I, Nu. 15, s.15.

etmiştir. Eserin dili zamanla eskimemiştir.

Merâki, Moliere'in doğumunun üçyüzüncü yılı için oynanmakta olup iki yüz elli sene önce yazılmıştır. Eser Ahmed Vefik Paşa tarafından dilimize çevrilmiştir. Yazara göre Türk Tiyatrosunun en önde gelen eserlerinden birisidir. Eserin sağlamlığına en güzel örnek ise zaman ve mekâna bağlı olmadan oynanabilmesidir. Bu sebeple eserin sahneye koyulmasında da başarı sağlanmıştır. Eser konusu itibarıyla da aktüalitesini korumaktadır. Merâki gibi tipler bundan iki yüz elli sene önce nasıl mevcûd ise bugün de cemiyetimizde birçok Merâkiler bulunmaktadır. Bu sebeple ülkemizde bu mevzûda eserlerin oynanmasına ihtiyaç vardır.

Dergide yer alan mülâkat yazılarında genellikle edebiyatçıların (Halid Ziya, Ahmed Rasim, Ali Ekrem, Hüseyin Rahmi) biyografilerine, eserlerine, edebiyat hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Bu sebeple mülâkat yazılarını da Edebiyat tarihi başlığı altında vermeyi uygun bulduk.

Faruk Nafiz Halid Ziya ile yaptığı mülâkatta

Halid Ziya hayat hikâyesini anlattıktan sonra sırasıyla eserlerini tanıtır.

Ona göre mensûr şiirler , dil ve şiiriyet yönüyle tamamlanmağa muhtaçdır. Annesinin vefatından sonra yazdığı bu şiirlerinde matemın tesiri hissedilir.

Hikâyelerinden Sefîle, acemice yazılmıştır. Ayrıca eser Encümen-i Teftiş tarafından ahlâka da aykırı, bulunmuştur. Yazar Nevide'yi pek beğenmemekle beraber eserinin dilini lisânın tarihî gelişimi açısından önemli bulur. Bir Ölünün Defteri, Ferdi ile Şürekâsı özellikle dil bakımından daha başarılıdırlar.

Mai ve Siyah romanı Yazarın İstanbul'da başlayan edebî hayatının ilk önemli ürünüdür. O güne kadar yazdığı eserleri hiç yazmamış olmayı isteme duygusunu Mai ve Siyah için taşımaz. Böyle bir eseri bazı eksiklikleri olsa da yazmaktan son derece memnundur.

İstanbul, yazara Aşk-ı Memnû'yu yazma ilhâmını vermiştir. Yazar bu eserine seçtiği konu ve mekân itibarıyla millî eserler yazmamakla suçlandığını ifade etmektedir. Batının edebî usûllerinden faydalanan yazar bu eserinde sosyal bir konuyu seçmiştir.

63. Faruk Nâfiz, "Uşşâki-zâde Halid Ziya Beyefendide Bir gün",

Y. 1921, C.I, Nu. 3, s. 3-6.

Nesl-i Âhiri yazar başka gayelerle yazdığını söyler. Döneminde eser muhtevâ itibarıyla istenilen alâkayı görmemiştir.

Faruk Nâfiz Hüseyin Rahmi ile yaptığı mülakatta hayat hikâyesine bağlı olarak eserleri üzerinde Hüseyin Rahmi hikâyelerinde mahalle kadınlarından, günlük olaylardan gayet tabii bir tarzda bahsetmektedir. Onun konuşmalarında açık bir müşahade kabiliyetinin izleri görülür.

Hüseyin Rahmi'nin ilk eserleri İstanbul'da Bir Frenk ve Şık'tır. Daha sonra Batıdan çeşitli romanların tercümesini yapmıştır. Cevdet Bey'in isteğiyle o dönemin meşhur hikâye yazarı Vecihî'yi taklid ederek İffet'i yazmıştır. Bunu Mürebbiye, Mutallaka, Muadele-i Sevdâ, Metres, Tesâdüf, Nimet-Şinâs takip etmiştir. Daha sonra millî konularda şiir ve hikâye yazılmasının yasaklanmasıyla yazı hayatına ara veren H. Rahmi Meşrutiyetin ilânından sonra Şıp Sevdî, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Sevdâ Peşinde romanlarını yayınlamış, ayrıca ikdâm gazetesine H.Ziya ile

64. a. g.m., s. 5-6

65. Faruk Nafiz, "Hüseyin Rahmi Beyefendi'yi Ziyâre",

Y. 1921, C.I., Nu. 8, s. 10-11.

birlikte küçük hikâyeler yazmıştır. İleri Gazetesinde de "Kedim Nasıl Öldü" adlı uzun bir hikâyesi yayınlanmıştır.

Okuduğu ve tercih ettiği yazarlar arasında Alfred de Musse, Paule Bourge, Alfons Dode, Voltaire .. yer almaktadır. Dönemin yazarlarından Refik Halid, Yakup Kadri, 66 Ruşen Eşref ve Ömer Seyfeddin'i takdir etmektedir.

Kamuran Zeki'nin Ahmed Rasim'le yaptığı mülakatta 67 kısaca yazarın eserleri tanıtılmaktadır. Tahsiline devam ederken gazetelerde küçük tercümeleri yayınlanmış ve daha sonra Ceride-i Havâdis, Tecümân-ı Hakikat, Saâdet, Mürüvvet, Târik, İkdâm, Sabah, Malûmât, Servet ... gazetelerinde tercümanlık, yazarlık, baş yazarlık yapmıştır.

Telif ve tercüme eserlerinin sayısı yüz yirmiyi geçmektedir. Basılmayan yirmi otuz eseri vardır. Yararlandığı yazarlar arasında A. Midhat Efendi'yi yegâne hocası olarak değerlendirmektedir.

Dergide yer alan diğer mülakat yazıları şunlardır;

Kamuran Zeki, "Ahmed Muhtar Paşa Hazretiyle Mülakât", Y. 1921, C. I. Nu. 11, s.6-7

66. a. g. m., s. 6

67. Kamuran Zeki, "Ahmed Râsim Bey'de Bir Gün",

Y.1921, Nu.6, s.5.

Diğer mülakat yazıları şunlardır;

Mülakat, Y.1921, C.I, Nu.15, s.6-7.

İmzasız, "Rauf Ahmed Beyefendi ile Mülakat", Y.1921, C.I,
Nu.5, s.8.

İmzasız, "Celâl Nuri Bey'le Mülakat".Y.1921,C.I,Nu.5, s.8.

Faruk Nâfîz,"Kemâl-zâde Ali Ekrem Beyefendi'de Bir Gün",
Y.1921, C.I, Nu.12, s.10-12 .

Râsim Ferid,"Kemal-zâde Ali Ekrem Beyefendi ile Mülakat"
Y.1921, C.I, Nu.15, s.11-13.

III. Diğer Konular

1. Spor:

Suphi Nuri'nin spora önem vermesi sebebiyle Yarın Dergisinin ikinci cildinde spor konusuna oldukça geniş yer verildiği görülür. Ayrıca 40. sayıda daha önce haftalık olarak çıkan derginin artık on beş günde bir spor dergisi olarak çıkacağı duyurulmaktadır. Yarın'ın 29 ve 43. sayıları ise spor sayısı olarak çıkartılmıştır.

Bu sayılardaki yazılarda sporun değişik branşlarına yer verilmiştir. Güreş, Binicilik, Boks, Satranç. Sırıkla Atlama, Yüzme, Gülle, Cirit Atma, Bilardo ... Ayrıca Spor Eğitimi ile alakalı teknik bilgilerin verildiği yazılara ve ülkemizde sporun durumu ve gelişimi hakkında

çeşitli sohbet yazılarına yer verilmiştir.

Bu yazılar içinde M. Sami ve Ali Seyfi'nin "Spor" başlıklı yazıları geniş bir yer tutmaktadır. Ayrıca Suphi Nuri'nin yaptığı çeşitli tercümeler sporun değişik branşlarını tanıtmaya ve spor gelişimi bakımından önemlidir. Dergide yer alan yazılar sırasıyla şunlardır;

Adil "Adil Bey'in en Çetin Musâra'ası", Y.1922, C.II, Nu.29,

s.72

Ali Seyfi "Spor", Y.1921, C.I, Nu.1, s.10-11

_____ "Bizde Spor", Y.1921, C.I, Nu.2, s.14

_____ "Faaliyet ve Şekl-i Beden", Y.1921, C.I,

Nu.3, s.13-14

_____ "İhtikân-ı Dem", Y.1921, C.I, Nu.6, s.15-16

_____ "Sporda Mahâret", Y.1921, C.I, Nu.7, s.9-10

_____ "Güreş ve Amatörlerimiz", Y.1921, C.I, Nu.9,
s.15

Cemâl Münir, "Binicilik", Y.1921, C.I, Nu.8, s.8

Nu.18, s.9

Eşref Şefik, "Bir Boksörün Adâlatı", Y.1922, C.II,

Nu.29, s.72

_____ "Bilardo", Y.1922, C.II, Nu.29, s.79

_____ "Telebbüs ve Spor", Y.1922, C.II, Nu.23,
s.80

- M. Sâmi, "Amerikalı Matmazel Eftelya", Y.1921, C.I, Nu.3, s.14
- _____ "Sırıkla Atlama", Y.1921, C.I, Nu.4, s.13-14
- _____ "Yüzücülük", Y.1921, C.I, Nu.7, s.9
- _____ "Karakucak", Y.1921, C.I, Nu.10, s.14-15
- _____ "Poçila", Y.1921, C.I, Nu.11, s.12
- _____ "Kadın - Moda - Spor", Y.1922, C.I, Nu.12, s.9-10
- _____ "Gülle", Y.1922, C.I, Nu.13, s.14-15
- _____ "Târihi Cirit Oyunu", Y.1922, C.I, Nu.14, s.14
- _____ "Mahmud u Sâni ve Amerika Elçisi", Y.1922, C.I, Nu.15, s.14-15
- _____ "Jinnastik Usûlleri", Y.1922, C.I, Nu.16, s.14-15
- _____ "İsviçre'de Terbiye-i Bedeniye", Y.1922, C.II, Nu.17, s.8-9
- Nu.19, s.13-14
- Nu.20, s.12
- Nu.21, s.15
- Nu.22, s.89
- Nu.23, s.6
- _____ "Spor Musahabesi", Y.1922, C.I, Nu.24, s.7
- _____ "Türkün Kabiliyeti", Y.1922, C.II, Nu.25, s.12-13

- M. Sâmi, "Maksadımız", Y.1922, C.II, Nu.29, s.65
- _____ "Sporculukta Yeni Fikirler, Amatörlük,
Profesyonellik",Y.1922, C.II.Nu.29,s.66-67
- _____ "Kemal-Danyal Güreşi", Y.1922, C.II, Nu.29,
s.76-77
- _____ "Ramazanda Spor", Y.1922, C.I, Nu.32, s.112
- _____ "Sporda Siyaset", Y.1922, C.II, Nu.43, s.294
- Mazlum, "En Çetin Muâsaram", Y.1922, C.II. Nu.29,
s.72-73
- Muzaffer Muhiddin,"Satranç Oyunu", Y.1922, C.II,
Nu.26, s.33-34
Nu.27, s.49
- _____ "Satranç Tarihi", Y.1922, C.II,
Nu.28. s.62-63
Nu.37, s.250-251
- Nuri , "Taksim Stadyumunda Beş Senelik Spor
Birincilikleri",Y.1922, C.II, Nu.31, s.101
- Sa'di, "Futbolda Çalışım", Y.1922. C.II. Nu.29, s.68
- Suphi Nuri, "Spor ve Türkler", Y.1922, C.II, Nu.29, s.66
- İmzasız, "Futbolda İdmânın Kıymeti", Y.1922, C.II,
Nu.29
- _____ "Birkaç Şampiyonun Oyunu", Y.1922, C.II,
Nu.29, s.69

- İmzasız, "Şampiyon Gober'in Kitabı", Y.1922, C.I,
Nu.29, s.70
- _____ "Tennis Turnuvaları", Y.1922, C.I, Nu.29,
s.70
- _____ "Son Yılların Yıldızı Boksörü Kriki",
Y.1922, C.I, Nu.29, s.73-74
- _____ "Spor Masajı", Y.1922, C.II, Nu.29, s.77
- _____ "Zikre Şayan Vak'alar-Haberler", Y.1922,
C.II, Nu.29, s.77-78
- _____ "Bu Ayın Boks Şampiyonları", Y.1922, C.II,
Nu.29, s.78-79
- _____ "Topların Suret ve Hareketi ve Satranç
Oyunun Aslıyesi ", Y.1922, C.II, Nu.32, s.129-130
- _____ "Mari Köyünde Dördüncü Yarış", Y.1922, C.II,
Nu.36, s.236
- _____ "Beşinci At Yarışları", Y.1922, C.II, Nu.39,
s.236
- _____ "Galatasayar - Bu Senenin Şampiyonu",
Y.1922, C.II, Nu.40, s.251
- _____ "Muhim Bir Futbol Maçı", Y.1922, C.II,
Nu.40, s.251
- _____ "Herkesin Merakla Beklediği Boks Maçı",
Y.1922, C.II, Nu.40, s.252

- İmzasız, "Spor Haberleri", Y.1922, C.II, Nu.40, s.252
- _____ "Anadolu Gençleri Sporı Yükseltiyor",
Y.1922, C.I, Nu.40, s.262.
- _____ "Birkaç Şampiyon Oyunu", Y.1922, C.II, Nu.43
s.303.
- _____ "İdmancılarımızın Nazar-ı Dikkatine", Y.1922,
C.II, Nu.43, s.306-307
- _____ "İstanbul Haberleri", Y.1922, C.II, Nu.43,
s.300
- _____ "Ankara Haberleri", Y.1922, C.II, Nu.43,
s.301-302
- Mehmet Ali Tevfik "Spor Hatıralarım", Y. 1922, s.43
- _____ "Vefâdan Mukâvemet Koşucusu Besim Öner
Bey'in Hatırası", Y. 1922 Nu.43, s.307-308

2) Kadın

Suphi Nuri yazılarında kadına ayrı bir yer vererek onun toplum hayatı içerisindeki fonksiyonunu belirtir. Ayrıca bu fonksiyona uygun olarak kadının hak ve hukûkuna saygı gösterilmesini ister. Dergide "Kadın" la ilgili sütunlarda bu anlayışın izlerini görüyoruz.

"Kadın ve Moda" sütunlarında kadının sosyal hayattaki mevkiin yanında o günün modasını yansıtan, kadın

bakımı ve giyimi hakkında çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Bu yazılar arasında Saniye Servet'in "Kadın ve Moda", başlıklı yazıları önemli yer tutar. Ayrıca Kadınlar için düzenlenen bir yarışma söz konusudur.

Kadın ve Moda bahislerinde yer alan yazılarda Kadınların sosyal hayattaki mevkî ve sahip olduğu mesuliyetler batı kadını ile mukayeseli olarak belirtilmektedir. Kadının verilen her türlü görevi en az erkekler kadar başarıyla yapabileceği (Feminizm) üzerinde durulmaktadır.

Cemiyet hayatında kadının sahip olduğu haklar kısıtlanmaktadır. Halbuki Kurtuluş Savaşında, vatanını kurtarmak için erkeğiyle omuz omuza yılmadan düşmanla çarpışan Türk Kadını, her türlü zorluğun üstesinden gelebilecek azim ve irâdeye sahiptir. Hal böyle iken sosyal hayatta var olan aksaklıkların sorumluluğu kadınlarımız değil sosyal çevremizin eğitim ve terbiyesinde var olan hata ve noksanlıklardır.

Bir millet kadın ve erkeği ile birlikte yükselir. Eğer iddia edilenler gibi Türk Kadını gerçekten kabiliyetsiz olsa idi Darü'l-fünûnda erkeklerle beraber eğitim görme hakkına sahip olamazdı.

Suad Derviş'e göre ülkemizin geri kalmasının sebeplerinden biri de kadın ve erkeğin birbirinden ayrılmasıdır. Gerekli eğitim ve terbiye verildiği takdirde kadın ve erkeği aynı mecliste birbirinden ayırmaya hiç gerek ⁶⁸ yoktur.

Süheyla Muhterem'de aynı şekilde kadının belirli bir seviyede eğitim gördükten sonra cemiyet hayatı ⁶⁹ içerisinde yer almasını savunur.

Dergide kadın ile alakalı diğer yazılar aşağıdaki gibidir:

Emine Semiye, "Güzin Hanıma Mektup", Y.1922. C.I,

Nu.2, s.15-16

Nu.2, s.9

Nu.3, s.15-16

Nu.5, s.14

Nu.11, s.13

Suphi Nuri "Yarının Kadınları", Y.1921, C.I, Nu.1, s.2-3

68. Suad Derviş. "Cemiyet Hayatı", Y. 1922, s.53-54

69. Süheyla Muhterem, "Suad Derviş Hanımefendiye",

Y. 1922, C.II, Nu. 32, s. 119

Seniye Servet "Kadın ve Moda", Y.1921, 1922, C.I-II,

Nu.1, s.16

Nu.2, s.9-10

Nu.3, s.13

Nu.4, s.9-10

Nu.6, s.10

Nu.8, s.13

Nu.9, s.11

Nu.10, s.9-10

Nu.18, s.8

Nu.19, s.15

Nu.20, s.9

Nu.21, s.9

Nu.23, s.9

Nu.24, s.5

Nu.28, s.57

Nu.30, s.88

Nu.32, s.127

Nu.35, s.175

Nu.37, s.x

Celâl Nuri , "Amerika da Kadınlar", Y. 1922 Nu.26, s.18-21

Cevad Gültekin,"Türk Kızları", Y.1921, C.I, Nu.3, s.12-13

İmzasız, "Avrupa Kadınları", Y.1921, C.I, Nu.5, s.15

İsmail Hakkı, "Kadın ve Hayât", Y.1922, C.I, Nu.6, s.1

Seniye Servet, "Modaya Dair", Y.1921, C.I, Nu.7, s.8

Imzasız, "Münevver Kadınlarımıza Bir Sual", Y.1921, C.I,
Nu.10, s.

Memnûne, "Müsabakamıza Cevaplar", Y.1922, C.I,
Nu.13, s.9

Leman Asaf, "Yarının Kadınlık Meselesi", Y.1922, C.I,
Nu.14, s.13
Nu.22, s.116

Imzasız "Üç Fikir Cereyanı", Y.1922, C.II, Nu.25,
s.2-3

Süheyla Muhterem, "Suad Derviş Hanımefendi'ye", Y.1922,
C.II, Nu.26, s.18-20

Suat Derviş, "Cemiyet Hayatı", Y.1922, C.II,
Nu.28, s.53-54

Halide, "Bir Mukayese", Y.1922, C.II, Nu.28,
s.54-55

Hâdiye Hümevra, "Her Emel Bittikten Sonra", Y.1922, C.II,
Nu.30, s.93-94

Tahsin Fazıl , "Kadınlarımızdan Ne Bekliyoruz",
Y.1922, C.II, Nu.31, s.100

Server Ziya, "Cemiyet Hayatı", Y.1922, C.II, Nu.32, s.132

Imzasız, "Sert Kater'in Sigortası", Y.1922, C.II,
Nu.35, s.

Müfid Ferid (Tek) "Türk Kadınlığı", Y.1922, C.II, Nu.40,
s.249

Fuad Sâmi, "Garib İzdivâcler", Y. 1922, Nu.38, s.216

Güzide Şefik, "Cemiyet Hayatı", Y. 1922, Nu.28, s.53-54

9. TARİH;

Bahri Vedâd "Hendese'nin Tarihine Bir Nazar",

Y.1922, C.II, Nu.33, s.134

İbn ü'l Mevlâna Said, "Bektâşilik Nedir ve Nasıl İlga Olunur",

Y.1922, Nu.38, s.218-219

Mahmud Esad, "Tarih Tekerrürden İbarettir",

Y.1921, C.I, Nu.6, s.14-15

Mehmed İzeddin, "Uzunca Sevindik", Y.1922, C.I, Nu.20, s.13

_____ "Baltacı Deli Hüseyin", Y.1922, C.I, Nu.14

_____ "Gazi Kara Abdurrahman", Y.1922, C.I, Nu.16,

s.7

Mehmed Kadri "Terâcim-i Ahvâl - Murad Reis", Y.1922, C.I,

Nu.13, s.4

_____ "Terâcim-i Ahvâl-i Borazan Ali Dede",

Y.1922, C.I, Nu.14, s.5

_____ "Şah-i Soff", Y.1922, C.II, Nu.30, s.89

_____ "Zincirli Dede Muhip Paşa", Y.1922, C.II,

Nu.30 s.82

_____ "Şâh-ı Giray", Y.1922, C.II, Nu.31, s.103

Mehmed Zeki, "Bizans'ın Fethi ve Oanda Bizanslılar ve
Türkler", Y.1922, C.I, Nu.7, s.4

_____ "Ana Vatana Karışan Adana", Y.1921, C.I,
Nu.9, s.1-2

_____ "Osmanlı Türkleri ile Tarihi Nazarında
Edirne", Y.1921, C.I, Nu.10, s.7-8

_____ "Eski Vezirlerde Adâb-ı Mübâhese", Y.1921,
C.I, Nu.11, s.3-4

_____ "Osmanlı Türklerinde Devr-i Sene-i Istiklâli
ve Osman Han Gazi", Y.1922, C.I, Nu.12,
s.1-2

_____ "Osmanlı Türkleri ve Bursa", Y.1922, Nu.13,
s.2-3

_____ "Osmanlı Meşâhir-i Mâliyûnu Behçet Mehmed
Paşa", Y.1922, C.I, Nu.14

_____ "Maiyet - perverlik", Y.1922, C.I, Nu.15,
s.5-6

_____ "Eski Bir Sadrazamın Ferâseti", Y.1922,
C.I, Nu.17, s.9-10

Nu.18, s.11-12

Nu.20, s.4-5

Nu.21, s.12-14

_____ "Murad-ı Sâlis", Y.1922, C.I, Nu.23, s.10

_____ "Bedreddin Simâvi Aziz Mahmud Hüdâyi",

Y.1922, C.II, Nu.33, s.

- Mehmed Zeki, "Tarih Tedkikâtı", Y.1922, C.II, nu.39, s.
- Râsim Ferid, "Kağıdın Tarihi", Y.1922, C.I, Nu.17, s.13-14
- _____ "Hâlet Efendi", Y.1922, C.I, Nu.17, s.13-14
- Sırrı Paşa, "93 Muharebesi Hatıralarından", Y.1921, C.I,
Nu.1, s.4-5
Nu.2, s.4-5
Nu.3, s.4-5
- Vedat Örfi, "Yavuz'un Torunları", Y.1922, C.II,
Nu.36, s.186
- İmzasız "Yüz Seneden Beri Moda Çiçekleri ve Tarihi", Y.1922,
C.II, Nu.30, s.86
- _____ "Hasretli Bayramların İntibaatı", Y.1922,
C.II, Nu.32, s.131
- _____ "Söğüt", Y.1922, C.II, Nu.35, s.173
- _____ "İzmit", Y.1922, C.II, Nu.35, s.173
- _____ "Eskişehir", Y.1922, C.II, Nu.35, s.173
- _____ "Güzel Ankara ve Sivas", Y.1922, C.II,
Nu.37, s.204
- _____ "Mehter Takımı", Y.1922, C.II, Nu.38,
- _____ "Güzel İzmir ve Bursa", Y.1922, Nu.38, s.221
- _____ "Edirnemizin Tarihi", Y.1922, Nu.41,
- _____ "Çankaya", Y.1922, Nu.42, s.278
- _____ "Gazi Mustafa Kemâl Paşa Hazretleri",

Y.1922, C.II, Nu.42, s.288
İmzasız, "Afyonkarahisar", Y. 1922, C.II.Nu.42,s.288

4. SANAT

Ali Sami "Ressamlıkta Yeni Cereyanlar", Y.1921, C.I, Nu.8,
s.4-5

Bülent Faik "Sergiyi Ziyaret", Y.1922, C.II, Nu.40, s.256

Fikriye Rifat "Leonardo Vinci", Y.1922, C.II, Nu.34, s.155

_____ "Raphael", Y.1922, C.II, Nu.38, s.217

_____ "Darer", Y.1922, C.II, Nu.40, s.248

Halide Nusret, "Sanatkârın Gözleri", Y.1921, C.I, Nu.6, s.12

Halil Bedii, "Yarın ki Musikimiz ", Y.1922, C.II, Nu.27,
s.37-38

İsmail Hakkı, "Türk Sanatı Var mı", Y.1922, C.I, Nu.19, s.1

Mimar Kemaleddin, "Türk Mimârisinde Merkezî Kubbe İnşâsının

Tekâmülü", Y.1922, C.I, Nu.19, s.8-9

Namık İsmail, "Sanat Musahabesi", Y.1921, C.I, Nu.1, s.2-3

Nevrû-zâde Hayri, "Musiki", Y.1922, C.II, Nu.38, s.213-214

_____ "Toprağın Sesi ve Sanat", Y.1921, C.I, Nu.5,

s.2

Safvetî Ziyâ, "Bir Sanatkâr, Bir Teselli", Y.1922, C.II,

Nu.36, s.181-182

_____ "Tamburi Cemil Bey", Y.1921, C.I, Nu.13,

s.8-10

_____ "Dârü'l-Elhan'da Bir İki Saat", Y.1922,

C.II, Nu.25, s.8

_____ "Cemâl Reşid Bey", Y.1922, C.II, Nu.35,

s.17

_____ "Türk Ressamlar Cemiyetinin Dördüncü

Sergisi", Y.1922, C.II, Nu.37, s.236

_____ "Claude Farrere'nin İstanbul'da On Günü",

Y.1922, C.II, Nu.34, s.156

Nu.34, s.157

Nu.36, s.188

5. SOSYOLOJİ

Abidin Paşa, "Materyalizm", Y.1922, C.II, Nu.26, s.18

Abdurrahman Adil, "Millî Dertler", Y.1922, C.II, Nu.28, s.51

Ali Kâmi, "Bâb-ı Ali Kâtipleri", Y.1922, C.II, Nu.27, s.42

Celâl Nuri, "Amerikada Tahsil-i Âlî", Y.1922, C.II, Nu.27,

s.34-35

_____ "Kokteyl Gibi", Y.1922, C.I, Nu.22, s.1-2

- Fazıl Ahmed, "Eski Bir Kroki", Y.1922, C.I, Nu.20, s.2
_____ "Fikirlerin Talif", Y.1922, C.I, Nu.16, s.1
_____ "Havâiler Meşrutiyeti", Y.1921, C.I, Nu.18,
s.3-4
- Fuad Raif, "Notlar ve Tettebbular", Y.1922, C.II,
Nu.30, s.90
Nu.31, s.109
Nu.32, s.126
- Fuad Râif, "Tetkik ve Tettebbular", Y.1922, C.II,
Nu.33, s.145
Nu.34, s.161
Nu.35, s.180
Nu.36, s.192
Nu.38, s.226
Nu.39, s.255
Nu.41, s.276
- Ismail Hakkı, "Yeşil Köy", Y.1921, C.I, Nu.1, s.1
_____ "Hâlâ Münakaşa Ediyorlar", Y.1921, C.I,
Nu.4, s.1
_____ "Kaplumbağa Gibi", Y.1921, C.I, Nu.7, s.1
_____ "Mefhûmun Öldürdüğü Adam", Y.1921, C.I,
Nu.5, s.1
_____ "İnkılâbın Beğendiği Adam", Y.1921, C.I,
Nu.8, s.1

- Ismail Hakkı, "Anlatmak", Y.1921, C.I, Nu.10, s.1
- _____ "Hürriyet Söz müdür?", Y.1921, C.I, Nu.11,
s.1
- _____ "Fikir ve His", Y.1922, C.I, Nu.12, s.2
- _____ "İki Mantık", Y.1922, C.I, Nu.13, s.1
- _____ "İnsanın Kıymeti", Y.1922, C.I, Nu.15, s.1
- _____ "Nev'i Değerin", Y.1921, C.I, Nu.16, s.2
- _____ "Üç Ağa", Y.1922, C.I, Nu.20, s.1-2
- _____ "Baş Ağrısı", Y.1922, C.I, Nu.22, s.1
- Ismail Hakkı Müştak "Ölüm Diyarında", Y.1921, C.I, Nu.3, s.2
- _____ "Çilek Tabağı", Y.1921, C.I, Nu.4, s.2-3
- _____ "Hikmet Yolu", Y.1921, C.I, Nu.9, s.3-4
- Ismail Hakkı Müştak, "Anlatmak Meselesi", Y.1921, C.I,
Nu.11, s.1
- _____ "Akıllılar Deliler", Y.1922, C.II, Nu.30
s.81-82
- Ismail Hakkı (Mayoken), "Taze Ekmek", Y.1921, C.I, Nu.7, s.2
- Nezihe Muhiddin, "Doktorlarımız", Y.1922, C.I, Nu.23, s.11-12
- Nizameddin Ali, "Karl Marks Kimdir", Y.1921, C.I, Nu.2, s.3
- _____ "Türkler Garbdan Ne Almışlardır?", Y.1921,
C.I, Nu.3, s.12
- _____ "Anadolu'nun Umrânı", Y.1921, C.I, Nu.6,
s.7-8
- _____ "Alman Harsına Dair", Y.1921, C.I, Nu.7,
s.6
- _____ "Vatanperverlikde Çeşit", Y.1922, C.II,
Nu.12, s.7

- Râsim Ferid, "Urık-ı Asgar", Y.1922, C.I, Nu.24, s.1
_____ "Urık-ı Esved", Y.1922, C.II, Nu.28, s.58
Süleyman Nazif, "Türke Dair", Y.1922, C.II, Nu.28, s.49
Vedat Bekir, "Acaba Şark'la Garb Birleşecek mi?",
Y.1921, C.I, Nu.5, s.5-6

Yarın dergisinde ilmî ve fennî konularda
yayınlanan yazılar şunlardır;

- Ali Nadir "İstanbul'da Vesâit-i Nakliye", Y.1921, C.I,
Nu.5, s.11-12
Nu.7, s.14-15
Nu.9, s.9-10
Nu.10, s.6
Nu.11, s.9
_____ "Memleketimizde Fennin Lüzûmu", Y.1921, C.I,
Nu.6, s.11
_____ "Şehrimizde İtfaiye Teşkilâtı", Y.1922,
C.I, Nu.18, s.9-10
Müh. Ali Nuri, "Garib ü's şekli Bir Canavar", Y.1921, C.I,
Nu.10, s.11
Cevdet Reşid "Sinema Hakkında Notlar", Y.1921, C.I,
Nu.8, s.12
Nu.9, s.12
Nu.10, s.12
Nu.11, s.8-11
Nu.13, s.13-14
_____ "Kıraat-ı Bi's Sada", Y.1921, C.I, Nu.10,
s.13

- Müh. K., "Bugünkü Fen", Y.1921, C.I, Nu.2, s.15
- Müh.Kamuran Sırrı, "Buhar Kuvvetine Ne Zamandan Beri Aşınayız", Y.1922, C.II, Nu.30, s.1
- Macid Şevket, "Mahlûkat Hakkında Hisler ve Fikirler İnsanlara Dair", Y.1922, C.I, Nu.14, s.7
Nu.15, s.7
Nu.16, s.5
- Râsim Ferid, "Manyatizma - İspiritizma", Y.1921, C.I,
Nu.4, s.11-12
Nu.5, s.11-12
Nu.7, s.5
Nu.9, s.13-14
Nu.10, s.10
Nu.11, s.14
Nu.12, s.13
Nu.14, s.11-12
Nu.17, s.5
Nu.18, s.14
Nu.19, s.11-12
- İmzasız, "Çiçekler ve Sinema", Y.1921, C.I, Nu.1, s.11
- _____ "Yeni Bir Deva Radyum", Y.1921, C.I, Nu.1,
s.15
- _____ "Bu da Çiçeklerin Dili", Y.1921, C.I, Nu.1,
s.15

İmzasız "Renkler ve Ziya-yı Şems", Y.1921, C.I,

Nu.2, s.16

_____ "İrk-ı Asfer", Y.1922, C.I, Nu.13, s.11-12

Nu.21, s.10-12

Nu.25, s.17

_____ "Altın Memleketleri", Y.1922, C.II Nu.34,

s.165

_____ "Hayvanât", Y.1922, C.II, Nu.35, s.170

, Dergide eğitim ile ilgili yazılar şunlardır;

Suat Hilmi, "Garib Bir Kıraat cetveli", Y.1922, C.II,
Nu.32, s.125

Şefik Haşim, "Amerika'da Mekteb Hayatı"

Yahya Sezai, "Usûl ü İmlâ Risâlesi Münasebeti", Y.1922,
C.II, Nu.37, s.197,198

İmzasız, "Dâr ü'l-elhanda Bir İki Saat", Y.1922,

C.I, Nu.23, s.8

İmzasız "Dâr ü'l-muallimatta Bir Gün", Y.1922, C.I, Nu.25,

s.13-14

Yarın dergisinde hukûkla ilgili yer alan
yazılar şunlardır;

Ahmed Cevdet, "İstikât-ı Cenîn", Y.1922, C.II,

Nu.28, s.59-60

Ahmed Şâkî Girîdi, "Yeni Cinâyet Hakkında", Y.1921, C.I, Nu.3,
s.10

_____ "Hukûk Mahfili", Y.1921, C.I, Nu.5, s.7

Nu.7, s.7

Celâl Nuri "Fenn-i Hukûkîdeki İnkılâb Hakkında", Y.1921, C.I,

Nu.2, s.15

Muammer Râşid "Hukûk da Tekâmül Eder", Y.1921, C.I, Nu.2,

s.7-8

Vasfi Râşid "Yeni Alman Ceza Kanun- nâmesine Nazaran Kanun-i

Cezanın Mekân İtibarıyla Şümûlü", Y.1922, C.II, Nu.23, s.56

Nu.31, s.113

Nu.32, s.133

Nu.33, s.149

Nu.34, s.165-166

Yusuf Nihad, "Himâye-i Etfâl", Y.1922, C.I, Nu.14, s.4-5

_____ "Sadâvet", Y.1922, C.I, Nu.16, s.6

_____ "Tramvay Hadiseleri", Y.1922, C.I,

Nu.17, s.7-8

Nu.18, s.6

Dergide sağılıkla ilgili yazılar Şunlardır;

Ahmed Cemal, "Sıhhi Bir Banyo nasıl edilir ?", Y.1922,

C.I, Nu.2, s.16

Râsim Ferid, "Tütün ve Meşâhir", Y.1922, C.I, Nu.12, s.3

_____ "Kendi Kendine İknâ ile Güzelleşme", Y.1922,
C.II, Nu.28, s.61-62

_____ "Brazilya'nın Gösterdiği Nümûne", Y.1922,
C.II, Nu.32, s.119

_____ "Bir Fincan Kahve", Y.1922, C.II, Nu.33,
s.136

_____ "Tahta Kurusu", Y.1922, C.II, Nu.35, s.174

Saniye Servet, "Küçük Nasihatler", Y.1922, C.II, Nu.28,
s.57, Nu.30, s.88

Dr.Zühdü Rıza, "Bütün Çektiklerimizin Başı Cahilliktir",
Y.1922, C.II, Nu.33, s.143

_____ "İlim Kuvvettir", Y.1922, C.II, Nu.34,
s.159-160

_____ "Verem", Y.1922, C.II, Nu.39, s.245
Nu.41, s.267

İmzasız, "Hekim Sözü Dinleyin", Y.1921, C.I, Nu.1, s.9

Namık Zeki'nin iktisat konusuyla ilgili yazıları
vardır;

Namık Zeki "Nakit ve Kambiyo İşlemleri", Y.1921, C.I, Nu.4,

s.14-15

_____ "Anadolunun Davası", Y.1921, C.I, Nu.5,

s.10-11

_____ "Spekilasyon", Y.1921, C.I, Nu.7, s.10-11

Tanzimat Fermanı ile başlayan batılılaşma hareketi, II. Meşrutiyet döneminde devletin siyâsî ve sosyal bütün müesseselerinin modernleştirilmesi şeklinde devam etmiştir.

İttihad ve Terakki'nin gayretleriyle 1908'de ilân edilen Meşrutiyet, ülkeyi otuz iki yıl süren istibdat yönetiminden kurtarmıştır. Ancak; 31 Mart Olayı, I. Dünya Savaşı, Balkan ve Trablusgarp Savaşları Osmanlı Devletini siyâsî yönden güç durumda bırakarak, ülkenin önceden plânlandığı şekilde gelişmesine mâni olmuştur.

II. Meşrutiyetin ilân edilmesinden sonra ülke aydınları ortak bir soruya cevap aramışlardır. Aydın kesimin, "ülkenin nasıl kurtulacağı" meselesine 1908'le gelen hürriyet havası içerisinde çok değişik fikirlerle çözüm bulma gayreti içinde olduğu görülür. Bu fikir kargaşasının yaşandığı ortamda ortaya çıkan belli başlı fikir akımları; Osmanlıcılık, Islâmcılık, Türkçülük, Adem-i Merkeziyetçilik ve Sosyalizm'dir. Çeşitli gazete ve dergileri yayın organı olarak kullanan bu akımlardan Türkçülüğü aydın kesim, siyâsî ve sosyal yapının yeniden düzenlenmesi için ülke şartlarına daha uygun bularak gelişmesine gayret eder.

Meşrutiyetin ikinci defa ilan edilmesi basın hayatında da tesirini göstermiştir. İlk iki ayda yüzden fazla gazetenin imtiyaz hakkını aldığı 25 Temmuz 1908'le başlayan bu dönem 8-9 ay devam etmiştir. 31 Mart hadisesinin (13 Nisan 1909) meydana gelmesi ve neticesi olarak da basın hayatına koyulan sansürle gazete ve dergiler belirli bir süre içinde

olsa yeniden kontrol altına girerler. 31 Mart hadisesinin ilk zamanlarında basın hayatında yaşanan kaos ortadan kalkarak, gazete ve dergiler normal sayılarıyla yayınlanmaya başlamıştır.

Tanzimat döneminde çoğunlukla gazetelerde yer alan fikrî ve edebî yazılar, Meşrutiyet döneminde daha çok dergilerde yer almıştır.

Siyasî ve edebî hayatımızda önemli tesirleri bulunan fikir akımlarının ilki III. Selim döneminden itibaren ülkemizi etkileyen batıcılık akımıdır. Bu akımın Meşrutiyet dönemindeki gelişimi; Tanzimattan farklı olarak; Osmanlı Devletinin siyâsî ve sosyal yönden Avrupa devletlerine benzer bir yapıya kavuşturulması olarak değerlendirilmiştir. Bu akımın temsilcisi Abdullah Cevdet, yayın organı ise İctihad (1904-1932) dergisidir. Batıcılık anlayışını savunan yazarlar; ülkenin sahip olduğu şartlara yeterince vâkıf olamadan batıyı aşırı derecede taklid etmişler, doğuyu ise yermişlerdir. Bu durum ise; aydın kesimi ülkenin kurtulmasında batıcılık akımının tek başına yeterli olamayacağı neticesine ulaştırmıştır.

II. Meşrutiyet döneminde gelişen fikir akımlarından birisi de İslamçılıktır; Batı ülkelerine karşı bütün İslâm âleminin siyâsî ve sosyal yönden teşkilâtlanması gerektiğini savunur. Hadiseleri dinî kaidelere göre değerlendiren bu akımın en büyük yayın organı Eşref Edib'in yayınladığı Sırat-ı Müstakim, Sebilü'r - Reşad (1908) 'dır. Rasyonolist ve geleneklere bağlı bir hususiyet taşıyan

İslâmcılık akımı da ülke problemlerine çözüm bulmakta yeterli olamamıştır.

31 Mart hadisesinden sonra ilgi görmeyen Osmanlıcılık akımı, Osmanlı Devletinin sınırları içerisinde yer alan çeşitli etnik grupları aynı bayrak altında birleştirme gayreti içindedir.

Meşrutiyet döneminde ülkemizde Batıcılık ve İslâmcılık akımlarından daha az etkili olan ve sınırlı sayıda kişiyi etkileyen diğer akımlar ise Adem-i Merkeziyetçilik ve Sosyalizm'dir.

Prens Sabahaddin'in liderliğini yaptığı Adem-i Merkeziyetçilik akımı, ülkenin istikbali hakkında yalnızca idarî teşkilâtın siyâsî otoriter olarak kabul edilmesini reddeder. Sosyal ve iktisadî düşüncelere ağırlık veren bu akım, yerel yönetimlerin kendi içlerinde siyâsî bağımsızlıklarına sahip olması gerektiği görüşündedir.

Prens Sabahaddin, Osmanlıcılık akımına yeni bir çehre vermeye gayret etmiştir. Ancak, döneminde görüşleri yeterince anlaşılamadığı için zaman zaman Türk - İslâm birliği düşüncesine aykırı hareket etmekle suçlanmıştır. Akımın yayın organları arasında Sa'y, Meslek-i İçtime ve Tettebbu dergileri yer almaktadır.

II. Meşrutiyet döneminde ülkemizde ilk defa gelişmeğe başlayan ve ilgi görmeyen bir akımda Sosyalizm'dir. Sosyalizm taraftarları meselenin fikir yönünü bir tarafa bırakarak popüler muhtevada yayına ağırlık vermişlerdir. Yayın organları arasında Kurtuluş, Aydınlık ve İştirak dergileri sayılabilir.

Tanzimat döneminde başlayan Türkcülük hareketleri 1908'den sonra daha şuurulu bir şekilde gelişme göstermiştir. II. Meşrutiyet dönemi içerisinde yer alan fikir akımlarından Türkcülük, Osmanlı Devletinin meselelerine çözüm bulacak güç ve kudrette bulunarak ilgi görmüştür.

Ön Türkler, ülkenin kurtuluşunun ve istikbal vaad etmesinin ancak millet haline gelmekle ve millî şûra sahip olmakla mümkün olabileceğini belirtmişlerdir. Ülkenin Türkcülüğün esas alındığı bir düşünce sistemiyle kurtulacağına inanan Yusuf Akçura, Necib Asım, Mehmed Emin, Ahmed Hikmet, Ahmed Ağaoğlu, Fuad Köprülü, Ziya Gökalp, Ali Canip ... gibi yazarlar kurulan Türk Derneği (1908), Türk Yurdu (1911), Türk Ocağı (1912), Türk Bilgi Derneği (1913), Halka Doğru Cemiyeti (1917), yayınladıkları dergiler aracılığıyla Türklük düşüncesini bütün yönleriyle yaymağa ve geliştirmeye gayret etmişlerdir.

1908'den sonra Osmanlı Devletinin siyâsî ve sosyal yapısındaki değişiklikler, edebî hayatta da en kısa zamanda tesirini göstermiştir. 1908-1923 yılları Türk Edebiyatının çeşitli gelişmelere ve değişikliklere sahne olduğu bir dönemdir. Kurulan dernekler ve 1911'den sonra daha şuurulu bir şekilde ele alınan milliyetçilik fikrinin hâkim olduğu dergiler, millî edebiyatın teşekkül etmesinde önemli rol oynamıştır.

II. Meşrutiyet döneminde yaşanan fikir hareketliliğinin yer aldığı dergiler çoğunlukla kısa süreli olarak yayın hayatlarına devam etmişlerdir. Bu dergilerde

genellikle meselelerin uzun süreli etkili olacak şekilde çözümü yerine aktüel çözüm yolları tercih edilmiştir.

1908'den sonra gelişen Türk Edebiyatında üzerinde durulan en önemli meselelerden birisi dilin sadeleştirilmesi konusudur. İlk defa Türkçe bir lügat yayınlayan Şemsettin Sami'nin II. Meşrutiyet döneminde gelişen yeni lisân ve millî edebiyat akımı üzerinde önemli tesirleri vardır. Bu dönemde yayınlanan gazete ve dergilerin de nesir dilinin gelişmesinde önemli rolü olmuştur.

1911-1912 yılları arasında bütün Türk kavimlerini tanıtmak maksadıyla yayınlanan Türk Derneği dergisi, yazılarında "Türk Dili" konusuna önem verir. Dergi, yayınladığı beyannâme ile Osmanlı Devletinin resmî dilinin Türkçe olduğunu belirtir ve Türkçenin halka öğretilmesinde alınacak tedbirleri açıklar. Türk Derneği'nin asıl gayesi, Türk dilinin sadeleşmesi konusunda hiç bir gayretten çekinmeden gereken hassasiyetin gösterilmesidir. Dergide Antuan Tıngır, Milaslı İsmail Hakkı ve Ispartalı İsmail Hakkı'nın Türk dilinin sadeleşmesi hususu ile ilgili yazıları önemlidir. Ayrıca İbnü Mühenna'nın El Kitâbü'l-Lügati't Türkiyye ve Antuan Tıngır'ın Sarf-ı Tahlil-i Lisân-ı Türkî adlı eserleri her sayı tefrika edilerek dergiye ilâve olarak verilmiştir. Bu gayretler, Türk Derneğinin dil konusuna gösterdiği hassasiyetin bir neticesidir. Derginin bütününde halkın kullandığı ortak bir dilin "millî dil" bulunması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Dergide yer alan şiirlerin millî temada . hece vezniyle, sade bir dille yazılmasına itina edilmiştir. Ahmed

Hikmet'in mensur şiir tarzında yazdığı "Yakarış" ise Türkçülük akımına bağlı olarak gelişen dilde sadeleşme hareketinin en bariz örneklerinden birisidir.

Türk Derneği dergisinin meseleye köklü bir çözüm bulamadan dağılmasından sonra 1911 yılında kurulan Genç Kalemler dergisi, dilde sadeleşme konusuna dilde tasfiyecilik yapmakla suçlanan Türk Derneği dergisinden daha şuurlu ve sistemli bir şekilde yaklaşır. Yeni Lisan davasının öncülüğünü yapan Ömer Seyfettin, Ali Canib, Ziya Gökalp millî dilin yanısıra millî edebiyatın da teşekkül etmesi gerektiğini belirtir.

Yeni Lisân meselesi Genç Kalemler dergisi ile gelişmekle beraber devrin önde gelen edebî şahsiyetleri (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Yakub Kadri, Mehmed Akif ...) tarafından şiddetle tenkit edilir.

1911'de yayınlanmaya başlayan Türk Yurdu dergisi de Türk milliyetçiliğini ve dilde sadeleşme hareketini benimseyen yazılarıyla Türkçülük akımının gelişmesine yardım etmiştir.

1913-1914 yılları arasında yayınlanan Bilgi Mecmuası, Türklük düşüncesinin ilmî yönden gelişmesini temin etmek maksadındadır. Dergi, akademik seviyede inceleme yazılarına ve eserlerin basımına öncelik tanımıştır. Türk Bilgi Derneği üyelerini çalışma ve ilgi sahalarına göre gruplara ayırarak, onların hazırladığı raporlar doğrultusunda Türk kültürünün gelişmesine gayret etmiştir. Hemen her sahada uzman kişilerin görüşlerine müracaat edilmiştir.

Bilgi Mecmuasında Ekonomi sahasında Perwus'un Osmanlı Devletinin iktisadi durumunun düzeltilmesi için ileri sürdüğü görüşler önemli bir yer tutar.

Yeni Türk Edebiyatının önde gelen isimlerinden Fuad Köprülü'nün "Türk Edebiyatı Tarihinde **Usûl**" adlı etüdü, Türk Edebiyatı metodoloji çalışmalarında temel eser olarak bugün de önemini korumaktadır.

1915 tarihinde Balkan savaşından mağlup çıkmamız ülkemizde milliyetçilik hareketlerinin güçlenmesine sebep olmuştur. Bunun neticesinde de Türk Derneği ve Genç Kalemler dergisinde 'milli edebiyat' ve 'dilde sadeleşme' konularında yayınlanan yazıları şiddetle tenkit eden yazarlar, halka doğru gitmenin ve millî bir edebiyat yaratmanın gerekliliğine inanmışlardır. 1914'ten sonra yayınlanan gazete ve dergilerde Servet-i Fünûn döneminin ağır dilinden ve üslubundan uzaklaşarak tabii bir Türkçenin kullanılmasına itina edilmiştir.

Bu gelişmenin ve değişikliğin sonucunda halka doğru gitme hareketini programlı bir şekilde geliştirmek maksadıyla Halka Doğru Cemiyeti kurulmuştur. Anadolu'nun en ücra köşelerine 'milli şuur' ve dilde sadeleşme hareketini yaymak için de Halka Doğru adında bir dergi yayınlanmıştır.

'Halk için halka faydalı olmak' gayesi ile yayınlanan dergi, dil konusu üzerinde hassasiyetle durarak, halkın anlayabileceği bir dil ve üslûbun gelişmesine hizmet etmeye çalışmıştır. Türkçülük düşüncesini benimseyen dergi, özellikle Yusuf Akçura'nın yazılarıyla millî birlik ve beraberliği sağlama gayreti içindedir.

II.Meşrutiyet döneminde siyasî ve sosyal hayatı, temelinden değiştirme gayreti, edebiyatımız da halka doğru gitme ve halk edebiyatını ön plana çıkartma şeklinde tezahür eder. Aydın kesim ile halkı birleştirme gayreti içinde olan dergi, milli şuura sahip yeni bir neslin yetiştirilmesinde halk kültürünün önemi üzerinde durur. Halkıyât konusuna ağırlık verilen dergide, halk kültürünün tespit ve derlemesine çalışılmıştır.

Bu dönemde ülke için en iyiyi ve doğruyu bulmak amacıyla yapılan polemikler arasında Resimli Kitap dergisi önemli bir yer tutar. Dergi de ayrıca Raif Necdet'in aktüel hadiseleri ve eserleri değerlendiren tanıtma ve tenkit yazıları da devrin siyasî ve sosyal tarihi için önemli bir nitelik taşımaktadır.

Hadiseleri tarafsız bir gözle değerlendirmeye çalışan Resimli Kitap dergisi, 1908 inkılâbından sonra ülke istikbâli için yapılmak istenen sosyal reformları destekleyen yazılarıyla önem kazanmıştır.

Edebî muhtevada yazılara ağırlık verilen dergide, edebî türlerden şiire oldukça geniş yer verilmiştir.Dönemin aktüel tartışmalarından olan dilî ve vezin meselesinde, taraf tutulmadan, her iki anlayışın örneklerine ve görüşlerine yer verilmiştir. Dergi de divan şiiri tarzında yazılmış örneklerin yanısıra Türkçülük akımının temsilcilerinden olan Mehmed Emin, Hamdullah Suphi ve Ali Canip'in sade dil, hece vezni ve milli temeda yazdığı şiirlerine yer verilmiştir. Ancak umumi bir değerlendirme yapılacak olursa dergide hece

vezni, sade dil ve millîî temanın önem kazandığı görülür.

II.Meşrutiyetin ilânından sonra inkılabla istenilen neticelere ulaşılmadığını gören Tefvik Fikret, bedbin bir ruh hali içerisinde, sanat hayatına yine şiirle devam eder. Onun Meşrutiyetin ilanından önce 1900-1908 yılları arasında Sis ve Rûcû şiirlerinin Resimli Kitap'ta yayınlanması ayrıca önemlidir.

II.Meşrutiyet döneminde daha çok ilgi gören mensur şiir türünün örneklerini dergide İlyas Macid ve Raif Neçdet temsil etmektedir. Resimli Kitap dergisinde batı düşüncesinin daha iyi tanınmasını sağlamak maksadıyla: hemen her konuda (edebî türler, sosyoloji, güzel sanatlar...) tecümenin yapıldığı dikkati çekmektedir.

II.Meşrutiyet döneminde en çok gelişen edebî türlerden birisi de tiyatrodur.Cemiyetin sosyal ve ahlakî yönden gelişmesinde önemli tesirleri olan tiyatro türünde; çok sayıda eserin tanıtılmasına ve tenkidine yer verilmiştir.

Resimli Kitap dergisinde dönemin tiyatro anlayışı, eserlerin tanıtılması ve tenkidi, batı ile mukayeseli olarak verilmeye çalışılmıştır. Bu yazılarda daha çok Halide Edib, Safvet Nezihi, Halid Ziya ve Keçecizade İzzed Fuad'ın görüşlerine yer verilmiştir.

Edebiyatla ilgili yazılarda dönemin edebî durumu genel hatlarıyla değerlendirilmiştir. Bir ülkenin siyasî yapısı ile edebiyatı arasındaki ilgiye dikkat çekilmiş, dönemin eserleri, fikir ve sanat yönüyle ihtiyaca cevap verip nitelikte bulunmamıştır. Edebiyatın sanat için değil. ülke

meselelerine çözüm bulacak nitelikte olması gerektiği, özellikle Raif Necdet tarafından vurgulanmıştır. Aynı şekilde bütün edebî türlerde, millî unsurların yer alması gerektiği tezi, dergide vurgulanmıştır.

Yayın hayatına edebiyat ve aktüalite dergisi olarak başlayan Yarın dergisi, çeşitli konularda tercümeğe ağırlık vermiştir. Herhangi bir edebî ekolün temsilcisi durumunda olmayan derginin bütününde, C. Nuri ve Suphi İleri'nin materyalist dünya görüşünü bulmak mümkündür.

Dergide edebî türlere geniş yer verilmiştir. Dönemin aktüel tartışması olan vezin, dil ve tema tartışmasında, her iki yazar grubunun da eserlerine yer verilmiştir. Dergide tiyatro türüne geniş yer verilmiştir. II. Meşrutiyet döneminde daha çok gelişme imkânı bulan tiyatro, ile ilgili tercüme ve adapte eserlerin sayısı II. Meşrutiyet'te artmıştır. Dergide bu eserler İbrahim Necmi, Selim Nüzhet, Faruk Nafiz tarafından tanıtılmıştır. Ayrıca sahne tekniği ve sahne faaliyetleri de bu dönemde en çok üzerinde durulan noktalardan biridir.

Millî Mücadele yıllarında yayınlanan Yeni Mecmua ve Büyük Mecmua fikir ve sanat dergisi olma itibarıyla önem taşıyan dergilerdendir. 1917'sonra daha çok gelişen "edebiyatta millîlik" akımında Yeni Mecmuanın büyük rolü olmuştur.

Edebiyatta Millîlik akımının gelişmesinde önemli rol oynayan dergilerden bir diğeri de 1919 yılında yayınlanan Büyük Mecmuadır. Dergi, öncelikle millet olma şuurunun

gelişmesine ve yayılmasına hizmet etmeye çalışmıştır.

Dönemin edebî durumunun Halide Edip ve Fuad Köprülü tarafından değerlendirildiği yazılarda Millî Edebiyatın taşıdığı ilkeler tanıtılmaya ve benimsetilmeye çalışılmıştır.

Fuad Köprülü tenkit yazılarında millî, ananevî bir edebiyatın teşekkül etmesi gerektiği üzerinde durur. Köprülü'nün üzerinde durduğu diğer önemli bir konuda tercüme meselesidir. Köprülü, tiyatro sahasında daha çok kullanılan adapte eserlerin, yazarlarımızı yaratıcılıktan uzaklaştırarak taklidçi bir hale getirdiğini belirtir. Yazar batıda yazılan edebî türlerden yalnızca teknik bakımından faydalanmakla "millî edebiyatın" teşekkül edebileceğine inanır.

II. Meşrutîyet dönemi basın hayatında kadın konusu üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Sayfalarını yalnızca kadın ve aile bahsine açan dergilerin yanısıra diğer dergilerde de kadın ve aile konusuna yer verildiği görülmektedir.

İnceleme kısmında tanıttığımız Kadınlık dergisinde yer alan yazılar, bu dönemde kadına cemiyet içerisinde verilmek istenen fonksiyonu savunabilecek güç ve kudredde değildir. İlk sayısında kadın ve kadınlıkla ilgili hiçbir görüşü tenkid etmeyeceğini belirten dergi, Türk kadınına çağın şartlarına uygun bir hale getirme gayreti içindedir. Ancak bu gayret, yazarların meselenin fikrî yönüne yeterince vâkıf olamamaları sebebiyle yetersiz kalmıştır.

Nigar Cemal tarafından yazılan "Lisan ve Edebiyat Meselesi" adlı yazı dönemin fikir hareketliliği içerisinde "Kadınlık" dergisinin yerini açıkça tayin etmesi bakımından

önemlidir. Dergi, edebiyatımızın gelişmesinde önemli tesiri olan. dilde Türkçeleşme akımını benimsemiştir. Bu görüşe uygun olarak da ayrı kadın mevzuun esas alındığı manzume ve hikâyelerde anlaşılabilir. Türkçe ve hece vezninin kullanılmasına itina edilmiştir. Ancak bu eserlerin sanat yönü kuvvetli değildir.

İncelediğimiz dergiler içerisinde fikir ve sanat dergisi olan Büyük Mecmuanın kadın bahsine geniş olarak yer verdiği görülmektedir. Umumiyetle Sabiha Zekeriya tarafından yazılan bu makalelerde batıda feminizm akımının gelişmesi ve tesirleri, ülkemizle mukayeseli bir şekilde anlatılmıştır. Dergide yer alan yazılar, dönemin kadına bakış açısını ve ona cemiyet içerisinde nasıl bir fonksiyon verilmek istendiğini bariz bir şekilde açıklaması bakımından önemlidir.

Sabiha Zekeriya, 1908 inkılâbının ülkenin hemen her sahasına getirdiği değişikliklerden, kadınlarımızın da etkilenmesi ve hayat tarzını değiştirmeleri gerektiğini belirtir. Bu yazılarda, ülke istikbalinde söz sahibi olacak gençlerin yetiştirilmesinde en büyük görevi alan kadınlarımızın, bu gayeye uygun olarak siyasî ve sosyal haklarının verilmesinin en tabi hareket olacağı vurgulanmıştır.

II. Meşrutîyet döneminde gazete ve dergiler, ülkede gerçekleştirilmek istenen sosyal reformu neticeye ulaştırmakta en büyük rolü oynamıştır. Bu dönemde bir anda gelen hürriyet havasını verdiği başı boşluk ve yaşanan fikir hareketliliğinin içerisinde yayınlanan gazete ve dergiler,

kısa süreli olmuştur. Dönemine ve daha sonraki nesillere tesir eden bazı fikir dergileri dışında, genellikle meselelere uzun süreli çözümler bulmak yerine, aktüel çözüm yolları gösterilmiştir.

1908'den sonra gelişen fikir akımlarında işlenen ortak konu ülke istikbâlidir. Meşrutiyetin ilânından sonra yurt dışında bulunan Türkçülerin de gelmesiyle Türkçülük hareketi, siyasî ve edebî hayatımızda şuurlu ve sistemli bir şekilde gelişme imkanını bulmuştur. Bu dönemde halka doğru yönelme, halk edebiyatını ön plana çıkartma gayreti, I. Dünya Savaşından sonra edebiyatta milliyetçilik akımının hâkim unsur olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

II.Meşrutiyet döneminde Türkçülük hareketiyle meseleler üzerinde daha çok teorik olarak ilerlemeler kaydedilmiştir. 1923 yılında Cumhuriyet'in kurulmasıyla millî duygu ve düşünceler, daha iyi şartlara sahip bir ülkede gelişme imkânını bulmuştur.

Bibliyografya

1) Kitap

- Akçura, Yusuf, Uç Tarz-ı Siyaset, Ank. 1976
- _____, Yeni Türk Devletinin Öncüleri, Ank. 1981
- Ağaoğlu Ahmed, Uç Medeniyet, Ist. 1972
- Akşin, Sina, Jön Türkler ve Ittihad Terakki, Ist. 1980
- Akyüz, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, Ank. 1979
- Alangu, Tahir, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı,
Ist. 1968
- And, Metin, Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1980),
Ank. 1971
- Armaoğlu, Fahir, 20. yüzyıl Siyâsî Tarihi, Ist. 1987
- Banarlı, Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Ist. 1976
- Bayur, Hikmet, Türk Inkılap Tarihi, Ank. 1954
- Berkes, Niyazi, Türkiye'de Çağdaşlaşma, Ist. 1978
- Betin, Saffet Örfî, Atatürk İnkilâbı ve Z. Gökalp, Y. Kemal,
H. Edip Adıvar, Ist. 1951
- Coşar, Ömer Sami, Millî Mücadele Basını, Ist. 1968
- Çapanoğlu, Münir Süleyman, Basın Tarihimizde Mizah Dergileri,
Ist. 1970
- Çetinkaya, Gökhan, II. Abdülhamid Döneminin İlk Yıllarında
İslâm Birliği Hareketi (1876-1878), Sosyal Bilimler

Ens. Basılmamış Y. Lisans Tezi), 1988

Duda, Herbert W., (Terc. Prof. Dr. Abdurrahman Güzel), XIX.y.y.'n

Sonu XX.yy.başında Türkiye ve Hilâfetten Cumhuriyete Geçiş,

Ank. 1989,

Duru, Kazım Nâmi, Ittihat ve Terakki Hatıralarım. Ist. 1957

Enginün, İnci. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Ist. 1983

Ercilasun, Bilge, Servet-i Fünunda Edebî Tenkit, Ank. 1981

Erişingil, Emin, Bir Fikir Adamının Romanı. Z. Gökalp,

Ist. 1951

Gerçek, Selim Nüzhet, Türk Gazeteciliği (1831-1931).

Ist. 1939

Goothard Joeschke, Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi.

T.T.K. 1970

İbnülemin, Mahmud Kemal, İnal, Son Asır Türk Şairleri,

Ist. 1940

İnoğun, M.N., Basın ve Yayın Tarihi, Ist. 1978

Kaplan, Mehmet, Devrin Yazarlarının Kalemile Milli Mücadele

ve Mustafa Kemal, Ank. 1981

_____, Edebiyatımızın İçinden, Ist. 1981

Karabekir, Kazım, Enver Paşa ve Ittihat Terakki Erkânı,

Ist. 1967

Kırımlı, Bilâl, Yeni Mecmua (İnceleme, İndeks ve Seçilmiş

Makale ve Şiirler) H.Ü. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış

Y. Lisans T. Ank. Eylül 1988

Kuran. Ahmet Bedevi. Inkılap Tarihimiz ve İttihad ve Terakki
İst. 1948

_____. Osmanlı İmparatorluğunda İnkılap Hareketleri ve
Milli Mücadele, İst. 1956

Lewis. Bernard. Modern Türkiyenin Doğuşu, (Çev. Prof. Dr.
Metin Kıratlı) Ank. 1984

Levend, Ağâh Sırrı. Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme
Evreleri, Ank. 1960

Mardin, Şerif, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri (1895-1908),
Ank. 1964

Necef-Zâde, Yakup Kenan, 1908-1918 Sultan II. Abdülhamit ve
İttihat Terakki, İst. 1967

Oral, Fuad Süreyya, Türk Basın Tarihi (1728-1922), Ank. 1968

Ozansoy, Halid Fahri. Edebiyatçılar Geçiyor, İst. 1944

Ölmez, Ahmet, Şehbal Mecmuası (İnceleme ve Edebiyatla İlgili
Metinler) Cumhuriyet Üniv. Sivas, 1988

Özden, Mehmet, II. Meşrutiyet Devri Halkçılık Düşüncesi ve
Halka Doğru Dergisi, Hacettepe Üniv.

(Basılmamış Y. Lisans Tezi. 1985)

Öztuna, Yılmaz, Büyük Türkiye Tarihi, İst. 1983

Özün, Mustafa Nihat, Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi,
İst. 1941

- Peyami Safa, Türk İnkılabına Bakışlar, Kültür Bak. Ank. 1981
- Polat, Nazım Hikmet, Rübâb Mecmuası (İnceleme, Tahlili
Fihrist ve Edebiyatla İlgili Makalelerin Toplanması,
Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi,
Erz. 1981
- _____, Şehabeddin Süleyman, Ank. 1987
- Ramsour, Ernest Edmondson (Çev. Nuran Yavuz), Jön Türkler ve
1908 İhtilali, İst. 1972, s.57
- Selim Nüzhet, Türk Gazeteciliği (1831-1931), İst. 1939
- Stanford J. Shaw, Ezel Kural Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve
Modern Türkiye (Reform, Devrim ve Cumhuriyet - Modern
Türkiyenin Doğuşu 1808-1975) Zeilt, İst. 1983
- Tanpınar, Ahmed Hamdi, Edebiyat Üzerine Makaleler, İst. 1977
- _____, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1976
- Tunaya, T. Zafer, Hürriyetin İlanı, II. Meşrutiyetin Siyasi
Hayatına Bakışlar, İst. 1955
- _____, Türkiyenin Siyasi Hayatında Batılılaşıma
Hareketleri, İst. 1968
- _____, II. Meşrutiyetin Siyasal Hayatımızdaki yeri,
Ank. 1976
- _____, Islâmcılık Cereyanı, İst. 1962

2) Ansiklopedi

Aylık Ansiklopedi, Servet İskit, İst. 1946

İslâm Ansiklopedisi

Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İst. 1981

Türk Ansiklopedisi

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Atilla Özkırımlı

İst. 1983

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, 1985

Yeni Türk Ansiklopedisi, Nejat Birinci, İst. 1985

3. Makaleler

Akçuraoglu Yusuf, Türklük Fikri, Türkçülük Cereyanı, Türk

Yılı, 1928, s. 289-355

Akder, Necati, Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve

Faaliyetindeki Felsefi Cepheye Umûmî Bir Bakış,

D.T.C.F. Dergisi, C.XII, S.I, s.33-39

Akûn, Ömer Faruk, Tanzimat Edebiyatı Sözü Ne Dereceye Kadar

Doğru Olur?, Kubbealtı Akademi Mecmuası,

Mart 1977, C. 6, S. 3, s. 22-29,

Nisan 1977, S.4, s. 15-37

- Ali Canib, Selânikte Toplanan Gençler Istibdata Karşı Bir Fikir Hareketine Nasıl Başladı? Bu Hareketi Nasıl Yürüttü?. Yakın Tarihimiz, 1 Mart 1962, Nu.1, s.4-5
- _____, Genç Kalemlerin Yeni Dil Davası, Yakın Tarihimiz, C.I, S.12, s.371-373
- Ediz, Hasan Ali, Servet-i Fünûn, Aylık Ansiklopedi, C.II, Nu.23, s. 729-731
- Ercilasun, Dr. Bilge, Fuad Köprülünün Yeni Mecmuadaki Yazılarında Tenkit, Millî Kültür, Aralık, 1983, s.45-47
- _____, Edebiyatta Millîlik ve Milliyetçilik, Türk Kültürü A. 1988, Y.XXVII, S.300, s.246
- Eşref Edib, Sebilü'r-Reşad'ın 50. yılı münâsebetiyle, S. R. Eylül, 1958, C.XIII, s.276-350
- Inalcık, Halil, Dünya Tarihinde Türklük, D.T.C.F. Dergisi, 1943, C.I, S.3, s.120-125
- Koloğlu, Orhan, Osmanlı Basını, İçeriği ve Rejimi, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yay., C.I, s.70-79
- Mesami Arai, The Genç Kalemler and The Young Turks, A study in Nationalizm, ODTÜ Gelişme Dergisi, S.4, s.197-245
- Okay, Orhan, Edebiyatımızın Batılılaştırılması, Büyük Türk Klasikleri, İst. 1988, C.8, s. 307-352
- Tamör, Bülent, Anayasal Gelişmelere Toplu Bir Bakış,

Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi,
İletişim Yayınları, s.112-125

Toprak. Zafer, II. Meşrutiyette Fikir Dergileri, Tanzimattan
Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları,
s. 118

Tevetoğlu, Dr. Fethi, Türkçü Dergiler, Türk Kültürü Araştırmaları

Şubat 1988, S.298, s. 84- 91

Mart 1988, S.299, s.146-155

Mayıs 1988, S.301, s.291-297

Temmuz 1988, S.303, s.436-439

Mart 1989, S.311, s.181-188

_____, Jön Türk Basını, Hayat Tarih Mecmuası,

Ocak 1973, S.96, s.9-17

Şubat 1973, S.97, s.11-17

Türinay, Necmeddin, Resimli Kitap ve II. Meşrutiyet
Yıllarında Dergiler, Millî Kültür, Şubat 1983, S.38,
s.23-26

Varlık, Bülent, Anayasal Gelişmelere Toplu Bir Bakış,
Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi,
İletişim Yayınları, C.I, s.13-14

İ N D E K S

A. Gazete ve Dergi Adları,

A

Açık Söz, 61

Afiyet, 470

Ahali, 61

Aile Tabibi, 62

Akbaba, 56, 62

Albayrak, 61

Âlem-i Musiki, 61

Anadolu Terbiye Mecmuası, 62

Anadolu'da Ortadoksluk Sadâsı, 62

Antalya'da Anadolu, 61

Asâr, 14

Âti, 466

Aydede, 56

Aydın İli, 60

Aydınlık, 62, 548

B

Babalık, 61

Basîret, 10, 515

Bağçe, 14

Bedir, 9

Beni Okuyunuz, 62

Berk, 14

Beyânül-Hak, 37

Beşeriyet, 45

Bilgi, 42, 296-328, 549, 552

Bilgi Yurdu Işığı, 62

Bilmeceli Meşhur Hikâyeler
Külliyâtı, 62

Bizim Mecmua, 62

Bozkurt,

Büyük Duygu, 58

Büyük Mecmua, 47, 397-462,
587

C

Cem, 56

Cerîde-i Sûfiye, 37

Cerîde-i İlmiye, 37

Cerîde-i İslâm, 37

Cingöz, 56

Coşkun Kalender, 56

Curcuna,

Ç

Çanta, 190

Çocuk, 61

Çocuk Bahçesi, 58, 281

Çocuk Dostu, 58

Çocuk Dünyası, 58

Çocuk Gazetesi, 56

Çocuklara Mahsus Gazete, 56

Çocuk Yurdu, 57

D

Dağarcık, 11

Darü'l- Fünûn Edebiyat
Fakültesi Mecmuası, 59

Davul, 56

Demet, 53, 252

Dergâh, 48-49

Devir, 9

Diken, 56, 62, 406

Diyojen, 515

Doğru Söz, 60

Donanma, 59

Düşünceler, 62

Düşünüyorum, 62

E

Edebî Mecmua, 62

Edebiyat-ı Umûmiye
Mecmuası, 62

Eftâl, 14

Elhan, 62

El-Medâris, 37

Emel, 61

Erkekler Dünyası, 62

F

Falaka, 56

Fecir, 62

Fedâkâr, 61

Felsefe, 59

Fen ve Sanat, 62

G

Gamlı, 62

Gavurcu İrşad, 61

Gayret, 14

Genç Anadolu, 62

Gençler Defteri, 62

Genç Kadın, 53, 62

Genç Kalemler, 41-43, 61,
551-552

Geveze, 61

Güneş, 14

H

Hacivat, 56

Hadika, 9, 15

Hakâyık u'l- Vekâyi, 10
Hakikat, 14
Hakimiyet-i Milliye, 61
Halka Doğru, 43, 329-370,
549, 552
Hazine-i Fünûn, 18
Hikmet, 62
Hoca Nasreddin, 56
Hukûk-ı Beşer, 60
Hüdâvendigâr, 61
Hürriyet, 9, 225, 515

I - İ
Işık, 61, 62
İbret, 9
İçtihad, 30-32, 239,
547
İçtimaiyyat Mecmuası, 62
İdrak, 45
İkdam, 10, 18, 27,
48, 121, 401,
447
İleri,
İnci, 53, 470
İnkılâb-ı Edebî, 62
İnsâniyet, 14, 45, 52

İrâde-i Milliye, 61
İrtika, 18
İslâm Mecmuası, 36
İstiklâl, 61, 515
İştirak, 45, 548
İzdivaç, 53
İzmir'e Doğru, 53

J

Jale, 53
Jin, 53

K

Kadın, 53, 54
Kadın Dergisi,
Kadınlar Dünyası, 53
Kadınlar Saltanatı, 53
Kadınlık, 53, 371-396,
556
Kalem, 55
Kardaş, 61
Kehkeşân, 52
Kel Hasan, 56
Kurtuluş, 62, 442

Küçük Mecmua, 60

Karl Domadi, 443

Kırk Anbar, 190

L

Laklak, 56

Lale, 62

Lâne, 62

Lem'a, 62

Leylâk, 62

Livâe'l- İslâm, 62

Lokman Hekim, 61

M

Mahfil, 37

Malûmat, 18, 522

Matbaacılık ve Kitapçılık, 63

Matbuat-ı Ecnebiye, 63

Mecmua-i Ceride-i Askeriye, 11

Mecmua-i Ebuzziya, 13

.....

Mecmua-i Fünûn, 10

Mecmua-i İber-i İntibak, 11

Mecmua-i İrşâd, 63

Mecmua-i Maarif, 63

Mecmua-i Rûhî, 63

Mecmua-i Ulûm, 11

Mecmua-i Şark, 14

Mefkûre, 63

Mehâsin, 53

Mehtâb, 53, 54

Mektep, 18, 63

Mektepli, 63

Mektep Duyguları, 63

Mektep Müzesi, 63

Memleket, 401

Meslekî İctimâ, 44

Meşveret, 24, 225

Mihveru'l- Ulûm, 62

Millet Yolcu, 61

Millî Gaye, 63

Millî Tettebbûlar Mecmuası, 63

Mirat, 11

Mizan, 23, 24, 225

Muallim, 57, 63

Muhbir, 9, 515

Musavver Fen ve Edeb, 18

Musavver Kadın, 54

Musavver Malûmat, 18

Musavver Muhit, 71, 72

Müdâfaa-i Milliye, 63

Mülkiye, 79

Mümeyyiz, 56

Mürüvvet, 522

Mücâhede, 61

Müşâhede, 63

Mütâlaa, 18

N

Nazife, 63

Nefir, 63

Nesl-i Âti, 63

O = Ö

Osmanlı, 14

Öğüd, 61

P

Püsküllü Belâ, 56

Rehber, 63

Resimli Gazete, 18

Resimli Kitap, 65-265, 470,
553, 554

Resimli Mektep Âlemi, 58

Resimli Salon Mecmuası, 53

Resimli Uyanış, 22

Ruj, 53

Rumeli, 442

Rübâb, 49-51

S

Saadet, 27, 190

Sabah, 18, 27

Sada-yı Hak, 37

Sadâkat, 515

Safahat, 52, 59, 63

Sa'y u Tetebbu, 44, 63

Sanayi, 63

Sebilü'r- Reşad, 34, 36,
470, 547

Serbest Fikir, 63

Servet, 19

Servet-i Fünûn, 18-22, 46,
49, 61, 468

Servet-i Milliye, 61

Seyyâle, 63

Sırat-ı Müstakim, 34-36, 239,
547

Sipahi, 63

Sirâc, 9

- Süha, 63
Süs, 53
- Ş
- Şahika, 63
Şâir Nedim, 52,58,63
Şark, 63, 279
Şebtâb, 63
Şehba, 49-50, 470
Şehir, 63
Şu'le, 63
Şu'ra, 63
- T
- Takib ve Tenkid, 63
Talebe, 57, 63
Talebe Defteri, 57
Tan, 63
Tanin, 251
Tarik, 18
Tasvir-i Efkâr, 8, 276, 277, 511-515
Takvim-i Vekâyî, 5
Teceddüd, 63
Tedrisâd Mecmuası, 63
- Tedrisat-i ibtidâiye, 57
Terraki, 18, 63
Terbiye Ocağı, 63
Terbiye ve Oyun, 63
Tercüman, 27
Tercüman-ı Ahvâl, 7, 9
Tercüman-ı Hakikat, 9,17,190, 522
Tercüman-ı Şark, 9, 14
Tiraje, 63
Tuhfeu't- Tıb, 11
Turan, 63
Türk Derneği, 37,266-295, 549-552
Türk Duygusu, 63
Türk Genci, 63
Türk Kadını, 53, 63
Türk Sözü, 63
Türk Tarih Encümeni, 63
Türk Yurdu, 38-40
- U - Ü
- Uhuvvet-i Fikriye, 63
Ulûm-ı İktisâdiye ve İctimâiye, 44-45, 63
Umman, 63

Utarid, 53

Ümid, 63

Ümrân, 19

Y

Vakit, 10

Vasıta-i Servet, 14

Vekâyi, 10

Vekâyi-i Harb, 63

Vekâyi-i Tıbbiye, 10

Y

Yadigâr-ı Harb, 63

Yaprak, 63

Yarın, 63, 463, 545-555

Yeni Adana, 61

Yeni Bursa, 61

Yeni Dünya, 63

Yeni Fikir, 63

Yeni Gazete, 439

Yeni Gün, 61

Yeni Hayat, 61, 64

Yeni Hisler, 64

Yeni Mecmua, 47-48

Yeni Mektep , 64

Yeni Takvim, 64

Yeni Turan, 64

Yoldaş, 61

Yürek, 64

Zafer, 64

Zaman, 437

Zekâ, 59, 470

Zevzek, 56

Zügürt, 61

B. Sahis Adları

A

Abaka, 354	Agehi, 289
Abdullah Cevdet, 31,50,54,74-76 119, 228,239,305,401	Ahmed Agayef, 297,300,328, 333,370
Abdullah Mazhar, 240	(Ahmed Ağaoğlu) 40,48,549
Abdullah Zühdü, 99	Ahmed Asım, 262
Abdurrahman Âdil, 537	Ahmed Celaleddin Paşa, 25
Abdurrahman Hâmid, 474	Ahmed Cemâl, 74, 575,543
Abdurrahman Şeref, 491	Ahmed Cevad, 57
Abdü'l- feyyaz Tefvik, 333, 364, 366, 370	Ahmed Cevdet, 542
Abdü'l Vahhab, 461	Ahmed Emin, 460
Abdülbaği Aziz, 474	Ahmed Ferid, 40
Abdülhak Hâmid, 32, 83,84,145,191 199,201	Ahmed Haşim, 49,50,51,85,124 203,402,500,501
Abdülhak Şinâsi, 465,473,474,488, 500, 501	Ahmed Fâzıl, 44
Abdülhalim Safvet, 228, 240	Ahmed Hikmet, 85,97,99,109,271 274,475,549
Abdülkadir Fikri, 474	Ahmed İhsan,
Abdü'r-rezâk Efendi, 161	Ahmed Mâcid, 209,211
Abidin Paşa, 537	Ahmed Midhat, 8,9,17,275,240
Âdil, 524	Ahmed Muhtar Paşa, 69
Âdil Süleyman, 54	Ahmed Necmetin, 354,357
Adnan Ali, 475	Ahmed Paşa, 117
Adviye Sıtkı, 373,377-381, 391,392,396	Ahmed Râsim, 14,237-239,240,402, 418,519,522

Ahmed Refik, 226	Ali Emiri, 402
Ahmed Reşâd, 75	Ali Fahri, 109
Ahmed Rıza, 112	Ali Fuad, 37, 59
Ahmed Samim, 97	Ali Haydar, 228, 475
Ahmed Ta'lat, 471	Ali Kemal, 14,70,75, 170,220,221
Ahmed Tevhid Bey, 312	Ali Kâmil, 488,537
Ahmed Vefik Paşa, 2,161,169,504, 506,517-519	Ali Mümtaz, 475
Ahmed Yahya, 474	Ali Naci, 51
Ahmed Ziya, 261	Ali Nâdir, 540
Ahmed Şuayb, 45	Ali Nejad, 50
Ahmed Şâki Giridi, 543	Ali Nihat, 299
Ak Yekit Oğlu Musa, 291	Ali Nuri, 540
Aka Gündüz, 54, 57,354	Ali Nusret, 57
Âkif Paşa, 4, 7	Ali Paşa, 2,3,4,440
Âkil Koyuncu, 416, 490	Ali Rıza Seyfi, 73-74
Âkil Muhtar, 53, 333	Ali Sami, 536
Alexandre Dumas, 73,146	Ali Seydi, 75,385,524
Alfons Dode, 522	Ali Suad, 336,355,357, 368,369
Alfred de Musse, 522	Ali Suavi, 4,8,9
Ali Aynî, 59	Ali Süha, 86,95,112
Âli Bey, 17, 99	Aliye Haşmet, 379
Ali Cânib,41,48,54,85, 333,354,402,421	Aliye Mehmed, 381
Ali Ekrem, 85, 86,95, 103,128,519,523	Aliye Numan, 97
	Aliye Suzan, 388,390,396

- Alptekin, 353
Anber Cemal, 476
Anatole France, 507
Antoine Koğazora, 149, 150
Antuan Tıngır, 275,295,300,
307,550
Asaf Derviş, 297
Asaf Muammer, 97,99,112
Asâf Nef'i, 45
Atilla Han, 355
Auguste Cemte, 44
Avaram Galanti, 461
Avni, 476
Avni Şâdi, 416
Ayn Hayat, 254
Ayn Kadir, 357
Ayn Keyf, 120
Ayn Nâdir, 32
Azize Haydar, 392
Aşık Paşa, 117,286,288
- B
Baha Tevfik, 54,59,
124,261
Bahri Vedâd, 476, 533
Bâkî, 117
- Basr-i Loster, 491
Bedii Nuri, 21,45,110,
112,228,235,
240-241
Bedik, 227
Bedriye, 390
Beni-zâde İsmail Hakkı, 34
Bergamanlı Kadri Efendi, 306,307
Besim Atay, 460
Besim Ömer, 491
Beşir Fuad, 14
Bursalı Mehmed Tâhir, 37,286,288,
297,299,300,306
Bülent Fâik, 488,536
- C - Ç
Calenger, 165
Câvit Yamaç,
Câvid Sermedî, 497
Celâl Esad, 55,298
Celâl Şâhin, 55
Celâdet Derviş, 402
Celâl Nuri, 32,75,241,465,
466,531,537,543,555
Cemal Paşa, 27
Cemal Reşid, 540
Cemaleddin Efgâni, 34,36

Cemil Cem, 56
Cemil Süleyman, 95,99,100,
124,203,402
Cenâb Hurrem, 477
Cenâb Şehabeddin, 19,34,41,55,
70,87,121,122,
191,402,471
Cerid, 87
Cevâd, 110,261
Cevâd Gültekin, 531
Cevâd Tahsin, 297
Cevâd Turgut, 355
Cevdet Reşid, 540
Charles Gide, 493
Claude Farrere, 537
Corneille, 133, 162
Cûdi Efendi, 497
Çiçeron, 181
Çimdik, 416

D

Dalamir, 177
Daloğlu Fuad, 50
Daniel Cardis, 150
De Şant, 493
Demolis, 44

Dertli, 416
Descartes, 175
Donizatto, 107
Doğan, 355
Dreyfüs, 328
Dumas Fils, 177, 178
Durkhaime, 470
E
Ebu'l- alâ, 297
Ebu's-süreyya Sâmi, 254,375,376
Ebubekir Hâzım, 32
Ebulgazi Bahadır Han, 288
Ebu'l alâ Mardin, 34
Ebuzziya Tevfik, 8,9,182,
191,307,512
Edmand Rusten, 214
Edmand de Amicis, 119,150
Eflâtun, 59
Efzâleddin, 227
Ekrem Vecdet, 50
Emile Zola, 131,138,
213,518
Emin Âbid, 477
Emin Bülend, 87,110,124,
192,203
Emin Necmeddin, 62

- Emine Semiye, 465,530
Eminoğlu Kemâl, 355
Emin Haydâri, 287
Emrâh, 297
Enis Behiç, 355,53
Enis Seyfi, 402,416,431
Enver Paşa, 27,223
Ertuğruloğlu, 97,246,
249,253
Enver Paşa, 485
Esad Said, 100
Esad Ömer Eyyûbî, 477
Eşref Şefik, 524
Ethem Pertev Paşa, 2,3
- F
- Fahire Osman, 95
Faik Ali, 32,70,87,
191,473,477
Faik Nüzhet, 45
Faik Reşad, 70
Faik Sabri, 65,109,110,
118,224,226,
230,241,262,
265,297,460
Fahir Ongon, 22
Falih Rıfkı, 48,49,52,58,
402,419,432
- Faruk Nâfiz, 52,402,416,418,
472,490,497,502,
503,517,519-523,
555
Fatin, 297
Fatma Fuad, 54
Fazıl Ahmed, 21,57,
402,538
Ferid, 225,403
Ferid Kâm, 34
Ferid Vecdi, 36
Feyyazullah Sâcid, 355
Ficiz Hunter, 493
Fikret Ziya, 355
Fikriye Rıfat, 536
Firdevsî, 424
Fıtnat Hanım, 433
Flaubert, 211
Flornalı Nâzım, 87
Fuad Köprülü, 21,38,41,48,49,
53,280-282,2284,
297,301,303,306,
311,312,333,358,
398,401-403,413,
423,427,436,447
Fuad Paşa, 2-4,402
Fuad Raif, 538
Fuad Sâbit, 38
Fuad Sâlih, 532, 533
Fuad Şükrü, 53,54
Fuzûlî, 128,145,184,
191,471

G

Gabriele Daunzele, 493
Galib Ata, 449,459
Galip Bahtiyar, 333,355,358
Garifyus, 165
Garulaveski, 289
Gazzeli Cemâl, 97, 228
Giridî Ahmed Sâki, 63
Giridî Rahmi, 57
Gize, 517
Goethe, 165,427
Goldoni, 149
Gustave Lanson, 133,473,533
Güzide Şefik, 473,488,533

H

Haberî Ali Efendi, 286
Haclet, 289
Hacı Cemal, 371, 374
Hakkı Tahsin, 51
Hakkı Tarık, 403
Halid Ziya, 22,101,122,137,
152,164,166,204,
255,519,554

Halide Edib, 49,70,97,100,
152,156,157,193,
194,251,333,398,
402,432,438,440,
442,445,447,449,
455-460
Halide Nusret, 54,480,536
Hâqil Bedii, 536
Halil Nihad, 480
Halil Nimet, 297
Halim Sâbit, 34,36,297
Hamamizâde İhsan, 473,480,481
Hamdi Nüzhet, 50
Hamdullah Suphi, 87,88,121,124,
192,203,255,258,
261,333,553
Hasan Ali, 465,481
Hasan Çavuş, 481
Hasan Tahsin, 97,262
Hayâli, 307
Hayreddin Azizî, 481
Hayri, 355
Hayriye Melek Huvenç, 88,100,252
Hayrî'n- nisa Şefik, 481
Hazin, 481
Hâşim Nâhid, 481
Hekim Geçer, 355
Henry Botay, 508

Henry Giyestama, 419
Hidayetu'llah, 355
Hilmi, 481
Hüsameddin Sâcid, 488
Hüseyin-zâde Ali, 24,32,38,
39,333
Hüseyin Arif, 241
Hüsyin Avni, 53,219
Hüseyin Bedreddin, 50
Hüseyin Câhid, 22,121,144,
184,185,356
Hüseyin Dâniş, 207
Hüseyin Ferid, 70
Hüseyin Kâzım, 79,123,124
Hüseyin Ragıb, 403,443
Hüseyin Rahmi, 70,519,521
Hüseyin Sadeddin, 50
Hüseyin Siyret, 50,88,191,482
Hüseyin Suad, 55,73,191,
435,481
Hüseyin Tahsin, 482
Hüseyin Tahir Karaoğuz, 61
Hadiye Hümeýra, 532
Hâşim Sâmi, 297, 481
Hâtemi Semih, 481
Hâver, 355

I - İ

Ispartalı İsmail Hakkı, 279
İbn-i Mühennâ, 550
İbn-i Mevlâna Said, 533
İbn ü'l- Refik Ahmed Nuri, 490,508
İbn ü'lemin Mahmud Kemal, 37
İbrahim Alaadin, 57,63,192
İbrahim Necmi, 465,403,555
İbrahim Nâmi, 50
İbrahim Sâlih, 51
İbrahim Temo, 24
İdris Suphi, 299,385
İhsan Alp, 482
İhsan Hilmi, 236,242
İhsan Raif, 482
İhsan Sabri, 88
İlyas Mâcid, 75,88,95,97,554
İmmerman, 165
İnâyet Faik, 50
İshak Sükûtî, 24
İsmail Gasprenski, 38
İsmail Faik, 50
İsmail Hakkı, 49,162,297,
322,323,405,
455-456,465,
497,531,536,
538,

İsmail Hâmi, 61,88,89
İsmail Müştak, 468,469,471,497
İsmail Nureddin, 242
İsmail Safa, 119
İsmail Zühdü, 51, 89
İsmet Hakkı, 95
İsmet Nuri, 482
İştirakçi Hilmi, 45
İzmirli İsmail Hakkı, 34
İzzet Melih, 21,55,70,76,
101,195,203
İzzet Ulvi, 356,358

J

J. Heleveyni, 279
Jack Ayren, 165
Jean Jack Rousseau, 33,119,
176,179
Losaj Piran, 166
Jule Lamter, 132

K

Kadrü'n- nisa Ferruh, 482
Kaferu, 178
Kâmuran Ali, 482
Kâmuran Kâmi, 417

Kâmuran Sırrı, 541
Kâmuran Zeki, 522
Kanûni, 517
Kara Oğuz, 367
Kardıçu, 149
Kazanlı Abbas, 285-286
Kazanlı Musâ, 36
Kâzım Nâmi, 54,57,298,
333,356,358,401,402,447
Kâzım Şinâsi, 59
Keçecizâde İzzet Fuad, 69,118,
152,167,554
Keyf Ayn, 245,246

Kemal Paşa-zâde Sait, 10
Kemâleddin Kâmi, 49,407,417,482
Kıyâsî, 482
Kilisli Rıfat, 70,97,225,242
Kohen Efendi, 318-319
Konyalı Nizâmi, 117
Kuluman Balkanî, 319

L

Lamartine, 132
Leman Asaf, 532
Leylâ Hanım, 433, 482
Lütfî, 319,320,323,324
Lütfî Fikri, 297

M

- Mâcid Şevket, 119,242,541
Mahmud Cevdet, 461,482
Mahmud Esad, 70,533
Mahmud Muan, 278,297
Mahmud Muzaffer, 483
Mahmud Sâdık, 69,81,242,378,400
Mansûrî-zâde Said, 297
Maraşlıoğlu, 335,341,342,
359,363,367,370
Mansel Perevve, 388
Marvier, 166
Matildee Serau, 150
Mazlû Sâmi, 388
Mazlûm, 491
Mediha Ekrem, 483
Mehmed Akif, 188-189,190,191
Mehmet Ali Şevki, 44
Mehmet Ali Tevfik, 263,333,528
Mehmed Arif, 34,53,482
Mehmed Asım, 457
Mehmed Behçet, 21,74,89,242
Mehmed Câvid, 54,63,297
Mehmed Emin, 39,40,57,70,89,
94,98,126,188,191-194,333
356,357,411,417,451,549
Mehmed Fâzıl, 483
Mehmed Halim, 227,236
Mehmed İhsan, 119
Mehmed İzzet, 328,435,442,443,447
Mehmed İzzeddin, 533
Mehmed Kadri, 533
Mehmed Niyâzi, 356
Mehmed Rauf, 50,70,82,90,98,
100,103,110,118,119,121,122,
182,196,197,203,204,207,219
227,229,237,242,252,263,292,
506
Mehmed Reşid, 24
Mehmed Rıfat, 387
Mehmed Sa'di, 91
Mehed Sâlih, 271
Mehmed Tevfik Paşa, 74
Mehmed Veled, 114-117
Mehmed Zeki, 465,534,535
Mehmed Zihni, 57
Mehmed Ziya 461
Meliha Avni, 483
Menemenzâde Tahir, 14
Mevlâna, 290
Mevlâna Seyid Mehmed, 288
Mevlâna Vefa, 288
Mınakya Efendi, 161

Midhat Cema ., 73,124,133,135, 186,192,203,402	Mus .tafa Suphi, 32
Midhat Paşa, 13,223	Mustafa Şeref, 316-317
Midhat Sadullah, 76	Mustafa Şevket, 394
Midhat Ömer, 91, 112	Muvâfık, 445,452,458
Milaslı Hakkı	Müceyyân Efendi, 161
Milaslı İsmail Hakkı, 276,277,550	Müfide Ferid, 401
Mimar Kemaleddin, 298,536	Müfid Râtib, 103,124,171, 173,175,176,178,213
Mizancı Murat, 23	Münevver Nâfiz, 386
Moliere, 145,167,168,169,177,506,517	Münif Paşa,10
Montes qurou Fezensac, 494	
	<u>N</u>
Muallim Boşer Ayan, 120	Nabizâde Nâzım, 14
Muallim Hızır, 356	Nakye, 401
Muallim Nâci, 14, 17	Namık Ekrem, 62
Muammer Râşid, 543	Namık Hüsnü, 62
Muallim Sa'di, 356	Namık İsmail, 536
Muazzez Sâlih, 388	
Muhiddin Râif, 483	Namık Kemal, 23,48,75,146,154, 182,183,191,198,217,428, 425,488,506,510
Musa Kâzım, 297	Namık Zeki, 544,545
Musa Süreyya, 407,417,461	Nâne Şekeri, 484
Mustafa Abid, 59	Nâzım, 91,336,358
Mustafa Asım, 32	Nâzım Hikmet, 484
Mustafa Nihat, 49	Nâzım Şâkir, 73,74
Mustafa Nuri, 483	Nazmiye Şakir, 73,74
Mustafa Râşid, 483	Nazmiye Râşid, 488

Necib Asım, 3000,309,310
Necdet Midhat, 484
Necdet Rüşdü, 473,484
Necib Asım, 388,114,115,
175,275,288
Necmeddin Halil, 49
Necmeddin Sâdık, 48,62,402
Necmeddin Sâhir, 53
Necâti, 117
Nedim, 183, 184
Nef'i, 128, 184
Nemide Mükedder, 387
Nev'i, 514-517
Nevru-zâde Hayri, 536
Neyzen Tevfik, 484
Nezahat Sadri, 386, 394
Nezahat. Sıtkı, 390
Nezihe Kerim, 253
Nezihe Muhiddin, 539
Nigar Bint Osman, 54, 92
Nigar Cemal, 375-556
Nilüfer, 223
Niyazi Paşa, 535
Nizameddin Ali, 535
Nizameddin Hasib, 54

Numan Asaf, 254
Nureddin Avni, 484
Nureddin Kâmil, 297
Nureddin Râsih, 261-262
Nurullah Şükran, 381,386,389,396

O

Oktay Akbal, 22
Orhan Bahaddin Şâkir, 297
Orhan İhsan, 517
Orhan Seyfi, 56,465,486,490
Orhan Şâik, 486
Osman Gazi, 361
Osman Naim, 228
Osman Nevres, 260
Osaman Sermend, 226,227
Osman Şefik, 74

Ö

Ömer Fevzi, 61
Ömer Kâmil, 404
Ömer Lütfî, 63
Ömer Rıza, 34
Ömer Salih, 271
Ömer Seyfeddin, 41,53,54,298,
398,402,418,522,551

Özdemir, 486

P

Palkavayus, 165

Parvus, 298, 324, 326, 552

Possini, 107

Petev Paşa, 7

Peyami Safa, 7, 32, 33, 50

Platon, 178-180

Poule Bourge, 155, 388, 522

Poule Dumen, 132

Poule Eiriyat, 503

Poule Hervieu, 494

Prens Kadriye Hüseyin, 228

Prens Sabahaddin, 44, 224, 548

Proudhumme, 132

R

Radloff, 114, 117, 189, 516

Raif Paşa-zâde Fuad, 115, 261,
270, 282, 284, 440

Raife Halil, 379, 387, 390, 395, 396

Raif Necdet, 70, 73, 74, 76, 96, 98,
110, 112, 124, 126, 128, 130, 135,
139, 186, 187, 191, 196, 204, 208,
210, 213, 216, 218, 243, 553, 555

Râsim Ferid, 535, 540, 541, 544

Râsim Haşmet, 237

Râşid Cengiz, 356

Rauf Ahmed, 401, 402, 447, 523

Rauf Yektâ, 94, 95, 215

Recaizâde Ekrem, 8, 19, 92, 187

Refet Avni, 75

Refik Halid, 21, 55, 56, 98,
100, 124, 203, 522

Reefik Nuri, 489

Reşad Nuri, 52, 58, 402, 41,
8437, 507, 508

Reşid Paşa, 3

Rıfat Ahmed, 485

Rıfat Muid, 118

Rıfat Melûl, 485

Rıfat Necdet, 485

Rıza Tefvik, 32, 37, 45, 50,
65, 115, 297, 328, 356, 401,
402, 447

Ribot, 132, 421, 424, 425

S

Sabiha Zekeriya, 398, 401, 402,
417, 444-449

Sadi Paşa, 225

Sadrazam Mahmud Paşa, 27

Sadullah Paşa, 3	Selahaddin Asım, 243, 245
Sadullah İzzet Bey, 75	Selahaddin Enis, 50, 51, 58, 92, 98
Sadık Rıfat Paşa, 7	Selim Nüzhet, 502, 503, 507, 518, 555
Sadreddin Celâl, 62	Selim Rıfkı, 51
Safvet, 293, 3559	Selâmi İzzet, 62
Safvet Nezihi, 103, 144, 145, 152, 158, 160, 163, 199, 200, 202, 233, 245, 2777, 554	Selânikli Doktor Rıfat, 297
Safvet Paşa, 3	Selaânikli Tevfik, 80, 81, 109, 111
Safvetî Ziyâ, 7074, 77, 78, 79, 101, 204, 537	Senegue, 173
Said Cemal, 111	Sen Thomas, 114, 174, 175
Salih Murat, 227	Server Cemal, 112, 124
Salih Zeki, 32, 111, 263, 297, 465, 485	Serduade, 166
Salâh Cimcoz, 55, 298	Sesillus, 165
Samet Ziyâ, 485	Seyd Haşim, 299
Sâmi-zâde Süreyya, 61	Seydi, 297
Sâmi Rıfaat, 485	Seyid Emir Ali, 74
Sâniye Servet, 531, 532, 539, 544	Sheakespeare, 119, 120, 165, 427
Satvet Lütfi, 44	Sındırgılızâde A. Bakır, 60
Satı Bey, 132	Siyret Tevfik, 54
Selim Sırrı, 63, 70, 264	Soluveriyaf, 215
Sedâd Simavi, 53, 56, 62	Spencer, 77
Seferyân Efendi, 161	Suad Derviş, 530-532
Schlegel, 165	Suad Hilmi, 542
Schleger, 165	Sully Prudhumme, 118, 119
	Sultan Veled, 116, 117, 290

Suphi Nuri, 63,463,467,
469,471,523,530,555

Süheylâ Muhterem, 485,486,530-532

Süleyman Baahri, 54,55,75,
92,96,98,120,192,203,204

Süleyman Nazif, 32,41,54,69,
182-184,642,497

Süleyman Tefvik, 53,371

Süleyman Saib, 398

Süreyya, 243

Sürûr Ziya, 487

Sütûde Nihâl, 389

S

Şerafeddin, 297,306

Şeyh Galib, 471,499

Şeyh Mahmud, 297

Şeyhü'l islâm Hoca Sabri, 402
Şükriye Nihâl, 390,433,445

Şâdiye Fikret, 111

Şâdiye Ziya, 389

Şahver, 381-382

Şehabeddin Süleyman, 73,93,98,103

T

Tâhir Harâmî, 487

Tâhir ü'l Mevlevî, 34

Tahsin Fâzıl, 297,463,532

Tahsin Nâhid, 252

Talat Orhan, 359

Talat Paşa, 27

Tarhan, 356

Tekinalp, 441,442

Teodar Bariye, 166

Teraanus, 165

Tevfik Fikret, 19,21,57,70,83,
93-95,122,140,141,184-186,
204,402,409,422,433,554

Tevfik Nureddin, 58,333

Tevfik Rüşdü, 297, 298

Tevfik Sâlim, 297

Tolstoy, 77,215,216,217

Turgut Bahtiyar, 356

U - Ü

Ubeydullah Esad, 65,101,227,
229,237,238,243,253

Uyanık, 370

V

Vâsıf Hikmet, 487

Vâhid,17,297

Vasfi Râşid, 487,543

Vedat Bekir, 540

Vedide, 396

Vedat Örfî, 53,487,535

Yusuf Nihâd, 543

Veled Çelebi, 38,70,290

Yusuf Ziya, 53,56,62,402,403,436,437

Vesime Nihat, 253

Z

Victor Hugo, 118,132,166,168,437

Voltaire, 166,167,522

Zarif Beşeri, 293

Veysi, 487

Zehra Fuad, 50

Wilde Oscar, 495

Zeki Mugayir, 70,244

Zekiye, 195,251,254

Y

Ziya Gökalp, 36,41,42,47,59,
60,333,349,350,355,360,
421,470,549

Yakub Kadri, 41,413

Ziya Paşa, 4,8,9,23,145,510

Yahya Kemal, 49,50,487,488,489

Zühdü, 297,345

Yahya Sâim, 53,487

Zühdü Rıza, 465,544

Yahya Sezai, 542

Yakup Kadri, 21,50,103,203,
522,551

Yakup Sâlih, 51,254

Yeksâni, 517

Yesârî-zâde Mahmud Esad, 502,503

Yunus Emre, 117

Yunus Nâdi, 400

Yusuf Akçura, 24,32,38,39,109,
215,297,300,313,315,333,334
337,341,343,442,549,552

Yusuf Bey-zâde Nâsib Bey, 38

Yusuf Has Hâcib, 287,516

Yusuf Kâmil Paşa,3

Y. E.
Türkçe Öğretim Kurumu
Dokümantasyon Merkezi